

ΔΕΜ

Leton J. M.

Τὸ ἀγαπῶμεν βιβλὸν
τὴν δυνάμει 2 Β. 1896

~~εεα~~

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ
ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ**

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΣΟΑΒΙΟΥ,

Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ

ὑπὸ Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ.

117

Ἐκδίδεται τὸ πέμπτον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ
διορθώσεως τῶν παροραμάτων

Παρά Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

Πρὸς χρῆσιν τῶν Ἀλληλοδιδασκτικῶν Σχολείων.

ΠΡΟΛ. ΓΜ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

1848.

ΠΡΟΛ. ΓΜ 4455
(δ' εὐδ.)

Τὸ παρὸν βιβλιάριον, Σοικειώδης Πραγματεία περὶ
τῶν Χρεῶν τοῦ Ἀνθρώπου Φραγκίσκου Σοαβίου ἐπικα-
λούμενον, θεωρηθὲν ἐνεκρίθη ἵνα διαδίδωται ἐλευθέρως
πρὸς χρῆσιν τῆς Ὀρθοδόξου Νεολαίας, ἅτε μὴ περιέχον
ἐναντιούμενον τῇ θρησκείᾳ, τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ.

(Σ. Τ.) Τὸ μέλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς.

† Ὁ Συνάδων BENIAMIN.

Πρᾶξις Τυπογραφείου

Ἀριθ. 11,

Νῦν δὲ Ἀριθ. 38.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ημεῖς ὅλοι χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν καλῶς τὰ χρέη μας, διὰ νὰ τὰ ἐκπληρόνωμεν καλῶς.

Εἶναι δὲ τὰ χρέη μας τριῶν εἰδῶν· πρῶτον, μὲν χρέη πρὸς τὸν Θεόν, δεύτερον δὲ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τρίτον χρέη πρὸς τοὺς ἄλλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τῶν πρὸς Θεὸν χρεῶν.

Θεὸς εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὑπέρτατον ὄν, τὸ ὁποῖον ἔπλασε καὶ διατηρεῖ τὰ πάντα· ὡς ποιητῆς δὲ καὶ πλάστης πάντων, εἶναι κύριος τῶν πάντων, καὶ καθὼς ἀπὸ τὸ οὐδὲν ἔπλασε τὰ πάντα, παρομοίως δύναται πάλιν νὰ τὰ ἐξουδενώσῃ.

Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐλάβομεν καὶ τὴν ζωὴν καὶ ὅλα ὅσα ἔχομεν. Ὅθεν μόνη του ἡ θέλησις εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ ὅλα, καὶ ἡμᾶς νὰ ἐξουδενώσῃ εἰς μίαν στιγμὴν.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡμεῖς κατὰ πρῶτον χρεωστοῦ-

ΣΟΑΒ. ΠΕΡΙ ΧΡ. ΑΝΘΡ.

μεν νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν ταπεινότατα καὶ εὐλαβέστατα, ὡς ὑπέρτατον κύριον τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ νὰ ὑπακούωμεν ἀκριβέστατα εἰς ὅσα μᾶς προστάζει.

Αὐτὸς εἶναι κριτὴς αὐστηρὸς τῶν παραβαινόντων τοὺς νόμους του, καὶ τιμωρεῖ φοβερὰ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν τοὺς παρανόμους.

Οὐδὲ πρέπει νὰ νομίζωμεν, ὅτι τὰ πταίσματά μας, καθὼς λανθάνουσι τοὺς ἀνθρώπους, παρομοίως εἶναι δυνατόν νὰ μείνωσι καὶ εἰς αὐτὸν κρυπτὰ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν, ὡς ἄπειρος, ἤξεύρει πάντα, βλέπει ὅλας ἡμῶν τὰς πράξεις, ἀκούει ὅλους ἡμῶν τοὺς λόγους, γνωρίζει τοὺς κρυφίους ἡμῶν διαλογισμοὺς, ἀνακαλύπτει καὶ τὰ μικρότερα τῆς καρδίας ἡμῶν κινήματα. "Ὅσα ἡμεῖς πράττομεν, ἢ λέγομεν, ἢ διανοοῦμεθα, ἢ ἐπιθυμοῦμεν, ὅλα τὰ λογαριάζει ἀκριβέστατα, καὶ περὶ ὅλων μέλλομεν ποτὲ νὰ δώσωμεν λόγον λεπτομερέςατον.

Χρεωστοῦμεν λοιπὸν νὰ προσέχωμεν, μὴ πράξωμεν ποτὲ ἐναντίον τι εἰς τοὺς νόμους του, καὶ νὰ λέγωμεν ἀδιακόπως καθ' ἑαυτοῦς: πρόσεχε, ὅτι ὁ Θεὸς σὲ βλέπει· καὶ ἐάν ποτε κατὰ δυστυχίαν πέσωμεν εἰς κανένα πταῖσμα, πρέπει παρευθὺς νὰ ζητῶμεν ἀπὸ αὐτὸν ταπεινότατα συγχώρησιν, καὶ νὰ διορθῶμεν τὸ σφάλμα.

Ουαί! ἐὰν εἰς τοῦτο πολυκαιρήσωμεν, καὶ ὁ θάνατος μᾶς εὔρη εἰς τὴν ἁμαρτίαν! Πόσον φοβεραὶ τιμωρίαι μᾶς προσμένουσι τότε! Καὶ τίς δύναται νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι ὁ θάνατος δὲν μᾶς ἔρχεται αἰφνηδίως ἢ τῶρα ἢ μετ' ὀλίγον;

Ὅχι μόνον μετὰ θάνατον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὁ Θεὸς κολάζει τοὺς παραβάτας τῶν νόμων του μὲ ἀρρώστιας, δυσφημίαν, πτωχίαν καὶ μὲ μυρία ἄλλα κακά.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχωμεν τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ νὰ φυλαττώμεθα προσεκτικώτατα, μήπως παραβῶμεν εἰς τίποτε τὰς θείας αὐτοῦ προσταγὰς.

Ἄλλ' ὅσον αὐστηρὰ τιμωρεῖ διὰ τὰ κακά, τόσον ἐλεύθερος μισθαποδότης εἶναι τῶν ἀγαθῶν· ἐπειδὴ ἀνταμείβει τὰς ἀγαθοεργίας τῶν δικαίων καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν πολλάκις μὲ τὰ κοσμικὰ ἀγαθὰ, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν πάντοτε μὲ αἰώνια καὶ μεγαλῶτατα ἀγαθὰ.

Λοιπὸν ὄχι μόνον χρεωστοῦμεν ν' ἀποφεύγωμεν τὰς κακουργίας, διὰ νὰ μὴν ὑποπέσωμεν εἰς τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ ὀργὴν, καὶ τὰς διωρισμένας κατὰ τῶν κακῶν τιμωρίας, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα πάντοτε νὰ πράττωμεν τὰς ἀγαθοεργίας, διὰ νὰ γείνωμεν ἄξιοι τῆς θείας του χάριτος καὶ τῶν προσχαίρων καὶ αἰωνίων ἀνταμοιβῶν, μὲ τὰς

όποίας βραβεύει εὐμενῶς τοὺς ἐκπληροῦντας πιστῶς τοὺς νόμους του.

Χρεωστοῦμεν νὰ ὁμολογῶμεν εἰς αὐτὸν ἀδιακόπως χάριτας διὰ τὰς ἀπείρους πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας του· ἐπειδὴ, ὅλ' ὅσα ἔχομεν, αὐτὸς μᾶς τὰ ἐχάρισε.

Πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστῶμεν ἐξ ὅλης καρδίας διὰ τὰ καλὰ, ὅσα καθημερινῶς μᾶς συμβαίνουσιν· ἐπειδὴ ὅλα μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν θεϊάν του εὐσπλαγγνίαν, καὶ χωρὶς αὐτὸν ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν κανένα καλόν.

Καὶ αὐτὰ τὰ κακὰ, καὶ αὐτὰς τὰς δυστυχίας πρέπει νὰ δεχόμεθα εὐχαρίστως, ἐπειδὴ ὅταν αὐτὸς συγχωρῇ νὰ ταλαιπωρῶμεθα, τοῦτο γίνεται ἢ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν, ἢ πρὸς δοκιμασίαν τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπομονῆς ἡμῶν, καὶ πρὸς μεγαλύτεραν ἀντιμισθίαν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Ἄλλ' ὅμως εἰς τὰς θλίψεις καὶ ἀνάγκας ἡμῶν χρεωστοῦμεν νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν εὐσπλαγγνίαν του μὲ πίστιν καὶ ταπεινότητα καρδίας, ὄντες βέβαιοι ὅτι αὐτὸς, ὡς πολυέλεος καὶ φιάνθρωπος, εἰσακούει τὰς δεήσεις ἡμῶν, καὶ εἴτε μᾶς ἐλευθερόνει ἀπὸ τὸ παρὸν κακόν, εἴτε μᾶς δίδει δύναμιν νὰ τὸ ὑποφέρωμεν, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν ἔπειτα μεγαλύτερον καλόν.

Πρὸ πάντων δὲ χρεωστοῦμεν νὰ προσπίπτωμεν ἀ-

διακόπως εἰς τὴν ἀπείρον του ἀγαθότητα, καὶ νὰ τὸν παρακαλῶμεν νὰ μᾶς βοηθῆ, διὰ νὰ ὑποφέρωμεν τοὺς πειρασμοὺς, νὰ φυλάττωμεν πάντοτε τοὺς νόμους του καὶ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν πράξιν τῶν ἀρετῶν· ἐπειδὴ χωρὶς τὴν θείαν βοήθειαν ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν ποτὲ κανένα καλόν.

Χρεωστοῦμεν ἔπειτα νὰ τὸν ἀγαπῶμεν ὑπὲρ πάντα ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, διότι εἶναι ἄξιος πάσης ἀγάπης διὰ τὰς ἀπείρους του τελειότητας, καὶ διότι αὐτὸς καὶ μᾶς ἀγαπᾷ καὶ ἀδιαλείπτως μᾶς εὐεργετεῖ.

Μὲ τὰ ἐσωτερικὰ ταῦτα φρονήματα τῆς εὐλαβείας, τῆς εὐπειθείας, τοῦ φόβου, τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς ὑποκλίσεως, τῆς πίσεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, χρεωστοῦμεν προσέτι νὰ ἐνώσωμεν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν εὐσέβειαν, δείχνοντες ἐμπράκτως καὶ ὀφθαλμοφανῶς τὴν εἰς αὐτὸν πίσιν ἡμῶν, ἐορτάζοντες μὲ τὴν πρέπουσαν εὐλάβειαν τὰς ἐορτὰς τὰς προσδιωρισμένας εἰς τιμὴν αὐτοῦ, συχνάζοντες ἱεροπρεπῶς τοὺς ἀγίους ναοὺς τοὺς ἀφιερωμένους εἰς αὐτὸν, παρευρισχόμενοι μὲ ζῆλον ἔνθερμον εἰς τὰς κοινὰς προσευχὰς καὶ εἰς τὴν ἱεροπραξίαν τῶν ἱερῶν μυσηρίων, ἀσχοῦντες ἀδιαλείπτως τὰς ἀγαθοεργίας πρὸς δόξαν αὐτοῦ, καὶ φροντίζοντες νὰ ἐμπνεύσωμεν καὶ εἰς τῶν ἄλλων τὰς ψυχὰς τὴν θεοσέβειαν.

Ἄλλ' ἡ εὐλάβεια ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ ᾔηται μόνον ἐξωτερικὴ καὶ ἐπιδεικτικὴ, ἀλλὰ νὰ συνοδεύεται μὲ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς καρδίας ζῆλον καὶ τὴν ἀδιάλειπτον πρᾶξιν τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς, ἀλλέως τοῦτο εἶναι ψευδοευλάβεια θεομίσητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Χρὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς.

Ἡμεῖς εἴμεθα σύνθετοι ἀπὸ δύο οὐσίας, ἡγουν πνευματικὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ψυχὴ, καὶ ὕλικὴν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ σῶμα.

Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ εὐγενεστέρα οὐσία, διότι αὐτὴ διανοεῖται, θέλει, διευθύνει ὅλας τὰς πράξεις, καὶ ὡς φύσει ἀθάνατος αὐτὴ θὰ διαρκέσῃ αἰωνίως.

Τὸ σῶμα εἶναι ἡ ὀλιγώτερον εὐγενὴς οὐσία, διότι ὑπόκειται εἰς μυρίας ἀτελείας, εἰς μυρία κακὰ, εἰς τὴν φθορὰν, τελευταῖον δὲ καὶ εἰς τὸν θάνατον αὐτόν.

Χρεωστοῦμεν λοιπὸν νὰ φροντίζωμεν προηγουμένως περὶ τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα πάντοτε νὰ τὴν καλητερεύσωμεν, ὡς τὸ ἐξαιρετώτερον ἡμῶν μέρος. Δὲν πρέπει ὅμως οὐδὲ τὸ σῶμα ν' ἀμελῶμεν, ἀλλὰ χρεωστοῦμεν νὰ φροντίζωμεν καὶ περὶ αὐτοῦ, πασχίζοντες νὰ τὸ διαφυλάττωμεν καὶ νὰ τὸ κατασῆσωμεν ἐπιτηδειότερον ὑπουργὸν τῆς ψυχῆς.

ΑΡΘΡΟΝ Α.

Φροντίς περί τῆς ψυχῆς.

Ἡ ψυχὴ εἶναι οὐσία ἀπλή, πάντῃ διάφορος ἀπὸ τὸ σῶμα, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν οὔτε νὰ ἴδωμεν, οὔτε νὰ ψάσωμεν· ἀλλ' ἠξεύρομεν, ὅτι εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ αὐτὴ διανοεῖται εἰς ἡμᾶς.

Τρεῖς ἐξαιρέτους δυνάμεις ἔχει ἡ ψυχὴ· νοῦν, ἐνθύμησιν καὶ θέλησιν.

Καὶ νοῦς μὲν εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας ἀποκτῶμεν τὰς γνώσεις τῶν πραγμάτων, καὶ μαθάνομεν νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ συλλογιζώμεθα περὶ αὐτῶν.

Ἐνθύμησις δὲ πάλιν εἶναι ἡ δύναμις ἐκείνη, διὰ τῆς ὁποίας ἐνθυμούμεθα τὰ παρελθόντα πράγματα.

Καὶ θέλησις εἶναι ἐκείνη, διὰ τῆς ὁποίας ἀποφασίζομεν νὰ κάμωμεν, ἢ νὰ μὴ κάμωμεν ἓνα πρᾶγμα, καὶ νὰ διαλέγωμεν τοῦτο μᾶλλον παρὰ ἐκεῖνο.

Τὰς δυνάμεις ταύτας ἡμεῖς πρέπει νὰ φροντίζωμεν διὰ νὰ τὰς τελειοποιήσωμεν ὅσον ἐνδέχεται, καὶ νὰ πασχίζωμεν νὰ τὰς μεταχειριζώμεθα ὅσον εἶναι δυνατόν καλλήτερα.

§. 1. Νοῦς.

Χρεωσοῦμεν λοιπὸν νὰ φροντίζωμεν κατὰ πρῶτον διὰ νὰ πλουτίσωμεν τὸν νοῦν μὲ ὠφελίμους γνώσεις, καὶ πρὸ πάντων νὰ μάθωμεν νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ συλλογιζώμεθα ὀρθῶς.

Καὶ τὰς μὲν γνώσεις ἀποκτῶμεν ἢ δι' ἰδίας ἡμῶν παρατηρήσεως, ἢ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν ἄλλων.

Καὶ διὰ τὸ ἀποκτήσωμεν γνώσεις ἀκριβεῖς καὶ βεβαίας δι' ἡμῶν αὐτῶν, πρέπει νὰ παρατηρῶμεν τὰ πράγματα προσεκτικῶς καὶ πολλάκις, νὰ μὴ πι-
σεύωμεν τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐξετάζωμεν λε-
πτομερῶς κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ περιστάσεις.

Διὰ νὰ μάθωμεν δὲ καλῶς ἀπ' ἄλλου ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἡμποροῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν ἀφ' ἑαυ-
τῶν, πρέπει πρῶτον μὲν νὰ προστρέχωμεν εἰς ἄν-
δρας πεπαιδευμένους, καὶ ὄχι εἰς ἀμαθεῖς, διὰ νὰ
μὴ μᾶς παραδώσωσι ψευδεῖς προλήψεις· ὅθεν δὲν
πρέπει νὰ πιστεύωμεν ἀνεξετάστως ὅ,τι καὶ ἂν μᾶς
λέγωσιν οἱ ἀμαθεῖς.

Δεύτερον δὲ πρέπει πάραυτα νὰ λέγωμεν τὰς ἀμ-
φιβολίας ἡμῶν εἰς τοὺς ἱκανοὺς νὰ μᾶς διδάξωσι,
καὶ νὰ τοὺς ζητῶμεν τὴν ἐξήγησιν ἐκείνου, τὸ ὁ-
ποῖον δὲν καταλαμβάνομεν, καὶ νὰ μᾶς διδάξωσιν
ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἤξεύρομεν. Ὅθεν ἡ περιέργεια,
μάλιστα εἰς τοὺς νέους, εἶναι ἀρετὴ ἐξαιρετὸς καὶ
ἀπαραίτητος. Ἄλλ' ὅμως ἡ περιέργεια μόνον εἰς
τὰ ὠφέλιμα καὶ ἀναγκαῖα πράγματα εἶναι ἀξιέπαι-
νος, ἢ δὲ περιέργεια εἰς τὰ ἀνωφελῆ εἶναι ἀξιο-
κατάχρητος.

Καὶ τρίτον πρέπει νὰ δίδωμεν τὴν πρέπουσαν
προσοχὴν εἰς τοὺς διδάσκοντας διὰ νὰ ὠφεληθῶμεν

ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, ἀλλ' ὄχι νὰ βυθιζώμεθα εἰς οὐτιδανὰ, μηδὲ νὰ διασκορπίζωμεν τὸν νοῦν εἰς ἄλλους στοχασμοὺς, ἀναγκάζοντες τοὺς διδασκάλους ἡμῶν νὰ ἐξοδεύωσι τὸν καιρὸν καὶ τοὺς κόπους των ματαίως, τὸ ὁποῖον τοὺς παραπικραίνει.

Τὰ δὲ εἰς τὰς κρίσεις καὶ τοὺς συλλογισμοὺς λάθῃ γεννῶνται ἀπὸ τοῦτο μάλιστα, ὅτι θέλομεν ἢ νὰ κρίνωμεν περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἤξεύρομεν, ἢ νὰ κρίνωμεν προτοῦ νὰ ἐξετάσωμεν καλῶς τὰ πράγματα.

Προτοῦ λοιπὸν νὰ βεβαιώσωμεν ἢ ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι τὸ δεῖνα πρᾶγμα εἶναι τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον, πρέπει νὰ τὸ μάθωμεν καλῶς, καὶ νὰ τὸ ἐξετάσωμεν προσεκτικῶς, μὴ βιαζόμενοι νὰ κάμωμεν τὴν κρίσιν πρόωρα.

Ἐκτὸς τούτου χρειάζεται νὰ ἤξεύρωμεν πῶς νὰ λάβωμεν ὀρθὰς ἀρχὰς περὶ τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἐξάγωμεν ὀρθὰς καὶ ἀνεξελέγκτους κρίσεις.

Τὰ λογικὸν καὶ αἰ γνώσεις μᾶς κάμνουσι νὰ διαφέρωμεν ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα. Πόση λοιπὸν ἐντροπὴ δὲν εἶναι, ἐὰν ἀπὸ ἰδίαν ἡμῶν ἀμέλειαν καὶ ἐθελοκαχίαν θελήσωμεν νὰ κειτώμεθα εἰς τὴν ἀμάθειαν, καὶ νὰ γείνωμεν ὅμοιοι μὲ τὰ κτήνη.

Πρὸς τούτοις καθεὶς ἔχει χρέος ἀπαραίτητον νὰ πλουτίζη τὸν νοῦν του μὲ μαθήματα ὠφέλιμα, καὶ

νά μεταχειρίζεται καλῶς τὸ λογικόν του καὶ τὰ χαρίσματα ὅσα ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πανάγαθον Θεόν· ἀλλέως μέλλει νὰ δώσῃ λόγον περὶ τούτου.

§. 2. Ἐνθύμησις.

Ἄλλὰ δὲν φθάνει νὰ ἀποκτῶμεν γνώσεις, ἐὰν δὲν τὰς ἐνθυμώμεθα. Ὅθεν διὰ νὰ ἐνθυμώμεθα πολὺν καιρὸν τὰ ὅσα ἐμάθαμεν, εἶναι ἀναγκαῖα τὰ δύο ταῦτα· πρῶτον μὲν νὰ σπουδάζωμεν προσεκτικῶς, πειδὴ ὅσον προσεκτικώτατα ἐνασχοληθῶμεν εἰς ταῦτα, τόσοι περισσότερον διαμένουσι ἐντετυπωμένα εἰς τὴν ἐνθύμησιν. Δεύτερον δὲ νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνωμεν συνεχῶς, ἐπειδὴ ἀλλέως μᾶς φεύγουσιν ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν, καὶ δὲν μᾶς μένει ἄλλο, εἰμὴ λύπη, διότι τὰ ἐμάθαμεν ματαίως.

§. 3. Θέλησις.

Τὴν θέλησιν εἶναι ἀνάγκη νὰ διευθύνωμεν καλῶς, διὰ νὰ ἐκλέγῃ μόνον τὰ ἀληθῶς καλὰ, καὶ νὰ παραιτῆ τὰ ἀληθῶς κακά.

Κυβερνήτης δὲ τῆς θελήσεως ἡμῶν πρέπει νὰ ᾖ πρῶτον μὲν ἡ καλοκάγαθία καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ὅθεν ὅσα ἄτιμα, ὅσα ἄδικα, ὅσα ἐναντία εἰς τοὺς θείους ἢ ἀνθρωπίνους νόμους, ἢ εἰς τὰ καθήκοντα, ἢ εἰς τὴν κοσμιότητα, ἢ εἰς τὴν χρηστοθήθειαν, ὅλα πρέπει νὰ τ' ἀποφεύγωμεν, ὅποια καὶ ἂν ᾖναι ἢ ἔφεσις καὶ κλίσις ἡμῶν πρὸς ταῦτα, καὶ ὅποιαν πρόσ-

καιρον ἀπόλαυσιν, καὶ ὅποιον διάφορον προσωρινόν καὶ ἂν ἐλπίζωμεν ἀπ' αὐτά. Ἐπειτα δὲ κακὸν ἔργον κατ' οὐδένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ κάμνωμεν. Καὶ διὰ νὰ μὴν ὑποπέσωμεν εἰς λάθος χρειάζεται προτοῦ μὲν νὰ ἐκλέξωμεν καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν ἓνα πρᾶγμα νὰ τὸ ἐξετάζωμεν, ἂν ἦναι δίκαιον καὶ τίμιον· νὰ τὸ διδασκώμεθα δὲ, ἐὰν δὲν τὸ ἠξεύρωμεν βεβαίως· καὶ τελευταῖον νὰ ἀναβάλλωμεν τὴν ἀπόφασιν, ἐὰν μᾶς μένη ἀμφιβολία τις περὶ αὐτοῦ.

Δεύτερος δὲ κυβερνήτης τῆς θελήσεως ἡμῶν πρέπει νὰ ἦναι ἡ φρόνησις· ἡγοῦν, προτοῦ ν' ἀποφασίσωμέν τι, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ὠρίμως ἐὰν συμφέρη νὰ τὸ ἐπιχειρισθῶμεν, ἐὰν μέλλῃ νὰ προέλθῃ ἀπ' αὐτὸ κέρδος καὶ τιμὴ, ἢ βλάβη καὶ ἀτιμία, ἐὰν ἦναι εὐκολος ἢ δύσκολος ἡ ἐκτέλεσις του, ἐὰν ἀρμόζῃ καλῆτερα νὰ τὸ κάμωμεν εὐθύς ἢ νὰ τὸ ἀναβάλλωμεν εἰς ἄλλον καιρὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Καὶ διὰ νὰ κάμνωμεν καλῶς τὰς ἐξετάσεις ταύτας, εἶναι πρὸ πάντων ἀναγκαῖον νὰ ἔχωμεν ἐντελεῖ γνῶσιν τοῦ πράγματος, περὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ λόγος· εἰδὲ μὴ, νὰ ἐρωτῶμεν περὶ αὐτοῦ, καὶ νὰ ζητῶμεν τῶν ἄλλων τὴν συμβουλήν. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειριζώμεθα τίποτε ἐὰν δὲν ἐξετάσωμεν καλῶς τὸ τί μέλλει ν' ἀποβῇ, ἐνθυμούμενοι τὴν σοφὴν ταύτην γνώμην· «Ἀπὸ τὴν ἀβουλίαν πολλὰ βλάπτονται οἱ ἄνθρωποι.»

§. 4. Ἐκτέλεισι τῶν ἀποφάσεων τῆς θελήσεως.

Ὅταν ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἴδωμεν, ὅτι συμφέρει νὰ γένη, τότε πρέπει νὰ φροντίσωμεν περὶ τοῦ πῶς νὰ τὸ ἐκτελέσωμεν καλῆτερα.

Ὅταν θέλωμεν νὰ ἐκτελέσωμέν τι, πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν δύο ἄκρα, τὸν ὄκνον καὶ τὴν βίαν.

Ὅταν μελετῶμεν νὰ κάμωμεν πρᾶγμα καλὸν καὶ ὠφέλιμον, δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα τοὺς κόπους καὶ τὰς φροντίδας ὅσας ἀπαιτεῖ ἐκεῖνο, ἀλλὰ νὰ τὸ ἐπιχειρίζωμεθα μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιμονήν· ἐπειδὴ εἰς τὸν ὄκνηρὸν ὅλα φαίνονται δύσκολα, ὁ δὲ ἐπιμελής ὅλα τὰ κάμνει εὐκόλα.

Χρειάζεται προσέτι νὰ τὸ ἐπιχειρίζωμεθα ὅσον εἶναι δυνατόν γρηγορώτερα, ἐνθυμούμενοι τὸ γνωμικόν· «Ὅταν εὐρῆς τὸν καιρὸν μὴ τὸν ἀφίνης, ἐπειδὴ ἐὰν περᾶσῃ πλέον δὲν ἐπιστρέφει.» Καὶ τὸ ἄλλο τοῦτο· «Ὅ,τι ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερον, μὴ τὸ ἀφίνης διὰ τὴν αὐριον, ἐπειδὴ δὲν ἠξεύρεις τί σοῦ τυχαίνει αὐριον.»

Ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἐκτέλεισιν ἀπαντήσωμεν ἐμπόδια, δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα, ἐνθυμούμενοι ὅτι, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ὁ κόπος νικῶσιν ὅλα.

Ἄλλὰ καθὼς ἀποφεύγομεν τὴν ὄκνηρίαν καὶ βραδύτητα, παρόμοίως χρειάζεται ν' ἀποφεύγωμεν καὶ

τὴν πολλὴν βίαν, ἣ ὁποῖα συνηθίζει νὰ βλάβῃ τὰ πράγματα, ἐπειδὴ τὸ βίαιον σπανίως εἶναι καλόν. Πρέπει μὲν λοιπὸν τὰ πράγματα νὰ γίνωνται μὲ δραστηριότητα καὶ γοργότητα, ἀλλ' ἐνταυτῷ χρειάζεται νὰ ἐξοδεύεται εἰς αὐτὰ καὶ ὁ ἀναγκαῖος καιρὸς καὶ ἡ πρέπουσα προσοχή, διὰ νὰ γίνωνται καλῶς.

§. 5. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν προειρημέτων.

Ταύτην λοιπὸν τὴν πρόνοιαν πρέπει νὰ ἔχωμεν περὶ τῆς ψυχῆς, φροντίζοντες νὰ πλουτίσωμεν τὸν νοῦν μὲ ὠφελίμους γνώσεις· νὰ ἐξασκῶμεν τὴν ἐνθύμησιν, διὰ νὰ φυλάττῃ τὰς ἀποκτηθείσας γνώσεις· νὰ διευθύνωμεν φρονίμως τὴν θέλησιν κατὰ τοὺς νόμους τῆς τιμιότητος καὶ φρονήσεως· καὶ τὰ ἔργα, ὅσα μᾶς ὑπαγορεύουσιν ἡ φρόνησις καὶ ἡ τιμιότης, νὰ τὰ ἐκτελῶμεν μὲ σπουδὴν καὶ προσοχὴν ἐνταυτῷ, μὴ παρασυρόμενοι ποσῶς ποτὲ μήτε ἀπὸ τὴν ὀκνηρίαν, μήτε πάλιν ἀπὸ τὴν βίαν.

§. 6. Ἀρρώσθημα τῆς ψυχῆς.

Ἀπὸ τὰ ἀρρώσθημα τῆς ψυχῆς ἡ μὲν ἀμάθεια καὶ ἡ πλάνη ἀποβλέπουσι τὸν νοῦν, αἱ δὲ κακίαι καὶ τὰ ἄτακτα πάθη ἀποβλέπουσι τὴν θέλησιν. Ἡ μὲν ἀμάθεια καὶ ἡ πλάνη εἶναι τὰ ψυχικὰ ἀρρώσθημα τοῦ νοός· αἱ δὲ κακίαι καὶ τὰ ἄτακτα πάθη εἶναι τὰ ψυχικὰ ἀρρώσθημα τῆς θελήσεως· ὅθεν τ' ἀρρώ-

εἴματα ταῦτα πρέπει νὰ πασχίζωμεν παντοιοτρόπως νὰ ἐκριζώσωμεν.

Καὶ ἡ μὲν ἀμάθεια ἐκριζόνηται μὲ τὴν προσοχὴν καὶ σπουδὴν νὰ μάθωμεν τὰ πράγματα, ὅσα εἶναι χρήσιμον νὰ ἤξεύρωμεν.

Ἡ δὲ πλάνη ἐξαλείφεται, ἐὰν μάθωμεν νὰ κρίνωμεν καλῶς, καὶ νὰ συλλογίζομεθα περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ μάλιστα ἐὰν συνηθίσωμεν νὰ μὴ κρίνωμεν περὶ ἐκείνων, ὅσα δὲν ἤξεύρομεν, καὶ νὰ ἐξετάζωμεν τὰ πράγματα ὠρίμως, προτοῦ νὰ κρίνωμεν περὶ αὐτῶν.

Καὶ κακία μὲν εἶναι ἡ συνήθεια νὰ κάμνωμεν κακὰ πράγματα· ἐξαλείφονται δὲ αἱ κακίαι, ἐὰν συνηθίσωμεν πάντοτε νὰ κάμνωμεν ἔργα καλὰ, καὶ ποτὲ νὰ μὴ πράττωμεν τίποτε, διὰ τὸ ὁποῖον ἡ συνείδησις ἐνδέχεται νὰ μᾶς ἐλέγχῃ.

Πάθη δὲ εἶναι ἐκεῖνα τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα μᾶς παρακινουῦσι ν' ἀγαπῶμεν ἢ νὰ μισῶμεν τι σφοδρῶς· καὶ ταῦτα εἶναι ἀναγκαιότατον νὰ ἤξεύρωμεν πῶς νὰ κυβερνῶμεν.

§. 7. Κυβέρησις τῶν παθῶν.

Τὰ πάθη εἶναι καλὰ μὲν, ὅταν μᾶς παρακινῶσι ν' ἀγαπῶμεν τὸ ἀληθινὸν καλόν, καὶ νὰ μισῶμεν τὸ ἀληθινὸν κακόν· κακὰ δὲ, ὅταν μᾶς παρακινῶσι ν'

ἀγαπῶμεν τὸ ψευδὲς ἀγαθόν, καὶ νὰ μισῶμεν τὸ ψευδὲς κακόν.

Τὸ καλὸν εἶναι ἀληθινόν, ὅταν εἶναι σύμφωνον μὲ τὰ χρέη μας, καὶ ἐπιτήδειον νὰ μᾶς φέρῃ ἀληθινόν τι καλὸν ἢ πρόσκαιρον ἢ καὶ αἰώνιον.

Τὸ καλὸν εἶναι ψευδὲς, ὅταν ἀντιφέρεται εἰς τὰ χρέη μας, καὶ μᾶς πλανᾷ μὲ κέρδος ἢ ἡδονὴν προσωρινήν, διὰ νὰ μᾶς ἐπιφέρῃ ἔπειτα κακὸν ἀληθινόν ἢ εἰς τὴν παροῦσαν ἢ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Τὸ αὐτὸ ἀντιστρόφως ἐννοεῖται καὶ διὰ τὰ κακά. Διὰ νὰ διευθύνωμεν καλῶς τὰ πάθη μας, χρειάζεται νὰ ἀγαπῶμεν τὸ ἀληθινὸν καλόν, καὶ νὰ μισῶμεν μόνον τὸ ἀληθινὸν κακόν.

Τὰ κακῶς διευθυνόμενα πάθη, ἄλλα μὲν βλάπτουσι προηγουμένως ἡμᾶς αὐτούς, ἄλλα δὲ βλάπτουσι συγχρόνως καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ἄλλους.

Καὶ τὰ μὲν πάθη τὰ βλάπτοντα προηγουμένως ἡμᾶς, εἶναι αἱ ὑπερβολικαὶ ἐπιθυμίαι, ἡ λαιμαργία, ἡ φιλοπαιγμοσύνη, ἡ ἀργία, ἡ λύπη καὶ ὁ φόβος.

Τὰ δὲ πάθη τὰ βλάπτοντα καὶ ἡμᾶς ἐνταυτῷ καὶ τοὺς ἄλλους, εἶναι ἡ ὀργή, τὸ μῖσος, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ φιλοχρηματία.

§. 8. Πάθη βλάπτοντα προηγουμένως ἡμᾶς αὐτούς.

A'. Ἐπιθυμία.

Ὁ ἄνθρωπος ποτὲ δὲν εὐχαριστεῖται εἰς τὴν κα-
ΣΟΛΒ, ΠΕΡΙ. ΧΡ. ΑΝΘΡ.

τάστασίν του, ἀλλ' ὅσον περισσότερα ἔχει, τόσον περισσότερα ἐπιθυμεῖ ν' ἀποκτήσῃ. Ἀπὸ τοῦτο δὲ προέρχονται τὰ δύο ταῦτα κακά· πρῶτον μὲν, ὅτ' ὅσον περισσότερα ἐπιθυμεῖ, τόσον ὀλιγώτερα ἀποκτᾷ· ἐπειδὴ γνωστὸς εἶναι ὁ μῦθος τοῦ σκύλου, ὅστις κρατῶν κρέας εἰς τὸ στόμα του καὶ διαβαίνων ποταμὸν, καθὼς εἶδεν εἰς τὸ νερὸν τὴν εἰκόνα του, ἐνόμισεν ὅτι ἐκεῖ μέσα εἶναι ἄλλος σκύλος κρατῶν μεγαλύτερον κομμάτιον· ὅθεν καθὼς ἀνοίξε τὸ στόμα του, διὰ νὰ ἀρπάξῃ τὸ κρέας ἐκείνου, ἔχασε καὶ τὸ ἐδικόν του· δεύτερον δὲ, ὅτι, βασανιζόμενος ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, δὲν αἰσθάνεται οὐδὲ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὅσα ἔχει.

Διὰ ν' ἀποφεύγωμεν δὲ τὰ κακά ταῦτα, πρέπει νὰ συνηθίσωμεν σύγκαιρα νὰ εὐχαριστώμεθα εἰς ὅσα ἔχομεν ἀγαθὰ· ἐὰν δὲ ἡμπορῶμεν τιμίως ν' ἀποκτήσωμεν καὶ ἄλλα μεγαλύτερα, δίκαιον μὲν εἶναι νὰ τὰ προσπορισθῶμεν, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ ὑπερεπιθυμῶμεν αὐτὰ, ἢ νὰ λυπώμεθα ἐὰν τυχαίην νὰ μὴ τ' ἀποκτήσωμεν.

Β'. Λαιμαργία.

Ἡ λαιμαργία μᾶς βλάπτει πολυτρόπως· ἤγουν πρῶτον μὲν ἡ πολυφαγία καὶ πολυποσία, καὶ τῶν βλαβερῶν φαγητῶν καὶ ποτῶν ἡ ἀπόλαυσις, μᾶς βλάπτουσι τὴν ὑγείαν, καὶ μᾶς φέρουσι πολλάκις

ἀρρώστιας· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀτακτον ἀπόλαυσιν τῶν φαγητῶν καὶ ποτῶν προέρχονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἀρρώστιαί. Δεύτερον δὲ ἡ πολυφαγία καὶ πολυποσία βαρύνει τὸν νοῦν καὶ τὸ σῶμα, καὶ κατασταίνει καὶ τὰ δύο ἀνεπιτήδεια εἰς ἐργασίαν· καὶ τρίτον ἡ λαιμαργία κάμνει πολλοὺς νὰ ἐξοδεύωσιν εἰς τὰ φαγοπότια τὸ περισσότερον μέρος τῆς περιουσίας των καὶ δι' αὐτὸ καταντῶσι τελευταῖον εἰς πτωχείαν.

Πρέπει λοιπὸν κατὰ πρῶτον νὰ μελετῶμεν τὸ γνωμικὸν τοῦτο, ὅτι «πρέπει νὰ τρώγωμεν διὰ νὰ ζῶμεν καὶ ὄχι νὰ ζῶμεν διὰ νὰ τρώγωμεν.»

Ἐπειτα πρέπει νὰ συνηθίσωμεν, πρῶτον μὲν νὰ τρώγωμεν ὑγιεινὰ φαγητά· δεύτερον δὲ ν' ἀπέχωμεν ἀπὸ τὰ βλαβερά· καὶ τρίτον νὰ μὴν ἡμεθα δυσάρεστοι καὶ σιχχοί, ἀλλὰ νὰ συνηθίζωμεν ἐνωρὶς νὰ τρώγωμεν ἀπὸ ὅλα, ἐπειδὴ ὅποιος εἰς τὴν νεαράν του ἡλικίαν κακοςυνηθίσῃ, ἐκεῖνος ὅταν αὐξήσῃ, πολλάκις καταντᾷ νὰ μὴν ἡξεύρῃ τί νὰ φάγῃ. Πρέπει λοιπὸν σύγκαιρα νὰ ἀρεσκώμεθα εἰς ὅποιονδῆποτε πρᾶγμα, καὶ νὰ νικῶμεν τὴν ἀποστροφὴν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν κατ' ἀρχὰς εἰς τινὰ πράγματα, ἐπειδὴ μὲ τὸν καιρὸν καὶ τὴν συνήθειαν νικῶνται ὅλα, ὥστε καὶ ὅσα κατὰ πρῶτον μᾶς ἐφαίνοντο δυσάρεστότατα, καὶ ἐκεῖνα πολλάκις καταντῶσι νὰ μᾶς ἀρέσκωσιν ὑπὲρ τὰ ἄλλα.

Περὶ δὲ τοῦ ποτοῦ, πρέπει νὰ ἀποστρεφώμεθα

πρὸ πάντων τὴν βδελυρὰν καὶ αἰσχρὰν κακίαν τῆς μέθης· ἐπειδὴ ὁ μέθυσος εἶναι οὐδαμινώτατος ἄνθρωπος· διότι αὐτὸς ἑαυτὸν στερεῖ ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πολυτιμώτατον δῶρον ἀφ' ὅσα ὁ πανάγαθος Θεὸς μᾶς ἔδωκε, καὶ ἐξομοιόνηται κατὰ πάντα μὲ τὰ κτήνη, ἐνίοτε δὲ γίνεται καὶ χειρότερος ἀπ' αὐτά. Ὅθεν πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα τὸν οἶνον μὲ ἄκραν μετριότητα· καὶ τὰ παιδιά δὲ, διὰ νὰ μὴ κυριευθῶσιν ἀπὸ τὴν κακίαν ταύτην, καλὸν εἶναι νὰ ἀπέχῃσι παντελῶς ἀπὸ τὸν οἶνον, ἢ καὶ νὰ πίνωσιν ὀλιγώτατον, καὶ τοῦτον σπανιώτατα.

Γ'. Φιλοπαιγμοσύνη.

Τὰ τίμια ἐξαχλύσματα εἶναι συγκεχωρημένα διὰ νὰ ἀναπαύωμεν τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τοὺς κόπους, καὶ νὰ τὰ κάμνωμεν ἐπιτήδεια νὰ τοὺς ἐπαναλαμβάνωσι προθυμότερα καὶ ἐρρώμενέστερα.

Ἄλλὰ τὰ ἄτιμα καὶ παράνομα παιγνίδια πρέπει μάλιστα ν' ἀποφεύγωμεν· ἔπειτα δὲ καὶ τὰ νόμιμα πρέπει ν' ἀπολαύωμεν μετρίως, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγεννήθη διὰ νὰ παίξῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνασχολῆται εἰς ὠφέλιμα πράγματα. Ὅθεν ὅλοι πρέπει νὰ ἐννοιάζωνται διὰ νὰ ἐκπληρῶσι καλῶς τὰ χρέη τοῦ ἰδίου ἑαυτῶν ἐπαγγέλματος, καὶ εἰς ταῦτα νὰ καταγίνωνται ἀκαταπαύσως, ἐξαχλύάζοντες

τόσον μόνον, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὸ νὰ ἀναλάβωσι τὰς δυνάμεις των.

Ἐκεῖνα δὲ τὰ ἐξαχλυάσματα εἶναι προτιμότερα, εἰς ὅσα κινεῖται καὶ ἐξασκεῖται τὸ σῶμα, ὡς ὑγιεινότερα καὶ ἐπιτηδειότερα νὰ κάμωσι τὸ σῶμα εὐκίνητον καὶ ῥωμαλαῖον.

Ἀπὸ τὴν χαρτοπαιξίαν, κυβείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα παιγνίδια, πρέπει μάλιστα ν' ἀπομακρύνωμεν τὰ παιδιά, διὰ νὰ μὴ συνηθίσωσι ν' ἀφιερώνωνται εἰς αὐτὰ, ὡς εἰς ἔργον καὶ σπουδὴν των, καὶ διὰ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς ἔρωτα τοῦ ὀλεθρίου τούτου πάθους, τὸ ὁποῖον ἀναγκάζει τόσους καὶ τόσους νὰ κατατρίβωσιν ἀθλίως τὸ περισσότερον μέρος τῆς ζωῆς των, καὶ νὰ φθείρωσι τὴν περιουσίαν των.

Ἡ εἰς τὰ παιγνίδια αὕτη φθορὰ προέρχεται μάλιστα ἀπὸ ἀνόητον φιλοκέρδειαν, διὰ τὴν ὁποίαν πολλάκις χάνουσιν ὅλα των οἱ χαρτοφόροι καὶ κυβευταί.

Διὰ νὰ προλάβωμεν δὲ τὸ κακὸν, πρέπει σύγκαιρα νὰ ἔχωμεν ἀπαράβατον τὴν γνώμην ταύτην· « ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ παίζη διὰ νὰ ἐξαχλυάζη, καὶ ὄχι διὰ νὰ κερδαίνη. » Τὰ δὲ παιδιά ἢ ποσῶς νὰ μὴ παίζωσι μὲ χρήματα, ἢ ἂν ποτὲ τύχη, νὰ παίζωσι καὶ μὲ ὀλιγώτατα, ὥστε, εἴτε κερδήσωσιν, εἴτε χάσωσι, πάντοτε νὰ μείνωσιν

ἀδιάφορα, καὶ μήτε διὰ τὴν ζημίαν νὰ ὑπερλυπῶνται, μήτε διὰ τὸ κέρδος νὰ ὑπερχαίρωνται.

Δ'. Ἀργία.

Ἡ ἀργία εἶναι μήτηρ τῶν κακῶν· ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος καθήμενος πολὺν καιρὸν ἀργός, καταντᾷ νὰ πλήξῃ, καὶ διὰ νὰ σκεδάσῃ τὴν πλήξιν, μὴν ἡξεύρων νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς καλὰ, παραδίδεται εἰς κακά.

“Ὅθεν εἶναι πᾶσα ἀνάγκη ν’ ἀρχίζωμεν σύγκαιρα νὰ νικῶμεν τὴν ὀκνηρίαν, νὰ φεύγωμεν τὴν ἀργίαν, καὶ νὰ καταγινώμεθα εἰς πράγματα ὠφέλιμα καὶ ἐπαινετά.

Τοῦτο δὲ εἶναι ἀναγκαιότατον εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ πορίζονται τ’ ἀναγκαϊάτων μὲ τοὺς κόπους των. Ἐπειδὴ, ἐὰν οὗτοι εἰς τὴν νεότητά των δὲν συνηθίσωσι νὰ ἦναι φιλόπονοι, καὶ δὲν μάθωσιν ἔργον τι τίμιον, ἔπειτα ὅταν ἡλικιωθῶσι, γίνονται ἄθλιοι καὶ δὲν ἔχουσι τρόπους τιμίους νὰ προμηθεύωνται τὰ καθημερινά των. Ὅθεν παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν κακὴν συνήθειαν, πίπτουσιν εἰς παντοῖα κακουργήματα, καὶ δίδουσι κάκιστον τέλος, θανατονόμενοι ἀπὸ τοὺς νόμους.

Ε'. Λύπη.

Λύπη εἶναι ὁ πόνος, τὸν ὁποῖον αἰσθανόμεθα δὲ τὰ κακά τῆς παρούσης ζωῆς. Ἀπὸ τὰ κακά δὲ ἄλ-

λα μὲν εἶναι τῆς ψυχῆς καὶ λέγονται ἠθικὰ ἢ ἀνία· ἄλλα δὲ τοῦ σώματος, καὶ ὀνομάζονται φυσικά. Καὶ ἠθικὰ μὲν κακὰ εἶναι αἱ θλίψεις, ὅσας δοκιμάζομεν διὰ τὰς δυσυχίας καὶ συμφοράς· φυσικά δὲ κακὰ εἶναι, ὅσα προέρχονται ἀπὸ τοὺς πόνους, τοὺς ὁποίους δοκιμάζομεν διὰ τὰς πληγὰς καὶ ἀρρώστιας, ἢ δι' ἄλλας τοιαύτας αἰτίας.

Οἱ ἄνθρωποι ὅλοι εἶναι ὑποκείμενοι εἰς ψυχικὰς θλίψεις, καὶ εἶναι μωρία, ἐὰν ζητῶμεν νὰ γίνωνται ὅλα, καθὼς ἐπιθυμοῦμεν καὶ μᾶς ἀρέσκει. Ἄλλ' αἱ θλίψεις εἶναι δυνατὸν νὰ μετριασθῶσιν, ἐὰν συνηθίσωμεν μικρόθεν εἰς τὴν ὑπομονήν.

Ὑπομονητικοὺς δὲ μᾶς θέλει καὶ ἡ θρησκεία καὶ τὸ λογικόν. Ἡ μὲν θρησκεία, διότι ἠξεύρομεν, ὅτι, ὅσον ὑπομονητικώτερα καὶ ἀγογγυσώτερα ὑποφέρομεν τὰ κακὰ τῆς παρούσης ζωῆς, τόσον μεγαλύτεραν ἀνταμοιβὴν θὰ λάβωμεν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν· τὸ δὲ λογικόν, διότι ἡ ἀνυπομονησία καὶ ἡ λύπη αὐξάνουσι περισσώτερον τὸ βᾶρος τῶν θλίψεων. Ὅθεν ἡ ὑπομονὴ μᾶς κάμνει νὰ αισθανώμεθα ὀλιγώτερον τὴν πικρότητα τῶν κακῶν, καὶ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν παρηγορίαν.

Διὰ νὰ ὑποφέρωμεν δὲ τὰ κακὰ ταῦτα εὐκολώτερα, πρέπει νὰ συνηθίσωμεν νὰ χαλινώνωμεν τὴν φαντασίαν, ἢ ὁποῖα κάμνει τὰ πράγματα νὰ μᾶς φαίνωνται μεγαλύτερα παρ' ὅσον εἶναι. Ἐπειδὴ

ὅποιαδήποτε δυστυχία δὲν εἶναι τόσο μεγάλη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ὅσον μᾶς τὴν παρασαίνει ἡ φαντασία, καὶ ἡ πεῖρα μᾶς ἀποδείχνει, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ὀνομάζομεν κατ' ἀρχὰς βαρύτετον κακὸν, ἔπειτα καταντᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μικρότατον, ἢ οὐδέν.

Προσέτι κάθε κακὸν ἔχει κοινῶς καὶ τὴν θεράπείαν του, ἢ τὸ διάφορόν του. Ὅθεν ἀντὶ νὰ θλιβώμεθα εἰς τὰς δυστυχίας, καὶ νὰ ἤμεθα ἀπαρηγόρητοι, πρέπει παρευθὺς νὰ γυρεύωμεν πῶς νὰ τὰς θεραπεύσωμεν, ἐὰν εἶναι δυνατόν· εἰ δὲ μὴ, νὰ κυττάζωμεν πῶς ν' ἀναπληρώσωμεν κἂν ἀλλέως ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον κατὰ δυστυχίαν ἐζημιώθημεν.

Ὅστις ἠμπορέσῃ νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς τρόπους τούτους, θὰ πληροφορηθῇ μὲ τὴν πεῖραν, ὅτι αἱ διὰ τὰς δυστυχίας θλίψεις θὰ γείνωσι καὶ ἐλαφρότεραι καὶ ὀλιγοκαιρινώτεραι.

Καὶ περὶ τῶν κακῶν τοῦ σώματος αὐτὸ τοῦτο πρέπει νὰ σοχαζώμεθα, ὅτι δηλαδὴ ἡ φαντασία τὰ κάμνει νὰ φαίνωνται καὶ μεγαλύτερα καὶ βαρύτερα, παρ' ὅσον εἶναι. Ὅθεν πρῶτον πρέπει ν' ἀφαιρῶμεν τὸ μέγεθος καὶ βάρος, ὅσον εἰς αὐτὰ ἐπρόσθεσεν ἡ φαντασία, ἔπειτα δὲ νὰ ὑποφέρωμεν τὸ ὑπόλοιπον γενναίως. Μὴ γὰρ ἡ ἀνυπομονησία καὶ ταραχὴ μικρύνει τὰς ἀρρώστιας; ὄχι ποτέ· ἀλλὰ μᾶλλον τὰς αὐξάνει καὶ τὰς χειροτερεύει. Ὅθεν ἄλλος τρόπος δὲν μᾶς μένει, παρὰ νὰ τὰς ὑποφέρωμεν μὲ

ὕπομονήν, καὶ νὰ γυρεύωμεν μὲ ἡσυχίαν καὶ ἀταραξίαν ψυχῆς τὸ πῶς νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπ' αὐτάς.

Σ'. Φόβος.

Ὁ φόβος εἶναι ταραχὴ καὶ λύπη, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁ ἀνθρώπος, ὅταν προσμένη κακὸν ἢ κίνδυνον.

Πολλάκις οἱ ἀνθρώποι ὑπερλυποῦνται διὰ ματαιίας ὑποψίας ἢ διὰ ματαίους φόβους, τὰ ὁποῖα ἔπειτα καταντῶσιν εἰς οὐδέν. Ὅθεν, πρὸ τοῦ νὰ λυπηθῶμεν διὰ κακὸν, τὸ ὁποῖον νομίζομεν, ὅτι μέλλει νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ στοχαζώμεθα, ἐὰν τὸ κακὸν τοῦτο εἶναι τῷ ὄντι πιθανόν, ὅτι θὰ μᾶς πλακώσῃ, καὶ δὲν ἤμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποφύγωμεν.

Καὶ εἰ μὲν τὸ κακὸν εἶναι ἢ ὀλίγον πιθανόν μακρὰν, ἢ δυνατὸν νὰ τὸ ἀποφύγῃ τις, τότε, ἀντὶ νὰ κακοκαρδίζωμεν, πρέπει νὰ γυρεύωμεν πῶς ἢ νὰ τὸ προλάβωμεν, ἢ νὰ τὸ ἀποκρούσωμεν, ἢ καὶ νὰ τὸ θεραπεύσωμεν· καὶ παύει πλέον ὁ φόβος.

Εἰ δ' αὐτὸ εἶναι ἢ πλησίον, ἢ ἀφευκτον, οὐδὲ τότε πρέπει νὰ καταπληττώμεθα ἀπὸ τὸν φόβον, ἀλλὰ νὰ ἐτοιμαζώμεθα νὰ τὸ δεχθῶμεν σταθερῶς καὶ νὰ τὸ μετριάσωμεν ὅσον εἶναι δυνατόν.

Τῶν δὲ κινδύνων χρειάζεται νὰ διακρίνωμεν τοὺς

ἀληθεῖς ἀπὸ τούσ φαινομένους, καὶ τούσ σιμωτικούς ἀπὸ τούσ μακρυνούς.

Τούσ ἀληθινούς καὶ πλησίον κινδύνους πρέπει πᾶσ φρόνιμος νὰ φοβῆται, καὶ νὰ ἀποφεύγη προσεχτικῶς.

Καὶ εἰς τοῦτο πολλάκις οἱ νέοι σφάλλουσι, ριπτόμενοι εἰς μεγαλωτάτους κινδύνους δι' ἀφροσύνην ἢ ἀπροσεξίαν. Ὅθεν ὄχι ὀλιγάκις λαμβάνουσι τὸν θλιβερόν μισθὸν τῆς ἀνοησίας καὶ ἀψηφησίας των.

Εἶναι ἀδυναμία ψυχῆς νὰ φοβῆται τις τούσ φαινομένους ἢ μακρυνούς κινδύνους· π.χ. εὐρίσκονται τόσον φοφοδεεῖς ἄνθρωποι, ὥστε, ὅταν εἰς συννεφιασμένους καιροὺς ἀστράπτη καὶ βροντᾶ, τρέμουσιν ἀπὸ τὸν φόβον μήπως πέσῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς των κεραυνός, καὶ τούσ ἀστραποκαύσῃ· ἀλλ' εἰς τὰς ἀστραπάς καὶ βροντάς, ὅσαι γίνονται τόσον συχνά, σπανίως ἀκούονται κεραυνοβολία. Διατί λοιπὸν νὰ φοβῶνται, ἐνῶ μάλιστα ὁ φόβος καὶ τὸν κίνδυνον ποσῶς δὲν ἀποδιώκει;

Εἶναι πάλιν ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι τόσον φοβοῦνται νὰ πλεύσωσιν εἰς ποταμούς ἢ λίμνας, ὥστε στοχάζονται, ὅτι, ἐὰν ἐμβωσιν εἰς πλοῖον, ἐξάπαντος θὰ καταποντιθῶσι· καὶ ὅμως, ἐκτὸς ἀνεμοζάλης, τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλέψῃ τις καὶ ν' ἀποφύγῃ, δὲν εἶναι παντελῶς ἐπικίνδυνον νὰ πλέῃ. Ὅ

φόβος λοιπὸν εἶναι πάντῃ μάταιος· αὐτὸ τοῦτο νοεῖται καὶ περὶ μυρίων ἄλλων τοιούτων φόβων.

Τὰ παιδιά πρὸ πάντων χρειάζεται νὰ ἐλευθερω-
νωνται μικρόθεν ἀκόμη ἀπὸ τοὺς μωροὺς ἐκείνους
φόβους, (τῶν φαντασμάτων, τῶν βρουκολάκων, καὶ
τῶν τοιούτων,) τοὺς ὁποίους ἐμπνέουσιν εἰς τὰς
τρυφεράς τῶν ψυχᾶς αἱ βυζάστραι, τ' ἄθλια γυναι-
κάρια καὶ τὰ μωρολόγα γραῖδια· ἐπειδὴ ὅλοι οὔτοι
οἱ φόβοι εἶναι γελοιώδεις μωρολογίαι.

§. 8. Πάθη ἐπιβλαβῆ ἐν ταυτῶ καὶ εἰς ἡμᾶς
αὐτοὺς καὶ εἰς ἄλλους.

Α'. Ὀργή.

Ἡ ὀργή, τὸ μῖσος, ὁ φθόνος, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ
ἡ φιλοχρηματία, εἶναι πάθη, καθὼς προείπαμεν, τὰ
ὁποῖα βλάπτουσι καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἡ ὀργή μᾶς βλάπτει, πρῶτον μὲν, διότι μᾶς
προξενεῖ ταραχὴν μεγάλην· ἔπειτα δὲ, διότι μᾶς
κάμνει νὰ μὴ συλλογιζώμεθα, καὶ μᾶς καταφέρει
εὐκόλα νὰ κάμνωμεν πολλάκις παντοῖα ὑβριστικὰ
καὶ ἀξιοκατηγόρητα ἔργα. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος
παράφορος ἀπὸ ὀργὴν εἶναι ἀπαράλλακτα ὡς
μεθυσμένος, ὅστις δὲν αἰσθάνεται τί κάμνει.

Διὰ νὰ μὴ πίπτωμεν εἰς τὰ κακὰ ταῦτα, χρειά-
ζεται γ' ἀρχίζωμεν παιδιόθεν νὰ μετριαζώμεθα.

Τὰ παιδιά εἶναι ἐπιρρεπέστατα εἰς τὴν ὀργὴν·

ἐπειδὴ, καθὼς τὰ πειράξῃ τις ὀλίγον τι, ἢ καθὼς γίνῃ τὸ μικρότατον πρᾶγμα ἐναντίον τῆς θελήσεώς των, εὐθὺς παροργίζονται.

Διὰ τοῦτο χρειάζεται παιδιόθεν νὰ συνηθίζωμεν νὰ ὑποφέρωμεν ἀοργήτως, ὅταν μᾶς συμβαίῃ τι ἐναντίον. Ἐπειδὴ μωρὸν εἶναι, καθὼς προείπαμεν, καὶ τυφλὸν, ἐὰν θέλωμεν νὰ γίνωνται ὅλα κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν θέλησιν καὶ ἀρέσκειαν.

Πρέπει δὲ μάλιστα νὰ μάθωμεν νὰ ὑπομένωμεν ἀοργήτως, ὅταν τις μᾶς πειράξῃ μὲ λόγον ἢ μὲ ἔργον, καὶ νὰ μὴ μιμώμεθα τὰς ἐχίδνας, αἱ ὁποῖαι δαγκάνουσιν εὐθὺς, τὸν ὅστις καὶ ἂν τὰς ἐγγίξῃ. Ἐπειδὴ ποσάκις καὶ ἡμεῖς, ἢ διὰ ἀπροσεξίαν, ἢ ἀπὸ κακοβουλίαν ἐπηρεάζομεν ἄλλους; Διατί λοιπὸν νὰ παροργίζώμεθα, καθὼς τις ἢ ἀπὸ ἀπροσεξίαν ἢ ἀπὸ κακοβουλίαν μᾶς ἐγγίξῃ ἢ μὲ λόγον ἢ καὶ μὲ ἔργον;

B'. Μῖσος.

Ἀκόμη ὀλιγώτερον πρέπει νὰ τρέφωμεν μῖσος ἢ ἔχθραν πρὸς τινα. Ἐπειδὴ τὸ μῖσος εἶναι πάθος ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους κακόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς κάκιστον, διότι μᾶς καταθλίβει καὶ ταραττει πολὺ τὴν ψυχὴν.

Ὅθεν πρέπει νὰ ἤμεθα πρὸς ὅλους εὐνοϊκοί, νὰ ζῶμεν εἰρηνικῶς μὲ ὅλους, νὰ μὴ δίδωμεν ποτέ

ἀφορμὴν νὰ ἐνοχληθῆ ἢ νὰ δυσαρεστηθῆ τις· καὶ ἂν τις προσκρούσῃ εἰς ἡμᾶς, ἡμεῖς νὰ μὴ γυρεύωμεν πῶς νὰ ἐκδικηθῶμεν, μηδὲ νὰ φυλάττωμεν ἐχθροπάθειαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ τὸν συγχωρῶμεν γενναίως καὶ νὰ φροντίζωμεν πῶς νὰ ἀνταποδώσωμεν καλὸν ἀντὶ κακοῦ, ἐνθυμούμενοι τὸ χρυσοῦν τοῦτο γνωμικόν· «εὐγενικωτάτη ἐκδίκησις εἶναι ἡ εὐεργεσία.»

Γ'. Φθόνος.

Ἀπὸ τὰ χαμερπέστατα καὶ βδελυρώτατα πάθη εἶναι καὶ ὁ φθόνος, ὅστις κατακυριεύει πολλάκις τῶν παιδίων τὰς ψυχάς. Εἶναι δὲ ὁ φθόνος λύπη διὰ τὰ τῶν ἄλλων καλά. Ἐπειδὴ καθὼς ἐκεῖνα ἴδωσιν, ὅτι οἱ διδάσκαλοι, ἢ οἱ γονεῖς ἀγαπῶσιν, ἢ θωπεύουσιν, ἢ ἐπαινοῦσιν, ἢ ἀνταμείβουσιν ἄλλο παιδίον περισσότερον παρὰ αὐτὰ, εὐθύς ὁ φθόνος ἀρχίζει νὰ κατατρώγῃ τὰ σπλάγχνα των. Ἄλλ' ὁ φθονερός ἄς ἐνθυμεῖται τὸν λόγον τοῦ ποιητοῦ· «ὁ φθόνος, τέκνον, αὐτὸς ἐαυτὸν φθείρει.»

Καὶ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη οὔτε ὀλεθριώτερον, οὔτε θλιβερώτερον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἔχοντα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸν φθόνον.

Ἄλλ' ὅσον ἀξιωμαμπτότερος εἶναι ὁ φθόνος, τόσον ἐπαινετώτερος εἶναι ὁ ζῆλος, ἢ γουν ἢ ἐνθερμος ἐκεῖνη ἐπιθυμία νὰ μιμώμεθα τὰ καλά τῶν ἄλλων

παραδείγματα, καὶ νὰ ἐξισονώμεθα μὲ τὴν ἀξίαν ἐκείνων, μὴν ἔχοντες ἀντιπάθειαν κατ' αὐτῶν. Ὅθεν, ὅταν βλέπωμέν τινα ὅτι, διὰ τὴν σοφίαν του, ἢ διὰ τὴν ἐπιμέλειάν του, ἢ διὰ τὴν χρηστότητα τῶν τρόπων του ἐπαινεῖται περισσότερον παρὰ ἡμεῖς, τότε χρειάζεται ν' ἀγωνιζώμεθα μὲ πᾶσαν προθυμίαν ν' ἀποκτήσωμεν τὰ αὐτὰ προτερήματα, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν τὰς αὐτὰς τιμὰς καὶ τοὺς αὐτοὺς ἐπαίνους, καὶ ὄχι νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἰδίαν ἡμῶν ὀκνηρίαν, ἢ νὰ κυριευώμεθα ἀπὸ τὰς κακίας ἡμῶν, ἢ νὰ καταφθειρώμεθα ἀπὸ τὸν ἀξιοκατάκριτον φθόνον.

Δ'. Ὑπερηφάνεια.

Ἄλλο κάχιζον πάθος, τὸ ὁποῖον γρήγορα γεννᾶται εἰς τῶν παιδίων τὰς καρδίας, εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια, ἢ γοῦν τὸ νὰ νομίζωσιν ἑαυτὰ ἀνώτερα τῶν ἄλλων, καὶ νὰ καταφρονῶσιν ἐκεῖνα. Τὸ πάθος δὲ τοῦτο εἶναι τόσον ἀξιοφευκτότερον, ὅσον μισητοτέρους κατασταίνει τοὺς ἔχοντας αὐτό. Ἐπειδὴ ἄλλο δὲν βδελύττονται οἱ ἄνθρωποι περισσότερον παρὰ τὸν ὑπερήφανον.

Συνηθίζει δὲ ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑπερηφανεύεται εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα ἢ δὲν εἶναι ποσῶς εἰς τὴν ἐξουσίαν του, ἢ καὶ ὀλίγον εἶναι.

Καὶ τὰ μὴ εἰς τὴν ἐξουσίαν του εἶναι ἢ γέννησις, αἱ ποιότητες τοῦ σώματος καὶ ἡ εὐφυΐα.

Τυχαίνει τις νὰ γεννηθῆ εὐγενῆς ἢ ἀγενῆς, πλούσιος ἢ πτωχός, εὐμορφος ἢ ἀσχημος, εὐφυΐς ἢ ἀφυΐς. Πόσον μωρόν εἶναι, ἐάν τις ὑπερηφανεύεται εἰς πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι τῆς τύχης! ἐπειδὴ ποῖαν ἐξουσίαν τάχα ἔχει ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα νὰ γεννηθῆ εὐγενῆς ἢ ἀγενῆς, πλούσιος ἢ πτωχός καὶ τὰ ἐξῆς; Πῶς λοιπὸν ἠμπορεῖ ὁ εὐγενῆς ἢ πλούσιος ἢ εὐμορφος νὰ καυχᾶται εἰς τοῦτο τὸ ξένον, ὡς εἰς ἴδιον ἑαυτοῦ πρᾶγμα; ἢ πῶς δύναται ὁ τοιοῦτος νὰ καταφρονῆ τοὺς ἄλλους, ἐνῶ κατὰ τύχην ἔγινε διάφορος ἀπὸ αὐτούς;

Μόνον τὰ ἴδια ἑαυτοῦ ἔργα εἶναι κατὰ τινὰ τρόπον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ γουν ἢ προκοπὴ εἰς τὰς τέχνας ἢ ἐπιστήμας, ἢ ἐπίδοσις εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν καλῶν ἔργων.

Ἄλλὰ καὶ ταῦτα μερικῶς εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ ἢ εἰς τὰ γράμματα προκοπὴ κατὰ πρῶτον κρέματα ἀπὸ τὴν εὐφυΐαν, ἢ ὁποῖα εἶναι δῶρον τῆς φύσεως, κ' ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν εἰς αὐτὰ καταβαλλομένην, ἢ ὁποῖα εἶναι ἔργον αὐτοῦ.

Πῶς λοιπὸν δύναται τις νὰ καυχῆθῆ, ἐὰν μανθᾶνῃ εὐκολώτερα παρὰ ἄλλος, ἢ ἐὰν κάμνῃ τι εὐκολώτερα παρὰ ἄλλος, ἐνῶ τοῦτο δὲν εἶναι τῆς ἐξουσίας του, ἀλλὰ δῶρον τῆς φύσεως;

Μόνον εἰς ἓνα πρέπει νὰ ὑπερηφανευώμεθα, περὶ

δὲ τῶν χαρισμάτων ὅσα ἔχομεν, χρεωστοῦμεν νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὰ λαμβάνομεν, καὶ νὰ προσέχωμεν μήπως τὰ καχομεταχειρισθῶμεν, καὶ γείνωμεν ἀνάξιοι τούτων.

Διὰ νὰ ταπεινοφρονῆ δὲ, μυρίας αἰτίας εὐρίσκει καθείς, ὁσάκις συλλογίζεται τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀναξιότητάς του· καὶ ταῦτα χρεωστεῖ πᾶς τις νὰ ἔχη πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν.

Ὑπερήφανοι δὲ μάλιστα εἶναι, ὅσοι ἀγνοοῦσιν ἑαυτούς· καὶ διὰ τοῦτο ὀρθότατος εἶναι ὁ λόγος, ὅτι « ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι θυγάτηρ τῆς ἀγνοίας. »

Ε'. Φιλοχρηματία.

Φιλοχρηματία εἶναι ἀγάπη τῶν χρημάτων, ἤ- γουν τῶν ἀργυρίων καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων, ὅσα μεταχειρίζονται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς χρείας των. Τὸ δὲ πάθος τῆς φιλοχρηματίας δὲν εἶναι τόσον κοινὸν εἰς τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα κλίνουσι μᾶλλον εἰς τὴν ἐναντίαν κακίαν, τὴν ἀσωτείαν δηλαδή, ἢ ὁποῖα εἶναι τὸ ν' ἀψηφῶσι τὰ χρήματα, νὰ τὰ φθείρωσι, καὶ νὰ τὰ ἐξοδεύωσιν ἀπρονοήτως.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὰ πολλάκις ἐρωτεύονται πότε εἰς τοῦτο, καὶ πότε εἰς ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, καὶ προση- λόγονται εἰς αὐτὸ δυνατά.

Ὅθεν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀρχίζωμεν μικρόθεν ν' ἀ-

κολουθῶμεν τὴν μέσσην ὁδὸν, ἤγουν πρέπει νὰ μὴν ἐξοδεύωμεν μηδὲ ν' ἀψηφῶμεν ἀκαίρως τὰ χρήματα, καὶ μάλιστα τὰ ἐνδύματα, τὰ βιβλία, καὶ τ' ἄλλα πράγματα, ὅσα μᾶς δίδουσιν οἱ γονεῖς· ἀλλὰ χρεωστοῦμεν νὰ τὰ φυλάττωμεν ἐπιμελῶς, ἐπειδὴ εἶναι ξένα πράγματα. Ὅταν δὲ ἔχωμεν πρᾶγμα ἐδικόν μας, καθὼς π. χ. ὀπωρικά, γλυκύσματα, ἀργύριον, ἢ ἄλλα τοιαῦτα, τότε μετὰ χαρᾶς νὰ μεταδίδωμεν ἀπὸ αὐτὰ μέρος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς πτωχοὺς, οἱ ὅποιοι ἔχουσι περισσότεράν χρεῖαν αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ Β΄.

Ἐπιμέλεια τοῦ σώματος.

Τοῦ σώματος ἡ ἐπιμέλεια πρέπει νὰ συνίσταται εἰς τὰ δύο ταῦτα, πρῶτον μὲν νὰ φροντίζωμεν διὰ νὰ τὸ διαφυλάττωμεν ὑγιές· ἔπειτα δὲ νὰ φροντίζωμεν νὰ τὸ καταστήσωμεν εὐκίνητον καὶ εὐρωστον. Μέγα μέρος τῶν ἀρρώστων προέρχονται διὰ τὴν ἀταξίαν τοῦ τρώγειν, διότι δηλαδὴ τρώγομεν ἢ πολὺ, ἢ πράγματα βλαβερά.

Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ διαμένῃ ὑγιής, χρεωστεῖ παιδιόθεν νὰ χαλινόνῃ τὴν λαιμαργίαν του, ἤγουν νὰ τρώγῃ μόνον ὅσον ἀρκεῖ, καὶ μάλιστα ν' ἀπέχη ἀπὸ τὰ ἐπιβλαβέστερα εἰς τὴν ὑγιείαν· τοιαῦτα δὲ εἶναι τὰ πολλὰ γλυκέα, τὰ πολλὰ ἀλατισὰ, τὰ πολλὰ

ὄπωρικὰ, τὰ ὄπωρικὰ τὰ ἄωρα, καὶ ἄλλα παρόμοια.

Ἐπειτα χρειάζεται νὰ προσέχη ἀπὸ τοὺς κινδύνους, διὰ νὰ μὴ βλαφθῇ· νὰ μὴ ρίψοκινδυνεύῃ εἰς τόπους ὀλισθηροὺς καὶ κρημνώδεις· νὰ μὴ καταβαίνῃ τὰς κλίμακας τρέχων ὀρμητικὰ· νὰ μὴ μεταχειρίζεται ἀπροσέκτως ὄργανα κοπτερά καὶ ἄλλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ πληγωθῇ· νὰ μὴ περιφέρεται ἀνοήτως καὶ χωρὶς ἀνάγκην ἔξω εἰς τὴν ἡλιακὴν καυσιν, εἰς τὴν βροχὴν, ἢ εἰς τὴν χιόνα· καὶ ἐνὶ λόγῳ νὰ μὴ κάμνῃ τίποτε ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐνδέχεται νὰ βλαφθῇ ἢ ὑγεία του.

Ἄλλὰ καὶ ὅλαι αὗται αἱ προφυλάξεις ἐὰν γίνωνται, πάλιν ἡ φύσις ἡμῶν ὑπόκειται εἰς παντοῖα εἶδη ἀρρώστημάτων. Ὅθεν καθὼς μᾶς τύχη ἀρρώστια, εὐθὺς πρέπει νὰ φροντίζωμεν, πῶς ν' ἀπαλλαγθῶμεν ἀπὸ αὐτὴν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, γρηγορώτερα, καὶ διὰ τοῦτο χρειάζεται χωρὶς ἀντιλογίαν ἢ ἀποστροφὴν, ἀλλὰ θαρραλέως καὶ προθύμως νὰ λαμβάνωμεν τὰ παραγγελλόμενα ἰατρικὰ, καὶ νὰ ὑπακούωμεν εἰς ὅσα μᾶς διατάττει ὁ ἀναδεχόμενος τὴν φροντίδα νὰ μᾶς ὑγιάσῃ.

Ἐκτὸς τῆς διατηρήσεως τῆς ὑγείας, χρειάζεται νὰ φροντίζωμεν προσέτι καὶ περὶ τοῦ πῶς νὰ καταστήσωμεν τὸ σῶμα εὐκίνητον καὶ εὐρωστον. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν κατορθόνηται ἀλλέως παρὰ διὰ τῆς ἀσκήσεως. Ὅθεν πρέπει παιδιόθεν νὰ συνηθίζωμεν

εις τοὺς κόπους καὶ τὴν κίνησιν, τὰ δύο ἐπιτηδειό-
τατα πράγματα νὰ διαφυλάττωσι τὸ σῶμα ὑγιές,
καὶ νὰ τῷ δώσωσιν εὐκνησίαν καὶ εὐρωστίαν.

Πρὸς τούτοις χρειάζεται νὰ συνηθίσωμεν νὰ ὑπο-
φέρωμεν τὴν ζέσσην, τὴν ψύχραν καὶ τὰς πολυειδεῖς
ἀνάγκας καὶ δυσκολίας, φεύγοντες τὴν ὀκνηρίαν καὶ
τὴν πολλὴν μαλακότητα, ἧτις ἐξαδυνατίζει καὶ ἐκ-
λύει τὸ σῶμα, καὶ τὸ κατασταίνει φιλάσθενον.

ΛΡΘΡΟΝ Γ'.

Τρόποι διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τις τὴν εὐδαιμονίαν.

Ὅστις φροντίζει περὶ ἑαυτοῦ, καθὼς εἶπαμεν,
οὗτος εὐλόγως δύναται νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι καὶ εἰς
τοῦτον τὸν κόσμον θὰ ζήσῃ εὐδαίμων, καὶ εἰς τὸν
ἄλλον μακάριος.

Ἡ εὐδαιμονία τοῦ παρόντος κόσμου δὲν εἶναι
νὰ ἔχῃ πολλὰ πλοῦτη, ἢ πολλὰς τιμὰς, ἀλλὰ νὰ
ἔχῃ ψυχὴν ἡσυχον καὶ εὐχάριστον. Ὁ χωρικός,
παραδείγματος χάριν, ἢ ὁ τεχνίνης, ὅταν δύναται
νὰ ζῆ κοσμίως μὲ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του, ὅταν
ἔχῃ ψυχὴν ἡσυχον, ὅταν ἀρκῆται εἰς τὰ ἑαυτοῦ,
τότε εἶναι εὐδαίμων.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἦναί τις ἡσυχος καὶ εὐχάριστος
χρειάζεται

Πρῶτον μὲν, νὰ ἦναι καλοκάγαθος, καὶ δίκαιος
εἰς τὰς πράξεις του. Ἐπειδὴ ὁ κακὸς ἔχει ἔσωθεν

μέν τούς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεως, οἱ ὅποιοι ἀκαταπαύσως τὸν βασανίζουσιν, ἔξωθεν δὲ τὴν ἔχθραν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς τιμωρίας, ὅσας λαμβάνει ἀπὸ αὐτοῦ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ τὰς αἰώνιους κολάσεις, αἱ ὅποια τὸν ἀναμένουσιν εἰς τὴν ἄλλην.

Δεύτερον δὲ, νὰ μάθῃ τέχνην τινὰ ἢ ἐπάγγελμα ὁποιονδήποτε, διὰ νὰ ἡμπορῇ μὲ αὐτὸ νὰ κερδαίνῃ, ὅσα χρειάζεται διὰ νὰ ζῇ τιμίως· καὶ οἱ πλούσιοι δὲ καὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ καταγίνωνται προθύμως εἰς τὰς μαθήσεις, διὰ νὰ ἡμπορῶσιν ἔπειτα νὰ ἐνασχολῶνται εἰς ὠφέλιμόν τι, καὶ οὕτω νὰ φεύγωσι τὴν πλῆξιν, ἢ ὁποία εἶναι τῆς ἀργίας ἀχώριστος σύντροφος καὶ μεγαλωτάτη βάσανος.

Τρίτον δὲ, νὰ φυλάττεται ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ ἠθικὰ καὶ φυσικὰ, ἀπέχων ἀπὸ ὅλα, ὅσα δύνανται νὰ προξενήσωσιν ἢ θλίψις εἰς τὴν ψυχὴν ἢ ἀρρώστιας εἰς τὸ σῶμα. Ὅταν ὁμως τῷ τυχαίνωσιν ἢ θλίψις ἢ ἀρρώστια, τότε δὲν πρέπει νὰ καταπλήττεται, ἀλλὰ νὰ τὰς ὑποφέρῃ γενναίως, ἢ νὰ ζητῇ, ὅσον εἶναι δυνατόν, γρηγορώτερα θεραπείαν καὶ παρηγορίαν εἰς αὐτάς.

Καὶ τέταρτον, εἰς τὰ ἀγαθὰ, ὅσα ἢ ὁ πανάγαθος Θεὸς τῷ ἔδωκεν, ἢ μὲ τούς ἰδίους ἑαυτοῦ κόπους ἡμπόρεσε ν' ἀποκτήσῃ, εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ εὐχαριστῆται, καὶ νὰ μὴ βασανίζεται ἀπὸ τὴν ἀλογον

ἐπιθυμίαν καὶ προσπάθειαν νὰ ἀποκτήσῃ περισσό-
τερα. Ἐπειδὴ αἱ ὑπέρμετροι καὶ ἄτακτοι ἐπιθυμίαι
εἶναι μεγαλώτατοι ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου· διότι
ἀναγκάζοντές τον νὰ προσπαθῇ μὲ πολλήν ἀγω-
νίαν πῶς ν' ἀποκτήσῃ, ὅσα δὲν ἔχει, δὲν τὸν ἀφί-
νουςι ν' ἀπολαύσῃ μηδὲ καὶ τὰ ὅσα ἔχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Χρέη πρὸς τοὺς ἄλλους.

Ἔχομεν χρέη μερικά καὶ κοινὰ, καὶ ἄλλα
πάλιν γενικά.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Χρέη γενικά.

Τὰ γενικά χρέη περιέχονται εἰς τὰ δύο ταῦτα
παραγγέλματα· «Μὴ κάμνης εἰς ἄλλους
ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον δὲν θέλεις νὰ σοὶ κάμνω-
σιν οἱ ἄλλοι. Κάμνε εἰς τοὺς ἄλλους ἐ-
κεῖνο τὸ ὅποῖον θέλεις νὰ σοὶ κάμνωσιν
οἱ ἄλλοι.» Καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιέχει τὰ ἀπο-
φατικά χρέη, τὸ δὲ δεύτερον τὰ καταφατικά.

§. 1. *Χρέη ἀποφατικά.*

Ταῦτα μᾶς ἀπαγορεύουσι τοῦ νὰ ἀδικῶμεν
τινὰ μὲ ὅποιονδήποτε τρόπον.

Ἄδικεῖται δὲ τις εἰς τρία, ἢ γουν εἰς τὸ ὑποκεί-
μενόν του, εἰς τὰ κτήματά του, ἢ εἰς τὴν τιμὴν του.

ά. Να μὴν ἀδικῶμεν τινα εἰς τὸ ὑποκείμενον του.

Ἄδικοῦμεν τινα εἰς τὸ ὑποκείμενον του, ἐὰν τὸν φονεύσωμεν, ἐὰν τὸν πληγώσωμεν, ἐὰν τὸν δείρωμεν, ἐὰν τὸν καταισχύνωμεν, ἐὰν τὸν ὑβρίσωμεν, ἐὰν τὸν ἐνοχλήσωμεν, ἢ ἄλλως πως τὸν πικράνωμεν.

Ὅθεν ἀπὸ ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ ἀπέχωμεν, καὶ νὰ μὴ κάμνωμεν εἰς κανένα ποτὲ πράγμα τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ τὸν πικράνη.

Τὰ παιδιά πολλάκις ἡδύνονται νὰ χολοσκάνωσι τοὺς συντρόφους των ἐξεπίτηδες, νὰ τοὺς δίδωσιν ἀφορμὰς εἰς λογοτριβὰς, νὰ λέγωσι λόγους πικροὺς, νὰ τοὺς σχώπτωσι, νὰ τοὺς περιπαίζωσιν, ἢ νὰ τοὺς παροργίζωσι κατὰ μυρίους ἄλλους τρόπους, καὶ μάλιστα ἐὰν τοὺς νομίζωσιν ἀδυνατωτέρους των, καὶ δὲν φοβῶνται τὴν ἐκδίκησιν ἐκείνων.

Ἄλλ' ὁ ζητῶν νὰ ἡδυνθῇ, ὑβρίζων καὶ παραπικραίνων ἄλλον, ὑπόκειται εἰς κίνδυνον, καὶ πολλάκις παθαίνει βαρυτάτας βλάβας. Ἐπειδὴ ποῖος ἀγνοεῖ τὸ ὅ,τι τις κάμη, θὰ τοῦ τὸ κάμωσι; Καὶ ὁ κακοποιῶν λοιπὸν ἄλλον πρέπει πάντοτε νὰ φοβῆται, μήπως κακοπάθῃ ἀπὸ τοὺς κακοποιηθέντας.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαρρῶμεν ὅτι οἱ ἄλλοι εἶναι ἀδυνατώτεροι. Ἐπειδὴ ὅταν ἀδικῶνται, ἢ οὕτως ἢ ἀλλέως εὐρίσκουσι πάντοτε τρόπον νὰ ἐκδικηθῶσι, καθὼς ἔκαμεν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν ἀετὸν,

ὅτε ἀναψε τὸ δένδρον ὅπου ἐκεῖνος εἶχε τὴν φωλεάν του.

“Ὅθεν ποτὲ ποσῶς νὰ μὴ κακοποιῶμεν τινὰ εἴτε ἀδυνατώτερον εἴτε δυνατώτερον.

Ἄλλὰ μὴδ’ ὅταν ἄλλος κάμνη τοῦτο νὰ χαιρώμεθα· τῶν παιδίων ὅμως εἶναι σύνηθες ἐλάττωμα τοῦτο, νὰ γελῶσι καὶ νὰ χαίρωνται ὅταν βλέπωσι τινὰ, ὅτι ὑβρίζει, περιπαίζει, ἢ αὐθαδιάζει πρὸς ἄλλον· μάλιστα δὲ πρέπει νὰ θλίβεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ δι’ αὐτό, καὶ νὰ πασχίζωμεν νὰ τὸ ἐμποδίσωμεν. Ὁ πυργίτης, ὅστις, ἀντὶ νὰ συμπαθήσῃ τὸν λαγὸν τὸν καταδιωκόμενον ἀπὸ τὸν ἀετὸν, τὸν ἐπερίπαιζε, τί τέλος ἔδωκεν; ἀρπαχθεὶς ἀπὸ τὸν ἱέρακα, ἔπαθε τὰ αὐτὰ μὲ τὸν λαγόν.

Ἄλλ’ ἐάν τις κακοποιήσῃ ἡμᾶς, ἢμποροῦμεν ἄρά γε νὰ ἐκδικηθῶμεν; ὄχι· ἀλλὰ μόνον νὰ ὑπερασπιζώμεθα καὶ νὰ ἐμποδίζωμεν τὸ κακὸν νὰ μὴ γένη· ἀφ’ οὗ ὅμως τὸ πάθωμεν, τὸ καλῆτερον εἶναι νὰ τὸ συγχωρῶμεν γενναίως. Εἰ δὲ μὴ, νὰ προστρέχωμεν εἰς τὸν ἔχοντα ἐξουσίαν διὰ νὰ μᾶς δικαιώσῃ, ἀλλὰ νὰ μὴ δικαιώνωμεν αὐτοὶ ἑαυτούς.

Ἐὰν συγχωρῇ τις τὰς ἐπηρείας, καὶ πασχίξῃ μάλιστα νὰ εὐεργετῇ τὸν ἐπηρεαστὴν, τοῦτο εἶναι εὐγενικώτατον καὶ γενναιοτάτον ἔργον. Ὅθεν ὁ καλὸς ἐκεῖνος πατήρ, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ πολύτιμον δακτυλίδιον εἰς ἐκεῖνον ἀπὸ τοὺς υἱούς

του, ὅστις κάμη τὸ καλῆτερον ἔργον, δικαίως τὸ ἔδωκεν εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἔσωσε τὸν ἐχθρόν του ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

Ἡ ἐκδίκησις ἐξ ἐναντίας εἶναι ἀξιοκατηγόρητον καὶ θηριῶδες ἔργον· ἐπειδὴ τῶν θηρίων ἴδιον εἶναι νὰ ἀγανακτῶσιν εὐθύς, καὶ νὰ δαγκάνωσιν ἐκεῖνον, ὅστις τὰ ἐπηρέαση. Πολλάκις δὲ ἡ ἐκδίκησις φέρει βλάβην περισσοτέραν εἰς αὐτὸν τὸν ἐκδικητὴν, καθὼς ἔπαθεν ὁ ἵππος, ὅταν, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἔλαφον, ὑπεδουλώθη εἰς τὸν ἄνθρωπον.

β'. *Νὰ μὴν ἀδικῶμεν τιτὰ εἰς τὰ κτήματά του.*

Ἄδικεῖται τις εἰς τὰ κτήματά του, ὅσάκις ἄλλος ἢ μὲ ἀπάτην τὰ ἰδιοποιῆται, ἢ τοῦ κρατῆ ἀδίχως τὸ ἐδικόν του.

Τὸ ὄνομα κλέπτῆς εἶναι αἰσχρότατον· ἔθεν πρέπει νὰ φυλαττώμεθα, μήπως γείνωμεν ἄξιοι τούτου μὲ ὅποιονδῆποτε τρόπον.

Τὰ καλῶς ἀναθραμμένα παιδιά ἐντρέπονται ἀφ' ἑαυτῶν νὰ κλέψωσι τὸ ξένον ἀργύριον ἢ ἄλλο τι μέγα· ὅμως πολλάκις δὲν νομίζουσι παράλογον, ἐὰν ἀφαιρέσωσι τινὸς ὀλίγης τιμῆς πράγματα, ἢ γουν ὀπωρικὰ, γλυκύσματα, παιγνίδια καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ ταῦτα πρέπει νὰ ἀπέχωμεν· πρῶτον μὲν ὅτι τὸ ξένον, εἴτε πολλῆς εἴτε ὀλίγης τιμῆς

ἄξιον εἶναι, δὲν πρέπει κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἰδιοποιῆται τις· ἔπειτα δὲ ἡ κακία τῆς κλεψίας ἀρχίζει ἀπὸ μικρὰ μάλιστα, καὶ μὲ τὸν καιρὸν αὐξάνει ἀπὸ τὸ μέγα πάντοτε εἰς τὸ μεγαλύτερον.

Ὁ κακῶς ἀνατεθραμμένος υἱὸς, ὅστις γενόμενος περίφημος κλέπτῃς, ἐφωράθη καὶ ἐφέρθη τελευταῖον εἰς θάνατον, ἐκεῖνος ἤρχισε πρῶτον ἀπὸ τὸ σχολεῖον νὰ κλέπτῃ τῶν συμμαθητῶν του πράγματα μικρὰ καὶ οὐτιδανὰ, ἀλλὰ μὴ σωφρονισθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν, ἔλαβε θάρρος ὕστερον, καὶ ἐπροχωροῦσε πάντοτε αὐξάνων εἰς τὴν κακίαν του.

Ὅ,τι δὲ μάλιστα δὲν πειράζει τὴν συνείδησιν τῶν παιδῶν εἶναι, νὰ λαμβάνωσιν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἑαυτῶν οἴκους πότε τοῦτο καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, διότι νομίζουν ὅτι εἶναι κύριοι αὐτῶν.

Ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι εἶναι κύριοι τῶν οἰκιακῶν πραγμάτων· ἐπειδὴ ἐνόσω οἱ γονεῖς ζῶσι, τὰ παιδιά οὐδεμίαν κυριότητα δὲν ἔχουσιν. Ὅθεν εἶναι ἀξιοκατάκριτον ἐπίσης, ἐὰν τις κλέπτῃ εἴτε ἀπὸ τὸν οἶκόν του εἴτε ἔξωθεν τοῦ οἴκου.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπέχωμεν μόνον ἀπὸ τὸ νὰ κλέπτωμεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ νὰ κρατῶμεν ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι ξένον.

Ὅταν λοιπὸν εὐρωμεν, ἢ ἄλλος μᾶς δώσῃ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἠξεύρομεν, ὅτι εἶναι ἄλλου, χρεωσοῦμεν νὰ τὸ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν κύριόν του.

Ἐν γένει δὲν πρέπει ποτὲ νὰ κρατῶμεν τὸ ξένον. Πρέπει προσέτι, καὶ ὅταν πωλῶμεν, ἀγοράζωμεν ἢ συναλλάττωμεν, ν' ἀπέχωμεν ἀπὸ πᾶσαν ἀπάτην καὶ δολιότητα. Ἐπειδὴ ὁ πωλῶν δὲν πρέπει νὰ ζητῇ ὑπὲρ τὸ δέον ἀπὸ τοὺς ἀγοραστὰς, ὅταν τοὺς βλέπη ἀνιδέους τῆς τιμῆς τῶν πραγμάτων, καὶ ὁ ἀγοράζων πάλιν, ἐὰν βλέπη τὸν πωλητὴν ἀμαθῆ ἢ στενοχωρημένον, νὰ μὴ κυττάξῃ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τοῦτο, κόπτων τι ἀπὸ τὴν δικαίαν τιμὴν.

Πρὸ πάντων δὲ πρέπει καὶ οἱ πωληταὶ καὶ οἱ ἀγορασταὶ νὰ ἐξορίζωσι διόλου ἀπὸ τὰς δοσοληψίας τῶν τὰ δολερὰ μέτρα καὶ σταθμὰ, τὰ νοθευμένα πράγματα, τὰ κίβδηλα χρήματα, καὶ εἰς ὅλα νὰ φέρωνται μὲ τιμιότητα, ἀπλότητα καὶ πίστιν. Ἐπειδὴ τὰ αἰσχροὰ κέρδη πολλάκις φέρουσι μεγαλωτάτην ζημίαν εἰς αὐτοὺς τοὺς αἰσχροκερδεῖς.

Πρέπει ἀκόμη νὰ μὴ φθείρωμεν ἢ νὰ βλάπτωμεν ποσῶς τὰ ξένα, ἀλλὰ νὰ τὰ προσέχωμεν ὡς ἴδια ἡμῶν αὐτῶν κτήματα, μάλιστα δὲ καὶ περισσότερον ἀκόμη.

Τελευταῖον ὅστις ἠξέυρει, ὅτι ἀφαίρεσε τινός τι δυναστικῶς, ἢ μὲ ἀπάτην, ἢ ὅτι ἐπροξένησεν εἰς ἄλλον βλάβην δι' ἀμέλειαν ἢ καχοπάθειαν, ἐκεῖνος πρέπει ν' ἀποδώσῃ ὀλόκληρον τὸ ἀφαιρεθὲν ἢ νὰ

διορθώση τὴν ζημίαν· εἰδὲ μὴ, κ' ἐδῶ δυσφημεῖται καὶ τιμωρεῖται, καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν μέλλει νὰ δώσῃ λόγον.

γ'. *Νὰ μὴ βλάπτωμέν τινα εἰς τὴν τιμὴν του.*

Ἡ ὑπόληψις εἶναι ἀναγκαιότατον καὶ πολυτιμότερον· ὅθεν ἐὰν βλάψωμέν τις τὴν ὑπόληψιν ἐνίοτε εἶναι πολὺ χειρότερον παρὰ ἐὰν τοῦ βλάψωμεν τὰ κτήματα ἢ τὸ ὑποκείμενον.

Καθὼς λοιπὸν ἕκαστος ἀγαπᾷ νὰ φυλάξῃ τὴν ὑπόληψιν του, παρομοίως πρέπει νὰ προσέχη μήπως βλάβῃ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων.

Βλάπτωμεν δὲ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων.

ἀ. Ἐὰν πλάττωμεν ψεύδη κατ' αὐτοῦ.

β'. Ἐὰν φανερόνωμεν τὰ περὶ αὐτοῦ ἀληθῆ μὲν, ἀλλ' ἄγνωστα εἰς τοὺς ἄλλους.

γ'. Ἐὰν ἀναφέρωμεν καὶ κοινολογῶμεν, ὅσα τις ἄλλος ἐλάλησε κατ' αὐτοῦ.

δ'. Ἐὰν τὸν περιπαίζωμεν, καὶ τὸν κατασταίωμεν γελοῖον.

ε'. Ἐὰν τὸν ὑβρίζωμεν καὶ ἀσεμνολογῶμεν πρὸς αὐτόν.

Ἀπὸ ὅλα ταῦτα πρέπει ν' ἀπέχωμεν προσεκτικώτατα. Ἐπειδὴ ἐὰν τις πλάττῃ ψεύδη διὰ νὰ δυσφημήσῃ ἄλλον, τοῦτο εἶναι κάκιστον. Ἄλλ' οὐδὲ τ' ἀληθῆ πρέπει νὰ φανερόνωμεν, πλην ὅταν τὸ χρέος

μᾶς ἀναγκάζη, ἢ ἐὰν ἡ σιωπὴ ἐνδέχεται νὰ φέρη ζημίαν μεγάλην εἰς ἄλλον.

Πολλοὺς δὲν τοὺς μέλλει νὰ λέγωσιν, ὅσα κατὰ τινος ἀκούουσιν ἀπὸ ἄλλον. "Ὅμως τοῦτο εἶναι βαρύτερον πταῖσμα· ἐπειδὴ ὅ,τι θὰ ἦτον εἰς ὀλίγους γνωστὸν, δι' αὐτοῦ μαθητεύεται εἰς πολλούς· μάλιστα δὲ καὶ τὰ ψευδέστατα τοιοῦτοτρόπως κοινολογοῦνται παντοῦ ἐντὸς ὀλίγου.

Ἐὰν δὲ ἔχη γελοῖόν τι ἢ εἰς ἑαυτὸν ἢ εἰς τοὺς τρόπους του, δὲν πρέπει δι' αὐτὸ νὰ περιπαίζεται· ἀλλ' εἰ μὲν εἶναι δυνατὸν, νὰ νουθετηται καὶ νὰ διορθώνεται κατ' ἰδίαν, εἰδὲ μὴ νὰ τὸν συμπαθῶμεν.

Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ὑβρίζωμεν ἢ νὰ καταφρονῶμεν τινά· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ὄχι μόνον ἄτιμον, ἀλλὰ καὶ ἴδιον ἀνθρώπων ἀπολιτεύτων καὶ χονδροειδεσάτων. "Ὅταν ὁμως μᾶς τύχη νὰ ἔχωμεν λογοτριβὴν πρὸς τινά, πρέπει νὰ λέγωμεν τὰ δίκαια ἡμῶν μὲ σεμνοπρέπειαν καὶ μετριοφροσύνην, ἀπέχοντες πάντοτε ἀπὸ λόγους πειρακτικούς καὶ ὑβριστικούς.

§. 2. Χρέη καταφατικά.

Τὰ καταφατικά χρέη μᾶς προστάζουσι νὰ εὐεργετῶμεν ὅλους ὅσον ἡμποροῦμεν περισσότερον. "Ὅσα χρεωστοῦμεν προηγουμένως νὰ κάμνωμεν εἰς εὐεργεσίαν τῶν ἄλλων εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα

ὀνομάζονται ἔργα ἐλεημοσύνης σωματικά καὶ πνευματικά.

Καὶ σωματικά μὲν εἶναι :

1. Νὰ τρέφωμεν τοὺς πεινῶντας.
2. Νὰ ποτίζωμεν τοὺς διψῶντας.
3. Νὰ ξενίζωμεν τοὺς ξένους.
4. Νὰ ἐνδύωμεν τοὺς γυμνοὺς.
5. Νὰ περιποιώμεθα τοὺς ἀρρώστους.
6. Νὰ ἐπισκεπτώμεθα τοὺς φυλακωμένους.
7. Νὰ θάπτωμεν τοὺς νεκροὺς.

Πνευματικά δὲ εἶναι :

1. Νὰ διορθώνωμεν τοὺς σφάλλοντας.
2. Νὰ διδάσκωμεν τοὺς ἀμαθεῖς.
3. Νὰ συμβουλεύωμεν τοὺς ἀποροῦντας.
4. Νὰ παρηγορῶμεν τοὺς λυπημένους.
5. Νὰ ὑποφέρωμεν τοὺς ὀχληροὺς.
6. Νὰ συγχωρῶμεν ἐξ ὅλης καρδίας τοὺς παραπικραίνοντας ἡμᾶς.
7. Νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν ζώντων καὶ ἀποθανόντων.

Ὅσακις λοιπὸν μᾶς τυχαίνει περίστασις νὰ εὐεργετήσωμέν τινα, πρέπει μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας νὰ τὸ κάμνωμεν, μὴ ἐκπληττόμενοι ποσῶς διὰ τὰς ἐνδεχομένας δυσκολίας καὶ ἐνοχλήσεις, ἀλλὰ συλλογιζόμενοι ὅτι ἡδονὴν οὔτε μεγα-

λητέραν οὔτε γνησιωτέραν ἄλλην ποτέ δὲν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, παρὰ ὅταν βλέπῃ τινὰ, ὅτι ἐξ αἰτίας του ἔγεινεν εὐτυχῆς, ἢ ἀπέφυγε τὸν δεῖνα κίνδυνον.

Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ Πανάγαθος Θεὸς θεωρεῖ τὰς ἀμέμπτους εὐεργεσίας ἡμῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ὡς νὰ ἐγίνοντο πρὸς ἑαυτὸν, καὶ δι' αὐτὰς μᾶς ἀνταμείβει πολυτρόπως καὶ εἰς τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Ἄλλὰ, διὰ νὰ ᾔηται ἀμέμπτοι καὶ θεάρεστοι αἱ εὐεργεσίαι, χρειάζεται νὰ γίνωνται ὄχι πρὸς ἀνθρωπαρέσκειαν, μηδὲ μὲ ἐλπίδα ν' ἀπολαύσωμεν τιμὴν, ἢ δόξαν, ἢ ἔπαινον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μηδὲ μὲ σκοπὸν νὰ ὑποχρεώσωμεν τοὺς εὐεργετούμενους, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Δοτῆρα ὄλων τῶν ἀγαθῶν, ὅστις μᾶς προστάζει νὰ εὐεργετῶμεν καὶ αὐτοὺς ἡμῶν τοὺς ἐχθρούς.

Χρῆν μερικά.

Α. Πρὸς τοὺς γονεῖς.

Μετὰ Θεὸν πρὸς τοὺς γονεῖς ἔχομεν τὸ μεγαλύτερον χρέος.

Αὐτοὶ μᾶς ἔδωκαν τὴν ζωὴν, καὶ φροντίζουσι παντοιοτρόπως νὰ μᾶς τὴν διαφυλάξωσιν. Ἐπειδὴ αὐτοὶ μᾶς τρέφουσι, μᾶς ἐνδύουσι, μᾶς δίδουσι

ὅλα τ' ἀναγκαῖα, καὶ δοκιμάζουσι μυρίους κόπους καὶ δυσκολίας, διὰ νὰ μᾶς ἀναθρέψωσιν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι εὐεργέται ἡμῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτοὺς εἴμεθα περισσότερον ὑπόχρεοι.

Ὅθεν χρεωστοῦμεν νὰ ἔχωμεν πρὸς αὐτοὺς πρῶτον μὲν ἀληθινὴν ἀγάπην, καὶ μετὰ Θεὸν, νὰ μὴ νομίζωμεν ἄλλο πρᾶγμα σεβασμιώτερον ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἡμῶν.

Δεύτερον δὲ, νὰ ἔχωμεν ἀληθινὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ μηδὲ στιγμὴν νὰ μὴ λησμονῶμεν τὰς εὐεργεσίας, ὅσας ἀπὸ αὐτοὺς ἐλάβαμεν, καὶ καθημερινῶς λαμβάνομεν· ἀλλὰ νὰ φροντίζωμεν πῶς νὰ τοὺς ἀνταμείβωμεν βαηθοῦντές τους, ὑπηρετοῦντές τους, καὶ εὐαρεστοῦντες αὐτοὺς κατὰ πάντα.

Καὶ τρίτον, νὰ δεικνύωμεν πρὸς αὐτοὺς ἀληθινὴν εὐπειθειαν καὶ ὑπακοήν· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ φροντίζουνσι περὶ τῆς ἀνατροφῆς ἡμῶν, διὰ τοῦτο νὰ τοὺς σεβώμεθα· νὰ ἐκτελῶμεν προθύμως καὶ μετὰ χαρᾶς, ὅσα παραγγέλλουσι· ν' ἀπέχωμεν ἀπὸ πᾶν ἔργον καὶ λόγον, ὅσα ἐνδέχεται νὰ τοὺς φέρωσι δυσαρέσκειαν· νὰ δεχώμεθα εὐπειθῶς τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς ἐπιπλήξεις των· καὶ νὰ ὑποφέρωμεν μετὰ χαρᾶς καὶ αὐτὰς τὰς τιμωρίας, ὅσας ἀπὸ αὐτοὺς λαμβάνομεν πρὸς διόρθωσιν τῶν ἰδίων ἡμῶν σφαλμάτων καὶ ἐλαττωμάτων.

Β'. Πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς.

Οἱ ἀδελφοὶ πρέπει νὰ ἀγαπῶσιν ἀλλήλους εἰλικρινῶς, νὰ συμβοηθῶνται προθύμως, νὰ συζῶσι πάντοτε μὲ ὁμόνοιαν, νὰ μὴ φθονῶνται ἀναμεταξύ των, μηδὲ νὰ μνησικακῶσι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ νὰ συγχωρῆ ἕξ ὅλης καρδίας ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τὰ σφάλματα, καὶ νὰ ἔχωσιν ἀναμεταξύ των ἀνεξικακίαν· ἐπειδὴ δὲν εἶναι οὔτε χειρότερον οὔτε πλέον σκανδαλῶδες, παρὰ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐχθραν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν.

Ἡ αὐτὴ δὲ ἀγάπη καὶ προθυμία καὶ ὁμόνοια πρέπει ἀναλόγως νὰ ᾔναι καὶ μεταξὺ συγγενῶν.

Γ'. Πρὸς τοὺς διδασκάλους.

Ὅ,τι χρεωσούμεν πρὸς τοὺς γονεῖς, τὸ αὐτὸ χρεωστούμεν ἀναλόγως καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους, οἱ ὅποιοι κοπιᾶζουσι νὰ μᾶς διδάξωσιν. Ὅθεν καὶ πρὸς αὐτοὺς πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀληθινὴν ἀγάπην, εὐγνωμοσύνην, εὐπέθειαν καὶ ἀληθινὸν σέβας, ἀγωνιζόμενοι μὲ τὴν σωφροσύνην καὶ ἐπιμέλειαν ἡμῶν νὰ ἀνταμείβωμεν τοὺς κόπους, ὅσους προθύμως καταβάλλουσι πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν.

Δ'. Πρὸς τοὺς εὐεργέτας.

Καὶ πρὸς ὅλους δὲ, ὅσοι μᾶς εὐεργετοῦσι καθ' ὅποιονδῆποτε τρόπον, χρεωστούμεν παρομοίως νὰ

ἔχωμεν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην, ἐνθυμούμενοι τὰς εὐεργεσίας των, καὶ ζητοῦντες καιρὸν νὰ τοὺς ἀντευεργετήσωμεν· ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλας τῶν ἀνθρώπων τὰς κακίας αἰσχροτέρα καὶ βδελυρωτέρα εἶναι ἡ ἀγνωμοσύνη.

Ε. Πρὸς τοὺς μεγαλητέρους καὶ ἀνωτέρους.

Πρὸς τοὺς ἀνωτέρους καὶ μεγαλητέρους ἡμῶν πρέπει νὰ ἔχωμεν σέβας καὶ εὐλάβειαν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν νὰ στεκώμεθα κοσμίως, καὶ νὰ λαλῶμεν μὲ σεμνοπρέπειαν. Αὐτὸ τοῦτο χρεωστοῦμεν περισσότερον πρὸς τοὺς ἔχοντας δικαίωμα νὰ μᾶς προστάζωσιν, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει προσέτι νὰ ὑποτασσώμεθα, καὶ νὰ ἐκτελῶμεν προθύμως καὶ πάραυτα, ὅσα μᾶς προστάζουσι.

Σ'. Πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς λειτουργοὺς του.

Τὸ μεγαλήτερον σέβας χρεωστοῦμεν εἰς τὸν ἡγεμόνα, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἐκπληρόνωμεν ἀκριβῶς τοὺς νόμους· καὶ δι' αὐτὸν χρεωστοῦμεν νὰ σεβώμεθα τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ, τοὺς τοπάρχας, τοὺς ἐπάρχους, τοὺς τοποτηρητάς, τοὺς διοικητάς, τοὺς συμβούλους, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς κριτάς, κτλ.

Ἐκ τῆς ἀγρυπνον φροντίδα τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ κρέματα ἡ κοινὴ ἡσυχία

ΣΟΑΒ. ΠΕΡΙ. ΧΡ. ΑΝΘΡ.

καὶ ἀσφάλεια. Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι καὶ διὰ τὸ κοινὸν καλὸν καὶ διὰ τὸ ἴδιον ἑνὸς ἑκάστου νὰ ἐκπληρόνωνται οἱ νόμοι ἀκριβῶς· ἐπειδὴ ἀλλέως ὅλα πίπτουσιν εἰς ἀταξίαν, καὶ οὐδεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζῆ ἀσφαλῆς καὶ ἡσυχος.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ κοινὴ ἀσφάλεια καὶ ἡσυχία ἀπαιτοῦσι καὶ ἔξοδα κοινὰ, διὰ τοῦτο ἕκαστος εἶναι ὑπόχρεως νὰ συνεισφέρει τὸ μέρος του, πληρόνων εἰς τὸν ἡγεμόνα τὸν ἀνάλογόν του φόρον.

Ζ'. Πρὸς τὴν πατρίδα.

Ἐκαστος χρέος ἔχει νὰ ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του, καὶ νὰ φροντίζῃ ὅσον δύναται περὶ τῶν συμφερόντων αὐτῆς. Ὅθεν, ὅταν μὲν ὀρμῶσι κατ' αὐτῆς οἱ ἐχθροὶ, νὰ τὴν ὑπερασπίζεται μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις καὶ μὲ τῆς ζωῆς του αὐτῆς τὸν κίνδυνον.

Εἰς καιρὸν δὲ εἰρήνης, νὰ κυττάζῃ μὴπως τὴν ἀτιμᾶσῃ, ἢ τὴν ταραξῇ μὲ κακουργίας, ἀλλὰ νὰ ἀγωνίζεται νὰ τὴν δοξάσῃ μὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ προτερήματά του, καὶ νὰ τὴν ὠφελήσῃ μὲ τοὺς κόπους του.

Η'. Πρὸς τοὺς φίλους του.

Προτοῦ νὰ λαλήσω περὶ τῶν χρεῶν τῶν πρὸς τοὺς φίλους, πρέπει νὰ προτάξω τὰς προφυλάξεις, ὅσας πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τις εἰς τῶν φίλων

του τὴν ἐκλογὴν· ἐπειδὴ, καθὼς εἶναι ὁμολογούμενον ἀπὸ ὅλους, ὅτι ἀληθῆς φίλος εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ πάντα θησαυρὸν, παρομοίως εἶναι πασιδῆλον, ὅτι ὁ κακὸς σύντροφος εἶναι ὁ πλέον χειρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐχθρούς.

Ἐκλογή φίλων.

Πρέπει πρῶτον νὰ φιλιωνώμεθα μόνον μὲ καλοὺς καὶ τιμίους ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὁ συναναστρεφόμενος μὲ κακοὺς εὐκόλως ἀχρειεῖται. "Ὅθεν εἶναι ἀναντίβρῆτος ἡ γνώμη, ὅτι «καθεὶς νομίζεται τοιοῦτος, ὁποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι μὲ τοὺς ὁποίους συναναστρέφεται.»

Δεύτερον δὲ, πρέπει ν' ἀπέχωμεν ἀπὸ ἄφρονας, οἱ ὁποῖοι πολλάκις ὄχι ἀπὸ κακοῦθιαν, ἀλλ' ἀπὸ ἀνοησίαν ἐνδέχεται νὰ προδώσωσι τὰ μυστικά ἡμῶν, καὶ νὰ μᾶς βλάψωσι κατὰ μυρίους ἄλλους τρόπους, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν πρέπει νὰ ἐκλέγωμεν τοιοῦτους ἀνθρώπους, ὥστε ὄχι μόνον τὰ μυστικά ἡμῶν νὰ δύνανται νὰ φυλάττωσιν, ἀλλ' ὅταν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, νὰ ἦναι ἱκανοὶ καὶ συμβουλὰς νὰ μᾶς δώσωσι καλὰς, καὶ νουθεσίας ὠφελίμους.

Τρίτον δὲ, νὰ φεύγωμεν τὴν φιλίαν ἀνθρώπων φύσεως ἀνησύχου καὶ ὀξύθυμου, ἐπειδὴ αὐτὴ ἐντὸς ὀλίγου διαλύεται· καὶ νὰ ζητῶμεν ἀνθρώπους ἱκα-

νοὺς νὰ ὑποφέρωσι τὰ ἴδια ἡμῶν ἐλαττώματα, καὶ ἡθους ἡμέρου καὶ πράου.

Καὶ τελευταῖον, ν' ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ ἀνθρώπους πολλὰ ἰδιοκερδεῖς, οἱ ὅποιοι στοχάζονται μόνον τὸ ἴδιον ἑαυτῶν κέρδος· νὰ φιλιωνώμεθα δὲ μὲ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι τρώντι μᾶς θέλουσι τὸ καλόν, καὶ εἰς καιρὸν ἀρμόδιον θέλουσι νὰ τὸ ἐνεργήσωσι, καὶ νὰ μᾶς βοηθήσωσιν.

Ὅταν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν φίλων μεταχειρισθῶμεν τὰς προφυλάξεις ταύτας, τότε ἡμποροῦμεν νὰ εὐχαριστηθῶμεν εἰς αὐτούς. Ἀλλέως καλῆτερα νὰ ζῶμεν ἄφιλοι, παρὰ νὰ κάμωμεν φιλίας κακὰς καὶ ἐπικινδύνους.

Χρῆν πρὸς τοὺς φίλους.

Ἄλλ' ὅσον πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ φίλου, τόσον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιμελώμεθα νὰ τὸν φυλάξωμεν.

Ὅθεν τὸ πρῶτον χρέος ἡμῶν πρὸς τὸν φίλον εἶναι, νὰ τὸν εὐεργετῶμεν εἰς ὅσα ἡμποροῦμεν, βοηθοῦντές τον εἰς τὰς χρείας του, συντρέχοντές τον εἰς τὰς ἀμηχανίας του, εἰδοποιοῦντές τον ὅλα, ὅσα ἡμποροῦσι νὰ τὸν βλάψωσι, καὶ περὶ τῶν ἐλαττωμάτων του αὐτῶν.

Δεύτερον δὲ χρέος πρὸς αὐτὸν ἔχομεν, νὰ ἡμεθα πιστοὶ καὶ φρόνιμοι, φυλαττόμενοι ἀπὸ τὸ νὰ φα-

νερώσωμεν τὰ μουσικά του, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ τὸν προ-
δώσωμεν ἢ ἀπὸ κακοήθειαν ἢ ἀπὸ ἀπροσεξίαν.

Καὶ τρίτον χρέος εἶναι ἡ ἀνοχή, ἣ γουν ἕκαστος
ἔχει τὰ ἐλαττώματά του. Ὅθεν ἕκαστος πρέπει νὰ
ἐπιμεληται διὰ νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἐλαττώματα τῶν
ἄλλων· ἀλλὰ τοῦτο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κάμνωμεν
πρὸς ἄλλους, πρέπει μάλιστα νὰ τὸ κάμνωμεν πρὸς
τοὺς φίλους.

Πρέπει ὅμως νὰ διακρίνωμεν ὁποῖα εἶναι τὰ ἐ-
λαττώματα· εἰ μὲν δηλαδὴ ταῦτα εἶναι κακὰ καὶ
ἐναντία εἰς τὴν τιμιότητα, καὶ πηγάζουσιν ἀπὸ ψυ-
χὴν ἀχρείαν καὶ γνώμας κακὰς, τότε οἱ τοιοῦτοι
φίλοι εἶναι ἀνάξιοι ἡμῶν, καὶ πρέπει ν' ἀποφεύ-
γωνται.

Εἰ δὲ τὰ ἐλαττώματα πηγάζουσιν ἀπὸ ἐλαφρό-
τητα ἢ ἀπὸ ἰδιοσυγκρασίαν, καὶ εἰς ἡμᾶς μὲν εἶναι
ὀλίγον ὀχληρὰ, αὐτὰ ὅμως καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶναι
κακὰ, τότε πρέπει νὰ νοουθετῶμεν τοὺς φίλους διὰ
νὰ τὰ διορθώσωσιν· ἀλλὰ καὶ ἂν μείνωσιν ἀδιόρ-
θωτοι, πάλιν διὰ τὰς ἄλλας τῶν ἀρετῶν νὰ τοὺς
ὑποφέρωμεν.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ἐπειδὴ ζῶμεν εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ ἡξεύρωμεν ὄχι μόνον τὰ χρέη τῆς χρηστοθηείας, διὰ νὰ μὴ διωχθῶμεν ὡς κακότεροισι, ἀλλὰ καὶ τὰ χρέη τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ νὰ μὴ μᾶς φεύγωσιν οἱ ἄλλοι ὡς χονδροειδεσάτους καὶ ἀπολιτεύτους.

Ἐπειδὴ ἀηδέστερον καὶ ὀχληρότερον πλάσμα εἰς τὸν κόσμον ἄλλο δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν κακῶς ἀναθραμμένον καὶ ἀπολίτευτον ἄνθρωπον.

Ὅθεν οἱ κυριώτεροι κανόνες τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι οἱ ἑξῆς.

ΑΡΘΡΟΝ Α΄.

Περὶ τῆς καθαριότητος.

Τὸ πρῶτον χρέος τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ καθαριότης· ὁ δὲ μὴ προσέχων εἰς τοῦτο, γίνεται ἀηδὴς καὶ συγχαμερός. Ὅθεν πρέπει πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον καὶ αἱ χεῖρες νὰ ᾖναι καθαρὰ, καὶ διὰ

νά ἦναι τοιαῦτα, χρειάζεται νά τὰ νίπτωμεν ὄχι μόνον καθημερινῶς τὸ πρωτὶ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις τὴν ἡμέραν, ὅταν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ.

Δεύτερον δέ, νά ἔχωμεν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς κτενισμένας καὶ καθαρὰς ἀπὸ τὰ συγχαμερὰ καὶ ὀχληρὰ ζυῦφια, τὰ ὁποῖα ἐμφωλεύουσιν εἰς αὐτήν.

Τρίτον δέ, νά κόπτωμεν συχνάκις τὰ ὀνύχια, καὶ νά μὴ τ' ἀφίνωμεν ν' αὐξάνωσι τόσον, ὥστε νά σωρεύεται ὑποκάτω αὐτῶν ἀκαθαρσία.

Τέταρτον, νά ἔχωμεν τὰ ὀδόντια παστρικά, διότι ἡ ἀπασξρία καὶ αὐτὰ φθείρει εὐκόλως, καὶ τὴν ἀναπνοὴν κατασταίνει βρωμεράν.

Πέμπτον, νά ἔχωμεν τὰ φορέματα παστρικά, ἀκηλίδωτα, ἄσχιστα καὶ φυλαγμένα.

Ἐκτον δέ, καὶ τὰ πανικὰ μάλιστα, ἤγουν τὸ ὑποκάμισον, λαιμομάνδυλον, κτλ. πρέπει νά ἀλλάσσωμεν συχνάκις, καὶ νά προσέχωμεν μὴ τὰ λερώσωμεν.

Ἐβδομον δέ, καὶ τὰ περιπόδια καὶ τὰ ὑποδήματα πρέπει νά ἔχωμεν καθαρὰ ἀπὸ κονιορτῶν καὶ λάσπην, καὶ νά μὴν ἦναι τρύπια, μῆτε σχισμένα, μῆτε ἐξηλωμένα.

Καὶ τέλος πάντων νά μὴ φαίνεται ἐπάνω τοῦ σώματος ἡμῶν τίποτε συγχαμερὸν ἢ δυσάρεσον εἰς τὴν ὄψιν τῶν ἄλλων, μηδὲ νά ἀναδίδῃ αὐτὸ ἡ τὰ ἐνδύματα.

ὀχληρότατον, ἐὰν ὑποχρεώνωμεν ὅλους τοὺς διαβά-
τας νὰ μᾶς ἀντιχαιρετῶσιν.

ΑΡΘΡΟΝ Γ΄.

Περὶ ἐπισκέψεως.

Πολιτισμοῦ χρέος εἶναι καὶ τὸ νὰ ἐπισκεπτώ-
μεθα τοὺς ἐπισκεφθέντας ἡμᾶς· τοὺς δὲ ἀνωτέρους
ἡμῶν καὶ νὰ ἐπισκεπτώμεθα πρῶτον ἡμεῖς.

Ὅταν ἐμβαίνομεν εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς, δὲν πρέ-
πει νὰ εἰσχωρῶμεν εἰς τοὺς θαλάμους, ἐὰν πρῶτον
δὲν εἰδοποιήσωμεν τοὺς κυρίους διὰ τῶν δούλων,
ἢ πρὸ τοῦ νὰ κτυπήσωμεν εἰς τὴν θύραν· τοῦτο δὲ
πρέπει νὰ γίνεται ἤσυχα καὶ ὄχι μὲ θόρυβον, καί,
ἐὰν χρειασθῇ νὰ τὸ κάμωμεν καὶ δεύτερον, ν' ἀφή-
σωμεν εἰς τὸ μεταξύ ὀλίγην ὥραν.

Ἄφοῦ δὲ μᾶς δοθῇ σημεῖον νὰ ἔμβωμεν, τότε,
ἐὰν ἡ θύρα εἶναι σφραλισμένη, πρέπει νὰ τὴν ἀνοι-
γῶμεν ἤσυχα καὶ χωρὶς κρότον, καὶ πάλιν, ἀφοῦ
ἔμβωμεν, νὰ τὴν σφραλῶμεν, καὶ τοῦτο νὰ μὴν ἀμε-
λῶμεν, οὔτε ἐμβαινόντες, οὔτε ἐκβαίνοντες.

Ἐμφανιζόμενοι δὲ πρὸς τοὺς ὁποίους ἐπισκε-
πτόμεθα, πρέπει πρῶτον νὰ τοὺς χαιρετήσωμεν μὲ
κλίσιν κεφαλῆς περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον βαθεῖαν
κατὰ τὸν ἄνθρωπον· ἔπειτα μὲ λόγους ὑποχρεω-
τικὸς νὰ φανερώσωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἐπισκέψεως.

Εἰ δὲ εἶναι καὶ ἄλλοι παρόντες, τὸν ἑπισημίου πρέ-

πει ν' ἀφήσωμεν ἀχαιρετήτους, ἀλλ' εἰς τὸν καθένα
νὰ κάμνωμεν τὸν πρέποντα χαιρετισμόν.

Ἵστερον δὲν πρέπει νὰ καθίσωμεν, ἐὰν δὲν μᾶς
εἴπωσιν, οὐδὲ πρέπει πάλιν νὰ προσμένωμεν νὰ
μᾶς τὸ εἴπωσι περισσότερον ἀπὸ δύο φορές.

Ὅταν δὲ πάλιν θέλωμεν νὰ καθίσωμεν, πρέ-
πει νὰ ἐκλέγωμεν τὸν κατώτερον τόπον, καὶ ὄχι
τὸν καλλήτερον, ἐὰν ὁ οἰκοκύριος δὲν μᾶς παρα-
κινήσῃ.

Πρέπει δὲ νὰ καθήμεθα εὐτακτα καὶ μὲ τὸ πρέ-
πον σέβας· καὶ ἀφοῦ ἐκθέσωμεν τὴν αἰτίαν τῆς
ἐπισκέψεως, δὲν πρέπει ἡμεῖς πρῶτοι ν' ἀνοίγωμεν
ὀμιλίαν, ἐὰν ὁ πρὸς τὸν ὁποῖον λαλοῦμεν ἦναι
ἀνώτερος ἡμῶν, ἀλλὰ ν' ἀφίνωμεν ἐκεῖνον νὰ τὴν
ἀρχίσῃ, καὶ τότε ἡμεῖς ν' ἀκροαζώμεθα, ἢ ν' ἀπο-
κρινώμεθα κατὰ τὴν χρείαν.

Ὅταν δὲ ἡ ἐπίσκεψις γίνεται περὶ τινος ὑποθέ-
σεως, πρέπει, ἀφοῦ τὴν ἐκθέσωμεν καθαρῶτατα
καὶ συντομῶτατα, νὰ προσμένωμεν τὴν ἀπόκρισιν.
Εἰ δὲ χρειασθῇ καὶ ν' ἀνταποκριθῶμεν, νὰ κάμνω-
μεν τοῦτο μὲ τὴν πρέπουσαν εὐλάβειαν καὶ σε-
μνότητα.

Εἰς τὰς φιλοφρονητικὰς ἐπισκέψεις νὰ μὴ δια-
τρίβωμεν πολλὴν ὥραν, καὶ μάλιστα ἐὰν ἐπισκε-
πτώμεθα πολυασχόλους ἀνθρώπους. Ὅθεν καθὼς

αίσθανθῶμεν τοὺς τοιοῦτους ἐπιθυμοῦντας νὰ μείνωσι μόνοι, εὐθὺς νὰ τοὺς ἀποχαιρετῶμεν.

Τοὺς δὲ πολὺ ἀνωτέρους ἡμῶν δὲν πρέπει ν' ἀποχαιρετῶμεν πρὸ τοῦ αὐτοῖ νὰ μᾶς δώσωσι σημεῖον.

Καὶ ἀναχωροῦντες πάλιν πρέπει νὰ κάμνωμεν τὰς δεξιώσεις καὶ προσκυνήσεις τὰς ἀναλογούσας εἰς τὸ ὑποκείμενον ἐκάστου· καὶ ἐὰν θελήσῃ οὗτος νὰ μᾶς ἐκπροοδεύσῃ, χρεῖα εἶναι νὰ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μὴ πειράζεται, τὸ ὁποῖον πάλιν πρέπει νὰ ἐπαναλάβωμεν, διαβαίνοντες ἀπὸ ἓνα εἰς ἄλλον θάλαμον, ἐὰν ἐκεῖνος ἐπιμένῃ ἀκολουθῶν.

Εἰς τὸ διάστημα τῆς ἐπισκέψεως πρέπει νὰ μὴ προσηλόνωμεν τὰ ὄμματα εἰς τὰ γράμματα, ἐὰν ἦναι, ἢ νὰ λαμβάνωμεν εἰς χεῖρας βιβλία, καὶ νὰ τὰ φυλλολογῶμεν, ἢ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐκτὸς ἐὰν οἰκειότης μεγάλη μᾶς τὸ συγχωρῇ.

Ὅταν δὲ ἔρχεται τις νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇ, δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀναγκάζωμεν νὰ προσμένη, ἀλλ' εὐθὺς νὰ τὸν δεχώμεθα· ἐκτὸς ἐὰν τύχωμεν γυμνοὶ, ἢ ἐνδυμένοι φόρεμα ὄχι ἄξιον τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ὑποδεχόμεθα, ἢ καταγινόμενοι εἰς τι πρᾶγμα μὴ ἐπιδεχόμενον ἀναβολήν· καὶ τότε χρειάζεται νὰ τὸν παρακαλῶμεν νὰ μᾶς συγχωρήσῃ, καὶ νὰ ὑπομένη τὴν μικρὰν ἀργοπορίαν.

Ὅταν ἔρχεται εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῶν ἐπίσημος ἄν-

ὄρωπος, πρέπει νά τόν προὔπαντῶμεν ἤ εἰς τόν προθάλαμον, ἤ εἰς τήν αὐλήν, ἤ εἰς τήν θύραν τῆς αὐλῆς, κατὰ τόν βαθμόν τοῦ ἀνθρώπου.

Πρός δέ τοὺς ἰσοτίμους ἤ καὶ ὀλίγον ἀνωτέρους ἡμῶν ἀρκετὸν εἶναι νά προσηκονώμεθα, ὅταν ἔρχονται, καὶ νά τοὺς προὔπαντῶμεν εἰς αὐτὸν τὸν θάλαμον.

Ἄφοῦ δὲ φιλοφρονηθῶμεν τὸν ἄνθρωπον, εὐθὺς πρέπει νά τόν παρακαλέσωμεν νά καθήσῃ, δείχνοντες του τὸν καλλήτερον τόπον, κ' ἔπειτα νά καθήμεθα καὶ ἡμεῖς κοντά του.

Εἰς τὸ διάστημα δὲ τῆς ἐπισκέψεως, ἀναγκαῖον εἶναι νά φροντίζωμεν μὲ τρόπους εὐτραπέλους καὶ χαρίεντας νά συνομιλῶμεν μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἀποφεύγοντες ὅσα ἐνδέχεται νά δείξωσι βαρύτητα ἢ ἀηδίαν.

Ὅταν δὲ μᾶς ἀποχαιρετᾷ, τότε ἀφοῦ τὸν εὐχαριστήσωμεν, καθὼς πρέπει, χρειάζεται νά τόν ἐκπροοδεύσωμεν, ἀνοίγοντες τὰς θύρας, καὶ ἀκολουθοῦντες ἕως εἰς τὸν προθάλαμον, ἢ ἕως εἰς τήν κλίμακα, ἢ, ἐὰν ἦναι ἐπίσημος, καὶ ἕως ἔξω τῆς αὐλείου θύρας, ὅπου καὶ σεκόμεθα ἕως ὅτου ἐκεῖνος ἀναχωρήσῃ.

Περὶ τῆς συναναστροφῆς.

Ἐμβαίνοντες εἰς συναναστροφὴν, κατὰ πρῶτον πρέπει νὰ κάμνωμεν τὰς πρεπούσας προσκυνήσεις εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν ἢ εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ἔπειτα καὶ εἰς τοὺς παρευρισχομένους.

Παρακινούμενοι δὲ νὰ καθίσωμεν, πρέπει νὰ ζητῶμεν τὸν κατώτερον τόπον, προσέχοντες μὴ λάβωμεν τὸν τόπον ἄλλου· καὶ ἐὰν μᾶς τὸν προσφέρωσι, νὰ μὴ τὸν δεχθῶμεν εὐχαριστοῦντες, ἐκτὸς ἐὰν πολλάκις μᾶς τὸν προσφέρωσιν.

Ἐὰν διὰ τὴν ἔλευσιν ἡμῶν διακοπῇ τις ὀμιλία, πρέπει νὰ παρακαλέσωμεν τὸν ὀμιλοῦντα νὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ, ἀλλὰ νὰ μὴ φαινώμεθα περίεργοι νὰ μάθωμεν περὶ τίνος εἶναι ὁ λόγος.

Διὰ νὰ ἔμβωμεν εἰς λόγους πρέπει νὰ προσμένωμεν ἕως ὅτου μᾶς ἐρωτήσωσιν· ἐκτὸς ἐὰν ἔχωμεν αἰτίαν ν' ἀρχίσωμεν ἡμεῖς πρῶτοι τὸν λόγον.

Γενικῶς οὔτε πολυλόγοι πρέπει νὰ ἦμεθα, διὰ νὰ μὴ ἐνοχλῶμεν τοὺς ἀκούοντας, οὔτε πάλιν σιωπηλοὶ, ὥστε νὰ στεκώμεθα μεταξὺ τῶν ἄλλων ὡς ἄλλα ξόανα, τὸ ὁποῖον δυσαρεστεῖ τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ τοὺς δίδει ἀφορμὴν νὰ νομίζωσιν ὅτι ἀδιαφοροῦμεν εἰς τοὺς λόγους των.

Ἡ φωνὴ μῆτε μεγάλη νὰ ἦναι τόσο, ὥστε νὰ

προσκρούη εἰς τ' αὐτία, μήτε πάλιν τόσον σιγανή, ὥστε νὰ φθάνη δυσκόλως τὴν ἀκοήν.

ὑποθέσεις λόγου νὰ ζητῶμεν πάντοτε, ὅσον εἶναι δυνατόν, καὶ ὠφελιμώτερας καὶ εὐαρεςτοτέρας, ὄχι ὅμως ἐναντίας τῆς τιμιότητος καὶ τῆς εὐσχημοσύνης. Προσέτι δὲ πρέπει μήτε αἰσχρολογίας ἢ χυδαιολογίας νὰ μεταχειριζώμεθα, μήτε πράγματα συγχαμερὰ καὶ φρικαλέα νὰ ὀνομάζωμεν, μήτε χονδροειδέστατα νὰ ἀστεϊζώμεθα, μεταχειριζόμενοι λέξεις ἢ σχήματα γελοιώδη, μήτε μάλιστα σατυρισαὶ ἢ κακολόγοι νὰ ἤμεθα.

Ὅπου γεννᾶται φιλονεικία ἢ λέγει τις λόγον ἐναντίον εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν, δὲν πρέπει νὰ συναρπαζώμεθα, καὶ νὰ ἀντιλέγωμεν. Ἐὰν δὲ μᾶς φανῆ ὅτι ἀρμόζει ν' ἀντιλέξωμεν, πρέπει νὰ ἀντιλέγωμεν πολλὰ εὐσχημόνως καὶ προσεκτικῶς.

Πρέπει μάλιστα νὰ μὴν ἐξελέγχωμεν ἀναφανδόν τινα, λέγοντες « ψεύδουσαι· τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τοιοῦτον. » ἀλλ' ὅταν ἔχωμεν ν' ἀναιρέσωμεν τὸν λόγον τινός, πρέπει πρῶτον μὲν νὰ ζητήσωμεν συγχώρησιν, ἔπειτα δὲ νὰ προσθέσωμεν τὸ « με φαίνεται, ἢ νομίζω, ἢ ἤκουσα νὰ λέγωσιν, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι τοιοῦτον. »

Ἐὰν τις ἀντιλέγη εἰς ὅσα λέγομεν, δὲν πρέπει ν' ἀγανακτῶμεν, ἀλλὰ ν' ἀποκρινώμεθα κοσμίως καὶ μὲ πραότητα, ἐκθέτοντες τοὺς λόγους ἡμῶν

ἀοργήτως, ἐνδίδοντες εὐθὺς ὅταν βλέπωμεν, ὅτι παραλογιζόμεθα, καὶ μὴ ἐπιμένοντες ὑπερηφάνως, ὅταν νομίζωμεν, ὅτι ἡμεῖς μὲν ἔχομεν δίκαιον, ἀλλ' οἱ ἄλλοι δὲν ἀποδέχονται τοῦτο.

Αἱ διηγήσεις ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ ᾖναι ξηραὶ οὔτε διεξοδικαί, ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἐξισορῶμεν τὸ πρᾶγμα σαφῶς καὶ εὐτάκτως, παρεμπλέκοντες τὰς σκέψεις καὶ περιστάσεις ἐκείνας, ὅσαι εἶναι ἱκαναὶ νὰ σαφηνίσωσι μᾶλλον τὸ πρᾶγμα, καὶ νὰ τῷ δώσωσι περισσοτέραν χάριν, καὶ ἀποφεύγοντες τὰς ἀκαίρους καὶ ἀνωφελεῖς παρεκβάσεις.

Εἶναι πολλὰ δυσάρεστον καὶ ὀχληρὸν, ἐὰν κατὰ πᾶσαν σιγμὴν διακόπτωμεν τὰς διηγήσεις γυρεύοντες νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων, περὶ τῶν ὁποίων λαλοῦμεν, ἐπαναλαμβάνοντες τὰ προλεχθέντα, καὶ ἐπιστρέφοντες πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν, κτλ. Ὅθεν ὅταν θέλωμεν νὰ διηγηθῶμέν τι πρέπει νὰ τὸ ἐνθυμῶμεθα καλῶς, καὶ νὰ τὸ διαθέτωμεν πρῶτον καθ' ἑαυτούς.

Ἄπρεπέσατον εἶναι καὶ τοῦτο, ἐὰν παραβαρύνωμεν τοὺς ἀνθρώπους διηγούμενοι παμπάλαια καὶ πασίδηλα, ἢ μωρὰ καὶ ἀνάλατα· ἢ ἐὰν τοὺς πικραίνωμεν ἀναφέροντες λυπηρὰ καὶ μελαγχολικά· ἢ ὅταν τοὺς κάμνωμεν νὰ κοκκινίσωσιν ἢ νὰ ἀηδιάσωσι, λέγοντες αἰσχρὰ καὶ συγχαμερά.

Πρέπει μάλιστα νὰ ἐκλέγωμεν ὑποθέσεις λόγων

χαροποιᾶς καὶ εὐαρέστους, ἱκανὰς νὰ κινῶσιν εὐ-
σχημόνως τοὺς παρόντας εἰς γέλωτα· ὅμως νὰ μὴν
ἀρχίζωμεν πρῶτοι νὰ γελῶμεν, μήπως ἐντροπια-
σθῶμεν μένοντες μόνοι.

Ὅταν ἄλλος διηγεῖται τι, δὲν πρέπει νὰ τὸν
διακόπτωμεν, ἢ θορυβοῦντες, ἢ στρέφοντες τὴν
προσοχὴν τῶν ἄλλων εἰς ἄλλο τι, ἢ εἰσάγοντες
ἄλλον λόγον, ἢ λέγοντες ὅτι τοῦτο εἶναι ἤδη γνω-
στόν, ἢ ἀντιλέγοντες, (καὶ ἂν ἐκεῖνος παραμορ-
φῶνῃ τὸ πρᾶγμα ἢ παρατρέχῃ τινὰ περίστασιν·)
ἢ ἀρπάζοντές του τὴν διήγησιν ἀπὸ τὸ στόμα
διὰ νὰ τὴν ἀποτελειώσωμεν ἡμεῖς, ἢ ἀποβάλλον-
τές του τὰς λέξεις, ἐὰν ἐκεῖνος ἀπορῆ, ἢ μ' ὁποιο-
νδήποτε ἄλλον ἀτρεπῆ τρόπον. Εἰ δὲ θέλομεν εἰς
τὴν διήγησιν ἐκείνου νὰ κάμωμεν προσθήκην τινὰ
ἢ παρατήρησιν, τοῦτο πρέπει νὰ γίνεταί, ἀφοῦ αὐ-
τὸς τὴν τελειώσῃ.

Πρὸ πάντων εἰς τὰς συναναστροφὰς νὰ μὴ χλευά-
ζωμεν, νὰ μὴ σκώπτωμεν, νὰ μὴ περιπαίζωμεν
ἢ μὲ λόγους ἢ μὲ ἔργα κανένα ἔμπροσθέν του, μη-
δὲ νὰ πειράζωμεν μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον.

Τὰ σκώμματα καὶ χλευάσματα εἶναι συγχωρη-
μένον νὰ γίνωνται μόνον μεταξὺ τῶν οἰκειοτάτων
καὶ συνηθεστάτων, ἀλλὰ καὶ τότε μὲ πολλὴν με-
τριότητα καὶ εὐσχημοσύνην· ἐὰν ὅμως ἐκεῖνος, πρὸς

τὸν ὁποῖον ἀποτείνονται, πειράζεται, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ παύωνται.

Ἐξ ἐναντίας ὅταν τις μᾶς σκώπτῃ ἢ μετεωρίζεται μὲ ἡμᾶς, πρέπει νὰ μὴ δείχνωμεν δυσἀρέσκειαν, νὰ μὴ ἀγανακτῶμεν, μηδὲ ν' ἀποκρινώμεθα μὲ λόγους ὑβριστικούς καὶ ποταπούς, ἀλλὰ μὲ πολλὴν χάριν καὶ εὐσχημοσύνην ν' ἀποκρούωμεν τὸ σκῶμμα, καὶ ἐὰν ἦναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετεωρίζωμεθα.

Ὅσον πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν ἀπὸ τοὺς ἀπολιτεύτους καὶ ἀσχήμονας τρόπους, τόσον χρειάζεται ν' ἀποφεύγωμεν τοὺς προσποιητοὺς χαιρετισμοὺς, καὶ τὰς ὑπερβολικὰς φιλοφρονήσεις, τὰς κολακείας, τὴν περιαιτολογία, τὴν μεγαλαυχίαν, τὴν ταπεινολογίαν, τὴν δουλοπρέπειαν. Ἄλλ' ἀναγκαῖον εἶναι εἰς τὰς φιλοφρονήσεις καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς νὰ φυλάττωμεν μετριότητα καὶ ν' ἀκολουθῶμεν τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου, καὶ νὰ δίδωμεν εἰς ἕκαστον τὸν δίκαιον ἔπαινον χωρὶς κολακείαν, καὶ περὶ ἡμῶν ἢ περὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν πραγμάτων μήτε καλὸν μήτε κακὸν νὰ μὴ λέγωμεν ποτέ. Εἰ δὲ μὴ καὶ, ὅσον εἶναι δυνατὸν, ὀλιγώτερον.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν λόγων· ἔργα δὲ ἀπρεπῆ καὶ φευκτέα εἰς τὰς συναναστροφάς, καὶ μάλιστα ἔμπροσθεν ἀξιοσεβάσων ἀνθρώπων, εἶναι ταῦτα.

1. Νὰ ἐνδύωμεθα, νὰ ἐκδύωμεθα, νὰ ὑποδυνώ-

μεθα, νὰ τινάζωμεν τὸν κονιορτὸν ἢ νὰ τρίβωμεν τὴν λάσπην καὶ τὰ τοιαῦτα.

2. Νὰ κόπτωμεν τὰ ὀνύχια ἢ νὰ τὰ περιτρώγωμεν.

3. Νὰ χώνωμεν τὰ δάκτυλα εἰς τὸ στόμα ἢ εἰς τὴν μύτην, ἢ ὅταν ξεμουξωθῶμεν νὰ κυττάζωμεν εἰς τὸ μυξομάνδουλον.

4. Νὰ ξυώμεθα εἰς τὴν κεφαλὴν ἢ ἀλλοῦ ἔμπροσθεν τῶν ἄλλων.

5. Νὰ στραβόνωμεν ἢ νὰ κινῶμεν ἀπρεπῶς τὸ σῶμα, τὴν μύτην, τὰ ὀμμάτια ἢ τὸ στόμα· νὰ χάσκωμεν ἢ νὰ εὐγάζωμεν τὴν γλῶσσαν, ἢ νὰ δαγκάνωμεν τὰ χεῖλη, ἢ νὰ ξύωμεν τὰ ὀδόντια, ἢ νὰ πλύνωμεν τὰς χεῖρας μὲ τὸν σίαλον.

6. Νὰ ἐξαπλωνώμεθα εἰς τὰ θρονία ἢ νὰ τανυζώμεθα ἢ νὰ στρίβωμεν τὰ δάκτυλα.

7. Νὰ βήχωμεν ἢ νὰ πταρνιζώμεθα πολὺ δυνατὰ ἢ νὰ περιῤῥαντίζωμεν τοὺς ἄλλους μὲ τὸν σίαλον, ὅταν βήχωμεν ἢ πταρνιζώμεθα· ὅθεν διὰ ν' ἀποφύγωμεν τὸ ἄτοπον τοῦτο, βήχοντες ἢ πταρνιζόμενοι, πρέπει νὰ παραμερίζωμεν τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ βάλλωμεν τὸ μανδύλιον εἰς τὴν μύτην ἢ εἰς τὸ στόμα.

8. Νὰ σαλπίζωμεν ὅταν ξεμουξονώμεθα, ἢ νὰ ὀγκανιζώμεθα ὅταν ἀναχασμώμεθα. Ὅθεν πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν τὴν ὄψιν τῶν παρόντων, ὅταν ἀ-

να γασμώμεθα· ἐπειδὴ ἡ χάσμη δεικνύει ὅτι τοὺς ἀηδιάζωμεν.

9. Νὰ ἀσθμαίνωμεν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὅταν λαλῶμεν πρὸς αὐτοὺς, ἢ νὰ τοὺς βραντίζωμεν εἰς τὸ πρόσωπον.

10. Νὰ ἐρευγώμεθα ἢ νὰ πτύωμεν κατὰ γῆς ἔμπροσθεν ἄλλων.

11. Νὰ τρίζωμεν τὰ ὀδόντια, ἢ νὰ σφυρίζωμεν, ἢ νὰ συγκρούωμεν πέτρας ἢ σίδηρον, ἢ νὰ κάμνωμεν ἄλλον τινὰ κρότον δυσάρεστον.

12. Νὰ λαλῶμεν ἢ νὰ γελῶμεν καθ' ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν ἄλλων, ἢ νὰ ψάλλωμεν, ἢ μὲ τὰ δάκτυλα νὰ συντυμπανίζωμεν, ἢ νὰ παίζωμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κρατοῦμεν εἰς τὰς χεῖρας. Νὰ γελῶμεν ἀμέτρως, ἢ ἀτάκτως, ἢ ἀλόγως, ἢ νὰ γελῶμεν καταφρονητικῶς ἔμπροσθέν τινος.

13. Νὰ καθήμεθα ὅπου οἱ ἄλλοι στέκονται ὀρθοί· νὰ περιπατῶμεν, ἢ νὰ πηδῶμεν ἐνῶ οἱ ἄλλοι κάθηνται· ν' ἀναγινώσκωμεν ἐπιστολάς, ἢ βιβλία, ἢ νὰ νυστάζωμεν, ἐνῶ ἄλλος λαλεῖ.

14. Νὰ ἐτοιμαζώμεθα διὰ τὴν φυσικὴν χρείαν, ἢ μετὰ τοῦτο νὰ ἐνδυσώμεθα καὶ νὰ πλυνώμεθα ἔμπροσθεν ἄλλων.

15. Νὰ δείχνωμεν εἰς ἄλλον πρᾶγμα συγχαμερόν, ἢ νὰ τῷ προσφέρωμεν νὰ ὀσφρανθῆ πρᾶγμα δυσῶδες.

16. Νὰ γυρίζωμεν πρὸς τοὺς ἄλλους τὰ νῶτα, ἢ ν' ἀκουμβῶμεν εἰς ἄλλον, ἢ νὰ κεντῶμεν μὲ τὸ δάκτυλον ἢ μὲ τὸν ἀγκῶνα ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον λαλοῦμεν.

17. Νὰ συλλαλῶμεν μυστικῶς, ἢ νὰ ψιθυρίζωμεν μὲ τινα ἔμπροσθεν ἄλλων, χωρὶς νὰ τοὺς ζητήσωμεν συγχώρησιν.

18. Νὰ πλησιάζωμεν εἰς τοὺς λαλοῦντας μυστικά κατ' ἰδίαν, ἢ εἰς τοὺς ἀριθμοῦντας χρήματα, ἢ νὰ παρουσιαζώμεθα εἰς τὸ ταμεῖον ἢ εἰς τὸν θάλαμον, ὅπου τις ἐπαραμέρισε.

19. Νὰ τραβῶμεν τὸ φόρεμα, νὰ πιάνωμεν τὴν χεῖρα ἢ νὰ ἐγγίζωμεν τὸν ὤμον ἐκεῖνων, πρὸς τοὺς ὁποίους θέλομεν νὰ λαλήσωμεν, ἢ μακρόθεν νὰ τοὺς κράζωμεν ἢ νὰ τοὺς νεύωμεν. Ἄλλ' ὅταν θέλωμεν νὰ λαλήσωμεν πρὸς τινα, καὶ μάλιστα, ἐὰν ἦναι ἀξίος εὐλαβείας, πρέπει νὰ πηγαίνωμεν, ὅπου αὐτὸς εἶναι, καὶ ὑποκλίνοντες ὀλίγον τὴν κεφαλὴν νὰ τὸν ζητῶμεν ἀδειαν διὰ νὰ τὸν λαλήσωμεν· εἰδ' ἔχομεν νὰ τὸν λαλήσωμεν μυστικῶς κατ' ἰδίαν πρέπει πρῶτον νὰ ζητῶμεν συμπάθειαν ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους.

20. Δὲν πρέπει νὰ ἐξαπλόνωμεν ἔμπροσθέν τινος τὴν χεῖρα διὰ νὰ λάβωμεν ἢ νὰ δώσωμέν τι εἰς ἄλλον, ἀλλὰ πάντοτε τοῦτο νὰ γίνεται ὀπίσθεν τῶν νώτων ἐκείνου ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς τὸ μέσον.

21. Παρομοίως δὲν πρέπει νὰ διαβαίνωμεν ἔμπροσθεν ἄλλου, ἀλλὰ πάντοτε νὰ κυττάζωμεν νὰ διαβαίνωμεν ὀπισθεν ἐκείνου, ἐὰν ἦναι τόπος· εἰ δὲ μὴ, πρότερον νὰ ζητῶμεν συμπάθειαν, καὶ ἔπειτα νὰ διαβαίνωμεν ἔμπροσθέν του.

22. Ὅταν τις ζυγόνῃ διὰ νὰ μᾶς λαλήσῃ, ὅταν τύχωμεν καθήμενοι, πρέπει νὰ σηκονώμεθα ὄρθιοι.

23. Λαλοῦντες πρὸς τινος, ἢ ἀναφέροντες εἰς τὴν ὁμιλίαν ὀνόματα ἀνθρώπων, πρέπει πάντοτε νὰ μεταχειρίζομεθα προσωνομίας τιμητικάς. Τιμητικαὶ δὲ προσωνομίαι ὅλων εἶναι τὸ Κύριος καὶ Κυρία. Ἰδιαιτέρως δὲ τῶν μὲν γονέων τὸ φιλοσοργότατος, ἀδελφῶν δὲ τὸ παμφίλτατος, γερόντων δὲ τὸ σεβασμιώτατος, πραγματευτῶν δὲ τὸ τιμιώτατος καὶ ἐντιμιώτατος, ἀρχόντων δὲ τὸ εὐγενέστατος, ἰατρῶν δὲ καὶ στρατηγῶν τὸ ἐξοχώτατος, ἡγεμόνων δὲ τὸ ἐνδοξότατος, ἐκλαμπρότατος καὶ ὑψηλότατος, βασιλέων δὲ τὸ γαληνότατος καὶ μεγαλειώτατος, ἱερέων δὲ τὸ αἰδεσιμώτατος, ἀρχιεπισκοπῶν δὲ τὸ παναιδεσιμώτατος, μοναχῶν δὲ τὸ ὀσιώτατος, ἱερομονάχων δὲ τὸ πανοσιώτατος, ἐπισκόπων δὲ τὸ θεοφιλέστατος, ἀρχιεπισκόπων δὲ τὸ πανιερώτατος, πατριαρχῶν δὲ τὸ παναγιώτατος, καὶ μακαριώτατος, διδασκάλων δὲ τὸ λογιώτατος καὶ σοφολογιώτατος.

24. Πρὸς τοὺς ἀνωτέρους δὲν πρέπει ποτὲ νὰ

μεταχειριζώμεθα προσακτικὸν ὕφος, ἤγουν, πρὸς αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν, κάμε, εἶπε, ἔλα, πήγαινε, κτλ. ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ προτάττωμεν εἰς τὸν πρὸς αὐτοὺς λόγον φράσεις μετριαστικὰς τῆς προσταγῆς, καθὼς « σᾶς παρακαλῶ κάμετέ μου τὴν χάριν, λάβετε τὸν κόπον, » καὶ ἄλλας τοιαύτας.

25. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ὁμοίους ἡμῶν ὅταν λαλῶμεν, καλὸν εἶναι ν' ἀποφεύγωμεν τὸν προσακτικὸν τρόπον, μεταχειριζόμενοι πάντοτε φράσεις ὁμοίως μετριαστικὰς τῆς προσταγῆς.

Πῶς νὰ συμπεριφερόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν.

Εἰς τὴν τράπεζαν δὲν πρέπει νὰ καθήμεθα ἡμεῖς πρῶτοι, οὐδὲ νὰ ξεδιπλώνωμεν τὸ χειρομάνδυλον, οὐδὲ ν' ἀπλώνωμεν τὴν χεῖρα εἰς τὰ πινάκια, ἀλλὰ νὰ προσμένωμεν, ἕως ὅτου οἱ μεγαλύτεροι ἀρχίσωσι.

Νὰ βάλλωμεν τὸ θρονίον μῆτε πολλὰ πλησίον, μῆτε πολλὰ μακρὰν τῆς τραπέζης.

Ὅταν καθήμεθα, νὰ ἔχωμεν τὸ σῶμα ὀρθόν, καὶ νὰ μὴν ἀκουμβῶμεν εἰς τὴν τράπεζαν μῆτε τὸ στήθος μῆτε τοὺς ἀγκῶνας, μὴδὲ νὰ ἐξαπλώνωμεν ἐπάνω της τοὺς βραχίονας, εἶναι δὲ συγχωρημένον μόνον τὰς χεῖρας νὰ βάζωμεν εἰς αὐτήν.

Εἶναι ἄσχημον νὰ ἐξαπλωνώμεθα εἰς τὰ ὀπίσω

ἢ νὰ ταραττώμεν τὰ ποδάρια, ἢ νὰ ἀκουμβῶμεν εἰς τοὺς παρακαθημένους, ἢ νὰ τοὺς κουντῶμεν μετὸν ἀγκῶνα.

Τὸ δισκάριον πρέπει ν' ἀπέχη μετρίως, ὥστε μήτε νὰ πίπτῃ τι ἔξω μήτε νὰ σκύπτωμεν εἰς αὐτό· ἐκτὸς ὅταν τρώγωμεν ζωμῶδη, τότε μόνον ὀλίγον νὰ σκύπτωμεν, καὶ εὐθὺς ν' ἀνασηκονώμεθα πάλιν.

Τὸ ψωμίον νὰ ᾔηται εἰς τ' ἀριστερὰ, καὶ νὰ τὸ χωρίζωμεν μετὰς χεῖρας· νὰ μὴν τρώγωμεν δὲ πρῶτον τὴν κόραν κ' ἔπειτα τὴν μέσην, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ τὰς δύο.

Εἰς τὰ δεξιὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν τὰ μαχαιροπέρονα καὶ μετὴν δεξιάν νὰ φέρωμεν εἰς τὸ στόμα τὴν τροφήν.

Νὰ μὴ ἐγγίζωμεν ὑγρὸν ἢ λιπαρὸν μετὰ τὰ δάκτυλα, μηδὲ νὰ λαμβάνωμεν μετὴν μύτην τοῦ μαχαιρίου τίποτε διὰ νὰ τὸ φέρωμεν εἰς τὸ στόμα· ἀλλὰ διὰ μὲν τὰ ζωμῶδη νὰ μεταχειριζώμεθα τὸ χουλιάριον, διὰ δὲ τ' ἄλλα τὸ περόνιον, καὶ τὰ σεχνὰ νὰ πιάνωμεν ἀμέσως μετὰ τὰ δάκτυλα.

Ἀσχημον εἶναι νὰ γλύφωμεν τὰ δάκτυλα, ἢ νὰ τὰ σφογγίζωμεν μετὰ ψωμίον, καὶ ἔπειτα νὰ τὸ τρώγωμεν, ἢ νὰ σφογγίζωμεν μ' αὐτὸ τὸν ζωμόν, ὁ ὅποιος μένει εἰς τὰ δισκάρια.

Δὲν πρέπει νὰ φουσῶμεν τὰ φαγητὰ διὰ νὰ τὰ κρυώσωμεν.

Δὲν πρέπει νὰ τρώγωμεν οὔτε μὲ πολλήν βρα-
δύτητα διὰ νὰ μὴ παραβαρύνωμεν τοὺς ἄλλους,
οὔτε πάλιν μὲ πολλήν βίαν καὶ λαιμαργίαν, ἀλλὰ
μὲ μετριότητα.

Πρὸ τοῦ νὰ καταπίωμεν τὴν χαψίαν, νὰ μὴ λαμβάνωμεν ἄλλην· καὶ αἱ χαψίαι δὲ πάλιν νὰ μὴν ἦναι τόσον μεγάλαι ὥστε νὰ μᾶς γεμίζωσι τὸ στόμα.

Μασσῶντες νὰ μὴ συγκρούωμεν τὰ χεῖλη, μηδὲ ἄλλον κρότον νὰ κάμνωμεν μὲ τὸ στόμα.

Δὲν πρέπει νὰ ὀσφραινώμεθα τὴν τροφήν, πρὸ τοῦ νὰ τὴν βάλωμεν εἰς τὸ στόμα, καὶ μάλιστα ἐκείνην τὴν ὁποίαν οἱ ἄλλοι θὰ μεταχειρισθῶσιν.

Ἄπρεπὲς εἶναι νὰ προσφέρωμεν εἰς ἄλλον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸ δισκάριον ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἐγεύθημεν ἤδη. Ὁμοίως ἄτοπον εἶναι καὶ νὰ προσφέρωμεν τὸ ποτήριον εἰς τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἐγγίξαμεν τὰ χεῖλη, ἢ τὸ ψωμίον τὸ ὁποῖον ἐγγίξαμεν, ἢ τὰ μαχαιροπέρονα τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθημεν.

Εἶναι ἀνάρμοστον προσέτι καὶ ἐὰν μὲ τὰ μαχαιροπέρονα ἢ τὸ χουλιάριον, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς μετεχειρίσθημεν, λάβωμέν τι ἀπὸ τὸ κοινὸν ἀπλάδιον ἢ ἀπὸ τὸ δισκάριον ἡμῶν, διὰ νὰ τὸ προσφέρωμεν εἰς ἄλλον.

Ἄκόμη χειρότερον εἶναι, ἐὰν ἀπὸ τὸ κοινὸν ἀπλάδιον λάβωμέν τι μὲ τὸ περόνιον ἢ χουλιάρ-

ριον ἡμῶν, καὶ τὸ φέρωμεν εἰς τὸ στόμα. Ἐπειδὴ πρέπει ἀπὸ τὸ κοινὸν ἀπλάδιον νὰ βάζωμεν εἰς τὸ δισκάριον ἡμῶν μὲ παστρικὸν χουλιάριον ἢ περόνιον, καὶ ἐκεῖθεν ἔπειτα νὰ τρώγωμεν.

Ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀπλώνωμεν εἰς τὰ φαγητὰ πρὸ τοῦ ὁ οἰκοδεσπότης μᾶς παρακινήση, ἐκτὸς ἐὰν ἔχωμεν οἰκειότητα πολλήν πρὸς αὐτόν· ἀπὸ δὲ τὰ φερόμενα εἰς τὴν τράπεζαν φαγητὰ, πρέπει μὲ διάκρισιν νὰ λαμβάνωμεν, προτιμῶντες νὰ σπανίζωμεν μᾶλλον παρὰ νὰ μᾶς περισσεύη πολὺ ἀπὸ τὰ μερίδια ὅσα λαμβάνομεν.

Ὁ οἰκοδεσπότης χρεωστεῖ μὲν νὰ παρακινή τοὺς ὀμοτραπέζους νὰ τρώγωσι καὶ νὰ πίνωσιν, ὅμως μὲ τρόπον εὐγενικόν, μὴ ἀναγκάζων μηδὲ ἐνοχλῶν αὐτούς, ὅταν δὲν δέχωνταί τι, ἢ λέγωσιν, ὅτι τοὺς φθάνει τὸ ὁποῖον ἔλαβαν.

Οἱ φιλευόμενοι ὅταν ἀηδιάζωσιν ἢ συγχαίνονται κἀνένα φαγητὸν, καὶ κακὸν ἐὰν ἦναι, πρέπει νὰ μὴ δείχνωσιν ἀηδίας σημεῖον, ἀλλὰ ν' ἀπέχωσιν ἀπ' αὐτὸ ἡσυχῶς· οὐδὲ πάλιν ὁ φιλευτὴς πρέπει νὰ ἐπαινῇ τὰ φαγητὰ καὶ καλὰ ἐὰν ἦναι.

Δὲν πρέπει νὰ πίνωμεν πρὸ τῶν ἐπισημοτέρων ὀμοτραπέζων, οὐδὲ εἰς τὸ ποτήριον νὰ χύνωμεν περισσότερον, ἀφ' ὅσον ἡμποροῦμεν νὰ πίνωμεν κάθε φοράν, ἐκτὸς ἐὰν δὲν ἦναι ἐναντίον τῆς συ-

νηθείας νὰ ἔχωμεν ἔμπροσθεν ἡμῶν τὸ ποτήριον
μὲ τὸ περίσσευμα.

Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ πίνωμεν ἐνόσω ἔχομεν εἰς
τὸ στόμα τὴν χαψίαν, οὐδὲ τόσον λαίμαργα,
ὥστε νὰ πνιγώμεθα, ἢ ἀπὸ τὸ στόμα νὰ χύνεται
τὸ πιετὸν ἔξω, ἀλλὰ καὶ προτοῦ καὶ ὕστερον νὰ
σφογγίζωμεν τὰ χεῖλη μὲ τὸ χειρομάνδυλον· καὶ
τοῦτο πρέπει νὰ κάμνωμεν, ὡσάκις λαμβάνομεν
ζωμώδη φαγητὰ, νὰ μὴ μεταχειρίζομεθα ὁμῶς
εἰς τοῦτο τὸ τραπεζομάνδυλον.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς τραπέζης δὲν πρέπει νὰ
ξυώμεθα εἰς τὴν κεφαλὴν, οὐδὲ νὰ πτύωμεν, καὶ,
ὅσον εἶναι δυνατὸν, νὰ μὴ βήχωμεν μηδὲ νὰ ξε-
μουξονώμεθα. Ἐὰν δὲ μᾶς ἀναγκάσῃ ἡ χρεῖα,
τότε νὰ γυρίζωμεν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω,
προσέχοντες νὰ μὴν ἐγγίξῃ τὸ μουξομάνδυλον εἰς
τὸ τραπεζομάνδυλον· βήχοντες δὲ πρέπει νὰ κρα-
τῶμεν τὸ μουξομάνδυλον ἢ τὸ χειρομάνδυλον πρὸ
τοῦ στόματος.

Μόνον τὰ χεῖλη πρέπει νὰ σφογγίζωμεν μὲ
τὸ χειρομάνδυλον, ὅχι δὲ καὶ τὰ ὄμματα ἢ τὸ
πρόσωπον, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ προσέχωμεν
μὴ στάξῃ ἐπάνω του οἶνος, ἢ ζωμός, ἢ ἄλλο τι
τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ κηλιδώσῃ τὸ χειρομάνδυλον.
Ὅθεν οὐδὲ τὰ δάκτυλα, ὅταν εἶναι ἀλειμμένα,
πρέπει νὰ τὰ σφογγίζωμεν εἰς αὐτὸ, ἀλλ' εἰς

ένα κομμάτιον ψωμίου, τὸ ὁποῖον νὰ ἀποθέτω-
μεν ἔπειτα εἰς τὸ δισχάριον.

Εἰς τὴν τράπεζαν δὲν πρέπει ποτὲ ν' ἀναφέρω-
μεν μελαγχολικὰ πράγματα καὶ μάλιστα συγ-
χαμερὰ, μηδὲ ν' ἀρχίζωμεν φιλονεικίας, μηδὲ νὰ
ὄνειδίζωμεν οὐδὲ τοὺς ὑπηρέτας αὐτούς· ἀλλὰ
νὰ συντυχαίνωμεν περὶ πραγμάτων χαριέντων,
προσέχοντες προσέτι νὰ μὴ λαλῶμεν ἔχοντες
τὸ στόμα γεμάτον.

Καθὼς οἱ ἄλλοι ἀποφάγωσιν εὐθὺς πρέπει καὶ
ἡμεῖς νὰ παύωμεν, φροντίζοντες νὰ μὴ μείνωμεν
ἡμεῖς ὕστεροι.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

- α. Ὅλοι χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν καλῶς τὰ χρέη ἡμῶν
β'. Διαίρεσις τῶν χρεῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Χρέη πρὸς τὸν Θεόν.

- α. Ἐσωτερικῶς χρεωστοῦμεν

1. Νὰ σεβώμεθα τὸν Θεόν, ὡς ὑπέρτατον ὄν, καὶ πλάστην πάντων.
 2. Νὰ ὑπακούωμεν εἰς αὐτὸν, ὡς κύριον καὶ δεσπότην ἡμῶν.
 3. Νὰ τὸν φοβώμεθα ὡς αὐστηρὸν κριτὴν, τὸν ὁποῖον τίποτε δὲν λανθάνει.
 4. Νὰ τὸν εὐχαριστῶμεν ὡς μέγιστον εὐεργέτην ἡμῶν.
 5. Νὰ ἀφιερώνωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν εἰς αὐτὸν, ὅταν δυστυχῶμεν.
 6. Νὰ προστρέχωμεν εἰς αὐτὸν μὲ πίστιν ὅταν ἔχωμεν ἀνάγκην.
 7. Νὰ τὸν ἀγαπῶμεν ὑπὲρ πάντα.
- β'. Ἐξωτερικῶς χρεωστοῦμεν νὰ δείχνωμεν ὅλα τὰ σημεῖα, καὶ νὰ πράττωμεν ὅλα τὰ ἔργα λατρείας ἀληθινῆς καὶ θεοσεβείας ἀνυποκρίτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Χρέη πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦς.

- α. Χρεωστοῦμεν νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς ψυχῆς, ἡγουν,
1. Νὰ πλουτίζωμεν τὸν νοῦν μὲ γνώσεις ὠφελίμους, καὶ νὰ μάθωμεν πῶς νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ συλλογίζώμεθα ὀρθά.
 2. Νὰ ἐξασκῶμεν τὴν ἐνθύμησιν,
- α. Σπουδάζοντες τὰ πράγματα προσεκτικῶς.
- β'. Ἐπαναλαμβάνοντες αὐτὰ συνεχῶς.
3. Νὰ διευθύνωμεν τὴν θέλησιν κατὰ τοὺς κανόνας,
- α. Τῆς τιμιότητος καὶ δικαιοσύνης.
- β'. Τῆς φρονήσεως.

4. Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καλῶν ἀποφάσεων τῆς θελήσεως ν' ἀποφεύγωμεν,
α. Τὴν ὀκνηρίαν. β'. Τὴν βίαν.
5. Νὰ ἐξαλείφωμεν τ' ἀρρώστηματα τῆς ψυχῆς τὰ ὅποια εἶναι,
α. Ὡς πρὸς τὸν νοῦν,
α. Ἡ ἀμάθεια. β'. Ἡ πλάνη.
β'. Ὡς πρὸς τὴν θέλησιν,
α. Αἱ κακίαι. β'. Τὰ πάθη.
6. Νὰ κυβερνώμεν τὰ πάθη καὶ νὰ τὰ διευθύνωμεν,
α. Πρὸς τὴν ἀγάπην μόνον τοῦ ἀληθινοῦ καλοῦ.
β'. Πρὸς τὸ μῖσος μόνον τοῦ ἀληθινοῦ κακοῦ.
7. Νὰ χαλινώνωμεν τὰ πάθη, τὰ ἐπιβλαβῆ προηγουμένως εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, τὰ ὅποια εἶναι,
α. Αἱ ὑπερβολικαὶ ἐπιθυμίαι.
β'. Ἡ λαιμαργία. γ. Ἡ ὑπερβολικὴ φιλοπαιγμοσύνη.
δ'. Ἡ ὀκνηρία. ε. Ἡ λύπη. ς'. Ὁ φόβος.
8. Νὰ χαλινώνωμεν παρομοίως τὰ πάθη τὰ ἐπιβλαβῆ ἐνταυτῷ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, τὰ ὅποια εἶναι,
α. Ἡ ὀργή. β'. Τὸ μῖσος. γ'. Ὁ φθόνος.
δ'. Ἡ ὑπερηφάνεια. ε. Ἡ φιλοχρηματία.
β'. Χρεωστοῦμεν νὰ φροντίζωμεν περὶ τοῦ σώματος,
α. Πασχίζοντες νὰ τὸ φυλάττωμεν ὑγιές.
β'. Πασχίζοντες νὰ τὸ κάμωμεν εὐκίνητον καὶ εὐρωσον.
Χρεωστοῦμεν νὰ ζητῶμεν τὴν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, μεγαλύτεραν ἡμῶν εὐτυχίαν, εἰς τὸ ὅποῖον χρειάζεται,
1. Νὰ ἤμεθα καλοὶ καὶ τίμιοι.

2. Νὰ ἡξεύρωμεν νὰ ἐνασχολώμεθα εἰς ὠφέλιμα ἔργα.
3. Νὰ ἡξεύρωμεν νὰ φυλαττώμεθα ἀπὸ τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ κακὰ.
4. Νὰ ἡξεύρωμεν νὰ εὐχαριστῶμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Χρέη πρὸς τοὺς ἄλλους.

- α. Χρέη γενικά.
 1. Χρέη ἀποφατικά, τὰ ὅποια μᾶς προστάζουσι νὰ μὴ πειράζωμέν τινος
- α. Τὸ σῶμα. β. τὰ κτήματα. γ. Τὴν τιμὴν.
 2. Χρέη καταφατικά, τὰ ὅποια μᾶς προστάζουσι νὰ ὠφελῶμεν ὅσους, ὅταν, καὶ ὅπως ἠμπορῶμεν.
- β. Χρέη μερικά.
 1. Πρὸς τοὺς γονεῖς.
 2. Πρὸς ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς.
 3. Πρὸς διδασκάλους. 4. Πρὸς εὐεργέτας.
 5. Πρὸς μεγαλητέρους καὶ ἀνωτέρους.
 6. Πρὸς ἡγεμόνα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ.
 7. Πρὸς πατρίδα. 8. Πρὸς φίλους.
- α. Ἐκλογή φίλων. β. Χρέη πρὸς τοὺς φίλους.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Αἰτίαι διὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ μανθάνωμεν καὶ ν' ἀκολουθῶμεν τοὺς κανόνας τοῦ πολιτισμοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ Α΄.

Περὶ τῆς καθαριότητος.

1. Τοῦ σώματος. 2. Τῶν φορεμάτων.

ΑΡΘΡΟΝ Β΄.

*Περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ στεκώμεθα, πῶς νὰ καθή-
μεθα, πῶς νὰ περιπατῶμεν.*

1. Περὶ τοῦ σχήματος τοῦ σώματος ἐν γένει.
2. Πῶς νὰ στεκώμεθα ἔμπροσθεν ἄλλων.
3. Πῶς νὰ καθήμεθα. 4. Πῶς νὰ περιπατῶμεν.
5. Πῶς νὰ φερώμεθα ὅταν συμπεριπατῶμεν μὲ μαγαλητέρους.
6. Πῶς νὰ χαιρετῶμεν.
7. Πῶς νὰ στεκώμεθα καθ' ὄδον διὰ νὰ συλλαλήσωμεν μὲ τινά.

ΑΡΘΡΟΝ Γ΄.

Περὶ ἐπισκέψεως.

1. Ποίαν προσοχὴν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὅταν ἐπισκεπτόμεθα τινά.
2. Ποίαν προσοχὴν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὅταν τις μᾶς ἐπισκέπτεται.

ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

ΑΡΘΡΟΝ Δ΄.

Περὶ τῆς συναναστροφῆς.

1. Τί πρέπει νὰ κάμνωμεν ὅταν ἐμθαίνωμεν εἰς συναναστροφὴν.
2. Πῶς νὰ προσέχωμεν εἰς τοὺς λόγους ἡμῶν, ὅταν συναναστρεφώμεθα.
3. Πῶς νὰ φερώμεθα πρὸς τοὺς ἄλλους εἰς τὴν συναναστροφὴν.

ΑΡΘΡΟΝ Ε΄.

1. Πῶς νὰ καθήμεθα καὶ νὰ συμπεριφερόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν.
2. Ποῖα πράγματα πρέπει νὰ λαμβάνωμεν μὲ τὰ μαχαιροπέρινα, καὶ ποῖα μὲ τὰ δάκτυλα.
3. Πῶς νὰ τρώγωμεν.
4. Πῶς νὰ λαμβάνωμεν τὰ φαγητὰ καὶ πῶς νὰ τὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἄλλους.
5. Ἄν πρέπει νὰ ἐπαινῶμεν ἢ νὰ κατηγοροῦμεν τὰ φαγητὰ.
6. Πῶς νὰ πίνωμεν.
7. Ποῖα ἔργα δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τὴν τράπεζαν.
8. Ποῖοι λόγοι δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τὴν τράπεζαν.
9. Πότε νὰ πκῶμεν τρώγοντες.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ.

ΗΘΙΚΗ

ΠΡΟΣ

ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ.

ΥΠΟ

Ι. ΚΑΜΠΗ.

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπο Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ.

Μεταφρασθεῖσα καὶ δωρηθεῖσα τῇ Φιλεκπαι-
δευτικῇ ἑταιρίᾳ.

Ἐκδοθεῖσα δὲ ἐπιμελεῖα τῆς ἑταιρίας ταύτης.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΝΝΑΘΗ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ.

Ὁδὸς Ἐρμού ἄνω τῆς Καπνικαρέας Ἀριθ. 214.

1853.

ΓΜ 70676

ΕΣΙΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΣΙΣ

ΗΘΙΚΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ.

ΔΕΝ εἶναι καιρὸς πολὺς, ὦ παιδία μου, ὅπου ἔζη ὁ Θεόφιλος Τιμαῖος, ἄνθρωπος φρόνιμος καὶ καλός.

Ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν τὸν ἀγαποῦν ἀκόμη ὡς τώρα, διότι ἦτον ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, καὶ εἶχε μόνην χαρὰν τοῦ νὰ εὐεργετῇ. Ἀπὸ μικρὸς εἶχε σύστημα νὰ μὴν ἀφίνη νὰ παρέρχεται ἡμέρα χωρὶς νὰ πράττη καλὴν τινα πράξιν, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ βράδυ νὰ χαίρεται. Ὄταν ἔβλεπε τινὰ στενοχωρημένον καὶ μὴ ἤξεύροντα τί νὰ πράξη, τὸν ἔδιδε καλὰς συμβουλάς, διότι εἶχε πολλὰς ιδέας καὶ μεγάλην πείραν. Ὄταν ἐμάνθανεν ὅτι ἄλλος ἔπασχεν ἀπὸ ἔνδειαν, ὄχι μόνον τὸν συνέτρεχε μὲ φιλόανθρωπα δῶρα, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸν ἐβοήθει προμηθεύων εἰς αὐτὸν εὐκαιρίας νὰ πορίζεται μόνος τοῦ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὅπου εὗρισκε δυστυχῆ· εἴτε Χριστιανός,

εἴτε Τοῦρκος ἦτον, εἴτε Ἑβραῖος, τὸν συνέδραμε μ' ὄλας του τὰς δυνάμεις, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ τὸν παρηγόρει. *Εἶναι ἄνθρωπος, ἔλεγε, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος· μ' ἀρκεῖ τοῦτο!* Ὄταν ἐμπρός του ἤκουε νὰ κατηγοροῦν κἀνενα ἀπόντα, τὸν ὑπερασπίζετο, ὡς νὰ ἦτον ὁ ἀδελφός του. Δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπη ὅτι κἀνεὶς ἀδικεῖται. Ἄν ὅμως εὐρίσκοντο καὶ κακοὶ ἄνθρωποι, θέλοντες νὰ τὸν βλάψουν αὐτὸν τὸν ἴδιον, αὐτὸς ποτὲ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ἀνταποδώσῃ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, οὔτε εἶχε κατ' αὐτῶν μῖσος, ἀλλ' ἐλεεινολογοῦσε τὴν ἀνοησίαν των. *Οὐκ οἶδασιν,* ἔλεγε, *τί ποι οὔσι· δὲν ἤξεύρουں τί κάμνουν, καὶ δὲν τοὺς ἐσυλλογίζετο πλέον.* Πρὸ πάντων εὐηρεστεῖτο νὰ συναθροίξῃ τριγύρω του τὰ παιδία του καὶ τῶν γειτόνων του τὰ παιδία, καὶ νὰ τὰ διδάσκῃ πῶς ἤμποροῦν νὰ γίνουν ἄνθρωποι εὐτυχεῖς καὶ καλοί. Καὶ παρετηρήθη ἔπειτα, ὅτι ὅσα παιδία ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν του καὶ ἠκολούθησαν τὰς πατρικὰς συμβουλὰς του, δὲν μετενόησαν.

Ἐβδομηκοντούτης ἦτον, ὅταν, καθήμενος μίαν ὠραίαν καλοκαιρινὴν ἐσπέραν εἰς τὴν ρίζαν πα-

λαιᾶς ἐλαίας, ἐνθυμεῖτο τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν του. Οἱ ὀφθαλμοὶ του, ἐν ᾧ συχνὰ τοὺς ἔστρεφεν εὐγνωμόνως πρὸς τὸν οὐρανόν, ἔλαμψαν μὲ σπινθῆρας ἀνεκφράστου χαρᾶς, διότι ἐσυλλογίσθη ὅτι δὲν ἔζησε ματαίως ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰ καλὰ ἔργα ὅσα εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ πράξῃ εἰς τὰς παρελθούσας ἡμέρας του, παρουσιάσθησαν εἰς τὴν μνήμην του καὶ τὰ βλέφαρά του ἐβράχυσαν μ' εὐχαριστήσεως δάκρυα. Διότι, ἕως ὅτου σᾶς τὸ διδάξῃ ἡ πεῖρα, πιστεύσατε, ᾧ καλὰ μου παιδία, τοὺς ἐμπειροτέρους φίλους τῆς ἀρετῆς ὅτι δὲν ὑπάρχει εὐδαιμονία μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῶν καλῶν πράξεων.

Ἐν ᾧ ἐκάθητο εἰς τὸ δένδρον ἐκεῖ, ἀπολαμβάνων στιγμὰς τοιαύτης μακαριότητος, ἤλθε πρὸς αὐτὸν ὁ ἀγαθὸς γείτων του Ἀνδρέας Εὐμένης, καὶ ἐκάθησεν εἰς τὸ πλάγι του, διὰ νὰ συνομιλήσῃ μαζῆ του. « Ἄφ' ὅτου σὲ γνωρίζω, ἀγαπητὲ γείτον, τὸν εἶπε λαμβάνων τὴν γεροντικὴν χεῖρα του, δὲν σὲ εἶδα ποτὲ λυπημένον. ὦ! εἶπέ με, πῶς κατορθώνεις νὰ ἦσαι πάντοτε τόσο ἡσυχος, τόσο εὐθυμος καὶ εὐχαριστημένος; Ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ τὸ μάθω ». — « Ἄν

δὲν τὸ ἡξέυρης, ἤμπορῶ νὰ σὲ τὸ εἰπῶ », ἀπεκρίθη ὁ Τιμαῖος, ἀποτεινόμενος μὲ γλυκύτητα πρὸς τὸν γείτονά του « Ἄλλὰ διὰ τοῦτο κράξε τὰ παιδία μας, τὰ ἐδικά σου καὶ τὰ ἐδικά μου, ἀπὸ τὸν κῆπον, ὅπου παίζουν αὐτὴν τὴν στιγμήν. Εἶμαι τόσον εὐτυχῆς ὅταν μὲ τριγυρίζουν, καὶ ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσουν κ' ἐκεῖνα τί πρέπει νὰ πράττῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γίνῃ εὐδαίμων.

Ὁ Εὐμένης ἔκραξε τὰ παιδία, τὰ ὅποια μόλις ἤκουσαν ὅτι ὁ γέρον Τιμαῖος θέλει νὰ λαλήσῃ μαζήτων, κ' ἔβριψαν ὅλα τὼν τὰ παιγνίδια, καὶ πηδῶντα ἔτρεξαν κ' ἔκρεμάσθησαν εἰς τὰ γόνατά του καὶ εἰς τὸν λαιμόν του. Τότε ὠμίλησε τὰ ἀκόλουθα.

ΠΡΩΤΟΣ ἙΣΠΕΡΙΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ.

Περὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καθηκόντων.

Παιδία, ὁ καλὸς γείτων Εὐμένης, θέλει νὰ μάθῃ πῶς κατώρθωσα νὰ εἶμαι εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν, καὶ ὡς εἰς αὐτὴν τὴν στιγμήν, εὐθυμος πάντοτε, ἢ τοῦλάχιστον εὐχαριστημένος μὲ τὸν ἑαυτόν μου καὶ μὲ τὴν τύχην μου· θέλετε ἴσως

καὶ σεῖς νὰ τ' ἀκούσετε; — Ὠ, ναί, ναί! πᾶτερ, ὦ, ναί!» ἐφώναζαν ὅλα διὰ μιᾶς, σκιρτῶντα ἀπὸ χαράν. Τότε ὁ γέρον ἐξηκολούθησε.

Δὲν ἔχω πλέον πολὺ νὰ ζήσω, ἀγαπητά μου παιδία, ἢ καὶ ἂν ἐζούσα πολὺ ἀκόμη, δὲν ἤθελα πάντοτε μένει πλησίον σας, διότι οὔτε σεῖς δὲν θέλετε πάντοτε μένει ἐδῶ. Εἰς ὀλίγους χρόνους θέλετε ἴσως σκορπισθῆ ἄλλος ἐδῶ καὶ ἄλλος ἐκεῖ. Τότε δὲν θὰ ἔχετε ξένην χειραγωγίαν, καὶ ἂν δὲν εἴσθε φρόνιμοι καὶ καλοὶ θὰ γίνετε οἱ ἴδιοι αἰτία τῆς δυστυχίας σας. Θὰ ἀσθενήσετε, ἢ θὰ πτωχύνετε, ἢ θὰ μισηθῆτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν ἐνὶ λόγῳ θὰ ζήσετε δυσαρεστημένοι. Καὶ τότε ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου τί σᾶς ὠφελοῦν;

Ἡξεύρετε πόσον σᾶς ἀγαπῶ. Ἄν ἔπρεπε ν' ἀποθάνω ἡξεύρων ὅτι θὰ γίνετε μόνα σας αἰτία τῆς δυστυχίας σας, εἰς τὸ προσκέφαλον τοῦ θανάτου μου, ὦ ἀγαπητά μου παιδία, δὲν ἤθελα εὖρει ἀνάπαυσιν, (τὰ παιδία δὲν ἠμπόρεσαν εἰς αὐτὰς τὰς λέξεις νὰ κρατήσουν τὰ δακρυά των). Ὅμως ἡξεύρω ὅτι δὲν θὰ θελήσετε ἐκ προθέσεως νὰ λυπήσετε τόσον τὸν γέροντά σας πατέρα. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ τὸ κάμετε ἐξ ἀγνοίας, θέλω νὰ

σᾶς εἶπῶ ὅ,τι δύναται κατὰ τὴν ἰδέαν μου νὰ
σᾶς καταστήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλοὺς καὶ
φρονίμους ἀνθρώπους, καὶ ἐπομένως ὅσον τὸ
δυνατὸν εὐτυχεῖς καὶ εὐχαριστημένους,

Ἀκούσατέ μου λοιπὸν μὲ πολλὴν προσοχὴν.

Δὲν εἶναι ἀληθὲς παιδιὰ μου, ὅτι ὡς τῶρα ὄλα
σας ἀσθενήσατε κάμμίαν φορὰν; — Σᾶς ἤρεσκε
νὰ ἦσθε ἀρρώστα; δὲν ἐπροτιμάτε νὰ ἦσθε ὑγιεῖς;
Ὅταν εἴσθε ἀρρώστα, δὲν ἠθέλατε οὔτε νὰ φά-
γετε οὔτε νὰ πίετε. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐμένετε
εἰς τὸ στρῶμα, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐβγέnete ἀπὸ
τὸν κοιτῶνά σας. Ὅταν οἱ σύντροφοί σας ἐπή-
γαινον εἰς τὰ περιβόλια, ὅταν ἔπαιζον ἢ ἐλούοντο
εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν σᾶς ἦτον συγχωριμένον
νὰ τοὺς ἀκολουθήσετε. Εἶχατε πόνους τὴν νύκτα
δὲν εἶχατε ὕπνον, καὶ τὴν ἡμέραν δὲν εἶχατε
ἡσυχίαν. Ὅ,τι ἐβλέπετε καὶ ὅ,τι ἀκούετε, ἢ
ὅ,τι σᾶς ἐδίδαν, δὲν σᾶς εὐχαριστοῦσεν. Ἐπι-
θυμεῖτε ν' ἀρρώσθήσετε καὶ ἄλλην φορὰν;

ὦ! ὄχι, ὄχι! ἐφώναζαν τὰ παιδιὰ. Πολλὰ
πολλὰ καλῆτερον εἶναι νὰ εἴμεθα ὑγιεῖς πάντοτε.

Ἔχετε δίκαιον, ἐξηκολούθησεν ὁ Θεόφιλος,
καὶ ὅμως ἀκόμη δὲν ἤξεύρετε πόσον σᾶς ὠφελῆ

νά ἦσθε ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοί. Εἰς τὴν νεότητά μου εἶχα ἓνα φίλον ὁ ὁποῖος ἤμποροῦσε μὲ τὸ παράδειγμά του νά διδάξῃ ὅποιον δὲν τὸ ἤξευρε πόσον ἀληθῆς εἶναι αὐτὸς ὁ στίχος.

*Ἡ ὑγεία φέρει πλοῦτον,
Κ' ἡ ἀσθένεια πτωχεῖαν.*

Τὸν δυστυχεῖ ἔξ χρόνου ἐτυράννησεν ἡ ἀσθένεια, τὴν ὁποίαν μία στιγμή ἀπερικοπεψίας τὸν ἔδωκεν. Ἀκούσατε τὴν θλιβεράν ἱστορίαν του.

Εἶχε γυναῖκα καὶ πέντε τέκνα, ἀπὸ σὰς ἀκόμη μικρότερα. Πρὶν ἀσθενῆσῃ ἦτον εἰς ἀρίστην κατάστασιν, διότι εἶχεν ὑπόληψιν τιμίου ἐμπορίου, καὶ αἱ ὑποθέσεις του προώδευον κατ' εὐχὴν. Ἐν ὅσῳ διεύθυνε μόνος του τὸ γραφεῖόν του, ἀπελάμβανε κοινὴν πίστιν, καὶ ἐπετύγχανεν εἰς ὅ, τι ἐπεχειρίζετο. Ἀφ' οὗτου ὅμως ἤρχισε νά ἦναι φιλάσθενος, ὅλα ὠπισθοδρόμησαν.

Εἶχε μισθωτὸν γραμματέα, καὶ ἔκτοτε ἠναγκάζετο νά ἐμπιστεύεται εἰς αὐτὸν τὰ περισσότερα. Ὁ Γραμματεὺς ὅμως αὐτὸς ἦτον κατὰ δυστυχίαν κακὸς ἄνθρωπος, καὶ ὄχι μόνον παρημελοῦσε τοῦ κυρίου του τὰ συμφέροντα, ἀλλὰ

καὶ τὸν ἔκλεπτε, καὶ ἔκλεπτε καὶ ἄλλους ὑπὸ τὸ ὄνομά του. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ κακοῦργος αὐτὸς δὲν εὐτύχησεν εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν, διότι ὁ κόσμος ἔμαθεν ὅτι ἔκλεπτε καὶ ἀπατοῦσε τὸν κύριόν του, καὶ κἀνεις πλέον δὲν ἤθελε νὰ ἔχη κάμμίαν σχέσιν μαζῆ του, ὅμως ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τόσον ἐπτώχυνεν ὁ δυστυχῆς φίλος μου εἰς τοὺς τέσσαρας πρώτους χρόνους τῆς ἀσθενείας του, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ ὅλα του τὰ κτήματα ὀλίγα κατ' ὀλίγα καὶ νὰ παραιτήσῃ ὡς τέλους καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἄν εἶχε προτῆτερα παρατηρήσῃ τὸν δόλον τοῦ Γραμματέως του, καὶ ἂν ἡ σύζυγός του ἐπρόσεχε περισσότερον εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας του ὅλα ὅσα ἐγίνοντο εἰς τὸν οἶκόν του, τὸ κακὸν δὲν ἤθελε καταντήσῃ ἕως ἐκεῖ. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν εἶχε πιστευθῆ εἰς τὸν ἀχρεῖον, πρὶν τὸν ἐξετάσῃ προηγουμένως, καὶ ἡ ἀσθενεία του τὸν ἐμπόδιζε νὰ βλέπῃ τὰς πράξεις του. Ἡ δὲ σύζυγός του ἦτον ἀμελής.

Ἡ κατάστασίς του ἐπροχωροῦσεν εἰς τὸ χειρότερον. Ὁ ἰατρὸς ἄνθρωπος ἐλεήμων, τὸν ἐπεσκέπτετο ἀμισθὶ καὶ κατέβαλλε πολλοὺς κόπους διὰ νὰ τὸν σώσῃ, ὅμως ματαίως. Ἀφοῦ ὁ δυστυχῆς

ἀσθενής ἐβασανίσθη ἓνα χρόνον ἀκόμη, ἀπέθανε, καὶ ἀπέθανε πτωχὸς καὶ ἄθλιος. Καὶ ἤξεύρετε πῶς ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν; Εἰς τὴν χαρὰν φίλου του ἐχόρευσε καὶ ἴδρωσε, καὶ διὰ τὴν δρασισητῆ ἐπῆγεν εἰς τὸ παράθυρον, ἀνοιξε τὸ φόρεμά του, καὶ ἔπιε ψυχρὸν νερόν. Τοῦτο τὸν ἐπέφερε φθίσιν, ἡ ὁποία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀνίατος.

Ἐπειδὴ ἦτον ἄνθρωπος καλὸς, ἤθελεν ὑποφέρει τὴν δυστυχίαν του μὲ ὑπομονήν, καὶ ὁ θάνατος ἀκόμη δὲν θὰ τὸν ἐφαίνετο φοβερός. Ἐπειδὴ ὅμως ἤξευρεν ὅτι ἡ ἀπερισκεψία του ἦτον ὄλων τῶν δεινῶν του αἰτία, διὰ τοῦτο ἦτον ἀπαρηγόρητος. Πολλάκις τὸν ἤρχετο παραφροσύνη, δσάκις ἐνθυμεῖτο ὅτι ἔφθασε διὰ μίαν ἀπερισκεψίαν του εἰς ἐσχάτην πενίαν, ὥστε μόλις εἶχαν μὲ τι νὰ σκεπάσουν τὸ σῶμά των τέσσαρα ἀθῶα παιδία, τὰ ὁποία ἠγάπα καὶ τὰ ὁποία ἤμποροῦσαν νὰ εὐτυχήσουν.

Τέσσαρα, λέγω, ἀθῶα παιδία, διότι τὸ πέμπτον ἀπέθανεν εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας του, δὲν ἤξεύρω πῶς. Ἐνθυμεῖσαι γεῖτον Εὐμένη;

Ἐνθυμοῦμαι, μάλιστα, εἶπεν ὁ Εὐμένης. Ἦτον ὁ λιμασμένος Θεόδωρος, καὶ ἐχάθη ἐξ αἰτίας τῆς

πολυφαγίας του. Ἐφαγε πλακούντια τόσον θερμὰ καὶ τόσον πολλά, ὥστε ἐξεψύχησε μετ' ὀλίγον.

Ναί, ναί, εἶπεν ὁ γέρον Τιμαῖος. Ἐνθυμοῦμαι τῶρα κ' ἐγώ. Ὁ πτωχὸς πολυφάγος δὲν ἤκουσε ποτὲ φαίνεται αὐτὸ τὸ γνωμικόν·

*Ἡ ἐγκράτεια μᾶς δίδει καὶ δυνάμεις καὶ ὑγείαν,
Καὶ ὁ κόρος ἀσθενείας προξενεῖ καὶ ἀηδίαν.*

Ἦτον τῶντι θλιβερόν θεάμα νὰ ἰδῆτε πῶς ὁ δυστυχὴς ἐστρέφετο καὶ ἐστρίπτετο πρὶν ἀφήσῃ τὸν κόσμον. Ὁ πτωχὸς του πατὴρ ἤξεύρει τί ὑπέφερε, βλέπων ἀπὸ τὸν κράθβατόν του τοῦ τέκνου του τὴν κατάστασιν.

Ἄλλ' ἀκόμη περισσότερο τὸν ἔθλιψεν ἡ τύχη τῆς γυναικὸς του, τῆς μητρὸς αὐτοῦ τοῦ παιδίου. Σᾶς εἶπα ὅτι δὲν ἐπρόσεχεν ἀρκετὰ τὴν οικονομίαν τῆς. Αἰτία τούτου ἦτον ἡ ἐξῆς. Ἐπειδὴ εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας τοῦ ἀνδρός τῆς δὲν εἶχε τὴν νύκτα τὴν ἡσυχίαν τῆς, οὔτε τὴν ἡμέραν τὸ τακτικὸν γεῦμά τῆς, συνέλαβε τὴν ἀνόητον ἰδέαν ν' ἀναπληρώσῃ τροφήν καὶ ἀνάπαυσιν μὲ πνευματικὰ ποτά. Κατ' ἀρχὰς ἔπινε βέβαια πολλά ὀλίγον. Καθὼς ἕμως συμβαίνει

πάντοτε, ἡ ἐπιθυμία της ἤϋξανε καθ' ἡμέραν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τόσον συνείθισε νὰ πίνη, ὥστε δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ζήσει χωρὶς νὰ ἦναι ἀκατάπαυστα σχεδὸν μεθυσμένη. Τοῦτο συνετέλεσεν ἀρκετὰ εἰς τὸν ἀφανισμόν τῆς οἰκογενείας. Διὰ τὰ δυστυχῆ παιδιά κάνεις δὲν ἐφρόντιζεν. Ὁ Γραμματεὺς ἦτον κύριος νὰ πράττη ὅ,τι ἤθελεν, ἐπειδὴ κάνεις δὲν ἐπρόσεχε, καὶ τὸν πτωχὸν πατέρα ἐθέριζε διὰ τοῦτο ἡ μέριμνα. Τέλος πάντων ἐπλήρωσε τὸ σφάλμά της ἀκριβὰ, ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς οἰνοποσίας ὑπέπεσεν εἰς φλόγωσιν τοῦ πνεύμονος, ἡ ὁποία τὴν ἔφερεν εἰς τὸν τάφον. Ἡμῖν παρὼν ὅταν ἀπέθανεν, ὦ παιδιά μου· ὅμως δὲν ἤμπορῶ νὰ σὰς περιγράψω τί ἠσθάνθην εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην, οὔτε τώρα δὲν θέλω νὰ τὸ ἀνακαλέσω εἰς τὴν μνήμην μου. Διότι ἂν ἐνθυμηθῶ ζωηρῶς τὴν ἀπελπισίαν τῆς ἀποθνησκούσης, τοῦ ἀνδρός της τὰ δάκρυα καὶ τοὺς στεναγμοὺς, καὶ τὰς φωνὰς καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς τῶν πτωχῶν, τῶν δυστυχῶν της παιδιῶν, δὲν θὰ εἶμαι εἰς στάσιν νὰ ὀμιλήσω πλέον. Ὁ Θεὸς φυλάξοι κάθε ἄνθρωπον ἀπὸ τοιοῦτον θάνατον.

Βλέπετε παιδιά μου, τί ἤμπορεῖ νά πάθῃ ὅποιος δὲν φυλάττει ὅσον ἤμπορεῖ τὴν ὑγείαν του. Ἀποφεύγετε λοιπὸν ὅ,τι ἤμπορεῖ νά σᾶς προξενήσῃ ἀσθένειαν, δηλ. ζῆτε καὶ ἀφοῦ με-
γαλώσετε καθὼς σᾶς συνηθίζομεν τώρα. Ἐπειδὴ πόθεν προέρχεται ὅτι εἴσθε σχεδὸν πάντοτε ὑγιεῖς καὶ εὐθυμοὶ καὶ φαιδροὶ, ἐνῶ ὁ υἱὸς τοῦ Κυρίου Διοικητοῦ, ὁ νέος Ἀριστείδης, εἶναι φι-
λάσθενος, καὶ χλωμὸς καὶ κατηφής, ὡς νὰ ἦναι κατάδικος, καὶ νὰ ἐκάθησε χρόνους εἰς τὴν φυλακὴν; Ἰδοὺ πόθεν.

Τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι σεῖς ἀναπαύεσθε εἰς σκληρὸν στρῶμα καὶ μ' ἑλαφρὸν πάπλωμα, ἐνῶ ἐκεῖνος κοιμᾶται εἰς μαλακὰ πτερὰ· ὅτι σεῖς τρέφεσθε μὲ τροφὴν ἀπλήν, ἐνῶ ἐκεῖνος τρώγει πάντοτε ἔντεχνα καρυκεύματα καὶ γλυ-
κύσματα. Ὅτι σεῖς πίνετε νερὸν μόνον καὶ γάλα, ἐνῶ ἐκεῖνος πίνει τζαΐ καὶ καφρὲν, καὶ οἶνον, καὶ ζύθον· ὅτι σεῖς πηγαίνετε καθ' ἡμέραν εἰς τὸν κῆπον καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς, καὶ ἐργάζεσθε καὶ κυλίεσθε εἰς τὰ χόρτα, ὅ,τι καιρὸς καὶ ἂν εἶναι, ἐνῶ ἐκεῖνος ζῆ σχεδὸν πάντα κατάκλειστος, σπανίως ἀναπνέει καθαρὸν ἀέρα, φυλάττεται

ἀπὸ κάθε ρανίδα βροχῆς· καὶ ὅτι δὲν τὸν ἀφί-
 νουν νὰ κοπιᾷζῃ· ὅτι τέλος σεῖς ὅταν αἰσθάνεσθε
 μικρὰν κάμμιαν ἀσθένειαν ἰατρεύεσθε μὲ τὸν
 καθαρὸν ἀέρα, τὸ καθαρὸν ὕδωρ, μὲ κίνησιν τοῦ
 σώματος καὶ μὲ νηστείαν, ἐνῶ ἐκεῖνος ἀναγκά-
 ζεται νὰ καταπίῃ ἀμέσως ὅλα τοῦ Φαρμακο-
 πωλείου τὰ ἰατρικὰ, τὰ ὁποῖα νικοῦν ἴσως τὴν
 ἀσθένειάν του, ἀφίνουν ὅμως τὸ σῶμά του τόσον
 ἀσθενὲς καὶ εὐαίσθητον, ὥστε δὲν δύναται τί-
 ποτε πλέον νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὸ ἐξῆς.

Ἡ ἐδική σας, ὦ τέκνα μου, ὀνομάζεται φυσικὴ
 δίαιτα, ἡ δὲ ἐδική του ἀβρὰ καὶ ἡδυπαθῆς. Ἡ
 πρώτη μᾶς κάμνει εὐρώστους, ἡ δὲ δευτέρα τρυ-
 φεροὺς, ἀδυνατοὺς, ἀθλίους. Ἡ πρώτη μᾶς ἀν-
 ταμείβει μὲ φαιδρότητα καὶ ὑγείαν· ἡ δευτέρα
 δὲ μᾶς δίδει δυσαρεσκείας, πόνους καὶ ἀσθενείας.
 Μὴ λησμονῆτε ποτέ σας τὸ ἀκόλουθον γνωμικόν,

*Ἡδυπάθεια κ' ὑγεία,
 Καὶ τρυφή καὶ εὐρωστία.
 Εἶναι ἄκρα ἐναντία.*

Μὲ τὴν ἀνειμένην αὐτοῦ καὶ ἀβρὰν δίαιταν,
 κατὰ τῆς ὁποίας ὅσας συμβουλὰς καὶ ἂν σᾶς

δώσω θὰ ἦναι ὀλίγαι, συνδέεται σχεδὸν πάντοτε ἡ ἀδράνεια καὶ ὀκνηρία, ἡ ὁποία μόνη τῆς ἡμπορεῖ νὰ μᾶς καταντήσῃ ἀθλίους καὶ δυστυχεῖς. Ὅταν κοιμηθῆτε πολὺ, δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι μὲ δυσαρέσκειαν πηγαίνετε εἰς τὴν ἐργασίαν σας; καὶ ὅταν δὲν ἐγυμνάσατε τὸ σῶμά σας ὅσον ἔπρεπεν, ὅτι δὲν τρώγετε καὶ δὲν πίνετε μὲ τόσῃν εὐχαρίσῃσιν καθὼς ὅταν ἐτρέξατε εἰς τὸν κῆπον καὶ ὅταν ἐσκάψατε; Ἴδου ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρρώστιας. Ἄν ἠθέλετε ἐξακολουθήσει νὰ κοιμᾶσθαι πάντοτε τόσον καὶ νὰ μένετε πάντοτε ὀκνηροὶ, ἡ ἀσθένεια ἤθελε καθ' ἡμέραν αὐξάνει, ἠθέλετε γίνεσθαι καθ' ἡμέραν πλέον κατηφεῖς, καὶ τέλος πάντων οὔτε ὄρεξιν οὔτε δύναμιν ἠθέλετε ἔχει οὔτε νὰ ἐργάζεσθε, οὔτε ἀκόμη νὰ παίζετε.

Ἰπάρχουν ὅμως, παιδιὰ μου δύο εἶδη ἐργασιῶν, ἐπίσης ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα καὶ τὰ δύο, αἱ ἐργασίαι τῶν χειρῶν, τὰς ὁποίας κυρίως μὲ τὰς χεῖράς μας ἐκτελοῦμεν, καὶ αἱ ἐργασίαι τῆς κεφαλῆς, τὰς ὁποίας ἐκτελοῦμεν μὲ τὴν κεφαλὴν ἢ μᾶλλον μὲ τὴν ψυχὴν μας. Ὁ ἐπιμελὴς ὑποδηματᾶς, π. χ. ὁ ὁποῖος ράπτει τὰ ὑποδήματα καὶ τὰς ἐμβάδας σας ἐργάζεται μὲ τὰς χεῖρας. Ὁ

διδάσκαλος ὁμῶς ὁ ὁποῖος σκέπτεται πῶς νὰ
 σᾶς κάμη ἀνθρώπους εὐτυχεῖς καὶ καλοὺς, ἐρ-
 γάζεται μὲ τὴν κεφαλὴν. Καὶ τὰ δύο τῶν ἐρ-
 γασιῶν εἶδη εἶναι ἀναγκαιότατα εἰς ἡμᾶς τοὺς
 ἀνθρώπους, ἂν θελώμεν νὰ μένωμεν ὑγιεῖς καὶ
 κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. Πρέπει
 πάντοτε νὰ ἔχωμεν μίαν ἐργασίαν τῶν χειρῶν,
 εἰς τὴν ὁποίαν ν' ἀσκῆται τὸ σῶμά μας· διότι
 ἀλλέως ὅ,τι φάγωμεν δὲν χωνεῖται καλὰ, καὶ
 ἀμέσως ἔχομεν ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. Ὅμως
 πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα καὶ μὲ τὴν ψυχὴν, ἢ νὰ
 προσπαθῶμεν νὰ σπουδάζωμεν ἐπωφελεῖ πράγ-
 ματα, διότι ἀλλέως μένομεν ἀνόητοι καὶ διὰ
 τὸν κόσμον ἐντελῶς ἄχρηστοι, καὶ καταντῶμεν
 τέλος πάντων πτωχοὶ καὶ περιφρονημένοι.

Ἐγνώρισα ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῖου τοιαύτη ἦτον
 ἡ τύχη. Εἶχε γονεῖς πλουσίους, οἱ ὁποῖοι ἀνοήτως
 ἔλεγαν εἰς τὸ τέκνον των, ὅτι ἔχουν πολλὰ χρή-
 ματα δι' αὐτὸ συναγμένα, καὶ ὅτι θεὰ τὰ ἔχει
 εὐθὺς ὁποῦ μεγαλώσῃ. Τὸ τέκνον λοιπὸν ἐσυλ-
 λογίσθη ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐργάζεται
 καθὼς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἢ νὰ μάθῃ τίποτε,
 διότι ἠμποροῦσε νὰ ἀγοράσῃ μὲ τὰ χρήματά

του, ὅτι καὶ ἂν ἤθελε. Διὰ τοῦτο συνήθισε νὰ ἐξυπνᾷ ἐξῴρας, ἔπειτα ὡς τὴν μεσημβρίαν σχεδὸν ἐστολίζετο, χωρὶς ὅμως ὁ κύριος οὔτε δάκτυλον νὰ κινήσῃ, διότι ὁ ὑπηρέτης τὸν ἔνδυσεν, ἔπειτα μίαν ἢ δύο ὥρας ἔτρωγεν, ἔπειτα ἔπαιζεν, ἔπειτα εἰς τὴν τράπεζαν πάλιν· μετὰ ταῦτα ἐκοιμᾶτο ἕως πολλὰς ὥρας μετὰ τὴν ἄλλην ἀνατολήν, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρήρχοντο ὅλαι του αἱ ἡμέραι.

Ἄλλὰ τί συνέβη; ὅταν ἦτον εἰκοσιτεσσάρων χρόνων σχεδὸν, συνέβη διὰ νυκτὸς πυρκαϊὰ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ ἠϋξανε τὸ πῦρ μὲ τόσῃν ὀρμῇ καὶ ταχύτητά, ὥστε μόλις ἐπρόφθασεν ὁ κύριος νὰ πηδήσῃ μὲ τὰ νυκτικά του ἀπὸ τὸ παράθυρον. Ἐντὸς δὲ μιᾶς ὥρας ὅλη του ἡ κατάστασις ἦτον σάκκη, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς πτωχὸς καὶ ἀβοήθητος καὶ μὴ ἠξεύρων τί νὰ ἐπιχειρισθῇ. Ἐπειδὴ δὲν ἔμαθε ποτέ του τίποτε βιοποριστικόν, ἠσχύνετο νὰ ζητεύσῃ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἄλλοτε εἶχε ζήσει τόσον πολυτελῶς, ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἠθέλησεν νὰ γίνῃ ὑπηρέτης χωρικοῦ, μόνον διὰ ν' ἀποζῇ· Ἄλλ' ἀφ' οὗ τρία τέταρτα τῆς ὥρας μόνον εἰργάζετο, ἢ διὰ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸ πλησίον χωρίον,

ἔπιπτε λειποθυμημένος, καὶ ὁ χωρικός εἶδεν ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν μεταχειρισθῆ, διότι ἦτον πολλὰ ἀδύνατος· εἶχε βέβαια χεῖρας καὶ πόδας, ὅμως σχεδὸν δὲν τῷ ἐχρησίμευον. Τέλος πάντων δὲν τὸν ἔμεινε ἄλλος τρόπος παρὰ νὰ παρακάθηται εἰς τοὺς δρόμους καὶ νὰ ζητεύῃ τὸν ἄρτον τοῦ ἀπὸ τοὺς διαβάτας. Ἐχετε πάντοτε, ὦ παιδία μου, τὸ παράδειγμά του παρὸν εἰς τὴν μνήμην σας, καὶ ἐνθυμεῖσθε τὸ ἐξῆς γνωμικόν, *Ἡ ἀδράνεια φορεῦει, καὶ ἡ ἐργασία τρέφει.*

Καὶ μὴ φρονῆτε ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἐπίπονος. Ἐξ ἐναντίας ὅστις τὴν συνηθίσῃ, τόσον εὐχαριστεῖται, ὥστε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ χωρὶς ἐργασίαν. Ἐπίπονος εἶναι ἡ ἀργία. Ὅστις μένει ἀργὸς εἶναι στενοχωρημένος, δυσαρεστημένος καὶ κατηφής· καὶ ὅταν δὲν ἔχωμεν κἀνὲν εἶδος ἐργασίας, ἐπιχειροῦμεθα διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρὸς, μυρίας ἀνοησίας. Διὰ τοῦτο λέγει ἡ παροιμία,

Ἄργια μῆτηρ κακίας.

Τότε τρώγομεν χωρὶς πείναν, πίνομεν χωρὶς δίψαν, καὶ μὲ ἀσωτίας γενόμεθα ἀσθενεῖς καὶ ἄθλιοι, καὶ πτωχοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τότε

κάνεις δὲν μᾶς συμπονεῖ, διότι ὅλοι λέγουν.
 « Ὁ δὸκνηρὸς! ἂν ἤθελε νὰ ἐργασθῆ, ἤμποροῦσε
 νὰ ἦναι ὅσον καὶ ἡμεῖς πλούσιος. Δὲν ἀξίζει νὰ
 τὸν βοηθήσωμεν » Ὡ παιδία μου, καὶ πικρὰ ἂν
 ἦναι ἡ ἐργασία, τοῦτο εἶναι βέβαια δεκάκις
 πικρότερον.

Ἐπειτα δὲν λέγω ὅτι πρέπει νὰ ἐργαζόμεθα
 πάντοτε· διότι οὔτε τὸ σῶμά μας δὲν ὑποφέρει
 τοὺς τόσους κόπους. Ὄχι, παιδία μου, πρέπει νὰ
 ἀναπαυόμεθα καὶ νὰ προμηθεύωμεν καὶ εἰς τὸ
 σῶμά μας εὐχαρίστησιν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν.
 Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον καὶ διὰ τὴν διατήρησιν
 τῆς υγείας μας. Ἄλλ' ἡ ἀνάπαυσις αὐτὴ εἶναι
 τρώντι εὐάρεστος μόνον ὅταν ἐπαναπαυόμεθα
 ἀφ' οὗ κοπιᾶσωμεν.

Τῆς ἀναπαύσεως εἶν' ὁ κόπος ἄλλας.

Παίζετε λοιπὸν καὶ εὐθυμεῖτε, ἀφ' οὗ τελειώσῃ
 ἡ ἐργασία σας. Ἀποφεύγετε ὅμως ὅλας τὰς δια-
 σκεδάσεις ὅσαι ἤμποροῦν νὰ βλάψουν τὴν υγείαν
 σας, ἢ νὰ ἐκθέσουν καὶ τὴν ζωὴν σας. Πολλάκις
 εἶδα εἰς τὴν ζωὴν μου παιδία τὰ ὁποῖα μὲ ἀπε-
 ρίσκεπτα παιγνίδια ἔχασαν τὴν υγείαν των,

καὶ μερικὰ ὡς καὶ τὴν ζωὴν των. Ὁ βαπτιστικὸς σου ὁ μικρὸς Χαρίλαος, γείτον, ἦτον φαιδρὸν καὶ ὠραῖον παιδίον. Ὅμως τί τῷ ἠκολούθησεν; Ἦτον μόνος μὲ τὸν ἀδελφόν του εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ τοῖς ἤλθεν ἡ ἰδέα ν' ἀναβοῦν εἰς τὸ στόμα τοῦ πηγαδίου, καὶ νὰ δοκιμάσουν ποῖος ἤμπορεῖ νὰ τὸ τριγυρίσῃ καλλήτερα. Μόλις ὅμως ἐκαλοκάθησε, καὶ καθὼς εἶδε τοῦ πηγαδίου τὸ βάθος, τὸν ἤλθε ζάλη ἀμέσως, καὶ πάφ! ἔπεσε μέσα. Οἱ ἄνθρωποι ἤκουσαν τὰς φωνὰς τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἔτρεξαν νὰ τὸν σώσουν, ὅμως κατὰ δυστυχίαν πολλὰ ἀργά. Εἶχε βουλήσει, καὶ ὅταν μὲ πολλὴν δυσκολίαν κατῶρθωσαν νὰ τὸν σύρουν ἐπάνω, εἶχεν ἀποθάνει, χωρὶς σωτηρίας ἐλπίδα.

Αὐτὸς τοῦλάχιστον δὲν ἐβασανίσθη πολὺν καιρὸν, διέκοψεν ὁ γείτων Εὐμένης. Ὁ υἱὸς ὅμως τοῦ ἐμπόρου Χονδροπούλου, τὸ ἀγριόπαιδον ὁ Εὐστράτιος, ἐπλήρωσεν ἀκόμη ἀκριβώτερα τὴν ἀπερισκεψίαν του. Ἐένος ἔφιππος ἤλθε μίαν ἡμέραν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν πατέρα του, καὶ ἔδρασε τὸ ζῶόν του εἰς τῆς θύρας τὸν κρίκον. Μόλις ὁ ξένος ἐμβῆκεν εἰς τὴν θύραν, νὰ σου ὁ

καλός μου Ευστράτιος, θέλει νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὴν περίστασιν διὰ ν' ἀναβῆ καὶ αὐτὸς μίαν φοράν εἰς ἵππον. Νὰ πηδήσῃ ἐπάνω δὲν ἐδυσκολεύθη, διότι ὁ ἵππος ἦτον δεμένος πλησίον εἰς τὴν ἀναβάθραν. Ὁ ἵππος ὅμως ἀσυνήθιστος νὰ ἱππεύηται ἀπὸ ἄλλους ἱππεῖς, μὲν ἤσθάνθη εἰς τὴν βράχην τοῦ τὸ παιδίον, ἤρχησε νὰ πηδᾷ ἀπ' ὀπίσω καὶ ἀπ' ἐμπρὸς, καὶ νὰ πηδᾷ ἕως ὅτου τὸ ἔρριψε κατὰ γῆς. Ἀφ' οὗ δ' ἔπεσε, τὸ ἐκτύπησε μὲ τὸ πέταλον εἰς τὸ στήθος μὲ τόσῃν δύναμιν, ὥστε ἐκυλίσθη τρία βήματα μακρὰν, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ὡς νεκρόν. Τὸ αἷμα ἔτρεχε ποταμηδὸν ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὴν μύτην του, καὶ ὅλοι ἐνόμιζον ὅτι ἀπέθανε. Μετ' ὀλίγον καιρὸν ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις του, ἀλλὰ ἀπὸ τότε ἤρχισαν τὰ βάσανά του. Ἡ βλάβη τὴν ὁποίαν ἔπαθεν εἰς τὸ στήθος ἦτον ἀνίατος. Μὲ πολλοὺς πόνους ἔπτυε πάντοτε αἷμα, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔζησε τέσσαρας ἐβδομάδας ἀκόμη, πρὶν παραδώσῃ τὸ πνεῦμα. Ἀπὸ τότε ποτὲ δὲν ὑπέφερα νὰ πλησιάζουν τὰ παιδιά εἰς ἵππους.

Ἐχει δίκαιον, ἀπεκρίθη ὁ Τιμαῖος· εἶναι τῶ ὄντι πολλὰ ἐπικίδυον. Οἱ ἵπποι εἶναι δι' ὅσους

ἤξεύρουν νὰ ἱππεύουν καὶ νὰ τοὺς δαμάζουν. Προσέξατε εἰς τοῦτο παιδία! Ἀποφεύγετε ἐν γένει κάθε παιγνίδιον τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ προσξενήσῃ κακόν. Ὑπάρχουν τόσα ἐπιτετραμμένα παιγνίδια, τὰ ὁποῖα ὀλίγον κατ'ὀλίγον θὰ σᾶς τὰ διδάξωμεν ὅλα. Διατὶ νὰ ἐκλέξετε ἐκεῖνα ὅσα ἡμποροῦν νὰ βλάψουν ἢ σᾶς ἢ τοὺς φίλους σας;

Ἀκόμη καὶ ἄλλον τρόπον πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ, συντελεστικόν εἰς τὸ νὰ μᾶς διατηρῆ ὑγιεῖς. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ἡ καθαριότης.

*Ἡ καθαριότης τέρπει καὶ συγχρόνως ὠφελεῖ,
Εἶναι φύλαξ τῆς ὑγείας καὶ τοῦ σώματος σολή.*

Ἄν δὲν νίπτεσθε καθ' ἡμέραν, οἱ πόροι τοῦ δέρματος σας κλείονται ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἰδρῶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ τοὺς διαπεράσῃ πλέον, σχηματίζονται πολλαὶ καὶ κακαὶ ἀσθένειαι. Διὰ τοῦτο πλύνεσθε συνεχῶς, τοῦλάχιστον τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον, τὸ σῆθος καὶ τοὺς πόδας. Τὸ θέρος λούεσθε καθ' ἡμέραν, ἀλλ' ἐννοεῖται, ποτὲ χωρὶς ἐπιτήρησιν μεγαλητέρων, ποτὲ ὅταν εἴσθε ἰδρωμένοι, καὶ ποτὲ ὅταν ἔχετε γεμάτον τὸν σόμαχον, διότι τότε

τὸ λουτρὸν βλάπτει. Ἐπίσης βλάπτει καὶ ὅταν μένετε πολὺν καιρὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Πέντε, ἢ ἂν ὁ καιρὸς εἶναι πολὺ θερμὸς, δέκα, ἕως δεκαπέντε λεπτά, περισσύτερον, δὲν πρέπει νὰ μένετε, διότι τότε τὸ λουτρὸν ἐξασθενεῖ ἀντὶ νὰ ἐνδυναμώσῃ.

Μὴ λησμονῆτε καὶ κάθε πρωτῆ, καὶ ὁσάκις φάγετε, νὰ πλύνετε τὸ στόμα σας καὶ νὰ καθαρίζετε τοὺς ὀδόντας σας. Δὲν εἶναι μόνον ἀηδὲς καὶ ἀνυπόφορον διὰ τοὺς ἄλλους ὅταν τὸ στόμα μας ἔχῃ ἀποφορὰν, ἀλλ' ἡ ἀπρέπεια αὕτη ἔχῃ καὶ τὰς ἐλιβεροτέρας συνεπειὰς δι' ὅποιον τὴν ἔχει. Οἱ ὀδόντες του σήπονται καὶ τῷ προξενοῦν τοὺς δριμυτέρους πόνους. Ἡ σήψις μεταδίδεται εἰς τὸν σίελον, ἀπ' αὐτὸν εἰς τὸν στόμαχον καὶ ἐκεῖθεν εἰς ὅλα τὰ ὑγρά τοῦ σώματός μας, ὅθεν προκύπτουν πολλαὶ δειναὶ καὶ ἐπικίνδυναι ἀσθένειαι.

Ἀκόμη καὶ ἄλλο πρᾶγμα πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ, τὸ ὅποῖον εἰς πολλὰ παιδιὰ καὶ πολλοὺς νέους, ὅσοι δὲν εἶχον ποῖος νὰ τοὺς διδάξῃ, ἐπέφερε τρομερὰς ἀσθενείας καὶ πρόωρον θάνατον. Σᾶς παρακαλῶ νὰ προσέξετε καὶ νὰ ἐνθυμεῖσθε καλὰ ὅτι θὰ σᾶς εἰπῶ.

Μερικά μέλη τοῦ σώματος μας καθὼς π. χ. τὰ χεῖλη, ἡ μύτη, οἱ μαστοὶ εἶναι τόσοσιν τρυφερά, ὥστε εὐκόλως ἤμποροῦν νὰ βλαφθοῦν, καὶ ἡ βλάβη νὰ ἦν' ἐπικίνδυνος. Ὄταν παίζῃ κανεὶς μὲ αὐτὰ, ἢ καὶ μόνον ὅταν τὰ ἐγγίξῃ ἐν γένει χωρὶς ἀνάγκην, γεννᾶται ἡ τρομερὰ ἀσθένεια, ἡ καλουμένη *καρκῖνος*. Ἡξεύρετε βεβαίως τί εἶναι τὸ ἐπικίνδυνον τοῦτο πάθος, καὶ ὅτι συνήθως δὲν ἰατρεύεται.

Προσέξατε ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐξῆς συμβουλὰς, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ἐπίσης εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας.

Ἀφίνετε νὰ ἐμβαίη συχνὰ καθαρὸς ἀήρ εἰς τὸν θάλαμόν σας, καὶ προσέχετε νὰ ἦναι καὶ αὐτὸς ὁ κοιτῶν σας πάντοτε καθαρὸς. Διότι διευφθαρμένος ἀήρ εἰς ἀκάθαρτον θάλαμον εἶναι δηλητήριο ἐπικίνδυνον. Μὴ τρώγετε καὶ μὴ πίνετε τίποτε πρὶν φρόνιμοι ἄνθρωποι σᾶς εἰποῦν ὅτι εἶναι ὑγιεινόν. Μεταξὺ δὲ τῶν πραγμάτων ὅσα εἶναι ὑγιεινά, προτιμᾶτε ὅταν ἤμπορῆτε νὰ ἐκλέξετε, τὰ ἀπλοῦστερα καὶ φυσικώτερα πάντοτε, καὶ τρώγετε μετρίως καὶ μ' εὐθυμίαν.

Ἴδου παιδιά μου· τώρα σχεδὸν ἤξεύρετε τί πρέπει νὰ πράττετε διὰ νὰ προφυλάττετε τὸ σῶμά σας ἀπὸ τὸ νὰ γίνῃ χειρότερον, ἀφ' ὅ,τι ἀπὸ τὴν φύσιν τὸ παρελάβετε. Ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ γίνετε εὐτυχεῖς. Διότι πολλοὶ ἤμποροῦν νὰ εἶναι ὑγιέστατοι, καὶ μ' ὅλον τοῦτο πολλὰ δυστυχεῖς. Πρέπει νὰ ἤξεύρετε, ἀγαπητά μου τέκνα, ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ ὄρατον σῶμά μας κατοικεῖ ἄλλο ὄν ἀόρατον, τὸ ὁποῖον καλεῖται ψυχὴ, καὶ εἶν' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σκέπτεται καὶ αἰσθάνεται, χαίρεται καὶ λυπεῖται, εὐτυχεῖ καὶ δυστυχεῖ. Ἄν λοιπὸν τὸ μὲν σῶμά σας εἶναι εὐρωστον καὶ ὑγιές, ἡ δὲ ψυχὴ σας ἀδύνατος καὶ φιλάσθενος, θέλετε εἶσθε πάντοτε δυστυχεστάτοι ἄνθρωποι, Πρέπει διὰ τοῦτο νὰ σᾶς διδάξω ἀκόμη πῶς ἠμπορεῖτε νὰ διατηρήσετε καὶ τὴν ψυχὴν σας ὑγιῆ καὶ εὐρωστον.

Προσέξτε διὰ νὰ μ' ἐννοήσετε.

Ἡ ψυχὴ εἶναι ὑγιής ὅταν γνωρίζει ὀρθῶς πολλὰ πράγματα, καὶ εἶναι πάντοτε δραστηρία, κ' ἐλευθέρη ἀπὸ μωρίας καὶ ἐλαττώματα. Τοῦτο εἶναι πολλὰ ὑψηλὸν δι' ἐσᾶς. Θέλω προσπαθήσει νὰ σᾶς τὸ καταστήσω πλέον καταληπτόν.

Λέγω, ὅτι ἡ ψυχὴ διὰ τὸ νὰ ᾖ υγιής, πρέπει νὰ συνάξῃ παντὸς εἶδους ἐπωφελεῖς γνώσεις, καὶ νὰ ᾖ πάντοτε δραστηρία τοῦτο σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ μάθῃ πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα νὰ προξενοῦν ἔπειτα εὐχαρίστησιν καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς ἄλλας. Ψυχὴ εὐήθης ἔχει ὀλίγας εἰς τὸν κόσμον εὐχαριστήσεις· ἐξ ἐναντίας ψυχὴ φρόνιμος καὶ πεπαιδευμένη ἔχει μυρίας τέρψεων περιστάσεις. Πολλὰ παραδείματα τούτου ἡμποροῦσα νὰ σᾶς ἀναφέρω.

Ὅταν ἤμην ἀκόμη εἰς τὸ σχολεῖον, εἶχα δύο παῖδας συντρόφους εἰς τὸ κοιτῶνά μου, ἀδελφοὺς μεταξὺ των. Βεβαίως ὅμως ἀδελφοὶ ἀνομιότεροι ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν ἀπὸ αὐτούς. Ὁ νεώτερος ἦτον ὄλος φιλομάθεια, καὶ πάντοτε προσεκτικὸς εἰς τὰς ὥρας τῶν παραδόσεων, ἤθελε νὰ μανθάνῃ τὸν λόγον ὅλων τῶν πραγμάτων ὅσα ἔβλεπεν ἢ ἤκουε, καὶ παρετοῦσε τὸ γεῦμά του πολλάκις καὶ τὰ παιγνίδιά του ὅταν εὔρισκε περιστάσεις νὰ συνομιλῇ μὲ ἀνθρώπους φρονίμους, καὶ νὰ μανθάνῃ τίποτε καλὸν ἀπ' αὐτούς. ἐξ ἐναντίας ὁ πρεσβύτερος εἶχε τόσῃν ὀλίγην ὄρεξιν νὰ σπουδάζῃ, ἦτον τόσον ὀκνηρός! Ἐν ὅσω διαρ-

κοῦσαν αἱ παραδόσεις, ἐνύσταζεν, ἢ ἔπαιζεν ὑποκάτω ἀπὸ τὴν τράπεζαν, καὶ δὲν ἐπρόσεχε παντελῶς εἰς ὅ,τι ὁ διδάσκαλος ἔλεγεν. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ μάθημα ἐτελείονεν, ἡ μόνη του φροντίς ἦτον νὰ τρώγῃ, νὰ πίνῃ, καὶ τριγυρνᾷ. Τί νομίζετε ὅτι ἀπέγεινον οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοί;

Ὁ Κλεόβουλος (αὐτὸ ἦτον τοῦ νεωτέρου τὸ ὄνομα) ἐγένετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν φρονιμώτερος, ἀγαπητότερος κ' εὐτυχήστερος. Ἐξ ἐναντίας ὁ ἀδελφός του Ἀντώνιος ἐγένετο πλέον ἀνόητος καθ' ἡμέραν, πλέον ἀνυπόφορος καὶ πλέον δυστυχής. Ὅταν ἐβγαίναμεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον ὁ φιλομαθὴς Κλεόβουλος εὕρισκε παντοῦ ἡδονὰς καὶ εὐχαριστήσεις· διότι ἐξέταζε μὲ ἀκρίθειαν ὅλα τὰ πράγματα. Πότε παρατηρῶν ἐν δένδρον, ἐνθυμεῖτο τί μᾶς εἶχεν εἰπεῖ ὁ διδάσκαλος περὶ τῆς φύσεως τῆς μεταφυτεύσεως καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων. Πότε βλέπων τὸν οὐρανὸν ἐχαίρετο ὅτι ἤξευρε τί εἶναι ὁ ἀήρ καὶ τὰ σύνεφα, πῶς γίνονται ὁ ἀήρ, ἡ δρόσος καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ εἰς τί τὸ καθ' ἐν ὠφελεῖ. Πότε καθήμενος εἰς σκιάν δένδρου μᾶς ἀνεγίνωσκε τερπνὰ διηγήματα ἀπὸ τὸ βιβλίον τὸ

ὁποῖον εἶχε μαζῆ του. Ὁ Ἀντώνιος ἐξ ἐναντίας ἦτον πάντοτε δυσαρεστημένος καὶ δύστροπος, καὶ δὲν ἤθελε νὰ παρατηρήσῃ τίποτε ἀφ' ὅσα ἦσαν τριγύρω του καὶ πλησίον του, διότι δὲν ἤξευρε τίποτε περὶ κἀνενὸς πράγματος. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ μένη πάντοτε ἀργός, ἤθελε νὰ εὐρίσκη εὐκαιρίας εἰς φιλονεικίας, ἕως ὅτου ἐζητήσαμεν τέλος πάντων τὴν ἄδειαν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους νὰ τὸν ἀποκλείσωμεν ὅλως διόλου ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν μας, καὶ δὲν ἠθέλαμεν νὰ ἔχωμεν κἀμμίαν πλέον μὲ αὐτὸν σχέσιν. Τοιοῦτοι ἔμεινον καὶ οἱ δύο δι' ὅλης τῆς ζωῆς.

Ὁ Ἀντώνιος δὲν ἠμποροῦσε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τίποτε εἰς τὸν κόσμον, δὲν εἶχε τὰς ἀναγκαίας γνώσεις διὰ νὰ ἐπιχειρισθῇ τίποτε· διὰ τοῦτο ἦτον κατηφῆς πάντοτε, καὶ βάρος εἰς ὄλους ὅσοι τὸν συνανεστρέφοντο. Ἐξ ἐναντίας ὁ Κλεόβουλος ἔγεινε πεπαιδευμένος καὶ καλὸς ἄνθρωπος, καὶ ἐπροξενοῦσεν εὐχαρίστησιν ὅπου καὶ ἀνέπῃγαινε, διότι καὶ ὁ ἴδιος ἦτον φαιδρὸς πάντοτε, καὶ τοὺς ἄλλους ἐφαιδρυνε μὲν τὴν παρουσίαν του. Ὁ Ἀντώνιος ἀπέθανε πρὶν γίνῃ τριάκοντα ἐτῶν

ἀπὸ μαρασμὸν κακίας καὶ δυστροπίας. Ὁ Κλεό-
βουλος ὅμως ζῆ ὡς τὴν σήμερον, καὶ εἶναι εὐ-
θυμος καὶ φαιδρὸς καθὼς καὶ ἐγὼ, μ' ὄλον ὅτι
εἶναι κατὰ δύο ἔτη γεροντότερος ἀπ' ἐμέ.

Ἄ! γείτον, ἔκραξε τότε ὁ Εὐμένης. Κατα-
λαμβάνω τώρα κατὰ μέρος διατὶ σὲ βλέπω
πάντοτε τόσο εὐθυμον. Βέβαια διότι πολλὰ
ἔμαθες καὶ ἠμπορεῖς διὰ τοῦτο νὰ διασκεδάζης
μὲ περισσότερα πράγματα ἀπὸ ἡμᾶς

Ἐπειδὴ τὸ λέγεις, ἀγαπητέ μου, ἀπεκρίθη
ὁ Τιμαῖος, χρεωστῶ ὅτι οὔτε τὸ τέταρτον τῶν
εὐχαριστήσεων ὅσας ἀπήλασα δὲν ἤθελα ἔχει
εἰς τὴν ζωὴν μου ἂν εἶχα μάθει ὀλιγώτερα
πράγματα ἐπὶ νεότητός μου. Διὰ τοῦτο ἐνόησα
ὅτι εἶχε δίκαιον ὁ πατήρ μου ὅταν τὸν ἠρώτησα,
τί ὠφελεῖ νὰ μαθάνω; καὶ μὲ ἀπεκρίθη,

ᾧ τέκνον μου, ἂν ἐρωτᾷς τί ὠφελούη τὰ φῶτα,
Εἰς τοὺς ἀγροὺς τί ὠφελεῖ τὸ ἄροτρον ἐρώτα.

Ὅμως μόνη ἡ μάθησις δὲν ἀρκεῖ. Ἄν θέλωμεν
νὰ ἦναι ἡ ψυχὴ μας πάντοτε ὑγιῆς καὶ εὐτυ-
χῆς, πρέπει νὰ τὴν συνηθίσωμεν νὰ ἦναι προ-
σεκτικὴ, ὄχι μόνον εἰς τὸ βιβλίον ἢ εἰς τὸ

σχολεῖον, ἀλλὰ παντοῦ ὅπου καὶ ἂν εὕρισκώ-
 μεθα, καὶ εἰς ὅ,τι ἂν μᾶς συμβαίῃ εἰς ὅ,τι ἂν
 βλέπωμεν, ἀκούωμεν, ὀσφραινώμεθα, γευώμεθα,
 ἢ αἰσθανώμεθα εἰς ὅλα τὰ πράγματα καὶ τὰς
 ὑπηρεσίας τοῦ οἴκου, εἰς ὅτι κατασκευάζουν οἱ
 ἐργάται καὶ οἱ τεχνῖται, καὶ τὰ ἐργαλεῖα καὶ
 τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους τὰ κατασκευάζουν·
 εἰς ὅ,τι βλέπομεν εἰς τὴν φύσιν τριγύρω μας,
 εἰς τὸν κῆπον, εἰς τὸν ἀγρὸν, εἰς τὰς πεδιάδας
 καὶ εἰς τὰ δάση. ἰδιαιτέρως ὁμῶς εἰς τὴν δια-
 γωγὴν, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ἄλλων
 ἀνθρώπων. Εἶναι ἀπίστευον, ἀγάπητά μου παι-
 δία, πόσον ἡ ψυχὴ γίνεται τοιοῦτοτρόπως νοη-
 μονοστέρα, συνετωτέρα καὶ φρονιμωτέρα· καὶ
 πόσον ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἐπιτηδειότερος νὰ
 συμβουλευῇ καὶ νὰ βοηθῇ καὶ τὸν ἑαυτὸν του
 καὶ ἄλλους εἰς παντὸς εἴδους δεινὰς περιστάσεις.
 Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀποκτῶμεν ἐκεῖνο τὸ
 ὁποῖον συνήθως ὀνομάζεται ὀρθὸς λόγος, δηλαδὴ
 ἀποκτῶμεν ὀρθὰς ιδέας καὶ ἠμποροῦμεν νὰ
 κρίνωμεν ὀρθῶς περὶ αὐτῶν. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο
 εἶναι πολύτιμον εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, καὶ πο-
 λυτιμότερον ἀσυγκρίτως ἀπὸ τὴν πολυμάθειαν.

Διὰ ν' ἀποκτήσετε αὐτὸ τὸ προτέρημα, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ βλέπετε ἢ ν' ἀκούετε τίποτε χωρὶς νὰ σκέπτεσθε περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ὦτα καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητήριά σας νὰ ἔχετε καὶ τὸν νοῦν σας ἀνοικτὸν πάντοτε. Εἰς κάθε νέον πρᾶγμα ὅ,που ἀπαντᾶτε, πρέπει νὰ σέκεσθε καὶ νὰ ἐρωτᾶτε τ' εἶναι τοῦτο; πῶς γίνεται; πόθεν προέρχεται; τί ὠφελεῖ; ἢμπορῶ καὶ ἐγὼ νὰ τὸ κάμω; καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὅσάκις ἀκούετε κρίσεις ἀνθρώπων περὶ κανενὸς πράγματος, πρέπει νὰ σκέπτεσθε, εἶναι ἄραγε καθὼς τὸ κρίνουν, ἢ μήπως ἀπατῶνται; Ὅσάκις βλέπετε ἄλλους, καὶ μάλιστα φρονιμοτέρους καὶ μαγαλητέρους σας νὰ πράττουν ἢ νὰ ἐπιχειροῦνται τίποτε, πρέπει νὰ ἐρωτᾶτε· πῶς τὸ κάμνουν, ἢ διατὶ τὸ κάμνουν κατ' αὐτὸν καὶ ὄχι κατ' ἄλλον τρόπον· διατὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν φέρονται μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὄχι μὲ ἄλλον; Ὅ,τι σᾶς φαίνεται, ἢ σᾶς τὸ λέγουν ὅτι εἶναι παρατηρήσεως ἄξιον, πρέπει συντόμως νὰ τὸ σημειώσετε εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἀπομνημονευμάτων σας διὰ νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον, παιδιά μου, ἢμπορεῖτε νὰ λάβετε

έρθην γινῶσιν πολλῶν ἀναγκαίων πραγμάτων,
καὶ νὰ ἐνδυναμόνετε καὶ ν' αὐξάνετε ὅλας τὰς
ψυχικὰς σας δυνάμεις. Διὰ νὰ μὴ λησμονήσετε
αὐτὴν τὴν συμβουλήν, σημειώσατε τὸ ἀκόλου-
θον γνωμικόν.

*Πρόσεχε εἰς ὅσα βλέπεις καὶ ἀκούεις περὶ σέ,
Καὶ θὰ σέ σολίσουν γνώσεις καὶ ιδέαι περισσαί.*

Αὐτὸς ὅμως δὲν εἶναι ὁ μόνος τρόπος. Ἄν
θέλωμεν νὰ ἦναι ὑγιὴς ἡ ψυχὴ μας, πρέπει νὰ
τὴν φυλάττωμεν καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ
πᾶσαν κακίαν.

Κακίαν, παιδία μου, ὀνομάζομεν πᾶσαν πρᾶ-
ξιν μὲ τὴν ὁποίαν ἐν γνώσει βλάπτομεν τὸν ἑαυ-
τόν μας ἢ ἄλλους. Ἡ ἀπειθεία π. χ. εἶναι κακία,
διότι βλάπτομεν περισσότερον τὸν ἑαυτόν μας,
ὅταν δὲν ὑπακούωμεν εἰς τοὺς ἀνωτέρους μας.
Διότι ὄχι μόνον κάμνομεν ὅ,τι μᾶς βλάπτει,
ἀλλὰ στερούμεθα καὶ τῆς ἀγάπης τῶν ἀνωτέρων
μας· καὶ πόσον κακὸν εἶναι διὰ τὸ παιδίον νὰ
μὴν ἀγαπάται ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς διδα-
σκάλους του! Νὰ φιλονεύωμεν, νὰ ὑβρίζωμεν
καὶ νὰ κτυπῶμεν εἶναι κακίαι καὶ αὐτὰ, διότι

λυπούμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ λυποῦμεν καὶ ἄλλους. Ἄλλους λέγω· ἐπειδὴ ποῖος δέχεται μὲ εὐχαρίστησιν φιλονεικίας, ὕβρεις καὶ κτυπήματα; ἡμᾶς δὲ λυποῦμεν, διότι πολλὰς δυσαρσεκείας ἐπιφέρομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ διότι κἀνεὶς πλέον δὲν θέλει νὰ συναναστρέφεται μὲ ἡμᾶς. Καταλαμβάνετε τώρα τὶ εἶναι κακία; « ὦ! βέβαια, πάτερ, ἔκραξε τὸ πρῶτον παιδίον· τὸ καταλαμβάνομεν κάλλιστα· κακία εἶναι κάθε τι μὲ τὸ ὁποῖον ἐν γνώσει προξενοῦμεν βλάβην εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ εἰς ἄλλους ». **ἔδω**

Πολλὰ καλὰ, τέκνον μου· βλέπω ὅτι ἐπρόσεξας. Ἡξεύρετε τώρα πῶς ὀνομάζεται τῆς κακίας τὸ ἐναντίον; ἐννοῶ τὴν διαγωγὴν διὰ τῆς ὁποίας γινόμεθα οἱ ἴδιοι καὶ κάμνομεν καὶ τοὺς ἄλλους πλέον εὐτυχεῖς κ' εὐχαριστημένους; Ὀνομάζεται ἀρετή.

Εἶμαι γέρον καὶ εἶδα πολλά. Διὰ τοῦτο, παιδία μου, πρέπει νὰ πισεύσετε εἰς τὸν λόγον μου, ὅτι κάθε κακὴ πράξις καθιστᾷ τὴν ψυχὴν μας ἀσθενῆ καὶ ἀθλίαν, ἐκάστη δὲ ἐνάρετος πράξις ὑγιῆ, ῥωμαλαίαν καὶ εὐθυμον.

Τὴν εὐτυχίαν ἔφυγες τὴν ἀρετὴν ἀν φύγης.

Κατὰ μέρος ἤμπορεῖτε νὰ τὸ ἤξεύρετε καὶ ἀπὸ τὰς ἐδικὰς σας παρατηρήσεις. Εἰπέτε, ὅταν κάμνετε τίποτε τὸ ὁποῖον σᾶς ἐμποδίζομεν, εἶσθε τόσο εὐχαριστημένοι καθὼς ὅταν κάμνετε κάμμίαν καλὴν πράξιν; Ὁχι βέβαια. Αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἡ ψυχὴ σας ἤρχησε ν' ἀσθενῆ. Ἄν εἶχετ' ἐξακολουθήσει νὰ πράττετε κακὰ, ἤθελεν αὐξάνει καὶ ἡ ἀσθένεια. Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἠθέλετε εἶσθε ὀλιγώτερον εὐχαριστημένοι μὲ τὸν ἑαυτὸν σας καὶ μὲ τὴν κατάστασίν σας. Καὶ πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα σᾶς εὐχαριστοῦν τώρα, δὲν θὰ σᾶς ἦσαν ποτὲ εὐάρεστα.

Διότι αἱ ἀσθένειαι αὐταὶ τῆς ψυχῆς μας εἶναι ὅμοιαι μὲ τὰς ἀσθενείας τοῦ σώματος. Τὸ κακὸν καὶ εἰς τὰς πρώτας καὶ εἰς τὰς δευτέρας δὲν ἔρχεται διὰ μιᾶς, ἀλλ' αὐξάνει ἀργὰ, καὶ γίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπαισθητόν. Ὅταν π. χ. φάγωμεν τίποτε βλαβερόν, κατ' ἀρχὰς δὲν αἰσθανόμεθα πόνον, ἀλλὰ μετὰ μερικὰς ὥρας, ἢ καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀρχίζουιν κεφαλόπονοι καὶ κοψίματα· ἂν δὲν μεταχειρισθῶμεν τότε ἀμέσως τ' ἀναγκαῖα ἰατρικὰ διὰ νὰ θεραπεύσωμεν τὸ δεινόν, ἢ ἂν ἔχωμεν τὴν μωρίαν

νά φάγωμεν καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ βλαβερόν φα-
γητόν, ἢ κατάστασις μας προβαίνει πρὸς τὸ
χειρότερον πάντοτε, ἕως ὅτου γίνῃ ὅλως διόλου
ἀνίατος.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅστις
πράττει κακὴν τινα πράξιν. Κατ' ἀρχὰς αἰσθάν-
νεται ὀλίγην ἢ καὶ κάμμίαν ἴσως δυσαρέσκειαν
εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἄν ὅμως ἀμέσως δὲν μετα-
νοήσῃ ἐξ ὅλης καρδίας, ἢ ἂν ἔχῃ τὴν ἀνοησίαν
νά πράξῃ καὶ δευτέραν φοράν τὴν αὐτὴν κακὴν
πράξιν, εἶναι βέβαιον ὅτι ὡς τέλος θέλει λάβει
μεγάλαν δυσαρεσκείαν, καὶ ὅτι ἡ ἀσθένεια τῆς
ψυχῆς του θέλει δυσκόλως ἰατρευθῆ.

Ἄν κάνεις ἀπὸ σᾶς π. χ. ὁ μὴ γένοιτο, φθο-
ρήσῃ ποτὲ τὸν ἀδελφόν του, διότι ἀπέκτησε
τίποτε τὸ ὁποῖον αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἔχουν
ἢ ἂν κάνεις ἀπὸ σᾶς πάθῃ τίποτε καὶ θυμῶσῃ
διὰ τοῦτο, δὲν θὰ εἶναι πολλὰ εὐχαριστημένος
εἰς τὴν στιγμὴν τοῦ φθόνου ἢ τοῦ θυμοῦ του.
Ἄν ὅμως ἀναγνωρίσῃ ἀμέσως ὅτι εἶχεν ἄδικον,
καὶ ζητήσῃ συγχώρησιν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του,
καὶ ἀποφύγῃ ἔκτοτε νά μὴ μεταπέσῃ ποτὲ εἰς
τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν, ἢ βλάβη τῆς ψυχῆς του.

ἢμπορεῖ ἀκόμη νὰ ἰατρευθῆ. Ἄλλ' ἂν εἰς πᾶσαν ἄλλην ὁμοίαν περίστασιν ἐξακολουθῆ νὰ θυμόνη ἢ νὰ φθονῆ, ἢμπορῶ νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι θὰ μείνη ἐπὶ ζωῆς του δυστυχῆς ἄνθρωπος.

Διὰ τοῦτο ὁσάκις φθόνου ἢ θυμοῦ αἴσθημα θέλει νὰ παρεισδύσῃ εἰς τὴν καρδίαν σας, συνάγετε ὅλας τὰς ψυχικὰς σας δυνάμεις διὰ νὰ τὸ πολεμήσετε, καὶ λέγετε περὶ τοῦ κακοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος.

*Εἰς τὴν καρδίαν μου θυμὸν δὲν θέλω οὐδὲ φθόνον.
Ἐντὶνὰ τὴν εὐχαριστοῦν τὴν φαρμακεύουρ μόνον.*

Δὲν ἤξεύρω ἂν σᾶς ἐδιηγῆθην ποτὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Κάιν. Τί ἔπαθε; Ἐθύμωσε μὲ τὸν Ἄβελ τὸν ἀδελφόν του, διότι ὁ Θεὸς καὶ οἱ γονεῖς του, ἠγάπησαν ἰδιαιτέρως αὐτὸν διὰ τὰς ἀρετὰς του. Ἀπὸ τὴν στιγμήν αὐτὴν δὲν εὗρισκε πλέον εὐχαρίστησιν ὁ Κάιν ἐπὶ τῆς γῆς. Πάντοτε ἔβλεπεν ἔμπρός του τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀδελφοῦ του ἠγανάκτει πάντοτε δι' αὐτὴν, κ' ἐζήτει πάντοτε εὐκαιρίας διὰ νὰ καταφέρεται κατὰ τοῦ Ἄβελ, ἂν καὶ ὁ Ἄβελ ποτὲ δὲν τὸν ἔβλαψεν. Ἄλλ' ἤξεύρετε ὡς τέλους τί ἔγεινεν; Ὁ θυμὸς τὸν

ἔφερεν εἰς παραφροσύνην, καὶ ἐκτύπησε τὸν ἀδελφόν του μὲ δαυλὸν καὶ τὸν ἐθανάτωσε, καὶ ἤναγκάσθη ἕκτοτε νὰ πλανᾶται μόνος καὶ τρέμων εἰς τὸν κόσμον ὡς βδελυρὸς κακοῦργος. Ἄν τὴν πρώτην φοράν, ὅταν ἐθύμωσε μὲ τὸν ἀδελφόν του, τὸν ἔλεγε κἀνείς, ὅτι ἤθελε καταντῆσαι ποτὲ ὡς ἐκεῖ, βεβαίως δὲν θὰ τὸ ἐπίστευεν. Ἀλλ' αὐτὰ συμβαίνουν, παιδιὰ μου, ὅταν ἀμέσως κατ' ἀρχὰς δὲν ἀνθιστάμεθα κατὰ τῆς κακίας. Ἀλλοίμονον ἂν ριζώσουν εἰς τὴν καρδίαν μας! Τότε ἔχε ὑγείαν πᾶσα θεραπεία, ἔχε ὑγείαν πᾶσα εὐδαιμονία! Καθὼς σφαῖρα χιόνος ὅταν κυλίεται ἀπὸ ὑψηλὴν κορυφὴν αὐξάνει ὅσον καταβαίνει, καὶ ὅσον αὐξάνει καταβαίνει ταχύτερα, ὁμοίως καὶ αἱ κακαὶ μας ἐπιθυμίαι, ὅσον συνεχέστερα τὰς εὐχαριστοῦμεν, καὶ ὅσον μεγαλύτεροι γινόμεθα, τόσοι ἰσχυρότεροι καὶ τυραννικώτεροι γίνονται. Καὶ πάλιν λοιπὸν, καλὰ μου παιδιὰ, ἀποφεύγετε τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ· ἢ ἂν πράξητε ποτὲ κἀνὲν σφάλμα, φυλάττεσθε μὴ τὸ ἐπαναλάβητε. Ἀλλέως κινδυνεύει ἢ ἀρετὴ σας, κινδυνεύει καὶ ἡ εὐτυχία σας νὰ διαφθαρῆ διὰ πάντοτε. Ὡ! ἂν ἤμπο-

ρῶσα νὰ γράψω τὸ ἐξῆς μὲ μεγάλα γράμματα
εἰς τὴν καρδίαν σας!

Τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ζωῆς τὸν δρόμον μας ἀνοίγει

Καὶ ἢ εὐθὺ ἢ μὴ εὐθὺ,

Τὸ δεύτερον ἀκολουθεῖ,

Καὶ εἰς τιμὴν ἢ ὄνειδος τὸ στάδιόν μας λήγει.

Ἄν λοιπὸν προσέχητε εἰς ὅλα ὅσα σᾶς διδάσκονται, ἂν παρατηρῆτε ὅλα ὅσα ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις σας, καὶ προπάντων ἂν ἀποφύγητε πᾶσαν κακίαν, θέλετε διατηρήσει τῆς ψυχῆς σας τὴν ὑγείαν καὶ εὐεξίαν.

Ὅμως, παιδιά, ἔχετε καὶ σῶμα τὸ ὁποῖον πρέπει ὄχι μόνον νὰ φυλάττητε ὑγιές, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ τρέφητε καὶ νὰ τὸ περιποιῆσθε. Νομίζω περιττὸν νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅτι εἶναι εὐλιβερόν νὰ πεινώμεν ἢ νὰ διψῶμεν, νὰ μὴν ἔχωμεν φορέματα, ἢ στρώμα, ἢ κατοικίαν. Πόθεν εἰ τὰ λάβετε ὀλ' αὐτά; Τώρα ὅσον εἴσθε μικροὶ, φροντίζουν διὰ σᾶς οἱ γονεῖς σας. Ὅταν ὅμως αὐτοὶ ἀποθάνουν, ὅταν κἀνεὶς πλέον διὰ σᾶς δὲν θέλει φροντίζει, πόθεν θέλετε προμηθευθῆ, ὅ,τι χρησιμεύει εἰς τὴν συντήρησιν καὶ εἰς τὴν εὐχαρίστησίν σας;

Λέγετε ἴσως· « οἱ γονεῖς θέλουν μᾶς ἀφήσει τόσα χρήματα, ὥστε νὰ ζήσωμεν ἀνέτως πάντοτε ». Κακὴ ἐλπίς εἶναι αὐτὴ, τέκνα μου· διότι καὶ τόσα χρήματα οἱ γονεῖς σας ἂν ἔχουν, ἤξεύρετε πόσον εὐκολόν εἶναι νὰ τὰ χάσουν. Καὶ μεγάλους θησαυροὺς, ἂν σᾶς ἀφήσουν, πόσον καιρὸν θέλετε τοὺς ἔχει ἂν δὲν ἤξεύρετε νὰ τοὺς οἰκονομήσετε ;

Ὁ μόνος τρόπος τοῦ νὰ προφυλαχθῆτε ἀπὸ τὴν πτωχείαν εἶναι νὰ ἠμπορεῖτε ν' ἀπολαμβάνητε μόνοι σας τῆς ζωῆς σας τὸν πόρον, καὶ νὰ οἰκονομεῖτε ὅ,τι ἀπολαμβάνετε. Ἡ βιοποριστικότης καὶ ἡ οἰκονομία εἶναι διὰ τοῦτο ἀναγκαιόταται ἀρεταί· διότι, ὅποιος δὲν πορίζεται τίποτε καὶ δὲν ἤξεύρει νὰ οἰκονομῇ ὅ,τι ἔχει, καταντᾷ τέλος πάντων, πτωχὸς, ὅσον πλούσιος καὶ ἂν ἦτον εἰς τὴν ἀρχὴν. Νὰ πτωχεύσῃ ὁμως κανεὶς ἐξ αἰτίας ἐδδικῆς του εἶναι μέγα δυστύχημα.

Ὅστις πτωχεύσῃ χωρὶς νὰ πταίῃ ὁ ἴδιος, εὐρίσκει πάντοτε συμπαθεῖς φίλους οἱ ὅποιοι τὸν βοηθοῦν. Ὅστις γεννηθῆ ἀπὸ πτωχοὺς γονεῖς ἤξεύρει νὰ συμμορφοῦται μὲ τὰς περιστάσεις

του, διότι συνείθισεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας του, καὶ διότι ἔμαθε νὰ ἐργάζεται δι' ἄλλους. Ὅστις ὅμως εἶχεν ἢ ἠμποροῦσε νὰ ἔχη περιουσίαν, καὶ ἐπτώχευσεν ἐξ αἰτίας ὀκνηρίας ἢ ἀσωτίας, ἢ ἀταξίας, ἢ ἀμελείας, ἐκεῖνος εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν. Κάνεις δὲν θέλει νὰ δώσῃ τίποτε εἰς ἐπαίτην, ὅστις ἂν ἤθελεν, ἠμποροῦσε νὰ μὴ ζητεῦν. Κάνεις εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον δὲν ἐμπιστεύεται ὑπηρεσίαν, ὅσον ἐπιτήδειος καὶ ἂν ᾔηται. Διότι καθεὶς λέγει, καὶ δικαίως νομίζω — ἂν ᾔητον ἀμελής καὶ ἄσωτος ὡς πρὸς τὰ ἴδια πράγματά του, τί θὰ εἶναι ὡς πρὸς τὰ ξένα;

Ἄνθρωπος πτωχὸς ἢ ὑποπέσας εἰς δυστυχίας, ἂν ᾔηται φρόνιμος καὶ καλὸς, τιμᾶται εἰς πολλὰς περιστάσεις περισσότερο ἀπὸ τὸν πλούσιον, ὅταν αὐτὸς εἶναι ὀλιγώτερον καλὸς καὶ ὀλιγώτερον φρόνιμος. Περισσότερον ἐμπιστευόμεθα εἰς αὐτὸν, ζητοῦμεν ἀπ' αὐτὸν συμβουλὰς καὶ θέλομεν τὴν φιλίαν του, διότι ὅσον πτωχὸς καὶ ἂν ᾔηται, ἠμποροῦμεν νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν τιμιότητα καὶ τὸν νοῦν του. Ὁ πένης ὅμως ὅστις εἶναι ὁ ἴδιος αἰτία τῆς δυστυχίας του, ἐν ᾧ ἠμποροῦσε νὰ ἔχη καλὸν πόρον, περιφρονεῖται παντοῦ,

μισείται διότι πταίει μόνος του, διότι δὲν ἔχει πλέον μὲ τί νὰ ὠφελήσῃ ἄλλους, καὶ ἐξ ἐναντίας γίνεται ὁ ἴδιος βάρος εἰς ἄλλους. Κάνεις δὲν τὸν ἐμπιστεύεται τίποτε, διότι εἶναι γνωστὸν πόσον κακὰ οἰκονόμησε τὰ ἴδιά του. Κάνεις δὲν περιμένει συμβουλὴν ἀπ' αὐτὸν, διότι εἶναι γνωστὸν πόσον κακὰ ἐσυμβούλευσε τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι εἰς ἄλλο χρήσιμος παρὰ εἰς ὅ,τι καὶ ὁ καλὸς ἵππος, ἢ ὁ καλὸς βοῦς, ὅταν ἔχουν εὐρωστα μέλη διὰ τοῦτο δὲν τιμᾶται καὶ πολὺ περισσότερον. Βλέπετε, παιδία, πόσον ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἤξεύρητε νὰ μεταχειρίζησθε ὅ,τι ἔχετε, καὶ μὲ καλὴν οἰκονομίαν νὰ τὸ αὐξάνετε. Διὰ τοῦτο σημειώσατε τὸ ἐξῆς γνωμικόν.

Φιλεργὸς καὶ οἰκονόμος δὲν φοβεῖται νὰ πειράσῃ

Ἀκούσατε τὴν ἱστορίαν ἐνὸς παιδίου, τὸ ὁποῖον ἐπειδὴ ἤξευρε νὰ οἰκονομῇ, ἀπέκτησε μεγάλα πλούτη, ἂν καὶ οὔτε λεπτὸν δὲν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πατέρα του. Πλούσιος ἔμπορος τῆς Σμύρνης εἶχε δεχθῆ ἀπὸ φιλανθρωπίαν εἰς τὸν οἶκόν του ἓν πτωχὸν καὶ ὀρφανὸν παιδίον. Ὁ

πτωχὸς Δημήτριος Ἐστιάδης ἦτον τόσον μικρὸς, ὥστε δὲν ἤμποροῦσε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τίποτε. Διὰ τοῦτο ὁ ἔμπορος τὸν ἄφηνε νὰ τρέχῃ ἐλεύθερος εἰς τὸν οἶκόν του. Αὐτὸς ὅμως ἤρχισε μόνος του νὰ συνάγῃ ὅπου εὔρισκεν ἐρριμένας καρφίδας, βελόνας καὶ κλωστὰς καὶ νὰ τὰς φυλάττῃ μὲ προσοχὴν. Ἀφ' οὗ ἔφθανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν βελονῶν εἰς δώδεκα, καὶ ἡ κουβαρὶς του εἶχε γεμίσει ἀπὸ κλωστὰς, τὰς ἔφερεν εἰς τοῦ αὐθέντου του τὸ γραφεῖον. Τοῦτο ἤρεσεν εἰς τὸν ἔμπορον, διότι παρετήρησεν ὅτι τὸ παιδίον θέλει γίνεαι οἰκονόμος καὶ πιστὸς ἄνθρωπος· ἔκτοτε ἤρχισε νὰ τὸ περιποιῆται περισσότερον, καὶ τὸ ἠγάπησε.

Ὅταν μίαν ἡμέραν ὁ ἵπποκόμος ἤθελε νὰ πνίξῃ νέον γατούδιον, τὸ παιδίον τὸ ἐλυπήθη, καὶ παρεκάλεσε τὸν κύριόν του νὰ τῷ τὸ χαρίσουν. Ἡ ζήτησίς του ἐνεκρίθη, καὶ ἔκτοτε ἤρχισε νὰ τρέφῃ τὸ γατούδιον ἕως ὅτου ἔγινε μεγάλη γαλῆ. Μετ' ὀλίγον καιρὸν ὁ ἔμπορος ἠθέλησε νὰ στείλῃ μέγα πλοῖον μὲ πραγματείας νὰ πωληθοῦν εἰς ἄλλον τόπον. Ἐν ᾧ δὲ ἐπήγαινε νὰ ἰδῆ ἂν τὸ πλοῖον εἶναι ἕτοιμον, ἀπῆν-

τησε τὸ παιδίον κρατοῦν τὴν γαλῆν του. Δημήτριε, τῷ εἶπε, δὲν ἔχεις νὰ στείλῃς καὶ σὺ τίποτε διὰ νὰ ἐμπορευθῆς; ὦ! κύριέ μου ἀπεκρίθη τὸ παιδίον, ἠξέυρετε ὅτι εἶμαι πτωχὸς καὶ δὲν ἔχω παρ' αὐτὴν τὴν γαλῆν. Στείλε τὴν γαλῆν σου λοιπὸν, τῷ εἶπεν ὁ ἔμπορος. Τότε ὁ Δημήτριος ἔτρεξε μὲ τὸν ἔμπορον εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἄφησε τὴν γαλῆν του· τὸ δὲ πλοῖον ἀπέπλευσε.

Τὸ πλοῖον ἦτον προσδιωρισμένον διὰ τὰς Ἰνδίας, καὶ ἔφθασε μετ' ὀλίγους μῆνας εἰς τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἦτον γνωστόν. Ὁ πλοίαρχος ἐξετάσας, ἔμαθεν ὅτι διοικεῖται ἀπὸ Βασιλέα. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀκούσας ὅτι ἤλθον ξένοι τοὺς προσεκάλεσε νὰ φάγουν μαζῇ του. Εἰς τὴν τράπεζαν ἦσαν φαγητὰ πάμπολλα, οἱ ξένοι ὁμῶς δὲν ἠμπόρεσαν οὔτε νὰ τὰ δοκιμάσουν, διότι τὸ δωμάτιον ἦτον πλήρες ἀπὸ χιλιάδας ποντικῶν, οἱ ὁποῖοι τάγματα τάγματα ἐπηδοῦσαν εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ εἶχον τὴν αὐθάδειαν ν' ἀρπάζουν τὸν ἄρτον ὡς καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν προσκεκλημένων. Τρόπος δὲ δὲν εὐρίσκετο πρὸς διόρθωσιν, ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς εἶχεν ὑπα-

σχεθῆ εἰς ὅποιον τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πληγὴν μεγάλην ποσότητα χρυσοῦ πρὸς ἀνταμοιβήν.

Οἱ ξένοι λοιπὸν ὅταν εἶδον τοῦτο εἶπον εἰς τὸν βασιλέα ὅτι αὐτοὶ ἔμελλον νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸ κακόν, καὶ τὴν ἐπαύριον ἔφερον τὴν γαλῆν εἰς τοῦ βασιλέως. Ἐπρεπε νὰ εἴσθ' ἐκεῖ νὰ ἰδῆτε τί θρῆνος ποντικῶν ἔγινε τότε. Ἡ καλή μας γαλῆ εἰς ἡμίσειαν ὥραν δὲν ἄφησεν οὔτε ἓνα ζωντανόν εἰς τὸν θάλαμον. Ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασε καὶ ἐχάρη διὰ τοῦτο, ὡς ἂν τὸν εἶχον χαρήσει ὀλόκληρον βασίλειον. Καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ἄμετρα πλοῦτη, ἔδωσε διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὴν γαλῆν ἓνα σάκκον χρυσίου, καὶ τὸ πλοῖον ἐπέστρεψε.

Ἄν ὁ ἔμπορος ἦτον δόλιος ἤθελε κρατήσῃ τὸ χρυσίον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, χωρὶς νὰ εἰπῆ τίποτε εἰς τὸν πτωχὸν Δημήτριον. Ἦτον ὁμως τίμιος ἄνθρωπος. Μόλις λοιπὸν ἤκουσε διὰ πόσῃ τιμῇ ἐπωλήθη ἡ γαλῆ, ἔκραξε τὸν Δημήτριον τὸν διηγῆθη τὴν εὐτυχίαν του, καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ἀνήκει. Τὸν ἐδίδαξεν ἐπομένως τὸ ἐμπόριον, καὶ ἐπειδὴ ὁ νέος ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι

πιστός, ἐπιμελής καὶ οἰκονόμος, τὸν ἔδωσε τὴν μονογενῆ θυγατέρα του, ὅταν ἐμεγάλωσε, καὶ τὸν κατέστησε κληρονόμον του.

Βλέπετε, παιδιά; Ἴδου πῶς ὁ Δημήτριος Ἐστιάδης εὐτύχησεν, ἐπειδὴ ἦτον οἰκονόμος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας του. Θὰ εἰπῆτε ὅτι ἡ τύχη τὸν ἐβοήθησε περισσότερο, ὅμως ἡ οἰκονομία του ἦτον ἡ πρώτη αἰτία ὅλων ὅσα τὸν συνέβησαν ἔκτοτε. Ἄν δὲν ἦτον οἰκονόμος, δὲν ἤθελε τρέφει τὴν γαλῆν διὰ νὰ τὴν πωλήσῃ· καὶ ἂν διὰ τῆς οἰκονομίας του δὲν εἶχε κερδίσει τὴν ἀγάπην τοῦ ἀρχηγοῦ του, δὲν ἤθελε τὸν συγχωρηθῆ νὰ λάβῃ καὶ ν' ἀναθρέψῃ τὸ γατούδιον· καὶ τότε ἡ καλὴ περίστασις δὲν ἤθελε τύχει.

« Ἄλλὰ τί πρέπει νὰ κάμῃ ὅποιος θέλει νὰ ᾖναι οἰκονόμος καὶ νὰ κερδίζῃ; » ἠρώτησεν ὁ Πέτρος ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Τιμαίου.

Ἄκουσε τί τέκνον μου, ἀπεκρίθη ὁ πατήρ του. Πρέπει, Πέτρε μου, ν' ἀποκτήσῃ ἐπιτηδειότητα εἰς ἐπωφελεῖς ἐργασίας, καὶ νὰ συνειθίσῃ νὰ μὴ μένῃ ποτὲ ἀργός. Ἐπειτα νὰ προσέχῃ ὅλα του τὰ πράγματα, νὰ τὰ μεταχειρίζηται εἰς ὅ,τι εἶναι προσδιωρισμένα, καὶ νὰ μὴ τὰ φθειρῇ, καὶ νὰ μὴ

τὰ χάνη. Τέλος πάντων πρέπει νὰ ἔχη τάξιν εἰς ὅλα, νὰ ἔχη κάθε τι εἰς τὸν τόπον του, νὰ μὴ παραβρίπτῃ ποτὲ τίποτε, καὶ νὰ μὴν ἀγοράζῃ ποτὲ ὅσα πράγματα τῷ εἶναι ἄχρηστα. Αὐτὸ εἶναι ὅλον τὸ μυστικόν.

Ἄν π. χ. φορῆτε τὰ ἐνδύματά σας, ὅμως τὰ προφυλάττετε ὅσον εἶναι δυνατὸν, ἂν ἀναγινώσκητε τὰ βιβλία σας μ' ἐπιμέλειαν, χωρὶς ὅμως νὰ τὰ ρίπτετε ἢ νὰ τὰ σχίζετε, ἂν ὅ,τι μεταχειρίζεσθε τὸ θέττετε πάλιν εἰς τὸν τόπον του διὰ νὰ μὴ χαθῇ, ἂν δὲν ἐξοδεύητε τὰ χρήματα, ὅπου οἱ γονεῖς σας σᾶς δίδουν, εἰς γλυκίσματα καὶ παιγνίδια, ἀλλὰ τὰ φυλάττετε ἕως ὅτου εὐρεθῇ περίστασις νὰ τὰ μεταχειρισθῆτε εἰς τίποτε χρήσιμον, ἢ πρὸς ἀξίεπαινον κἀνένα σκοπὸν, τότε εἶσθε ἀληθῶς οἰκονόμοι. Καὶ ἂν συνειθίστητε ἀπὸ τῶρα νὰ εἶσθε προσεκτικοὶ καὶ ἐπιμελεῖς εἰς ὅ,τι ἐπιχειρίζεσθε, καὶ νὰ εὐρίσκητε εὐχαρίστησιν εἰς τὴν φιλεργίαν, βεβαίως θὰ ἤμπορεῖτε καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ πορίζεσθε τ' ἀναγκαῖά σας καὶ νὰ τὰ ἔχητε ἄφθονα· καὶ τοῦτο εἶναι εὐτυχία μεγάλη. Διότι ὄχι μόνον δὲν θὰ ἔχετε μερίμνας περὶ τῆς καθημερινῆς σας τροφῆς,

ἀλλ' εἴσθε καὶ ἀσφαλεῖς ὅτι δὲν θὰ γίνετε ἀπα-
 ταιῶνες ποτὲ, καὶ ὅτι θὰ ἔχετε πάντοτε ἀρκετὰ
 διὰ νὰ δίδετε ὅταν χρεωστῆτε εἰς ἄλλους ἀνθρώ-
 πους. Τότε ἠμπορεῖτε νὰ εἴσθε ἀγαθοεργοί, νὰ
 τρέφητε πεινῶντας, νὰ ποτίζητε διψῶντας, γυ-
 μνοὺς νὰ ἐνδύητε, ἐνῶ ἄλλοι, ὅσοι δὲν ἔχουν
 κατάστασιν, δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ σᾶς μιμηθοῦν.
 Ὡ! εἶναι πρᾶγμα ὠραῖον ν' ἀποκτῶμεν διὰ τῆς
 ἐπιμελείας καὶ τῆς οἰκονομίας μας ὅ,τι χρειάζο-
 μεθα, καὶ νὰ βοηθῶμεν μὲ τὸ περίσσευμά μας
 ἐκεῖνον ὅστις ἔχει ὀλιγώτερα ἀφ' ὅ,τι χρειάζεται.

Μὴ νομίζετε ὅμως ὅτι ἡ οἰκονομία συνίσταται
 εἰς τὸ νὰ φυλάττωμεν καὶ νὰ κρύπτωμεν ὅ,τι
 ἔχομεν χωρὶς νὰ τὰ μεταχειριζώμεθα οὔτε δι'
 ἡμᾶς αὐτοὺς οὔτε δι' ἄλλους. Ὁχι, παιδία μου,
 αὐτὸ εἶναι φιλαργυρία, αἰσχροὶ κακίαι καταστρέ-
 φουσα τὴν εὐτυχίαν ἐκείνου ὅστις τὴν ἔχει. Ὁ
 φιλάργυρος στερεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῆς
 αἰσθήσεως ὅλων τῶν ἀθῶων ἀπολαύσεων. Εἰς
 ὅλον τὸν ὠραῖον αὐτὸν κόσμον δὲν εὐρίσκει
 ἄλλην ὠραιότητα, ἄλλην εὐχαρίστησιν παρὰ μό-
 νον τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ὅμως καὶ αὐτὰ δὲν
 ἔχει ὄρεξιν νὰ τὰ μεταχειρισθῆ. Διὰ ν' ἀποκτήσῃ

καὶ νὰ οἰκονομήσῃ αὐτὰ σερεῖται πολλῶν πραγμάτων ἀναγκαίων εἰς τὴν ὑγείαν του, εἰς τὴν εὐζωίαν του καὶ εἰς τὴν εὐπρέπειαν. Τὴν οὐρανίαν ἡδονὴν τῆς ἀληθοῦς φιλίας δὲν τὴν αἰσθάνεται. Καθὼς κἀνένα δὲν ἀγαπᾷ, ὁμοίως ἀπὸ κἀνένα δὲν ἀγαπᾶται. Δὲν ὑπηρετεῖ κἀνένα ἄνθρωπον, ἐκτὸς ἂν ἔχη νὰ κερδίσῃ ὑπηρετῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι δὲν φροντίζουν νὰ τὸν ὑπηρετοῦν. Διὰ τοῦτο πολλάκις οἱ φιλάργυροι ἐξ αἰτίας τῆς φιλαργυρίας των καταντοῦν εἰς ἀθλιότητα καὶ πτωχείαν « Αὐτὸ ὅμως, διέκοψεν ὁ γείτων Εὐμένης, σὲ ὁμολογῶ ὅτι δὲν τὸ ἐννοῶ οὐτ' ἐγώ. Πῶς ἡ φιλαργυρία ἡμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ πτωχείαν ».

— Πῶς; Βλέπω ὅτι πρέπει νὰ ἐξηγηθῶ. Δὲν ἐνθυμεῖσαι τὸν ποτὲ τραπεζίτην Κυριακὸν, τοῦ ὁποίου ἡ κατοικία ἦτον ἐκεῖ κάτω πρὸς τὴν παλαιὰν ἀγοράν; Πῶς νὰ μὴν τὸν ἐνθυμεῖσαι ἀφ' οὗ μόλις πρὸ πέντε χρόνων ἀπέθανεν! Εἰς τὰ γηρατεῖά του δὲν ἦτον εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν φιλάργυρος, καὶ προτῆτερα δὲν εἶχε γίνει πλουσιώτατος κληρονομήσας τὴν μάμμην του; Καὶ ὅμως ἀπέθανε πάμπτωχος. Πόθεν τοῦτο;

— « Δὲν ἤκουσα νὰ τὸν συνέβη κάμμία δυστυχία ἰδιαιτέρα ».

— Οὐτ' ἐγώ. Ἡξεύρω ὅμως ὅτι ἡ φιλαργυρία του τὸν κατήντησεν εἰς τόσην πτωχείαν. Διὰ νὰ κερδήσῃ μὲ τὰ χρήματα τὰ ὅποια ἐκληρονόμησεν ὅσῃν ἤμποροῦσε μεγαλειτέραν κατάστασιν, περιεπλέχθη διὰ μιᾶς εἰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἐμπορίου ἐπιχειρήσεις. Πρὸς τοῦτο ἐχρειάζετο τέσσαρας γραμματεῖς. Ἀπὸ φιλαργυρίαν ὅμως ἤθελε νὰ κάμνῃ ὄλα μόνος του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐργασθῇ ἐργασίαν περισσοτέραν ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο πολλαὶ του ὑποθέσεις ἐγένοντο μ' ἀταξίαν ἢ ἡμελοῦντο καὶ αὐτὸς ἐβλάπτετο. Εἰς τοὺς ὑπηρέτας του ἔδιδε τόσον ὀλίγον μισθὸν καὶ τόσῃν ὀλίγῃν τροφῇν, ὥστε αὐτοὶ μὴ ἔχοντες τ' ἀναγκαῖα, τὸν ἐκλεπτον. Καὶ εἰς τὰ κτήνη του αὐτὰ, — διότι κατεγίνετο καὶ εἰς ἀγρονομίαν, μ' ὅλον ὅτι αὐτὴ δὲν συμβιβάζετο μὲ τὸ ἐμπόριον, — δὲν ἔδιδε τὴν ἀναγκαίαν τροφῇν, καὶ τὰ ἠνάγκαζε νὰ ἐργάζωνται περισσότερον ἀφ' ὅ,τι πρέπει. Διὰ τοῦτο ἤρχησαν νὰ ψοφοῦν ἢ νὰ καταντοῦν δι' ἀσθένειαν ἄχρηστα. Τότε ἀπὸ τὴν λύπην του

ἐξεβρίζωνε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, καὶ χωρὶς αἰτίαν ἐκτύπα ὑπηρέτας καὶ ὑπηρετρίας, καὶ ἐπλήρωνε πρόστιμον εἰς τὴν Ἀστυνομίαν. Ὁ οἶκός του καὶ αἱ ἀγροικίαι του ἐβλάβησαν. Μὲ ὀλίγα ἔξοδα ἦτον δυνατὸν νὰ τὰς ἐπισκευάσῃ, ὅμως τὰ ἐλυπεῖτο καὶ αὐτὰ, διὰ τοῦτο τέλος πάντων ἐκρημνίσθησαν κατὰ μέρος ἢ ἐντελῶς καὶ ἀγροικίαι καὶ οἶκος. Ὅσάκις ἤρχοντο πτωχοὶ νὰ ζητήσουν ἐλεημοσύνην, τοὺς ἀπέβαλλεν. Ὅσάκις ὁ γείτων ἐχρειάζετο κἀνὲν ἐργαλεῖον, δὲν τὸ ἔδιδε διὰ νὰ μὴ φθαρῇ, ὅσον ἀναγκαῖον καὶ ἂν ἦτον διὰ τὸν γείτονα. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπῆρχε κἀνεὶς νὰ τὸν ἀγαπᾷ, κἀνεὶς δὲν ἤθελε τὸ καλὸν του, καὶ ὁσάκις ἐχρειάζετο τίποτε, ἔπρεπε νὰ τὸ πληρῶνῃ τριπλασίαν τιμῆν. Τέλος πάντων ἀπεφάσισε νὰ ἐργάζητε, ὅλα ὡς καὶ τὰ φορέματά του, ὁ ἴδιος, διὰ νὰ μὴ πληρῶνῃ τὰ ραπτικά. Διὰ τοῦτο αἱ σπουδαιότεραι ὑποθέσεις του παρημελοῦντο πάντοτε περισσότερον, καὶ αἱ ζημίαι του ἦσαν πάντοτε μεγαλύτεραι. Ποτὲ δὲν ἔτρωγεν ἀρκετὰ νὰ χορτάσῃ, καὶ πολλάκις ἐπρόκρινε τροφὰς ἐπιβλαβεῖς, διότι ἦσαν εὐθηνότεραι. Διὰ τοῦτο κατήνησεν ἐντὸς

ὀλίγου ἀσθενῆς καὶ ἄθλιος. Ἦμποροῦσεν ἴσως νὰ
 ἰατρευθῆ, ὅμως ὁ ἰατρὸς καὶ τὰ ἰατρικὰ τὸν
 ἐφαίνοντο πράγματα πολυέξοδα. Μετὰ μακρὰν
 ἀσθένειαν, εἰς τὸ διάστημα τῆς ὁποίας αἱ ὑπο-
 θέσεις του ἐπροχώρουν ἀπὸ κακὸν εἰς χειρότε-
 ρον, ὅταν τέλος πάντων ἀπέθανε, δὲν ἄφησεν
 ἄλλο εἰς τὸν ἀδύνατον υἱὸν του, παρὰ οἴκους
 ἐτοιμοβρόπους, φορέματα μερικὰ παμπάλαια,
 καὶ τὸ ὄνομα χαμερποῦς ἐξηνταβελώνου. Δὲν
 εἶχα δίκαιον νὰ λέγω, ὅτι τὸν ἐπτώχυνεν ἡ φι-
 λαργυρία; Ἢ μήπως δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅ,τι λέγει
 τὸ γνωμικὸν τοῦτο;

*Ὁ φιλάργυρος κτήτωρ θησαυρῶν ἀμετρήτων,
 εἶναι πέρης πενήτων.*

Ἀποφεύγετε λοιπὸν, παιδιά μου, καὶ αὐτὴν
 τὴν κακίαν. Μὴν ἐξοδεύετε περισσότερα ἀφ'
 ὅ,τι πρέπει, οὔτε ὀλιγώτερα ὅμως. Μὴ ἀφαι-
 ρεῖτε ἢ ὀλιγοστεύητε ποτὲ τὸν μισθὸν τῶν ἐρ-
 γατῶν, τὸν ὁποῖον κερδίζουσι μὲ τοῦ προσώπου
 των τὸν ἰδρώτα, καὶ ὅταν ποτὲ μεγαλώσητε
 καὶ ἔχητε ὑπηρέτας, δίδετε εἰς αὐτοὺς ὅσα
 χρειάζονται, διὰ νὰ ζοῦν εὐτυχεῖς κατὰ τὴν

τάξιν των, και τότε δεν θα έχουν αφορμήν να σας κλέπτουν. Εξοδεύετε εις τὸ σῶμά σας ὅσα πρέπει διὰ νὰ τὸ φυλάττητε ὑγιές και εὐρωσον. Μὴ φειδωλεύεσθε και ὡς πρὸς μετρίας και ἐπιτετραμμένας ἡδονάς, διὰ σας τοὺς ἰδίους και τοὺς σχετικούς σας, και ὡς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ὅταν ἠμπορῆτε νὰ τοὺς βοηθήσητε. Ὅτι ὅμως εἶναι περιττὸν, εἶναι και ἐπιβλαβές. Περισσότερα φορέματα, σκεύη και ἔπιπλα ἀφ' ὅσα χρειάζεσθε, και ἀφ' ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ εὐπρέπεια, περισσότεροι ὑπνέται ἀφ' ὅσους εἶναι ἀναγκαῖοι, περισσότερα φαγητὰ ἀφ' ὅσων ἔχετε ἀνάγκην διὰ νὰ χορτάσητε και νὰ εὐφρανθῆτε, περισσότεραι ἡδοναὶ ἀφ' ὅσας εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ νὰ σας ἀναπαύσουν διὰ νέαν ἐργασίαν, ὅλ' αὐτὰ τρώγουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν περιουσίαν σας, και σας φέρουν τέλος πάντων εις δυστυχίαν.

Τώρα, φίλοι μου, ὅταν, καθὼς βλέπετε, ἡ φύσις ὅλη τριγύρω μας ἀναπαύηται, πρέπει ν' ἀναπαυθῶμεν και ἡμεῖς εις τὰς ἀγκάλας τοῦ τερπνοῦ ὕπνου, διὰ νὰ λάβωμεν νέας δυνάμεις διὰ τὰς αὐρινὰς ἐργασίας μας. Αὐριον ὅταν φανῆ ὁ ἔσπερινός, θέλω ἐξακολουθήσει νὰ σας διδάξω

τί πρέπει νά πράττῃτε διὰ νά γίνητε εὐτυχεῖς καὶ καλοί.

Τότε ἐκαληνυκτίσθησαν τὰ παιδιά, καὶ εὐθυμα ἐπῆγαν νά κοιμηθῶν.

ΔΕΥΤΕΡΑ ἘΣΠΕΡΙΝῆ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Περὶ καθηκόντων πρὸς τὸν πλησίον.

Ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν ἀκόμη τὴν ἐπιούσαν διατρέξει ὅλον τὸ σάδιόν του, καὶ ὁ Εὐμένης ἐκάθητο ἤδη μὲ τὰ παιδιά του εἰς τὴν ῥίζαν τῆς παλαιᾶς ἐλαίας. Μετ' ὀλίγον ἤλθε καὶ ὁ γείτων Τιμαῖος μὲ τὰ παιδιά του, καὶ ἔχων τὴν φαιδρότητα τοῦ προσώπου ἐκείνην ἣτις ἐπέχεε τέρψιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων.

Ἀγαπητά μου παιδιά, τοῖς εἶπεν, ἀφ' οὗ ἐκάθησε καὶ τὰ ἐνηγκαλίσθη ὅλα κατὰ σειρὰν, ὅ,τι σᾶς εἶπα χθὲς, ἤμποροῦσε σχεδὸν ν' ἀρκέσῃ διὰ νά σᾶς καταστήσῃ εὐτυχῆ, ἂν ἐμέλλετε νά ζήσητε μόνα σας εἰς τὸν κόσμον. Ὁ κόσμος ὅμως δὲν ἔγεινε διὰ μόνους σᾶς. Καθὼς θέλετε σεῖς νά ζῆτε καὶ νά εὐτυχῆτε, θέλουν καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ ὅμως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι μὲ ὅσους θὰ συ-

Ζήσετε δὲν εἶναι πάντοτε καλοὶ καὶ φρόνιμοι. Οἱ καλοὶ δὲ καὶ φρόνιμοι ἂν ὑποτεθοῦν, πάντοτε ἄνθρωποι εἶναι, καὶ ἐπομένως σφάλλουν, καθὼς καὶ σεῖς συχνὰ σφάλλετε. Πρέπει λοιπὸν νὰ μάθητε τί ἔχετε νὰ κάμνητε διὰ νὰ ζήσητε μεταξὺ των ἀσφαλεῖς, ἥσυχοι καὶ εὐτυχεῖς, διὰ νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἐπιθυμίαν νὰ συντελέσουν εἰς τὴν εὐτυχίαν σας.

Περὶ τῆς ἀσφαλείας σας εἶπέτε ὅτι ἔγεινε φροντίς. Ἦτον καιρὸς, παιδία μου, καθ' ὃν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσαν πολλὰ ἀσφαλεῖς μεταξὺ των. Ὁ καιρὸς οὗτος ἦτον ὅταν δὲν ἐγνώριζον οὔτε τῆς κοινωνίας ὀργανισμὸν, οὔτε νόμους, οὔτε ἀρχάς. Καθεὶς ἐζοῦσε τότε ὅπως ἤθελε, καθεὶς ἤθελε νὰ εὐτυχήσῃ μόνος του, ὅσον ἠμποροῦσε· περὶ δὲ τοῦ ἄλλου, κἀνεὶς δὲν ἐφρόντιζεν, οὔτ' ἐπροστάζετο κἀνεὶς ἀπὸ ἄλλον. Καθεὶς ἔκαμνεν ὅ,τι ἤθελε καὶ δὲν εἶχε νὰ φοβῆται παιδείαν. — Κατ' ἀρχάς ἡ κατάστασις αὐτῶν πραγμάτων σᾶς φαίνεται πολλὰ καλή. Σταθῆτε ὅμως νὰ ἰδῶμεν τί ἠκολούθησεν ἔπειτα.

Καθεὶς λοιπὸν, καθὼς εἶπα, ἐφρόντιζε μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ οὔτε ἤρχετο εἰς κἀνεὸς

τὴν ιδέα νὰ συντρέξῃ ἢ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄλλον. Ἄν π. χ. τοῦ ἐνὸς ἐπιπτεν ὁ ἵππος εἰς λάκκον, ἢ ἔσπανεν ἢ ἄμαξα, ἢ ἂν ὁ ἴδιος ἔμενεν ἀσθενὴς εἰς τὸν δρόμον ὅλοι ἐπερνοῦσαν ἐμπρὸς του, καὶ τὸν ἔβλεπον ὡς νὰ ἦσαν ξένοι εἰς τὸ συμβάν του. Καὶ ὅταν πάλιν ἐκεῖνος ὅστις τὸ ἔπαθε, ἔβλεπε κἀνένα ἀφ' ὅσους τὸν ἐγκατέλιπον νὰ πάθῃ ἄλλο δυστύχημα, ἐμακρύνετο ἐπίσης χωρὶς νὰ τὸν βοηθήσῃ, διότι καὶ αὐτὸς δὲν εἶχε βοηθηθῆ. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἄφηνε πάντοτε ὁ εἰς τὸν ἄλλον χωρὶς νὰ τὸν συντρέξῃ.

Ἵπάρχουν ὁμῶς τόσα καὶ τόσα πράγματα εἰς τὸν κόσμον, τὰ ὁποῖα ἕκαστος ἄνθρωπος δὲν ἤμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ μόνος του, καὶ τόσαι καὶ τόσαι περιστάσεις τὰς ὁποίας μόνος του δὲν ἤμπορεῖ νὰ οἰκονομήσῃ. Μόνοι σας π. χ. δὲν ἤμπορεῖτε νὰ οἰκοδομήσητε τοὺς οἴκους σας, ἢ νὰ ράψητε τὰ φορέματά σας, ἢ νὰ ἐτοιμάσητε τὸ γεῦμά σας, ἢ ν' ἀντισταθῆτε ὅταν ἄλλος δυνατώτερος θέλει νὰ σᾶς βλάβῃ, ἢ νὰ ἐπισκεφθῆτε καὶ νὰ νοσοκομήσητε τὸν ἑαυτὸν σας ὅταν ἀσθενήσητε. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καθεὶς ἐφρόντιζε διὰ τὸν ἑαυτὸν του μόνον, ἡ δυστυχία ἦτον μεγάλη.

Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὑπῆρχον καὶ κακοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἦσαν δυνατώτεροι, ἤρπαζον τῶν ἀσθενεσέρων τὰ κτήματα. Τρεῖς ἢ τέσσαρες ὀρμῶντες ἐναντίον ἐνός, τὸν ἀπεδίωκον ἀπὸ πῆν καλύβην του, ἐλήστευον τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ ἐτρύφων μὲ τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του. Ἐκεῖνος ἐντούτοις ἀπέθνησκε τῆς πείνης, διότι μόνος δὲν ἤμπορει ν' ἀντιπαραταχθῆ κατὰ πολλῶν. Εἰς ποιούτους φόβους ἔζων τότε οἱ ἄνθρωποι, καὶ δὲν ἦσαν ποτὲ ἀσφαλεῖς ἂν εἰς κάθε στιγμήν δὲν θά ἤρχετο κἀνεὶς νὰ τοὺς διώξῃ ἀπὸ τὰ κτήματά των ἢ καὶ νὰ τοὺς θανατώσῃ.

Τέλος πάντων ὅμως συνῆλθον μερικοὶ φρόνιμοι καὶ καλοὶ, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ βοηθῶνται μεταξύ των. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ μὲν εἶχε μίαν ιδέαν καὶ ὁ ἄλλος ἄλλην, διὰ τοῦτο δὲν ἤμπορουν νὰ κατορθώσουν τίποτε. Καὶ ἐβοηθοῦντο μὲν μεταξύ των, χωρὶς τάξιν ὅμως καὶ χωρὶς κρίσιν. Ὁ μὲν ἤρχετο πολλὰ ἐνωρὶς, ὁ δὲ πολλὰ ἐξώρας. Ὁ μὲν εἰργάζετο, ὁ δὲ ὄχι. Καὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ὑπερίσχυον πάντοτε, καὶ ἐτελείωναν τὰς ληστείας των πρὶν οἱ καλοὶ ἔλθουν νὰ τοῖς ἀντισταθοῦν.

Τότε οἱ καλοὶ ἄνθρωποι οἱ ἀποφασίσαντες νὰ

βοηθῶνται μεταξύ των, ἐστοχάσθησαν νὰ ἐκλέξουν ἓνα ἢ μερικούς, καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτοὺς ὅταν προστάζουν πράγματα ὠφέλιμα εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐσυμφώνησαν δὲ νὰ δίδῃ καθεὶς συνεισφοράν τινα εἰς αὐτὸν ἢ αὐτοὺς τοὺς ἐκλελεγμένους, διὰ νὰ φροντίζουν διὰ τὴν γενικὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν, καὶ ἐν γένει διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς κοινωνίας. Οὗτοι εἶναι οἱ ἀρχηγοὶ, οἱ ἡγεμόνες, οἱ βασιλεῖς.

Οἱ ἀρχηγοὶ λοιπὸν ἐπρόσεχον ὅταν οἱ κακοὶ ἤθελον ν' ἀφαιρέσουν τίποτε ἀπὸ τοὺς καλοὺς ἢ νὰ τοὺς βλάψωσιν. Ὅσάκις συνέβαινε νὰ παρατηρήσουν τίποτε, εἰδοποιοῦσαν μ' ἐν σημεῖον, καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔτρεχον ὅλοι ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὅταν τις δὲν ἤρχετο, ἐνῶ ἐχρεώσῃ νὰ ἔλθῃ, οἱ ἄλλοι τὸν ἀπέκλειον ἀπὸ τὴν κοινωνίαν· διότι, ἔλεγον, ἂν ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἔλθει κατὰ σοῦ, ὅλοι ἡμεῖς ἠθέλαμεν τρέξει πρὸς βοήθειάν σου, διότι τὸ ὑπεσχέθημεν, καὶ διότι ἐνομίζομεν ὅτι καὶ σὺ ἤθελες τρέξει πρὸς βοήθειάν μας. Ἄν λοιπὸν δὲν θέλῃς νὰ ἔλθῃς νὰ μᾶς βοηθήσῃς, οὐδ' ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ σὲ βαρηθῶμεν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διήρκεσε τὸ πρᾶγμα ὀλίγον καιρὸν· τέλος πάντων ὁμῶς παρετήρησαν οἱ ἄνθρωποι ὅτι δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ μείνη καὶ πάντοτε. Διότι οἱ ἐκλεγόμενοι ἀρχηγοὶ πολλάκις οἱ ἴδιοι δὲν ἦσαν καλοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ μερικοὶ ἦσαν ἢ ἐγίνοντο φίλαρχοι, τραχεῖς, σκληροὶ πλεονέκται καὶ ἄδικοι. Διὰ τοῦτο πολλάκις δὲν διώριζον καὶ δὲν ἐπρόσαζον ὅ,τι ἦτον ὠφέλιμον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀλλ' ὅ,τι ἦν ὠφέλιμον εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, μετεχειρίζοντο ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐκλεξάν ὡς ἡγεμόνας καὶ ἀρχηγούς, μὲ περιφρόνησιν, τραχύτητα καὶ σκληρότητα καὶ ἐν γένει ἐφέροντο τόσον κακὰ, ὡς ἐγίνοντο ἀνυπόφοροι.

Εἰς τοῦτο προσετέθη καὶ ἄλλο. Καὶ μεταξὺ τῶν καλῶν ἀνθρώπων ἀκόμη ὅσοι συνεδέθησαν εἰς κοινωνίαν καὶ ἐκλεξάν ἀρχηγούς, ἐγεννήθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον παντὸς εἴδους παρεξηγήσεις καὶ φιλονεικίαι, αἱ ὁποῖαι ἐτάραττον πολὺ τῆς κοινωνίας τὴν ἡσυχίαν. Πότε δὲ μὲν ἐνόμιζεν ὅτι ἠδικήθη ἀπὸ τὸν δέ. Πότε δὲ ἄλλος ὑπέθετεν ὅτι ἄλλος τρίτος δὲν τῷ δίδει ὅ,τι εἰς αὐτὸν ἀνήκει, ἢ ὅτι τῷ κατέστρεψε τίποτε, ἢ ὅτι τὸν κατηγόρησε. Πότε ἄλλοι ἤθελον ν' ἀποδώσουν οἱ ἴδιοι

εἰς τὸν ἑαυτὸν των δικαιοσύνην, καὶ νὰ ἐκδική-
 σουν μόνοι των τὴν ἀδικίαν τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον
 ὅτι ἔπαθον. Ἄλλοτε δὲ ἐπήγαινον μὲν εἰς τὸν
 ἀρχηγὸν διὰ ν' ἀποφασίσῃ ποῖος ἔχει δίκαιον
 καὶ ποῖος ἀδικον, αὐτὸς ὅμως ἀπεφάσιζε κατ'
 ἀρέσκειαν καὶ κατ' εὐνοίαν ὄχι κατὰ δικαιοσύνην.
 Ἡ κοινωνία λοιπὸν ἐταράττετο δι' ὅλ' αὐτὰ καὶ
 δυσηρεστεῖτο.

Τέλος πάντων οἱ φρονιμώτεροι ἐπροσκάλεσαν
 ὅλον τὸν λαὸν, ἢ ὅλην τὴν κοινωνίαν, νὰ συναχθῆ,
 καὶ ἐξήγησαν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπιδέ-
 χεται ἄλλην διόρθωσιν, παρὰ νὰ σκεφθοῦν ὅλοι
 ὁμοῦ καὶ ν' ἀποφασίσουν εἰς τὸ μέλλον πῶς ἔ-
 χουν νὰ κάμουν. Ἐπειδὴ ὅμως πολλαὶ χιλιάδες
 ἀνθρώπων δὲν ἠμποροῦσαν νὰ συνομιλοῦν συγ-
 χρόνως καὶ νὰ συσκέπτωνται, διὰ τοῦτο ἔκλεξαν
 ὅσους μεταξὺ των ἐνόμιζον φρονιμωτέρους καὶ
 δικαιοτέρους, καὶ τοῖς ἔδωσαν πληρεξουσιότητα
 νὰ σκεφθοῦν, καὶ ν' ἀποφασίσουν ἐν ὀνόματί των
 τί πρέπει νὰ γίνηται εἰς τὸ ἐξῆς.

Τοῦτο ἔγεινε, καὶ οἱ πληρεξούσιοι ἀντιπρό-
 σωποι τοῦ λαοῦ ἐσύνθεσαν νόμους, δηλαδὴ δια-
 τάξεις κατὰ τὰς ὁποίας ἔπρεπεν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ

συμμορφώση καθείς τὴν διαγωγὴν του, διὰ νὰ ἡξεύρη τί τὸν εἶναι καὶ τί δὲν τὸν εἶναι συγχωρημένον νὰ πράττη. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἦτον πολλὰ ἀναγκαῖος, διότι καὶ οἱ καλῆτεροι ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦν νὰ βλέπουν πάντοτε ὅ, τι ὠφελεῖ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἄν εἶχε καθείς τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ περὶ αὐτοῦ, στοχασθῆτε μόνοι σας τί ἤθελε γίνεαι. Αὐτὸς ἤθελε λέγει, ναι, πολλὰ καλὸν εἶναι· ὁ ἄλλος, ὄχι, μ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ γίνῃ· ὁ ἄλλος, ὄχι, νὰ γίνῃ κατὰ τὸν τρόπον ἐκεῖνον· καὶ ὡς τέλος δὲν ἤθελε γίνεαι κατὰ κανένα τρόπον· διότι ἡξεύρετε ὅτι ὅπου φωνάζουν πολλοὶ πετεινοὶ, ἀργεῖ νὰ ξημερώσῃ. Καὶ ὅταν παίζητε δὲν σᾶς συμβαίνει πολλάκις τὸ ἴδιον; αὐτὸς λέγει, αὐτὸ θὰ παίξωμεν· ὁ ἄλλος, ὄχι, ἐκεῖνο θὰ παίξωμεν. Αὐτὸς λέγει μ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ κάμωμεν· ὁ ἄλλος, μ' ἄλλον τρόπον νὰ κάμωμεν. Καὶ ἐφ' οὗ ἀρκετὰ φιλονεικήσετε, περνᾷ τοῦ παιγνιδίου ἡ ὥρα, καὶ χωρίζεσθε, καὶ καθείς σας παίζει μόνος του, χωρὶς βεβαίως νὰ εὐχαριστῆται καθὼς ἤθελεν εὐχαριστηθῆ ἂν ἐπαίζετε ὅλη μαζῆ. Τὸ ἴδιον ἤθελε γίνεαι καὶ εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν κοινωνίαν, ἂν καθείς ἤμπο-

ροῦσε νὰ κάμνη ὅ, τι νομίζει καλόν. Διὰ τοῦτο εἶναι φρόνιμον ν' ἀποφασισθῇ ἅπαξ διὰ πάντοτε κατὰ κανόνας ἢ νόμους, τί εἶναι καλόν καὶ τί μὴ καλόν, τί εἶναι δίκαιον καὶ τί ἄδικον, τί εἶναι καὶ τί δὲν εἶναι συγχωρημένον, καὶ ὅλοι νὰ συμμορφῶνται μ' αὐτούς. Τοῦτο καὶ ἔγεινεν.

Ἐπρεπεν ὁμως νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι νὰ προσέχουν εἰς τῶν νόμων αὐτῶν τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ ὁσάκις συνέπιπτον φιλονεικίαι ν' ἀποφασίζουσι ποῖος ἔχει δίκαιον καὶ ποῖος ἄδικον. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι διωρίσθησαν λοιπὸν παντοῦ κ' ἔλαβον πληρεξουσιότητα νὰ τιμωροῦν ὅσους παραβαίνουν τὸν νόμον, καθὼς γράφει ὁ νόμος. Αὐτοὶ ὠνομάσθησαν *Δικασταί*.

Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισαν οἱ πληρεξούσιοι, ἂν ὁ λαὸς θὰ ἔχει ἓνα ἢ πολλοὺς ἀρχηγούς· εἰς τί θέλει συνίσταται ἡ δύναμις καὶ εἰς τί τὰ χρέη αὐτῶν, καὶ τί θέλει δίδει ὅλος ὁ λαὸς εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρχηγούς διὰ νὰ ζοῦν εὐπρεπῶς νὰ μὴν ἐμποδίζονται ἀπὸ μερίμνας τῆς οἰκονομίας των καὶ νὰ ἐπαγρυπνοῦν εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα. Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοὶ, αὐτοκράτορες, βασιλεῖς, ἡγεμόνες, διοικηταί, ἢ ὅπως καὶ ἂν ὠνομάζοντο, ἔπρεπε νὰ

ἐπαγρυπνοῦν, ὥστε παντοῦ νὰ τιμῶνται οἱ νόμοι, νὰ ἐκτελεῖται ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τοὺς δικαστάς. καὶ καθεὶς ὅστις εἶναι ἐπιφορτισμένος δημόσια χρέη, νὰ τὰ ἐκτελεῖ. Ὅταν ἡ κοινωνία προσεβάλλετο ἐχθρικῶς ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, ἔπρεπε νὰ τίθενται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀπλισμένων καὶ νὰ τοὺς ὀδηγοῦν κατὰ ἐχθρῶν διὰ νὰ ὑπερασπίζονται τὴν κοινὴν πατρίδα. Ἡ δύναμις αὐτὴ καὶ τὰ καθήκοντα τὰ ὁποῖα ἐπετέθησαν εἰς τοὺς ἀρχηγούς ὠνομάσθησαν ἐκτελεστικὴ δύναμις, κυβέρνησις. Διὰ τὴν μεγάλην δὲ ταύτην ὑπηρεσίαν τῶν ἀρχηγῶν πρὸς τὸ ἔθνος, καθεὶς ὑποχρεοῦται νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτοὺς μέγα σέβας καὶ ἐντελεῖ ὑποταγὴν ὡςάκις διέταττον ἢ ἀπηγόρευόν τι ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου.

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ νόμοι ἦσαν ἀναγκαῖοι δὲν ἠμπόρουν νὰ γίνουν ὅλοι διὰ μιᾶς, καὶ ἦτον φυσικὸν ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἤθελον ὑπάρξει πολλαὶ περιστάσεις ἀπαιτοῦσαι μεταβολὴν τῶν παλαιῶν νόμων ἢ σύνταξιν νέων, διὰ τοῦτο προσδιώρισαν οἱ πληρεξούσιοι τοῦ λαοῦ ποῖος μετὰ τὴν διάλυσίν των ἤθελεν εἶσθ' ἐπιφορτισμένος νὰ κάμη νέους νόμους, ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ μετα-

Εάλλη τούς παλαιούς. Τινές κοινωνίαι παρέδωσαν αὐτὴν τὴν πληρεξουσιότητα, τὴν νομοθετικὴν δύναμιν, εἰς ἑνᾶτομον, τὸν ἀρχηγόν των. Ἄλλαι, φοβούμεναι τὰς διαθέσεις ἢ τὸ ἐπισφαλές τῶν ἀνθρώπων, διέταξαν νὰ συνέρχωνται ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν προσδιωρισμένος ἀριθμὸς τῶν μελῶν των, ἀντιπροσωπεύων ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ ἢ μὲ τὴν σύμπραξιν ἢ χωρὶς τὴν σύμπραξιν τοῦ ἀρχηγοῦ, νὰ νομοθετοῦν. Ἄλλαι κοινωνίαι ἐνόμισαν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς εἶναι περιττός, καὶ ἐπεφόρτισαν τοὺς ἀντιπροσώπους των ὄχι μόνον νὰ ψηφίζουσι τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐκτελοῦν.

Αἱ διατάξεις αὗται, τὰς ὁποίας ἐκάστη κοινωνία ἐνόμισεν εὐλογον νὰ κανονίσῃ, ὠνομάσθησαν τὸ *Σύνταγμα* αὐτῆς.

Ὅταν λοιπὸν ἄλλοι ἄνθρωποι, συσσωματούμενοι, καὶ ἢ μὴ ἔχοντες σύνταγμα, ἢ ἔχοντες κακὸν, καὶ τοιοῦτον ὥστε νὰ τοῖς ἐπιτρέπει ἀδικίας, προσέβαλλον κάμμίαν ἀπὸ τὰς καλῶς συντεταγμένας κοινωνίας, ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς ἔτρεχον εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἀρχηγοῦ ἢ τῶν ἀντιπροσώπων μὲ τὰ ὄπλα των, ν' ἀντιπαραταχθοῦν

εις τὸν ἄδικόν των ἐχθρόν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ διοργανισμὸς εἶχε τὰ ἐλαττώματά του. Συχνὰ ὁ ἐργάτης ἔπρεπε νὰ ἀφίνη τὸ ἔργον του ἀτελείωτον διὰ νὰ τρέχη ὅπου ἐφαίνετο ὁ ἐχθρός. Συχνὰ ὁ ἐχθρὸς ἤρχετο ἔξαφνα, καὶ κἀνεὶς δὲν ἦτον ἔτοιμος νὰ τὸν ἀπαντήσῃ· πολλάκις δὲ καὶ ὅταν συνήρχοντο ἐν καιρῷ, δὲν ἤξευρον πῶς νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρόν, διότι δὲν εἶχον ποτὲ γυμνασθῆ εἰς τὴν ὀπλασσίαν.

Ἐκτὸς τούτου, διὰ νὰ τιμῶνται καὶ ἐκτελῶνται οἱ νόμοι παντοῦ, ἔπρεπεν εἰς ὅλον τὸν τόπον νὰ ὑπάρχουν ὀπλισμένοι διὰ ν' ἀναγκάζουν τοὺς κακοὺς νὰ σέβωνται τοὺς νόμους. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν ἐσύμφερον εἰς πολλοὺς οἱ ὁποῖοι εἶχον καὶ ἄλλα ἔργα.

Τότε ἦλθεν ἡ ἰδέα, ἐν μέρος τῆς κοινωνίας νὰ φυλάττη, τὰ λοιπὰ μέρη της. Αὐτὸ τὸ μέρος τῶν ἀνθρώπων ἀπεφασίσθη νὰ ἐπαγρυπνῆ, ὅταν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται ἢ κοιμῶνται ὥστε νὰ μὴν ἀθετῶνται οἱ νόμοι καὶ νὰ μὴν ταραττεται ἡ κοινωνία ἀπὸ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς· καὶ ὅταν ὁ ἐχθρὸς δὲν ὑπῆρχεν ἀπεφασίσθη ν' ἀσκῶνται εἰς τὰ ὄπλα, καὶ νὰ μανθάνουν πῶς ἔχουν νὰ κάμνουν ὅταν

προσβάλλωνται ἀπὸ ἐχθροῦς ἢ ὅταν προσβάλλουν αὐτούς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγειναν τὰ στρατεύματα.

Οἱ στρατιῶται δὲν εἶχον πλέον ἀρκετὸν καιρὸν διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν ἢ νὰ ἐργάζωνται εἰς ἄλλας ἐργασίας, καὶ ὅμως ἦτον ἀναγκαῖοι εἰς τὴν κοινωνίαν. Διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη ὅτι καθὲν ἀπὸ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κοινωνίας ἔπρεπε νὰ συνεισφέρῃ μέρος τῆς παρουσίας του διὰ τὴν συντήρησιν αὐτῶν. Αἱ συνεισφοραὶ αὗται ὠνομάσθησαν φόροι. Καθεὶς ἐθυσίαζε μὲν μέρος τῶν ἐισοδημάτων του, εἶχεν ὅμως τὸ κέρδος ὅτι ἤμποροῦσε νὰ ζήσῃ ἀσφαλῆς καὶ ἡσυχος, χωρὶς νὰ φοβῆται κάθε στιγμὴν μὴν διακόψῃ τὴν ἐργασίαν του.—Ἡξεύρετε λοιπὸν, παιδία μου, πῶς ἔγειναν οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ ἡγεμόνες, τὰ δικαστήρια καὶ οἱ νόμοι, οἱ στρατιῶται καὶ οἱ φόροι. Μάθετε ἀκόμη πῶς πρέπει νὰ φέρεσθε διὰ νὰ μὴν σᾶς βλάπτουν ὅλοι αὐτοὶ οἱ κανονισμοὶ, ἀλλὰ μάλιστα νὰ σᾶς ὠφελοῦν.

Ὅταν ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἡκοινωνία ἀνέθεσε νὰ δίδωσι καὶ νὰ ἐκτελῶσι τοὺς νόμους, μᾶς διατάττουν ἢ μᾶς ἐμποδίζουν τίποτε κατ' αὐτὴν τὴν πληρεξουσιότητα, εἶναι πάντοτε πρὸς ὄφελόν

μας· διότι οί νόμοι δέν ἔχουν ἄλλον σκοπόν, παρά νά ἐξασφαλίσουν τήν ἡσυχίαν, τήν ἰδιοκτησίαν, τήν ἐλευθερίαν καί τήν ζωήν μας· ἐπομένως ὁσάκις ὁ νόμος ὁμιλεῖ, ἡ δημόσιος ὑπηρέτης ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου, χρεωστοῦμεν προθύμως νά ὑπακούωμεν. Ὅταν ἡ πολιτεία — οὕτως ὀνομάζεται ἡ κοινωνία ἀφ' οὗ λάβῃ νόμιμον σύνταγμα — ἀπαιτῇ φόρους ἀπό ἡμᾶς, τοὺς μεταχειρίζεται πρὸς ὄφελος ὄλων μας· Ἐπειδὴ χρεωστεῖ νά διατηρῇ στρατεύματα τὰ ὁποῖα μᾶς ὑπερασπίζονται ὄλους, νά πληρώνη δικαστήρια τὰ ὁποῖα μᾶς προστατεύουν κατὰ τῶν ἀδικιῶν τῶν κακῶν ἀνθρώπων, νά μισθώνῃ φρονίμους ἀνθρώπους διὰ νά ἐφευρίσκουν τρόπους πῶς τὰ μέλη τῆς κοινωνίας νά γίνωνται πάντοτε εὐτυχέστερα· χρεωστεῖ νά ἔχη ἀνθρώπους σοφοὺς διὰ νά μᾶς διδάσκουν πῶς νά φερώμεθα διὰ νά εὐδοκιμῶμεν· δι' αὐτὰ ὅλα χρειάζεται χρήματα, καί ἐπειδὴ τὰ μεταχειρίζεται πρὸς ὄφελός μας, εἶναι δίκαιον νά τὰ λαμβάνῃ ἀπὸ ἡμᾶς, καί χρεωστοῦμεν νά τῇ δίδωμεν ὅ,τι μᾶς ζητεῖ.

Δέν εἶναι ἔργον μας νά ἐρωτῶμεν διατι ἡ ἀρχὴ λαμβάνει αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ μέτρον, διατι δια-

τάττει τοῦτο, ἢ διατάττει ἐκεῖνο· διότι δὲν ἠμποροῦμεν πάντοτε νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, καὶ ὅ,τι δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς συμφέρον, εἶναι ἴσως συμφέρον τῆς κοινωνίας. Προσέτι δὲ εἰς κάθε σύνταγμα εἶναι προσδιωρισμένοι ποιοὶ νὰ κρίνουν τὰς διατάξεις τῆς κυβερνήσεως· διότι ἂν τοῦτο ἦτον ἔργον ὅλων, ἄλλος θὰ κρίνει κατ' ἄλλον τρόπον καὶ ἄλλος κατ' ἄλλον, καὶ τίποτε δὲν θὰ ἀποφασίζετο. Χρέος μας εἶναι λοιπὸν νὰ ὑπακούωμεν εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι τοὺς ἐκτελοῦν. Ὅταν μεγαλώσετε, προσέχετε νὰ μὴν ἀπαταῶσθε ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι παραπονοῦνται πάντοτε κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν νόμων τῶν. Ἡξεύρετε ὅτι ὅταν ἡ κοινωνία εὐτυχῆ, συνευτυχεῖτε καὶ σεῖς μαζῇ της· δὲν ἠμπορεῖτε ὁμως πάντοτε νὰ ἠξεύρετε πῶς ἠμπορεῖ νὰ εὐτυχῆσῃ ἡ κοινωνία, διὰ τοῦτο ἠμπορεῖτε ν' ἀφήνετε τὴν φροντίδα αὐτὴν εἰς ὅσους ἡ κοινωνία ἐπεφόρτισε νὰ σκέπτωνται περὶ τοῦτου καὶ νὰ διατάττουν ἐν ὀνόματι ὅλων.

Ἐν γένει, ἀγαπητά μου παιδιά, ἡ εὐπείθεια εἰς τοὺς ἀνωτέρους μας, βασιλέα ἢ κύριον, ἢ γονοῖς ἢ διδασκάλους, εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πρότιστα

χρέη μας, ἐπειδὴ ἡ ἀπειθεία μᾶς καταντᾷ ἀναμ-
 φιβόλως δυστυχεῖς. Σᾶς ἔδοσα π. χ. τὴν ἄδειαν,
 παιδιά, νὰ πηγαίνητε εἰς τὸν κῆπον, καὶ νὰ παί-
 ζητε ὅσον θέλετε εἰς τὰς δράνας. Σᾶς ἐμπόδισα
 ὅμως νὰ πηγαίνητε εἰς τῆς αὐλῆς τὸ πηγάδιον.
 Ἄν παραβῆτε αὐτὴν μου τὴν διαταγὴν, κινδυ-
 νεύετε τὴν ζωὴν σας· ἢ ἂν διαφύγετε καὶ τὸν
 κίνδυνον, θὰ στερηθῆτε διὰ μιᾶς ὅλας τὰς εὐχα-
 ριστήσεις σας εἰς τὸ μέλλον· διότι ἐπειδὴ σᾶς
 ἀγαπῶ καὶ δὲν θέλω νὰ πάθητε τίποτε· καθὼς
 ἰδῶ ν' ἀπειθήσητε, δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς συγχω-
 ρήσω πλέον νὰ πηγαίνητε εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ ἀπὸ
 ἐκεῖ εἰς τὸν κῆπον καὶ κάτω ἀπὸ τὰς δράνας,
 διότι δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ πιστευθῶ εἰς τὴν
 εὐπειθειάν σας, καὶ θὰ ἔχω ὑποψίαν μήπως πη-
 γαίνητε εἰς τὸ πηγάδιον. Ἄντ' λοιπὸν, ἀφ' οὗ
 ἀχολάσετε, νὰ ἔρχεσθε εἰς τὸν ἐλεύθερον
 σέρα καὶ νὰ χαίρησθε, θὰ εἶναι ἀνάγκη, ὅταν δὲν
 ἔχω καιρὸν νὰ σᾶς συνωδεύω, νὰ κάθησθε εἰς
 στενὸν θάλαμον καὶ νὰ στανχωρῆσθε. Τοῦτο
 ἔφηλε σᾶς ἀρέσει,

Ἀποφεύγετε λοιπὸν τὴν ἀπειθειαν εἰς ὅ,τι καὶ
 ἂν εἶναι, ἢ πρὸς ἐμὲ ἢ πρὸς τοὺς διδασκάλους

σας, ἢ πρὸς τὸν μέλλοντα κύριόν σας, ἢ πρὸς τὸν ἀρχηγόν σας.

Ὡ τέκνον ἡ ὑποταγὴ κοινόν μας εἶναι χρέος,
Καὶ ἀδυνατοῦ πένητος καθὼς καὶ βασιλείως.

Διότι καὶ ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς, ἀνῆναι καλοὶ ἀρχηγοὶ, χρεωστοῦν νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς νόμους. Χρεωστοῦν νὰ τοὺς τιμοῦν, νὰ τοὺς ἀκολουθοῦν εἰς ὅλας τὰς πράξεις των, καὶ ποτὲ νὰ μὴν ἐπιχειρίζωνται τίποτε εἰς αὐτοὺς ἐναντίον, διότι μόνον μὲ τοιαύτην συνθήκην ἐκλέχθησαν ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς. Ὄταν δὲν ἐκτελοῦν αὐτὴν τὴν συνθήκην, ὅταν πράττουν αὐθαιρέτως καὶ χωρὶς νὰ συμβουλεύωνται τοὺς νόμους τοῦ τόπου των, παύουν τοῦ νὰ εἶναι πατέρες τῶν λαῶν των, καὶ καταντοῦν δεσπότες καὶ τύραννοι, ἐπίφοβοι καὶ μισητοὶ εἰς τὸν καθένα, καὶ ὅλοι ζετοῦν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν ζυγόν των, ἅμα ἠμπορέσουν.

Μὴ φρονῆτε παιδιά ὅτι ἡ εὐπειθεῖα εἶναι δόσκολος, καὶ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι καλῆτερον νὰ μὴν ἔχωμεν νόμους οὔτε ἀρχάς. Διότι ὅ,τι σᾶς διατάττεται ἢ σᾶς ἀπαγορεύεται ἀπ' αὐτοῦς, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ σᾶς καὶ ἄλλους εὐτυχεῖς.

Ὅποιος λοιπὸν πράττει ὅ,τι ὁ νόμος προσάζει, καὶ ἀποφεύγει ὅ,τι ἐμποδίζει ὁ νόμος, ὅποιος δίδει καὶ παραχωρεῖ εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, ἢ πράττει δι' αὐτὸν ὅ,τι νόμιμον, ἐκεῖνος παιδία, εἶναι δίκαιος ἄνθρωπος. Δικαιοσύνη! Μεγάλη καὶ περιεκτικὴ ἀρετὴ. Δικαιοσύνη! Τὸ πρῶτον καὶ ἱερώτατον ὅλων μας τῶν χρεῶν, τὸ πρῶτον καὶ ἱερώτατον ἀφ' ὅλα ὅσα πρέπει νὰ ἐκτελῶμεν πρὶν ἀπαιτήσωμεν εὐλόγως νὰ ὀνομασθῶμεν καλοὶ ἄνθρωποι! Ὅσον πεπαιδευμένοι, καὶ ἐπιτήδειοι, ὅσον φιλόφρονες καὶ εὐγενικοὶ καὶ ἀνεῖμεθα, καὶ θησαυροὺς ἀνσκορπίζωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἄλλα προτερήματα καὶ ἀρετὰς ἀνεῖχωμεν, ἀνδρὲς εἶμεθα δίκαιοι, ἀνδρὲς δίδωμεν εἰς τὸν καθένα ὅ,τι ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ ἀπὸ ἡμᾶς, εἶμεθα κακοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἀνάξιοι νὰ λαμβάνωμεν μέρος εἰς τὰ συμφέροντα κοινωνίας ἢ ὅποια διὰ τῶν νόμων τῆς εὐτυχείας.

Τὰ ἐκάστου ἐκάστω.

Τὸ γνωμικὸν αὐτὸ, παιδία μου, πρέπει νὰ ἐγχαράξῃτε μὲ ἀνεξάλειπτα γράμματα εἰς τὴν μνήμην σας, διὰ νὰ μὴ τὸ λησμονήσῃτε ποτὲ

καὶ νὰ τὸ ἔχητε ὡς βάσιν ὅλων τῶν πράξεών σας.

Ἄς μὴ νομίση κανείς σας ὅτι στερούμεθα τινὸς πράγματος, ἢ ὅτι βλαπτόμεθα ὅταν ἀποδίδωμεν εἰς καθένα ὅ,τι δικαίως ἠμπορεῖ ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ ἡμᾶς· διότι οἱ ἴδιοι νόμοι οἱ προσδιορίζοντες τὴν διαγωγὴν μας πρὸς ἄλλους, προσδιορίζουν καὶ τῶν ἄλλων τὴν διαγωγὴν πρὸς ἡμᾶς. Αὐτοὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ἰδιοκτησίαν, τὴν ἡσυχίαν, τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ζωὴν μας ἐναντίον ἄλλων, καθὼς ἐξασφαλίζουν τῶν ἄλλων τὴν ἰδιοκτησίαν, τὴν ἡσυχίαν, τὴν εὐτυχίαν, καὶ τὴν ζωὴν ἐναντίον ἡμῶν. Ἄς σᾶς σαφηνίσω τοῦτο μὲ τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα. Μᾶς εἶναι. π. χ. ἐμποδισμένον νὰ προξενήσωμεν πόνον εἰς ἄλλον ἄνθρωπον καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον, καὶ ὁ νόμος λέγει ὅτι, ὅποιος ἀπδ' ἀνόητον ἀστειότητα, ἢ ἀπὸ ἀξιοποιον ἀπερισκεψίαν ἢ καὶ ἀπὸ θυμὸν καὶ κακίαν προξενεῖ πόνον εἰς ἄλλον, ἐκεῖνος μὲ πόνον πάλιν παιδεύεται. Κατ' αὐτὸν τὸν νόμον ὅποιος κτυπήσῃ ἄλλον θὰ κτυπηθῇ, ὅποιος σκοτώσῃ ἄλλον θὰ σκοτωθῇ. Νομίζετε, παιδία, ὅτι ἤθελεν νῆναι καλὸν ἂν δὲν εἴχαμεν αὐτὸν τὸν νόμον; Ἄς ἰδῶμεν.

Ἐνθυμεῖσαι, ἀγαπητέ μου Φωκίων, (Φωκίων ὠνομάζετο ὁ ἐξαετής υἱὸς τοῦ Τιμαίου) ὅταν ἠθέλησε νὰ σὲ κτυπήσῃ, τὸ ἠλικιωμένον παιδίον ἐκεῖνο, ὅταν πρὸ μερικῶν ἡμερῶν ἐπήγαίνες εἰς τὸ σχολεῖον μόνος; Πῶς ἠκολούθησε; Διηγήσου μας.

— « Ναι, ἐγὼ δὲν τὸν ἔκαμα τίποτε. Ἐκεῖνος ὅμως ἔτρεξε καὶ ἤλθε καὶ ἤθελε νὰ μὲ πάρῃ τὰ μῆλα ὁποῦ μὲ εἶχε δώσει ἡ ἀδελφή μου. Καὶ ἐγὼ τὸν εἶπα νὰ φύγῃ καὶ νὰ μὲ ἀφήσῃ, καὶ πῶς τὰ μῆλα εἶν' ἐδικά μου, καὶ ἐκεῖνος ἤθελε νὰ μὲ κτυπήσῃ ἂν δὲν ἤθελα νὰ τὸν δώσω τὰ μῆλα ».

— Δὲν ἠμποροῦσε, νὰ τὸν ἀντισταθῆς Φωκίων μου;

— « Ναι! νὰ τὸν ἀντισταθῶ! Ἐκεῖνος εἶναι τόσο ὑψηλὸς καὶ ἔχει τόσο δύναμιν. »

— Καὶ πῶς ἔκαμες διὰ νὰ σ' ἀφήσῃ ἡσυχον;

— « ὦ! καθὼς ἐσήκωσε νὰ μὲ κτυπήσῃ, τὸν εἶπα· δεῖρέ με, κ' ἐγὼ θὰ τὸ εἰπῶ εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ θὰ σὲ δείρῃ κ' ἐκεῖνος. Τότε μ' ἀφῆσε καὶ δὲν μ' ἐπῆρε τὰ μῆλά μου. »

— Βλέπεις λοιπὸν, τέκνον μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Τιμαῖος, πόσον καλὸς εἶναι ὁ νόμος· ὅτι ὅποιος προξενήσῃ πόνον εἰς ἄλλον, μὲ πόνον νὰ τιμω-

ρῆται; Ἄν δὲν ὑπῆρχεν αὐτὸς ὁ νόμος, τὸ παιδίον ἐκεῖνο ἤθελε σὲ πάρει τὰ μῆλα, καὶ ἤθελε σὲ δεῖρει ἀκόμη. Ἐφοβήθη ὅμως τὴν τιμωρίαν καὶ σ' ἄφησε.

Ναὶ, παιδιά μου, τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ παντοῦ εἰς τὸν κόσμον. Ὅτι πηγαίνομεν ἀσφαλεῖς εἰς τοὺς δρόμους, ὅτι ἡσυχοὶ ἐκτελοῦμεν τὰς ὑποθέσεις μας καὶ κοιμώμεθα, εἰς αὐτὸν καὶ μόνον τὸν νόμον τὸ χρεωστοῦμεν. Ἄν δὲν ὑπῆρχεν αὐτὸς, κάνεις ἄνθρωπος δὲν θὰ ἦτον μίαν στιγμὴν ἀσφαλῆς. Ὁ δυνατώτερος θὰ ὠρμοῦσε κατὰ τοῦ ἀδυνατωτέρου, ὅπου καὶ ἂν τὸν εὔρισκε, θὰ τὸν ἤρπαζε τὰ κτήματά του, ἴσως καὶ θὰ τὸν ἐφόνευε. Πρὸ πάντων σεῖς τὰ παιδιά θὰ εἶσθαι πάντοτε ἀδικημένα, διότι δὲν ἐμπορεῖτε νὰ ὑπερασπισθῆτε τὸν ἑαυτὸν σας. Οἱ δυνατώτεροι θὰ σᾶς ἀφαιροῦσαν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχατε, θὰ σᾶς ἐπέειραζαν, θὰ σᾶς ἐνοχλοῦσαν, θὰ σᾶς ἐκτυποῦσαν, καὶ ἂν ἤθελον θὰ σᾶς ἐθανάτωναν χωρὶς δυσκολίαν.

Βλέπετε λοιπὸν πόσον καλὸν εἶναι ὅτι ὑπάρχει αὐτὴ ἡ διάταξις, καὶ πόσον προθύμως καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι πρέπει νὰ τὴν ἀκολουθῆτε, ἂν δὲν θέλητε νὰ γίνητε δυστυχεῖς; Εὐγνωμονεῖτε ἐπο-

μένως εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἔδωσε τὸν σοφὸν αὐτὸν νόμον, καὶ προσέξατε νὰ μὴν τὸν παραβῆτε ποτὲ οὔτε δι' ἀστειότητα· διότι τὸ ἀστεῖον καταντᾷ πολλάκις σπουδαῖον, καὶ εἶδαμεν συχνὰ ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἤρχισαν νὰ κτυπῶνται διὰ τὸ ἀστευθεῖν, καὶ κατήντησαν ὡς τέλος φονεῖς. Δὲν ἠκολούθησε τοῦτο εἰς τὸν νέον, ὅστις πρὸ ἕξ χρόνων ἀπεκεφαλίσθη εἰς μίαν πόλιν τῆς Ἰταλίας; Εἶχε τὴν κατοικίαν του εἰς τὸν αὐτὸν θάλαμον μ' ἕνα ἄλλον νέον. Μίαν ἡμέραν δὲν εἶχεν ἐργασίαν, καὶ διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρὸς ἤρχισε νὰ πειράζῃ τὸν φίλον του, ἔπειτα ἔρχισε νὰ τὸν κτυπᾷ παίζων, καὶ τὰ κτυπήματα κατήντησαν εἰς σπουδαῖα γρονθοκοπήματα. Ἀφ' οὗ ὁ θυμὸς τὸν ἐφλόγισεν, ἐκτύπησε κατὰ δυστυχίαν τὸν φίλον τοῦ μὲ χονδρὸν ξύλον εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸν ἐξέριψε νεκρὸν κατὰ γῆς. Ἡθέλησε τότε νὰ φύγῃ, τὸ δικαστήριον ὅμως τὸν συνέλαβε, καὶ ἐπλήρωσε τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου μὲ τὸν ζωὴν του· διότι εἶπον οἱ δικασταί, ἂν κἀνεὶς χύσῃ ἀνθρώπου αἷμα, πρέπει νὰ χυθῇ καὶ τὸ ἰδικόν του.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει ὡς πρὸς τὴν κλοπὴν. Ἄν

ἡ κλοπὴ ἂν δὲν ἦτον ἐμποδισμένη. Θεέ μου! τί ἤθελε γίνεαι ὁ κόσμος; Κάνεις δὲν θὰ εἶχεν ἀσφάλειαν εἰς τὰ κτήματά του, κἀνεὶς ἔχων κτήματα δὲν θὰ ἦτον οὔτε στιγμὴν ἤσυχος. Φρόνιμος ἐπομένως εἶναι ἐπίσης ὁ νόμος ὅστις διατάττει ὅτι ὅποιος ζημειώσῃ τὸν ἄλλον ἢ τὸν κλέψῃ τίποτε, ὅχι μόνον τὴν ζημίαν ἢ τὸ κλαπὲν πρέπει ν' ἀποδώσῃ ἀλλ' ἀκόμη νὰ ὑποφέρῃ καὶ τιμωρίαν ἀτιμωτικήν ἢ ποινικὴν διὰ νὰ λάβουν τὸ παράδειγμα καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Τώρα δὲν ἔχομεν πολὺ νὰ φροντίζωμεν, διότι ὁ νόμος ἐξασφαλίζει ἀρκετὰ τὴν ἰδιοκτησίαν μας. Ἡ ποινὴ τῆς κλοπῆς εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε εἰς κἀνένα, ἐκτὸς ἂν ἦναι μέγας κακοῦργος, δὲν μένει πλέον ὄρεξις νὰ κλέπτῃ τίποτε ἀπὸ ἄλλον· διότι ὁ ἀνεγνωρισμένος κλέπτης τιμωρεῖται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς μὲ φυλακὴν ἢ μὲ θάνατον, καὶ ἂν τῆς κλοπῆς του ὑπάρχουν μόναι ὑποψίαι καὶ ὅχι ἐντελεῖς ἀποδείξεις, μισεῖται ἀπο τοὺς ἀνθρώπους καὶ περιφρονεῖται. Κάνεις, δὲν τὸν θέλει εἰς τὸν οἶκόν του ἢ εἰς τὸν κῆπόν του ἢ εἰς τὸν ἀγρόν του. Ὅστις δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ ἔλθῃ, κλείει καὶ κρύπτει ὅ,τι ἂν ἔχῃ, τὸν παρατηρεῖ

πάντοτε, στέλλει ανθρώπους κατόπιν του διά νά ἰδοῦν μήπως κλέψῃ τίποτε.

Ἄν θέλῃ νά δανεισθῇ ὅ,τι δήποτε, κἀνείς δὲν τῷ τὸ ἐμπιστεύεται, ὅσον καὶ ἂν ὑπόσχηται ὅτι θέλει τὸ ἐπιστρέψει. Ἄν τὸν συμβῇ δυστυχία, κἀνείς δὲν τὸν λυπεῖται· ἂν πτωχύνῃ. κἀνείς δὲν τολμᾷ νά τὸν δεχθῇ εἰς τὸν οἶκόν του, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταντᾷ κακὸς ἄνθρωπος, πτωχὸς καὶ ἄθλιος.

Καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν κακίαν πρέπει, παιδιά, νά φυλάττησθε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. Κἀνείς δὲν γίνεται διὰ μιᾶς μέγας κλέπτῃς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τοιοῦτοι ἀρχίζουσι μὲ μικρὰς ἀπάτας· ἔπειτα κρύπτουσι μικρὰ τινα πράγματα, καὶ ἀφοῦ συνεθίζουσι καὶ τοῦτο, καταντοῦσι τέλος πάντων ἐντελεῖς κλέπτῃς, πρῶτον εἰς τὰ μικρὰ καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὰ μεγάλα.

Ἐνθυμεῖσθε τὴν ἱστορίαν τοῦ κλέκτου ὅστις, ὅταν ἐπίγαινον νά τὸν κρεμάσουσι ἔκοψε τὸ αὐτίον τῆς μητρὸς του; Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ὅπου σᾶς τὴν εἶπα. Ποῖος τὴν ἐνθυμεῖται;

— Ἐγὼ, ἐγὼ. ἐφώνησεν ὁ μικρὸς Φωκίων, καὶ ἤρχισε τὴν ἀκόλουθον διήγησιν.

— Μίαν φοράν ἦτον ἓνας κλέπτης, καὶ ἤθε-
 λαν νὰ τὸν κρεμάσουν. Ὄταν ἔφθασαν ἐκεῖ ὁποῦ
 ἤθελαν νὰ τὸν κρεμάσουν, εἶδε τὴν μητέρα του
 ὁποῦ ἔκλαιε καὶ ἐθρυνοῦσε. Τότε εἶπεν εἰς τὸν
 δῆμιον νὰ τὸν συγχωρήσῃ νὰ ὀμιλήσῃ μίαν λέξιν
 μὲ τὴν μητέρα του, καὶ ὁ δῆμιος τὸν εἶπε ὅτι
 ἤμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Τότε ἐπῆγεν εἰς τὴν μη-
 τέρα του, καὶ ἐπροσποιήθη ὅτι κάτι ἔχει νὰ τὴν
 εἰπῇ μυστικά. Ἄντι ὅμως νὰ τὴν εἰπῇ τίποτε,
 τὴν ἐδάγκασε τόσον δυνατὰ εἰς τὸ αὐτίον, ὥστε
 αὐτὴ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ. Οἱ ἄνθρωποι ὅσοι τὸν
 εἶδαν, ἔλεγον ὅτι πρέπει νὰ ἦναι μέγας κα-
 κοῦργος, διότι ὀλίγας στιγμὰς πρὶν ν' ἀποθάνῃ
 ἐδάγκασε τὴν μητέρα του. Ὁ κλέπτης ὅμως
 ἀπεκρίθη· καλοὶ μου ἄνθρωποι, μὴ θαυμάζετε.
 Μάθετε ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς κατασχύνης
 καὶ τοῦ θανάτου μου. Ὄταν ἤμην μικρὸν παι-
 δίον, ἐσυνείθιζα νὰ κρύπτω ὅτι εὔρισκα, καὶ αὐ-
 τὴ μὲ ἄφινε καὶ δὲν μ' ἐπαίδευεν. Ἀφ' οὗ ἤρχισα
 νὰ πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον, ἔκλεπτα τὰς φυλ-
 λάδας τῶν συμμαθητῶν μου, καὶ ὅταν ἐπέσρεφα
 τὰς ἐδίδα εἰς αὐτήν, καὶ αὐτὴ ἐχαίρετο καὶ τὰς
 ἐπωλοῦσε. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισα ὀλίγον

κατ'ὀλίγον ν'ἀγαπῶ τὴν κλοπὴν, ἕως ὅτου ἔγεινα μέγας κλέπτης. Ἄν ἡ μήτηρ μου μὲ εἶχε τιμωρήσει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, δὲν ἤθελα καταντήσῃ ἕως ἐδῶ. Δι' αὐτὸ, δι' αὐτὸ τὴν ἐδάγκασα, διὰ νὰ . . . διὰ νὰ . . . Ἦως εἶπε τὸ ἔλησμόνησα, πάτερ.

— Διὰ νὰ τὴν κάμῃ Φωκίων μου — εἶπεν ὁ πατήρ, — νὰ ἐννοήσῃ μὲ τρόπον ἐπαισθητὸν ὅτι ἦτον τοῦ θανάτου τοῦ ἡ αἰτία. Ναί, παιδί μου, τοῦτο συμβαίνει πάντοτε. *Μὲ τὰ μικρὰ ἀρχίζομεν καὶ εἰς μεγάλα παύομεν.* Ἀποφεύγετε ἐπομένως τὴν παραμικροτέραν ἀπάτην, τὴν ἐλαχίστην κλοπὴν, καὶ ἂν ἦναι καὶ βελόνης. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ποτὲ δὲν θὰ θελήσετε νὰ ὑποπέσητε εἰς μεγαλειτέρας. Σημειώσατε τοῦτο τῇ γνωμικόν.

Τὴν καταισχύρην ἐὰν φοβῆσαι,

Τιμίως ζῆσε,

Ποτὲ μὴν κλέψῃς.

Κ' εἰς ξέρον κτῆμα μὴν ἀποβλέψῃς.

Κυρίως κάθε ἀπάτη, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦναι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τιμωρῆται πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν αὐστηρότητα ἀπὸ τὰς ἀρχάς, καθὼς ἡ ἀληθῆς κλοπὴ, καταντᾷ ὅμως βεβαίως τῶν ἀπα-

τεῶνα τόσον δυστυχῆ, ὅσον ἡ κλοπὴ τὸν κλέπτην.
 Ἄν π. χ. ἀγοράσῃ κἀνείς τίποτε καὶ δὲν πληρώσῃ
 ὅσα χρήματα ὑπεσχέθη, ἢ ἂν δανεισθῇ τίποτε
 καὶ δὲν τὸ δώσῃ ὀπίσω, κἀνείς πλέον δὲν θέλει
 νὰ τὸν πωλήσῃ, κἀνείς πλέον νὰ τὸν δανείσῃ.
 Καὶ σεῖς δὲν θὰ ἐκάμνετε τὸ ἴδιον; Ἄν δανείσητε
 εἰς κἀνένα τὸ φόρεμα ἢ τὸ σκιάδιόν σας καὶ δὲν
 σᾶς τὸ ἐπιστρέψῃ τὸν δανείζετε πλέον ἄλλο τί-
 ποτε; Μίαν φορὰν ἀπατώμεθα, ὅχι ὅμως καὶ
 δευτέραν. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ὅστις ἄπαξ ἠπά-
 τησεν, ἔχει νὰ πάθῃ τὰ ἴδια μὲ τὸν κλέπτην.
 Εἶναι μισητὸς καὶ ἐπίφοβος· καὶ ἀποφεύγεται ἀπὸ
 τοὺς ἀνθρώπους καθὼς κ' ἐκεῖνος· καὶ ἂν καταν-
 τήσῃ ποτὲ εἰς δυστυχίαν ἢ ἔχῃ κἀμίαν ἀνάγκην,
 κἀνείς, δὲν θέλει νὰ τὸν βοηθήσῃ.

Αὐτὸ ἠκολούθησεν εἰς τὸν γραμματέα τοῦ
 μακαρίτου φίλου μου, περὶ τοῦ ὁποίου χθὲς σᾶς
 εἶχα διηγήθῃ.

Ὁ κακὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ μὲ τοὺς δό-
 λους του ἐσύναξεν ἀρκετὰ χρήματα, ἠθέλησε νὰ
 ἐπιχειρισθῇ μόνος του τὸ ἐμπόριον. Ἠγόρασε
 λοιπὸν ὅσας πραγματείας ἤμποροῦσε ν' ἀγοράσῃ
 μὲ τὰ χρήματά του.

Οἱ ἔμποροι ὅμως δὲν πληρόνονται πάντοτε μετρητὰ δι' ὅσα πωλοῦν, ἀλλὰ ἐμπιστεύονται πολλάκις τὰ πράγματα εἰς τοὺς ἀγοραστὰς, καὶ ἐπομένως ἔχουν ἀνάγκην τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἄλλων, διὰ νὰ ἡμποροῦν ν' ἀγοράζουσι καὶ αὐτοὶ πάλιν ἄλλαςπραγματείας. Εἰς τὸν ἀπατεῶνα ὅμως αὐτὸν κάνεις δὲν ἤθελε νὰ πωλήσῃ τίποτε, ἂν δὲν ἔδιδε μετρητὰ, διότι ὅλοι ἐφοβοῦντο ὅτι ἤθελε τοὺς ἀπατήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε δώσει τὰ χρήματά του, καὶ κάνεις δὲν ἤθελε νὰ τὸν δανείσῃ τίποτε, διὰ τοῦτο ἦτον ἰναγκασμένος νὰ περιορίζῃ καθ' ἡμέραν περισσότερο τὸ ἐμπόριόν του· καὶ ἐπειδὴ ἐξόδευε τὰ χρήματα ὅσα ἐκέρδιζε διὰ νὰ ζήσῃ, διὰ τοῦτο ἐξοδεύθη εἰς ὀλίγους χρόνους ὀλητου ἢ περιουσία. Τότε κάνεις δὲν τὸν ἐβοήθησε, διότι ἦτον μισητὸς ἀπὸ ὅλους.

Ἐπειδὴ δὲ αἰσχύνετο νὰ ζητεῦν, ἐθέλησε νὰ κλέπτῃ διὰ νὰ ζῇ. Ἀνεκαλύφθη ὅμως ἐντὸς ὀλίγου, διότι καθεὶς τὸν ἐπρόσεχε, καὶ ὁ δικαστὴς τὸν κατεδίκασε νὰ σύρῃ ἐπὶ ζωῆς του σίδηρα εἰς τὸν λαιμόν καὶ εἰς τὸν ἕνα πόδα, καὶ νὰ ἐργάζεται εἰς δημόσια ἔργα, διὰ νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ ἀπατήσῃ ἢ νὰ κλέψῃ πλέον κανένα. Μ' αὐτὸν

ἢ μ' ὅμοιον τρόπον τελειόνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀπατεῶνες.

Ὅχι μόνον εἰς τὸ ἐμπόριον ὅμως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σχέσεις σας μετὰ τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ ἦσθε φιλαλήθεις καὶ εἰλικρινεῖς, διὰ νὰ μὴ μισηθῆτε ἀφ' ὅλον τὸν κόσμον.

« Τὸ εἶπα σου εἶπα, ὁ λόγος σου λόγος.

Αὐτὸ ἄς ἦναι τὸ γνωμικόν" σας, ἂν θέλητε νὰ ζήσητε ὡς τίμιοι ἄνθρωποι, καὶ ν' ἀπολαμβάνητε τὸ σέβας καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Δὲν ἤμποροῦμεν νὰ μαντεύσωμεν τοὺς σοχασμοὺς καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅ,τι οἱ ἄλλοι μᾶς λέγουν. Ὄταν δὲ δὲν μᾶς λέγουν τὴν ἀλήθειαν, κάμνομεν πράγματα τὰ ὁποῖα μᾶς βλάπτουν· διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ἀποστρέφονται πάντοτε τόσον τοὺς ψεύστας. Ἡ πρώτη τιμωρία τοῦ ψεύστου εἶναι ὅτι δὲν πιστεύεται πλέον καὶ ὅταν εἰπῆ τὴν ἀλήθειαν.

Δὲν ἤξεύρετε, τί ἔπαθεν ὁ μικρὸς Κάρπος; εἶχε συνειθίσει νὰ καταβαίνει εἰς τὸν δρόμον καὶ νὰ φωνάζῃ ὡς νὰ τὸν ἀκολούθησε τίποτε, μόνον

διὰ νὰ τρομάζῃ τοὺς γείτονας καὶ νὰ γελᾷ ἔπειτα. Ὄταν δὲ ἔτρεχον οἱ γείτονες τοὺς ἐπερίπαιζε διότι τοὺς ἠπάτησε. Μίαν λοιπὸν ἡμέραν, ἐν ᾧ ἔπαιζεν εἰς τὸν δρόμον, ὤρμησεν ἐπάνω του σκύλος λυσσασμένος. Ὁ Κάρπος οὔτε νὰ φύγῃ εἶχε καιρὸν, οὔτε δυνάμεις ν' ἀντισταθῇ, καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ νὰ τρέξουν τὸν νὰ βοηθήσουν. Οἱ γείτονες τὸν ἤκουσαν, ἐνόμισαν ὁμῶς ὅτι ἤθελε νὰ τοὺς ἀπατήσῃ πάλιν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦλθον. Τότε ὁ σκύλος ὤρμησεν ἐπάνω του καὶ τὸν ἐξέσχισε. Βλέπετε τί ἔπαθεν ἐξ αἰτίας τοῦ ψεύδους του;

Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ προσθέσητε ὅτι ὁ ψεύσης μένει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κακὸς ἄνθρωπος δι' ὅλης τῆς ζωῆς, καὶ σχεδὸν ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ βελτιωθῇ. Ὅσα ἄλλα ἐλαττώματα καὶ ἂν ἔχῃ ἐν παιδίῳ, ἂν ἦναι εἰλικρινὲς, ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίς. Ὄταν ὁμολογῇ τί ἔπραξεν, ἠμπορεῖ νὰ διορθωθῇ μετὰς συμβουλὰς φρονίμων ἀνθρώπων. Ἄν ὁμῶς θέλῃ νὰ κρύπτηται, ἂν σιωπᾷ τὰ σφάλματά του, ἢ τὰ παραμορφώσῃ, εἶναι ἀπελπισία.

Διότι, παιδιά μου, τὰ ἐλαττώματά μας εἶναι καθὼς αἱ ἀσθένειαι. Ὄταν ὁ ἀσθενὴς ἀπατᾷ τὸν ἰατρὸν του καὶ δὲν τὸν ὁμολογῇ εἰλικρινῶς τί

πάσχει, τότε ο Ιατρός δεν ήμπορει να τον διο-
 ριση τα ανάλογα Ιατρικά, και τότε ή κατάστα-
 σις του γίνεται πάντοτε χειροτέρα. Ομοίως όταν
 τὸ παιδίον ζητῆ να κρύψη τα σφάλματά του,
 φρόνιμοι άνθρωποι δεν ήμπορουν να τὸ συμβου-
 λεύσουν τί έχει να πράξη δια ν' απομάθη αυτά
 τα σφάλματα. Τὸ τοιοῦτον παιδίον αποκτᾶ πε-
 περισσότερα και πάντοτε περισσότερα ἐλαττώ-
 ματα, ἕως ὅτου κατανιᾷ τέλος πάντων ἐντελής
 κακοῦργος. Ἡ εὐλιχρίθεια εἶναι ἐπομένως ή με-
 γίστη και ἀναγκαιοτάτη ἀρετὴ τῶν παιδίων,
 καθὼς και τὸ ψεῦδος εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀφ'
 ὅλα τα ἐλαττώματά του.

« Ἡ ἀλήθεια εἶναι τῆς καρδίας ἀδάμας ».

— Ἐχεις δίκαιον, γεῖτον, εἶπεν ὁ Εὐμένης.
 Κακὸν ἐλάττωμα εἶναι τὸ ψεῦδος. Ἀλλὰ δεν
 ὑπάρχουν περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας και με κα-
 λὸν σκοπὸν ήμποροῦμεν ν' ἀποσιωπήσωμεν τὴν
 ἀλήθειαν; Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος χθὲς
 εἶπα ψεύματα, και ὅμως σήμερον ἀκόμη δεν
 μετανοῶ, ἐπειδὴ νομίζω ὅτι δεν ἔπρεπε να εἰπῶ
 τὴν ἀλήθειαν. Ἐπῆγα χθὲς εἰς περίπατον πρὸς

τὸ ἐξωκκλήσιον. Ἐκεῖ εἶδα γέροντα ὅστις ἤρχετο ἀπὸ μακρὰν, καὶ ἤθελε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα ὅπου τὸν εἶπον ὅτι ἦτον βαρέως ἀσθενὴς ὁ μονογενὴς τοῦ υἱός. Οἱ πόδες τοῦ ἔτρεμον, καὶ ἦναγκάζετο πολλάκις νὰ κάθηται, καὶ ἀπὸ ἀδυναμίαν ἐλυποθυμοῦσε σχεδόν. Μ' ὄλον τοῦτο δὲν ἤθελε ν' ἀναπαυθῆ πρὶν ἰδῆ τὸν δυστυχῆ τοῦ υἱόν.

Ἐνῶ ἐπηγαίναμεν, ἴδαμεν μονοπάτιον ὅπου ἔκοπτε τὰ ἀμπέλια. Ἄρά γι' ἡμπορῶ νὰ πηγαίνω ἀπ' ἐδῶ; μ' ἐρώτησεν ὁ σιδάσμιος γέρων. Ὁ δρόμος μου ἤθελε γείνει ἐν τέταρτον συντομώτερος. Διατί ὄχι; τὸν εἶπα. Ὁ δρόμος εἶναι πατημένος καὶ δὲν θὰ βλάβῃς τίποτε ἐν τὸν περάσῃς· καὶ τὸ μέρος ἐδῶ δὲν εἶναι περιστοιχισμένον. Ὁ γέρων μ' ἐπίστευσε, καὶ στηριζόμενος εἰς τὴν ράβδον τοῦ, ἐμβῆκεν εἰς τὸ μονοπάτιον. Ἐγὼ δὲ ἐξηκολούθησα τὸν δημόσιον δρόμον.

Ἀφοῦ ὅμως ἐπροχώρησα ὀλίγον καὶ ἔφθασα εἰς τὸ ὕψωμα, ἠθέλησα νὰ ἰδῶ ὁ γέρων τί γίνεται, καὶ ὦ Θεέ μου! τί εἶδα! Τὸν εἶδα νὰ δέρεται ἀπανθρώπως ἀπὸ βάρβαρον ἄνθρωπον ὅστις τὸν ἔσυρε μὲ τὴν βίαν. Ὅλον μου τὸ αἷμα ἔβραζεν, καὶ ἔτρεξα ἀμέσως εἰς βοήθειάν του.

Μόλις όμως ἔφθασα εἰς τὴν μέστην τοῦ δρόμου καὶ εἶδα τὸν ἀπάνθρωπον ν' ἀφήσῃ τὸν γέροντα καὶ νὰ τρέξῃ νὰ φέρῃ τοὺς συντρόφους του.

3 — Ὁ γέρον διαὶ νὰ μὴ τὸν συλλάβουν καὶ τὸν φυλακίσουν, ἔφυγε πρὸς τὸ δάσος. Ἐνῶ δὲ ἔτραχα κατόπιν του, ἐπέστρέψεν ὁ κακὸς ἄνθρωπος μετὰ τοὺς βοηθοὺς του. καὶ μ' ἐρωτοῦσε ποῦ ἐπῆγεν ὁ γέρον; Πρὸς ἐκεῖ, ἐφώναξα κ' ἔδειξα τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δάσους, ὅπου ἤξευρα, ὅτι δὲν θὰ τὸν εὔρουν. Ἐγὼ δ' ἴδιος ἔτραξα κατόπιν του, τὸν ἔφθασα, ὅταν ἀπὸ λύπην καὶ φόβον εἶχε στερηθῆ ἔντελῶς τῶν δυνάμεών του· τὸν ἐπρόσφερα τὰν βραχίονά μου, διὰ νὰ τὸν βοηθήσω, καὶ τὸν συνώδευσα τοιουτοτρόπως ἕως εἰς τὸν λιμένα. Εἶπέ με, γείτον, δὲν εἶχα δίκαιον νὰ κρύψω τὴν ἀλήθειαν πρὸς τοὺς σκληροὺς ἐκείνους ἀνθρώπους;

— Εὐγενὲς αἴσθημα, ἀπεκρίθη ὁ Τιμαῖος, σὲ παρεκίνησε νὰ παραμορφώσῃς τὴν ἀλήθειαν· ἐσκέφθης ὅτι ὠφελεῖς τὸν πλησίον σου χωρὶς νὰ βλάψῃς κανένα. Πλὴν, φίλε Εὐμένη, εἶν' ἐπικίνδυνος ἡ τοιαύτη ἀρχή.

Δυνάμεθα πολλάκις ν' ἀποσιωπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, ὅταν δύναται νὰ βλάβῃ τινὰ χωρὶς οὐδένα

νά ὠφελῆ, διότι εἴμεθα τῆς σιωπῆς μας κύριοι, ἀλλὰ ποτὲ ποτὲ νά τὴν παραμορφώνωμεν.

Ἡμποροῦμεν πάντοτε νά εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ψεύδους μας θέλει εἶσθαι ἐπωφελές : Ἡξεύρομεν ποῖαι εἶναι αἱ βουλαὶ τοῦ Θεοῦ; Τὸ ψεῦδος εἶναι πάντοτε ψεῦδος. Πόσον δὲ εἶναι ἀπαίσιον ἂν ἀκόμη ἐπιφέρῃ καὶ κακὰς συνεπείας !

Ἐνθυμεῖσθε τὸν ἐλεεινὸν θάνατον τῆς δυστυχοῦς ἐξαδέλφης μου Πολυζένης; Τίς ἦτον ἡ αἰτία αὐτοῦ; ὁ ἀδελφός της ὁ ἴδιος ὅστις τὴν ἠγάπα ὑπὲρ τὸν ἑαυτὸν του. Ἡξεύρετε ὅτι ὁ βάνουσος θυμὸς τοῦ ἀνδρός της Ἀντωνίου ἐξετραχηλίζετο πολλάκις εἰς μανίαν, ὥστε συχνὰ ἠπέιλησεν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῆς δυστυχοῦς καὶ εὐαισθήτου συζύγου του. Τοιαύτη σκηνὴ βιαία εἶχε συμβῆ ἔν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μεταξύ των, καὶ ἐνώπιον πολλῶν θεατῶν, ὥστε ἡ ἐξαδέλφη μου εἰς ἀπελπισίας παροξυσμὸν, συνέλαβε τὴν παράφρονα ἰδέαν νά φονευθῆ, καὶ λαβοῦσα φάρμακον τὸ ἔκρυψε διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ σύζυγός της, κακὸς μὲν ἔνθρωπος δὴν ἦτον, ἀλλ' ἀξιοθρήνητος μᾶλλον διότι ὑπέκειτο εἰς τὸ τρομερὸν ἐλάττωμα τοῦ

θυμοῦ, ὑποπτευθεὶς δὲ τὸ σκοπούμενόν της, καὶ
 συνελθὼν ἀπὸ τὴν μανίαν του, συνησθάνθη βα-
 θεϊαν κ' ἐντελῆ μετάνοιαν, καὶ ἔσπευσεν ἀμέσως
 νὰ ζητήσῃ ὅλων τῶν ἀδικημάτων του τὴν συγ-
 χώρησιν ἀπὸ τὴν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ἄλλως
 ἐλάτρευεν, καὶ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας της
 τὸ δόλεθριον ὄπλον. Μὴ εὐρίσκων ὁμως αὐτὴν ἡ-
 ρώτησε τὸν ἀδελφόν της, ὅστις ἐγνώριζε ποῦ
 εἶχε κριβῆ ἡ Πολυξένη· ἀλλὰ νομίζων ὅτι ὁ γαμ-
 βρός του κυριεύεται ἀκόμη ἀπὸ τὸ πάθος του,
 τὸν ἠπάτησε, λέγων ὅτι ἡ ἀδελφή του εἶχεν
 ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, καὶ τὸν ἔδειξε τὸν δρόμον καθ'
 ὃν διευθύνθη. Ἄν ὁ Ἀντώνιος τὴν εἶχεν ἀπαντήσῃ
 ἀμέσως, θὰ τὴν ἔσωζε, θὰ ἐβρίπτετο εἰς τὰς ἀγ-
 κάλας της. ὑποσχόμενος βελτίωσιν ἐντελῆ, καὶ
 ἡ εὐζῶτα των ἔκτοτε θὰ ἐστηρίζετο εἰς βάσεις
 ἀμοιβαίας ἀγάπης. Ἄλλ' ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὸν
 ἀδελφόν της ἔσπευσεν ἔξω τῆς οἰκίας νὰ τὴν
 ζητήσῃ, καὶ ἐν τούτοις ἡ δυστυχὴς εὔρε καιρὸν νὰ
 ἐκτελέσῃ τὴν ὑπεύθυνον πράξιν της· καὶ πιοῦσα
 τὸ φάρμακον ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Ἴδου πῶς ἡ
 βραχεῖα ἀνθρωπίνη πρόνοια ἀπατᾶται πολλάκις,
 θέλουσα νὰ ἐννοήσῃ τὰς ὁδοὺς τῆς ἀπεράντου

θείας προνοίας. Ἰδοὺ διατὶ εἶναι χρέος μας νὰ βαδίζωμεν πάντοτε τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ εὐθύτητος, μὴ ἐρευνῶντες περὶ τοῦ τέρματος, διότι τὸ ἄγνωστον τέρμα μόνον εἰς τὸν παντε-
πόπτῃν Θεὸν εἶναι γνωστόν.

Ἄλλ' ἂν ὑπάρχουν περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας μᾶς εἶναι συγχωρημένον, ὅχι ποτὲ νὰ παραμορφώωμεν, ἀλλὰ ν' ἀποσιωπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, ὑπάρχουν ὅμως ἄλλαι εἰς τὰς ὁποίας εἶναι χρέος μας νὰ τὴν λέγωμεν.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο, νὰ ζητοῦν ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν, ἔχουν αἱ γονεῖς μας, οἱ διδάσκαλοι μας καὶ αἱ ἀρχαί. Ὅσάκις αὐτοὶ θέλουν νὰ μάθουν ἀπὸ ἡμᾶς τίποτε, πρέπει νὰ τοῖς λέγωμεν τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν, διότι αὐτοὶ ἐρωτοῦν μόνον διὰ νὰ φροντίσουν νὰ μὴν γίνωνται ἀδικίαι καὶ βλάβαι, Ὅποιος δὲν λέγῃ λοιπὸν τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ἀνωτέρους του δικαίως τιμωρεῖται καὶ μισεῖται ὡς τοῦτο ἀκολουθεῖ πάντοτε.

Ἄν ὑπῆρχον μόνον φρόνιμοι ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον, τὰ ἄφευκτα κακὰ ἀποτελέσματα τοῦ ψεύδους περὶ ὧων σᾶς ὠμίλησα μέχρι τοῦδε ἤθελον ἀρκέσει διὰ νὰ τοὺς ἀποτρέψουν ἀπὸ

αὐτὸ διὰ πάντοτε. Καθὼς ὁμως ὑπάρχουν ἄνθρωποι τόσον ἀνόητοι ὥστε πίνουν καὶ μεθοῦν ἀδιακόπως, ἂν καὶ ἤξεύρουν ὅτι τοῦτο βλάπτει τὴν ὑγείαν των καὶ τοὺς καταντᾶ δυστυχεῖς, ὁμοίως ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι λέγοντες ψεύματα, ἂν καὶ ἤξεύρουν ὅτι, ὅταν τοῦτο γνωσθῆ, καταντοῦν ἀπὸ κἀνένα νὰ μὴν πισεύωνται, καὶ νὰ μισῶνται παντοῦ καὶ νὰ περιφρονῶνται. Οἱ ἄνθρωποι αὗτοι λέγουν τόσα περισσότερα ψεύματα, ὅταν ὀλιγώτερον φοβοῦνται μὴ φοραθῶσι· διότι τίς ἡμπορεῖ νὰ ἤξεύρῃ, τί ἔχει εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὀλλοῦ; Καὶ ὁμως ἡκοινωνία ὅλη εἶχε συμφέρον νὰ εὔρη τρόπον διὰ ν' ἀναγκάζῃ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς νὰ λέγουν τὴν ἀλήθειαν. Τὸ καλλήτερον μέσον ἐφάνη ὁ ὄρκος. Ἀκούσατε, παιδιά, νὰ σᾶς ἐξηγήσω αὐτὴν τὴν λέξιν.

Πρέπει νὰ ἤξεύρητε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πάντοτε πεπεισμένοι ὅτι ὁ Θεὸς γνωρίζει ὅλα, ὡς καὶ τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ πράξῃ ὅ,τι θέλει, καὶ ὅτι ἀποστρέφεται ὅλα τὰ κακὰ, καὶ τὰ τιμωρεῖ. Καὶ ἡμεῖς οἱ γονεῖς σας, καὶ ὅλοι οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι εἶναι πεπεισμένοι περὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Ὅταν λοιπὸν

λέγη κανείς τίποτε και δὲν ἤξεύρωμεν ἂν λέγη ἀλήθειαν ἢ ἂν ψεύδεται, οὔτε ἠμπορῶμεν μὲ ἄλλον τρόπον νὰ μάθωμεν ἂν τὸ πρᾶγμα εἶναι καθὼς τὸ εἶπε, τότε τὸν λέγουν οἱ δικασταί. Βλέπεις, δὲν ἤξεύρομεν ἂν λέγῃς ἀλήθειαν ἢ ἂν ψεύδεσαι. Ἄν ἤξεύραμεν ὅτι λέγεις ψεύματα, ἠθέλαμεν σὲ τιμωρήσει. Ἄντὶ ἡμῶν θὰ σὲ τιμωρήσῃ ὁ Θεὸς, διότι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ μισεῖ καὶ παιδεύει τὰ ψεύδη. Καὶ τὸν ὑποχρεώνουν νὰ εἰπῇ ἐπισήμως ὅτι καὶ αὐτὸς πιστεύει, ὅτι ὁ Θεὸς γνωρίζει ὅλας τὰς διανοίας του, καὶ ὅτι ζητεῖ νὰ τὸν τιμωρήσῃ ὁ Θεὸς ἂν δὲν λέγῃ τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο ὀνομάζεται ὄρκος. Ὅποιος ὀμνύει ὄρκον ψευδῆ, ὅποιος δηλαδή καλεῖ τὸν Θεὸν μάρτυρα ψεύδους, ἀποδεικνύει ὅτι τίποτε δὲν σέβεται εἰς τὸν κόσμον ὅταν πρόκηται περὶ τοῦ συμφέροντός του, καὶ ὅτι τίποτε, οὔτε οἱ ἄνθρωποι οὔτε ὁ Θεὸς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ βλάβῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἅμα μόνον εὖρη περίστασιν. Τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον βλέπει ὁ κόσμος ὡς τὸν λύκον ὅστις μὲ ἀρπαγὰς μόνον ζῆ. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς, ἐνόσω αὐτὸς δὲν ἐκλείψῃ ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ τὸν ἀφίνουν

νά τὸν τιμωρήσῃ ὁ Θεὸς τοῦ ὁποίου δὲν ἐφοβείτο τὴν δύναμιν.

Ὁ ὄρκος εἶναι σπουδαιότατον πράγμα, καὶ πρὶν τὸ κάμωμεν πρέπει ἐμβριθῶς νὰ σκεπτώμεθα, καὶ νὰ εἴμεθα ἐντελῶς βέβαιοι περὶ τοῦ πράγματος διὰ τὸ ὁποῖον ὀρκιζόμεθα. Ὅποιος ὀρκίζεται ἀπροστοχάστως καὶ χωρὶς ἀνάγκην ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι ἄνθρωπος εἰς τοῦ ὁποίου τὸν λόγον δὲν πρέπει νὰ πιστευώμεθα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν πιστεύονται τῶν τοιούτων ἀνθρώπων οἱ λόγοι καὶ ὅταν ἐπικυρῶνται μετ' ὄρκου. Διότι ὁποιος, λέγομεν, ψεύδεται χωρὶς νὰ ὀρκισθῆ, δὲν διστάζει νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ ψεῦδος του καὶ μετ' ὄρκου. Τοῦτο μᾶς διδάσκει καὶ ἡ πείρα ὡς ἁλαθές. Ἄν λοιπὸν θέλητε νὰ σᾶς πιστεύσῃ ὁ κόσμος, ποτὸ μὴν ὀρκίζεσθε περὶ καθενὸς πράγματος, εἰτὸς ὅταν αἱ ἀρχαὶ ζητοῦν ἀπὸ σᾶς τὸν ὄρκον. Φυλάττετε δὲ ἑμῶς ἐπίσης μὴν ψευστῆτε ποτέ· διότι ὁ Θεὸς διακρίνει τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ χωρὶς ὄρκου, καὶ παιδεύει τὸ ψεῦδος. Ἐκτὸς τούτου σπανίως μένουσιν κεκρυμμένα τὰ ψεύδη ἂν φανερωθοῦν, καὶ οἱ πλείοντες δὲν πιστεύει τὸν ψεύστην· ἂν δὲν φανερωθῶν, ἔχει

πάντοτε ὁ ψεύστης τὸν ἀδιάκοπον φόβον ὅτι θὰ προδοθῆ, καὶ τοῦτο εἶναι βάσανος μεγαλύτερα ἀφ' ὅσα κέρδη ἠμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ ψεῦδος.

Εἶδατε πόσον συμφέρον ἔχετε νὰ μὴν προξενῆτε ποτὲ βλάβην εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως, καὶ πόσον οἱ νόμοι ἐπρόβλεψαν ὥστε κἀνεὶς νὰ μὴ βλάβῃ τὸν ἄλλον ἐν γνώσει; Ἀλλὰ πολλάκις συμβαίνει νὰ βλάπτωμεν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους χωρὶς νὰ σέλωμεν. Τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα, ἔξω εἰς τὸ χωρίον, τὸ βώδιον ἑνὸς χωρικοῦ ἔφυγε καὶ ἔφαγε μέρος τῶν σπαρτῶν τοῦ γείτονος. Ἐκεῖνος ὁποῦ ἐβλάφθη ἤθελε ν' ἀποζημιωθῆ ἀπὸ τὸν κύριον τοῦ βωδίου, διότι ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ ἔφυγε τὸ ζῶον. Αὐτὸς ὁμῶς δὲν θέλει νὰ πληρώσῃ τὴν ζημίαν. Τί συνέβη; Τὴν ἄλλαν ἡμέραν ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου κατεστρίφισαν τὰ σπαρτά, ἔφρασε τὰ ζῶά του εἰς τὰ σπαρτὰ τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου, καὶ τὸν ἐπροξένησε διπλῆν ζημίαν ἀφ' ὅσῃν εἶχε νὰ ἀποζημιώσῃ. Καὶ αὐτὸς βέβαια πολλὰ κακὰ ἔπραξε. διότι κἀνεὶς δὲν πρέπει νὰ γίνηται μόνος του δικαστῆς τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ νὰ παραδίδηται εἰς τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως· καὶ ὁ ἄλ-

λος ὁμοῦς ἔπρεπε εἰς μόνον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ν' ἀποδώσῃ τὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέφερε. Βλέπετε διὰ τοῦτο ὅτι δικαιοτάτα διέταξαν οἱ νομοθέται ὅτι, ἐκεῖνος, ὅστις ἐκ προθέσεως ἢ καὶ ἐκ μόνης ἀμελείας καὶ ἀπερικοψίας προξενεῖ εἰς ἄλλον ζημίαν πρέπει ν' ἀποζημιώσῃ αὐτόν. Τοιοῦτοι εἶναι καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι νόμοι ὅσοι μᾶς κυβερνοῦν. Ὅλοι ἀποβλέπουν εἰς τὴν εὐτυχίαν μας καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν νὰ ἐκπληρῶμεν ὅλα ὅσα αὐτοὶ διατάττουσι. καὶ ἂν κἀνεῖς δὲν μᾶς βιάζῃ εἰς τοῦτο, διότι ἔχομεν συμφέρον νὰ τὰ ἐκπληρῶμεν. Πόσον περισσότερο ὁμοῦς πρέπει νὰ φυλάττωμεν τοὺς νόμους αὐτοὺς, ὅταν αἱ ἀρχαὶ τιμωροῦν τὴν παράβασίν των!

Εὐτυχεῖς, παιδία μου, εἴμεθα ὅταν ζῶμεν ὑπὸ ἀρχᾶς καὶ νόμους. Οἱ νόμοι φέρουν εἰς τὸν κόσμον τὴν εὐταξίαν καὶ ἡ εὐταξία τὴν εὐδαιμονίαν. Ἰδέτε εἰς ὅλην τὴν φύσιν πῶς ὁ πάνσοφος πλάστης διέταξε τὰ πάντα κατὰ νόμους ἀπαράβατους! Βλέπετε πῶς ἡ ὠραία σελήνη χαρίεσσα ὑφθαῖται ἀπὸ τοῦ ὄρους τὴν κορυφήν; Πόσον τακτικὸς εἶναι ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς τὴν διέ-

γραψε, πόσον ακριβείς αἱ αὐξήσεις καὶ αἱ μειώσεις της; καθὼς τὸν ἕνα μῆνα ἔρχεται, καὶ ἀπέρχεται, καθὼς αὐξάνει καὶ ἐλαττοῦται, ὁμοίως καὶ ἀπαραλλάκτως καὶ τὸν ἐπόμενον καὶ ὅλους τοὺς μετ' αὐτόν. Ἐπίσης τακτικῆ, ἐπίσης ὠρισμένη εἶναι καὶ ὅλων τῶν ἄλλων οὐρανίων σωμάτων ἢ κινήσεις. Εἰς κἀνὲν ἀπ' αὐτὰ ποτὲ δὲν παρετηρήθη ἀνωμαλία. Ὅλα ἀνατέλλουν καὶ δύουν, λάμπουν καὶ σβύνουν κατὰ τὴν ἰδίαν σταθερὰν τάξιν πάντοτε. Ἴδου, τέκνα μου, πῶς ὁ Θεὸς μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι καὶ τὰ ἔργα μας πρέπει νὰ διατάττωνται κατὰ σοφοὺς νόμους, ἂν θέλωμεν νὰ ζῶμεν εἰς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοὺς κόλπους. Καὶ πάλιν σᾶς λέγω, εὐτυχεῖς εἴμεθα ὅτι ἔχομεν νόμους καὶ ἀρχὰς ἐπαγρυπνούσας ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεώς των.

Ἐδῶ ἔπαυσεν ὁ γέρον τὸν λόγον του, καὶ σιωπῆλῶς ὅλα τὰ πρόσωπα ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὴν γαλιηναίαν σελήνην, ἥτις μὲ πλήρη δίσκον διέλαμπεν εἰς τὸν οὐρανόν. Φαιδρὰ δ' αἰσθήματα ἐνεψύχονον τὴν καρδίαν τοῦ Τιμαίου καὶ τοῦ Εὐμένους. ἐν ᾧ ἄφωνοι τὴν ἠτένιζον. Τέλος πάντων ἔσφιγξεν ὁ εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ἄλλου, καὶ ἀνεχώρησαν μὲ τὰ τέκνα των.

ΤΡΙΤΗ ἘΣΠΕΡΙΝῆ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Περὶ τῶν κοινῶν χρεῶν.

Οἱ λόγοι τοῦ γέροντος Τιμαίου τόσο εὐχαρίστησαν τὰ παιδιά, ὥστε μίαν ὥραν πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος ἦσαν ὅλα εἰς τῆς ἐλαίας τὴν ῥίζαν καὶ τὸν περιέμενον.— Μ' ἐπρολάβετε, παιδιά μου, τοῖς εἶπε γελῶν μὲ γλυκύτητα, ὅταν ἦλθε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ δένδρον. Εἶν' ἐνωρὶς ἀκόμη. Ἐνόμιζα ὅτι θὰ παίξετε ἀκόμη μίαν ὥραν πρὶν ἀρχίσωμεν πάλιν τὰς συνδιαλέξεις μας.

« Νὰ παίξωμεν; » ἐφώναξεν τὰ παιδιά, καὶ ἐβλέποντο ἀναμεταξύ των. δυσηρεστημένα.

Χαίρομαι, εἶπε τότε ὁ Τιμαῖος, χαίρομαι ἐκ καρδίας νὰ βλέπω ὅτι ἔχετε τόσῃ ἐπιθυμίαν ν' ἀκούητε τὰς διδασκαλίας μου, ὥστε οὔτε νὰ παίζητε θέλετε. Διὰ νὰ σᾶς ἀνταμείψω, θὰ σᾶς δείξω κάτι πολλὰ περίεργον. Ἀκολουθήσατέ με.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐπῆγε μαζῆ των εἰς τὸν κῆπον. Ἐκεῖ μετὰξύ τῶν μελισσῶν του εἶχεν ἕν ὑέλινον, καὶ εἰς αὐτὸ ἐφαίνοντο ὅλαι αἰέργασίαι τοῦ σμήνου τῶν μελισσῶν. Πόσον περίεργον θέαμα ἦτον! Μερικαὶ ἐπέστρεφον ἀπὸ τὰ ἄνθη

κρατοῦσαι εἰς τοὺς πόδας των κηρίου σφαιρίδια· Ἄλλαι τὰς περιέμενον εἰς τὴν θύραν, ἐλάμβανον ἐκεῖ τὸ κηρίον, καὶ τὸ μετεκόμιζον μέσα. Ἄλλαι ἐμάλασσαν τὰ σφαιρίδια, ἄλλαι κατεσκεύαζον ἀπὸ αὐτὰ τοὺς θαλαμίσκους των, καὶ ἄλλαι πάλιν ἔφερον μέλι καὶ τὸ ἐναπέθετον εἰς αὐτούς. Μία δὲ, τὴν ὁποῖαν ἐφαίνετο ὅτι αἱ λοιπαὶ ὑπηρέτουν, καὶ ἥτις διὰ τοῦτο καλεῖται βασίλισσα, ἐναπέθετε εἰς ἓνα τῶν θαλαμίσκων τούτων τ' αὐγὰ της, ἐξ ὧν ἔμελλον νὰ ἐξέλθουν μετὸν καιρὸν ἄλλαι μέλισσαι. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλαι εἶχον τὰς ἐργασίας των, καὶ ἀργὴ κάμμία δὲν ἔμενε. Τῶν παιδίων ἡ χαρὰ ἦτον ἀπερίγραφτος ὅταν ὁ γέρον τοῖς ἔδειξεν ὅλ' αὐτὰ καὶ τοῖς τὰ περιέγραψεν.

Ἐδῶ, παιδιά, τοῖς εἶπεν ὁ Τιμαῖος, ἠμπορεῖτε νὰ μάθητε ἀπὸ μικρὰ ἄλογα ζωῦφια τί ὄραϊον πρᾶγμα εἶναι ἡ εὐταξία καὶ ἡ κατὰ νόμους διαγωγὴ. Τί νομίζετε ὅτι ἤθελε γίνεαι ἂν κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τὰς μελίσσας ἠμποροῦσε νὰ κάμνη ὅ, τι ἤθελε, καὶ δὲν εἶχε τὴν ἰδιαιτέραν προσδιωρισμένην της ἐργασίαν; Κάθε μία ἤθελε φροντίζει διὰ τὸν ἑαυτὸν της καὶ ἤθελε συνάγει ὅσον μέλι χρειάζεται καθ' ἡμέραν. Αἱ δὲ νέαι μέλισσαι

καὶ αἱ γεροντικάι, ὅσαι δὲν ἠμποροῦν νὰ συνά-
ζουσι μέλι, ἤθελον ἀποθνήσκει καθὼς καὶ ὅλαι αἱ
ἄλλαι ὅταν ἤρχετο ὁ χειμὼν, διότι δὲν ἤθελον
ἔχει προμήθειαν.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐπρόλαβεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς ὠρχίας
νομοθεσίας εἰς τὴν ὁποίαν τὰς καθυπέβαλε χωρὶς
τὴν εἶδησίν των, καὶ βλέπετε ποῖα τάξις καὶ
ἡσυχία ἐπικρατεῖ ἐντὸς τῆς κυψέλλης. Αὐτὸν τὸν
τρόπον, παιδία μου, πρέπει ν' ἀκολουθοῦν καὶ οἱ
ἄνθρωποι ἂν θέλουν τὴν εὐτυχίαν των.

Μεταξὺ δὲ λέγοντες κατήντησαν πάλιν εἰς
τὴν παλαιὰν θέσιν των, εἰς τῆς ἐλαίας τὴν ρίζαν.

Ὅμως, παιδία μου, ἐξηκολούθησεν ὁ γέρον,
πολλὰ ἀφ' ὅσα πρέπει νὰ πράττητε διὰ νὰ γίνητε
εὐτυχῆ δὲν εἶναι κανονισμένα διὰ τῶν γενικῶν
νόμων τῆς φύσεως, διότι ὑπάρχουσι πράξεις εἰς
τὰς ὁποίας δὲν μᾶς βιάζει κανεὶς, καὶ αἵτινες
ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν μας θέλησιν. Σὰς
ἐξήγησα ἀρκετὰ, καὶ ἡ μικρὰ πείρα ὅσην μέχρι
τοῦδε ἐλάβετε σὰς ἐδίδαξεν ὁμοίως, ὅτι χωρὶς
τὴν θέλησιν καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων δὲν
ἠμπορεῖτε νὰ εὐτυχήσητε. Ὑπάρχουν περιστάσεις
καθ' ἃς ἠμπορεῖτε βέβαια ν' ἀγοράσητε τῶν ἄλ-

λων τὴν βοήθειαν, καθὼς ὅταν μισθώνητε ὑπηρε-
 τας, ἢ ὅταν πληρόνητε διὰ νὰ σᾶς βράψουν φορέ-
 ματα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ποῦ ὁμως, παιδί μου, ποῦ
 ἠθέλετε εὔρη τόσα χρήματα, ὥστε νὰ πληρώσητε
 ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἄλλων, ὅσοι συντελοῦν
 εἰς τὴν εὐτυχίαν σας; Ἄν κάνεις ἀπὸ σᾶς πέση εἰς
 βαθὺν λάκκον, καὶ φωνάζη τοὺς διαβάτας ζητῶν
 βοήθειαν, ἤθελε σᾶς ἀρέσει ἂν οἱ διαβάται δὲν
 συγκατένευον νὰ σᾶς σώσουν χωρὶς πληρωμὴν;
 Καὶ τότε ἂν τύχη νὰ μὴν ἔχητε χρήματα; Ἢ
 ὅταν θέλητε νὰ διασκεδάσητε, πῶς θὰ σᾶς φανῆ
 ἂν οἱ φίλοι σας διὰ νὰ σᾶς συνδράμουν ζητοῦν
 νὰ τοῖς ὑποσχεθῆτε πρῶτον ἐκεῖνο ἢ τοῦτο; Ἢ
 τοιαύτη ζωὴ θὰ ἦτον ἐπιβερὰ βέβαια, καὶ ὅσον
 πλούσιοι καὶ ἂν εἴσθε θὰ πτωχύνετε μ' αὐτὸν
 τὸν τρόπον ἐντὸς ὀλίγου. Μὴ σᾶς μέλλῃ ὁμως,
 παιδί μου! Ὅσον ἀναγκαῖα σᾶς εἶναι ἡ βοήθεια,
 ἡ συμβουλὴ καὶ ἡ φιλία τῶν ἀνθρώπων, τόσον
 καὶ ἡ ἐδικὴ σας εἶναι εἰς αὐτοὺς ἀναγκαῖα. Ἄν
 βλέπουν ὅτι ἔχετε προθυμίαν νὰ τοὺς συνδρά-
 μητε εἰς ὅ,τι δύνασθε, ὅτι τοὺς δεικνύετε τὸν
 κίνδυνον διὰ νὰ τὸν ἀποφύγουν, ἢ τοὺς συμβου-
 λεύετε πῶς νὰ πράξουν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο διὰ νὰ τὸ

κατορθώσουν, ἂν τέλος πάντων ἴδουῦν ὅτι εὐρίσκουν εὐχαρίστησιν εἰς τὴν συναναστροφὴν σας, διότι εἶσθε εὐγενεῖς, φιλόφρονες, πρόθυμοι, θέλουν σᾶς ἀποδίδει οἰκειοθελῶς ὅσα τοῖς δίδετε, καὶ πολλάκις καὶ περισσότερα.

Κἀμμίαν περίσασιν δὲν πρέπει ν' ἀμεληῆτε διὰ νὰ τοῖς ἀποδεικνύητε τοῦτο· καὶ τὰ ἐλάχισα πράγματα πολλάκις ἀρκοῦν. Φιλικὸς χαιρετισμὸς, γλυκὺ βλέμμα, ἐπίσκεψις, ἀπλοῦν σφιγξίμον τῆς χειρὸς ἀρκεῖ πολλάκις διὰ νὰ σᾶς χορηγήσῃ τὴν εὐνοιαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ᾧ διεσκέδαζα μίαν ἡμέραν εἰς τὸν λιμένα, εἶδα παιδίον νὰ πέσῃ ἐμπρὸς μου κατὰ περίσασιν εἰς τὴν θάλασσαν. Χωρὶς κἀμμίαν δυσκολίαν τὸ ἔσυρα καὶ τὸ ἔφερα εἰς τοὺς γονεῖς του. Τὸ χρέος τῆς φιλανθρωπίας μὲ παρεκίνησε νὰ τὸ βοηθήσω· κἀνένα ἄλλον λόγον δὲν εἶχα διότι μόλις ἐγνώριζα τὸ παιδίον, καὶ μὲ τὸν πατέρα του εἶχα μόλις ὁμιλήσει ἅπαξ εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν· οὔτε μὲ ἤλθεν εἰς τὴν ιδέαν μου νὰ περιμένω ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν πράξιν μου. Τί συνέβη ὅμως; Μετ' ὀλίγας ἐβδομάδας ἠσθένησα. Τότε ἔπρεπε νὰ ἰδῆτε, παιδιά μου, πῶς ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος μὲ ἀντήμειψε διὰ

τὴν μικράν μου ἐκδούλευσιν. Δὲν ἔφυγεν ἀπὸ τὸ προσκέφαλόν μου. Καθ' ἡμέραν μ' ἔστελλε τὴν ὑγειεστέραν τροφήν ὅπου ἤμποροῦσε νὰ εὔρη. Χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρω ἀνέβη εἰς τὴν πόλιν, ἥτις ἀπέχει δύο ὥρας ἀπὸ τὸν λιμένα, καὶ μ' ἔφερε τὸν καλλήτερον ἰατρόν. Ἐμεινε δὲ καὶ πλησίον μου ἕως ὅτου ἀνέλαθα ἐντελῶς, ἐνῶ χωρὶς τὴν βοήθειάν του ἴσως ἀπέθνησκα.

Ἐχετε λοιπὸν ὡς κανόνα σας ν' ἀγαπάτε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅσοι σᾶς περιστοιχίζουν, καὶ νὰ φροντίζητε ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ τοὺς εὐχαριστήτε. Ὄταν βλέπητε τινὰ νὰ ἔχη τὴν ἀνάγκην τῆς βοήθειάς σας, φαντάζεσθ' εἰς τὴν θέσιν σας, καὶ σᾶς εἰς τὴν θέσιν του, καὶ τότε λέγετε, τί ἤθελα προσμένει ἀπ' αὐτὸν, ἂν ἐγὼ ἤμην αὐτὸς, καὶ αὐτὸς ἐγώ; καὶ ὅ, τι ἠθέλετε ἐπιθυμεῖ νὰ σᾶς κάμῃ ἐκεῖνος, κάμετε καὶ σεῖς πρὸς ἐκεῖνον.

Βοήθει νὰ σὲ βοηθοῦν, ἀγάπα ν' ἀγαπᾶσαι.

Σᾶς διηγῆθην πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἓνα μῦθον, διὰ νὰ ἐνθυμησθε τὸ χρέος τῆς πρὸς ἄλλους φιλοφροσύνης. Τὸν ἔχετε εἰς τὴν μνήμην σας; —

Ἐλευθέριος, ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Εὐμένους, ἐσυλλογίσθη τότε, καὶ μετὰ ταῦτα διηγήθη τὸ ἀκόλουθον.

— « Ὁργίσθησαν ποτὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος διότι μεταξὺ των ὑπηρετοῦντο, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ παύσουν εἰς τὸ ἐξῆς. Πῶς; εἶπον οἱ πόδες· διατί ἡμεῖς μόνοι νὰ σᾶς φέρωμεν καὶ νὰ σᾶς σύρωμεν σᾶς; εὑρετε καὶ σεῖς πόδας, ἂν θέλητε νὰ περιπατῆτε. Αἱ χεῖρες εἶπον, διατί νὰ ἐργαζώμεθα ἡμεῖς μόνοι διὰ σᾶς ὅλα; εὑρετε καὶ σεῖς χεῖρας, ἂν χρειάζεσθε. Μάλιστα, ἐμουρμούριζε τὸ στόμα· μεγάλη ἀνοησία μου εἶναι νὰ μασσῶ ἀδιακόπως τὴν τροφήν διὰ τὸν στόμαχον, διὰ νὰ τὴν χωνεύῃ ἐκεῖνος ἔπειτα μ' εὐκολίαν· ἄς εὔρη στόμα ὅποιος ἔχει ἀνάγκην στόματος. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὁμοίως παρεξενεύοντο διατί μόνοι νὰ παραμονεύουν καὶ νὰ βλέπουν ἀδιακόπως δι' ὅλον τὸ σῶμα. Τὰ ἴδια εἶπον καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη, καὶ ἤρνήθησαν νὰ ὑπηρετοῦν τὸ ἐν τὸ ἄλλο εἰς τὸ ἐξῆς. Τί συνέβη ἔμως; Ἐπειδὴ οἱ πόδες δὲν ἤθελον πλέον νὰ περιπατήσουν, οὔτε αἱ χεῖρες νὰ ἐργασθοῦν, οὔτε τὸ σῶμα νὰ φάγη, οὔτε οἱ ὀφθαλμοὶ νὰ ἰδοῦν, ὅλον τὸ σῶμα καὶ ὅλα τὰ

μέλη ἤρχισαν νὰ μαραίνωνται καὶ ν' ἀποθνήσκω-
σιν ἀπ' ὀλίγον ὀλίγον. Τότε ἐνόησαν ὅτι ἀνόητα
ἔπραξαν, κ' ἐσυμφώνησαν νὰ παραιτήσουν τὸ σχέ-
διόν των· καὶ ἀπὸ τότε ἐν μέλος ἤρχισε πάλιν νὰ
ὑπηρετῇ τὸ ἄλλο, καὶ ὅλα πάλιν, ἔγειναν ὑγειῆ».

— Θαυμάσια διηγήθης, υἱέ μου, ἐξηκολούθη-
σεν ὁ γέρον Τιμαῖος μειδιῶν. Μερικοὶ, τέχνα μου,
ἀπὸ μόνην τὴν ἀδράνειαν δὲν ἔχουν προθυμίαν νὰ
ὑπηρετοῦν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἄλλοι ὅμως
ἀπὸ φθόνον. ὦ! ὁ φθόνος! εἶναι κακὸν ἐλάττωμα!
Ἵπάρχουν ἀνθρωποὶ ἀνόητοι εἰς τὸν κόσμον, οἱ
ὁποῖοι συνείθισαν ποτὲ νὰ μὴν εὐχαρισῶνται, μὲ
ὅ,τι ἔχουν οἱ ἴδιοι, καὶ διὰ τοῦτο δυσαρεστοῦν-
ται ὅταν βλέπουν ἢ ἀκούουν ὅτι ἄλλοι εἶναι ὡς
αὐτοὶ, ἢ περισσότερον ἀπὸ αὐτοὺς εὐτυχεῖς. Ἡ,
ὅταν ἀκούουν νὰ ἐπαινῆται τις δι' ὅσα προτερή-
ματα δὲν ἔχουν αὐτοὶ, λυποῦνται. Ἡ ἐλίψις
αὕτη διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, ὀνομάζεται
φθόνος. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἠξεύρητε ὅτι οἱ φθο-
νεροὶ ἀνθρωποὶ μισοῦνται παντοῦ, διότι μὴν
εὐχαριστοῦμενοι ὅταν εὐτυχοῦν ἄλλοι, οὔτε νὰ
βοηθοῦν θέλουν, οὔτε καλὰς συμβουλάς νὰ τοῖς
δίδουν. Τί κερδίζουν ὅμως οἱ μωροὶ αὐτοὶ ἀν-

θρωποι; Τί; Δυσαρέσκειαν μόνον. Ἄν ἦσαν φρόνιμοι, θά ἔχαιρον διὰ τῶν συναδελφῶν των τὴν εὐτυχίαν, καὶ τότε οἱ συναδελφοὶ των θά ἔχαιρον διὰ τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν, καὶ θά τοὺς συνέδραμον. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀνόητοι, πράττουν τὸ ἐναντίον, καὶ τοῖς συμβαίνει ὅ, τι συνέβη εἰς τὸν μικρὸν Πέτρον Σφηκίαν, τοῦ ὁποίου νομίζω ὅτι σὰς διηγήθη τὴν ἱστορίαν. Ὅχι;

Τὰ παιδιά δὲν ἐνθυμοῦντο νὰ τὴν ἤκουσαν, καὶ ὁ Τιμαῖος ἐξηκολούθησε.

— Ὁ Πέτρος Σφηκίας ἦτον υἱὸς ἀγαθοῦ πατρὸς, ὅστις ἐξώδευεν ὅλην του τὴν περιουσίαν διὰ ν' ἀναθρέψῃ καλὰ τὸν υἱόν του, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ ἴδιον σχολεῖον ὅπου εἶχα ἄλλοτε σταλῆ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου. Εἰς τὸ σχολεῖον ὅμως ἦσαν πολλὰ παιδιά πλουσιωτέρων ἀνθρώπων, ἔχοντα λαμπρότερα φορέματα ἀπὸ τὸν Πέτρον. Αὐτὸ τὸν δυσηρέστησε τὸν ἀνόητον. Δὲν ἔφθασεν ὅμως τοῦτο, ἀλλ' ἐφιλοτιμεῖτο καὶ νὰ φθειρῇ καὶ νὰ βρωμίξῃ, ὡς ἂν εἶδε, τῶν ἄλλων τὰ φορέματα. Τοῦτο ἦτον κάκιστον, ἀλλ' ὅμως ἤμποροῦσε νὰ διορθωθῇ ἀκόμη ἢ διάθεσις του, ἂν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τῶν διδασκάλων τὰς συμ-

βουλάς. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν τὰς ἤκουε, τὸ ἐλάττωμά του ἠῤῥαξαν, καὶ οἱ συμμαθηταὶ του τὸν ἔδοσαν διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα Σφηκίας, τὸ ὁποῖον ἐξέφραζε τὴν διαθεσὶν του, καὶ τὸν ἔμεινεν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ φθονῇ ὄλας τὰς εὐχαριστήσεις τῶν συναδελφῶν του, καὶ ἐτάραττε μὲ τόσῃ ἐπιμονῇ πάντοτε τὰ παιγνίδιά μας, ὥστε ὁ διδάσκαλος ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ ἔρχηται εἰς αὐτά. Αὐτὸ τὸν ἐθύμωσεν ἀκόμη περισσότερο· καὶ ἡ λύπη του, διότι ἡμεῖς ἤμεθα εὐχαριστημένοι, δὲν τὸν ἄφινε νὰ προσέχῃ καὶ εἰς τὰ μαθήματα. Διὰ τοῦτο ποτὲ ὅταν ἐξετάζετο, δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀποκριθῇ καθὼς οἱ ἄλλοι ἀποκρινόμεθα. Ἐννοεῖτε ὅτι οἱ διδάσκαλοι ἐξέφραζον διὰ τοῦτο εἰς ἡμᾶς τὴν εὐχαριστήσιν των καὶ εἰς ἐκεῖνον τὴν δυσαρέσκειαν. Ἄλλη λύπης αἰτία.

Τὸ πάθος του αὐτὸ ἠῤῥαξαν ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν, ἀπὸ βαθμὸν εἰς βαθμὸν τόσον, ὥστε μετ' ὀλίγον, τίποτε ἐπωφελὲς δὲν ἠμποροῦσε νὰ μάθῃ, διότι ἡ ψυχὴ του ἦτον πάντοτε ἠγανακτημένη καὶ δυσηρεστημένη. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέ-

ρασεν ὁ καλλίτερος καιρὸς τῆς νεότητός του, χωρὶς νὰ μάθῃ καμμίαν γνῶσιν ἥτις νὰ τὸν χρησιμεύῃ ἔπειτα εἰς τὸν κόσμον. Διὰ τοῦτο πάντοτε ἔπρεπε νὰ ἐλίβηται βλέπων ὅτι κάνεις δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ σχέσιν μαζῆ του, διότι ὅλοι τὸν ἐφοβοῦντο καὶ τὸν ἀπέφευγον. Καὶ οἱ διδάσκαλοι βλέποντες ὅτι ἦτον ἀδιόρθωτος, καὶ ὅτι δὲν ἔμεινεν ἐλπίς νὰ μάθῃ τίποτε, τὸν ἀπέβαλον.

Ὁ τεθλιμμένος πατήρ του ἠθέλησε νὰ τὸν στείλῃ εἰς ἄλλο σχολεῖον, κ' ἐκεῖ ὅμως δὲν τὸν ἤθελον, διότι εἶχον ἀκούσει περὶ τῆς κακῆς διαθέσεώς του. Τότε ἠθέλησε νὰ τὸν μάθῃ τέχνην. Ὁ τεχνίτης ὅμως εἰς τὸν ὁποῖον τὸν ἔφευγεν, εἶπεν, ἂν οἱ σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι δὲν ἤμπούρασαν νὰ τὸν μάθουν τίποτε, δὲν ἤμπορῶ οὔτ' ἐγώ.— Ὅλ' αὐτὰ τόσον ἐλύπησαν τὸ πατέρα του ὥστε ἀπέθανε.

Τότε ὁ Σφηκίας ἔμεινεν εἰς ἀμηχανίαν. Χωρὶς κατάστασιν, χωρὶς καμμίαν γνῶσιν, χωρὶς φίλους, τί νὰ ἐπιχειρισθῆ; Ἦναγκάσθη νὰ περιφέρεται ὡς ἀγύρτης καὶ ὡς τυχοδιώκτης εἰς τὸν κόσμον, καὶ νὰ ζητεύῃ τὴν ἄκραν τῆς τραπέζης, ἢ τὸ παλαιὸν φέρεμα ἐκείνων, τῶν ὁποίων ὕταν

ἦτον νέος μὲ κάθε τρόπον ἐπροσπάθει νὰ καταστρέψῃ τὰς ἡδονάς. Εἰπέτε παιδία μου, θέλετε νὰ ἦσθε εἰς τὴν θέσιν τοῦ Πέτρου Σφηκία; Τί ἐρωτῶ; Ποῖος ποτὲ θέλει τὴν δυστυχίαν του;

Ἀποφεύγετε ἐπομένως τὸ ἐλάττωμα τοῦ φθόνου ἐπιμελῶς, καὶ ἐξ ἐνάτιας χαίρετε διὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν εὐτυχίαν, καὶ λυπεῖσθε διὰ τὰς δυστυχίας των.

*« Κακῶς καρδίαι εὐγενεῖς τὰ ξένα πάθη φέρουν.
Μὲ θλιβομένους θλιβοῦνται, μὲ χαίροντας συγχαίρουν ».*

Διὰ νὰ κατορθώσητε ὅμως τοῦτο, πρέπει πρῶτον νὰ ἐξαλείψητε τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ὑπεροψίαν ἀπὸ τὴν καρδίαν σας· διότι ὁ ὑπερόπτης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαντάζεται ὅτι τὸ πᾶν δι' αὐτὸν μόνον ἐπλάσθη, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὑποφέρει νὰ βλέπῃ καὶ ἄλλους νὰ εὐτυχοῦν καθὼς καὶ αὐτὸς ἢ περισσότερον ἀφ' ὅ,τι αὐτός. Διὰ τοῦτο ἔκπαλαι ἦτον ὁ φθόνος ἀδελφὸς τῆς ὑπεροψίας. Ὁ ὑπερόπτης ὅμως δὲν δύναται οὔτε εὐτυχῆσαι νὰ ἦναι ποτέ· διότι πότε βλέπει ἀνθρώπους ἔχοντας ἀνώτερ' ἀπ' αὐτὸν προτερήματα, καὶ ἀγανακτεῖ,

πότε βλέπει άλλους οίτινες έχουν τὰ αὐτὰ προ-
 τερήματα ὡς καὶ αὐτὸς, καὶ δυσαρεστεῖται πάλιν
 διατὶ νὰ μὴν ἦναι ὁ μόνος ὅστις τὰ ἔχει.
 Πόσον ἀσθενὲς πρέπει νὰ ἦναι τοῦ τοιούτου ἀν-
 θρώπου τὸ πνεῦμα φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅλαι
 του αἱ προσπάθειαι ἔχουσιν ὡς ἀποτελέσματα
 νὰ τὸν μακρύνωσι τοῦ σκοποῦ του. Διότι ἐπιθυμεῖ
 μὲν τὰς τιμὰς καὶ τὰς προτιμήσεις, ἀλλ' ὦν πρὸς
 ἕκαστον ὑπεροπτικὸς, καὶ περιφρονῶν ὅλους,
 περιφρονεῖται καὶ αὐτὸς ἀπὸ ὅλους καὶ τοῦτο
 τὸν λυπεῖ πάλιν καιρίως. Ἐν ᾧ ἂν ἐξ ἐναντίας
 ἦτο μετριόφρων, φιλόφρων καὶ περιποιητικὸς
 πρὸς τοὺς ἄλλους, ἤθελον καὶ οἱ ἄλλοι προσφέ-
 ρεσθαι πρὸς αὐτὸν ὁμοίως, καὶ τοῦτο ἤθελε τὸν
 χαροποιεῖ· διότι οἱ ἄνθρωποι ἐπίσης εἶναι δια-
 τεθειμένοι νὰ τιμῶσι καὶ ν' ἀγαπῶσιν ὅποιον
 τοὺς τιμᾷ καὶ τοὺς ἀγαπᾷ καθὼς καὶ νὰ μισῶσι
 καὶ νὰ περιφρονῶσιν ὅποιον τοὺς μισεῖ καὶ προσ-
 φέρεται μὲ περιφρόνησιν πρὸς αὐτούς. Διὰ τοῦτο
 εἶναι ἀληθέστατον ὅτι « ὅστις ὑψηλὰ κυττάζει,
 π' ἵπτει χαμηλά » Ὅταν ὁμως ὁμιλῶ περὶ ὑπερο-
 ψίας, μὴ νομίζετε ὅτι ἐννοῶ τὴν φιλοτιμίαν,
 ἥτις εἶναι ὄχι ἐλάττωμα, ἀλλ' ἀρετὴ ἀναγκαία.

Θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς καταστήσω τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο καταληπτῆν.

Ἡ τιμὴ ἦτις εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ὑπερόπτου, ἀλλὰ εἶναι συγχρόνως πολύτιμος καὶ εἰς τὸν φιλότιμον, συνίσταται εἰς τὴν καλὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν περὶ ἡμῶν καὶ τῆς διαγωγῆς μας· ἐξεναντίας δὲ ἡ αἰσχύνη συνίσταται εἰς τὴν κακὴν ὑπόληψιν τὴν ὁποίαν ἔχουν περὶ τῆς διαγωγῆς μας καὶ περὶ ἡμῶν. Ἀλλὰ ὑπάρχει ἀληθῆς καὶ ψευδῆς αἰσχύνη. Ὄταν δηλαδὴ τὸ ἀγαθὸν ἢ κακὸν, τὸ ὁποῖον περὶ ἡμῶν λέγεται, ἦναι ἀληθῶς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, καὶ ἂν ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἐπράξαμεν τοῦτο, ἦναι ἀληθῆς ἐπίσης, τότε ἡ τιμὴ ἢ ἡ αἰσχύνη εἶναι ὁμοίως ἀληθῆς. Ἄν ἐξ ἐναντίας ἐπαινῶμεθα ἢ κατηγορῶμεθα χωρὶς νὰ εἴμεθα ἄξιοι ἐπαίνου ἢ κατηγορίας, τότε μᾶς ἀποδίδεται ψευδῆς τιμὴ ἢ ψευδῆς αἰσχύνη, ἢ ὁποία οὔτε μᾶς τιμᾶ πραγματικῶς οὔτε μᾶς καταισχύνει.

Ἡ πρώτη λοιπὸν διαφορὰ μεταξὺ τοῦ φιλοτίμου καὶ τοῦ ὑπερόπτου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, ὁ μὲν προσπαθεῖ ν' ἀπολαύσῃ τὴν καλὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόληψιν δι' ἀληθῶς καλῶν ἰδιοτήτων

καὶ πράξεων, ὁ δὲ νὰ τὴν ἀρπάσῃ ὀπωσδήποτε, εἴτε δικαίως εἴτε καὶ ἀδίκως. Ὁ φιλότιμος ἀφορᾷ πρὸς μόνην τὴν ἀληθῆ τιμὴν, ἢ μᾶλλον πρὸς μόνον τὸ ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ πηγάζει, καὶ ἤθελεν ἀγαπᾷ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο καὶ ὀρμᾷ πρὸς αὐτὸ ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἐτιμᾶτο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ ὑπερόπτης ἐξ ἐναντίας θέλει νὰ ἐπαινῆται μόνον καὶ νὰ τιμᾶται, ἀδιαφορῶν ἂν τὸ ἀξίζει ἢ ὄχι. Ὁ μὲν πρῶτος ἐπομένως ποτὲ δὲν θέλει πράξει τίποτε ἀγενές διὰ νὰ προοδεύσῃ· ὁ δὲ δεύτερος ἀδιαφορεῖ ἂν ἦναι εὐγενῆς ἢ αἰσχυρὰ ἢ διαγωγὴ του, ἀρκεῖ μόνον δι' αὐτῆς νὰ ἐπαινῆται καὶ νὰ προχωρῇ.

Ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο εἶναι ὅτι, ὁ μὲν φιλότιμος ὑποφέρει νὰ βλέπῃ καὶ ἄλλους ἔχοντας προτερήματα διὰ τὰ ὁποῖα νὰ ἐπαινῶνται, ἐνῶ ὁ ὑπερόπτης δὲν ὑποφέρει, ἀλλὰ θεωρεῖ ὡς ἄκανθαν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν του πᾶσαν ἀγαθὴν ἰδιότητα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, πᾶσαν πρᾶξιν τῶν ἀξιεπαινον, οὐδ' ἡσυχάζει οὐδ' ἀναπαύεται πρὶν καταστρέψῃ τὴν καλὴν ὑπόληψιν τὴν ὁποῖαν ἀπολαμβάνουν.

Διὰ τοῦτο οἱ ὑπερόπται ὑπόκεινται κοινῶς εἰς

τὸ χαμερπὲς τῆς συκοφαντίας ἐλάττωμα. Ἄμα μάθουν τινὸς τὸ ἐλάχιστον σφάλμα, τὸ διαδίδουν καὶ γελοῦν καὶ χαίρονται ὅτι ὁ ἄλλος ἔσφαλε. Πολλάκις ὅταν δὲν ἀνακαλύπτουν σφάλματα, ψεύδονται καὶ πλάτουν σφάλματα ἀνύπαρκτα, καὶ τὰ διαδίδουν. Ὅταν ἐξ ἐναντίας παρατηρήσουν κανὲν προτέρημα τοῦ ἀποφεύγουν μετὰ προσοχῆς νὰ ὁμιλήσουν περὶ αὐτοῦ, ἢ ἂν ἄλλοι τὸ ἀναφέρουν, προσπαθοῦν αὐτοὶ νὰ τὸ σμικρύνουν ἢ νὰ τὸ μετασχηματίσουν, ὥστε νὰ φανῆ ὡς ἐλάττωμα. Λοιπὸν, παιδιά μου, πῶς σὰς φαίνονται αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι;

— Ὡ! ἀχρεῖοι ἄνθρωποι εἶναι αὐτοὶ ἐφῶναξαν τὰ παιδιά.

— Ναι, ἀχρεῖοι, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, ἀλλὰ καὶ ἀνόητοι ἐνταῦτῳ, ἂν καὶ κυρίως φαίνονται πονηροὶ καὶ ὑπουλοὶ. Μὲ τὸν τρόπον τῶν κατωρθώνουν νὰ γίνωνται μισητοὶ εἰς ὅλους, καὶ κανεὶς νὰ μὴ θέλῃ τὴν συναναστροφήν των, διότι κανεὶς δὲν θέλει νὰ κατηγορηθῆται καὶ νὰ περιφρονηθῆται. Διὰ τοῦτο ὁ συκοφάντης δὲν ἔχει ποτὲ ἀληθῆ φίλον, καὶ ὡς συντρόφους τοῦ ἔχει μόνους τοὺς ἀνθρώπους ὅσοι συνείθισαν καὶ αὐτοὶ νὰ κατηγοροῦν.

Ἐνόσω οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι εἶναι παρόντες, ὦ! πόσον φίλοι φαίνονται μεταξύ των, καὶ πόσα κακὰ λέγουν ὁμοῦ περὶ τῶν ἀπόντων! μόλις ὅμως ἐχωρίσθησαν, καὶ ἀρχίζει ὁ εἷς νὰ κατηγορῇ τὸν ἄλλον ὅσον ἤμπορεῖ. Ἀξιόλογοι φίλοι. Τί λέγετε; Πολλοὺς ἢ ἐπιθυμία μόνη νὰ δείξουν πνεῦμα παρασύρει εἰς διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν. Χλευάζοντες παρόντας ἢ ἀπόντας θέλουν νὰ κινήσουν τὸν γέλωτα τῆς συναναστροφῆς, καὶ ἅμα ἐπέτυχον τοῦτο ἅπαξ, αὐξάνει εἰς τόσον βαθμὸν ἢ ἐπιθυμία των, τοῦ νὰ καθιστῶσιν ἄλλους γελοίους καὶ περιφρονημένους, ὥστε ὡς τέλος δὲν ἤμποροῦν πλέον ν' ἀντισταθοῦν εἰς αὐτήν.

Ἀποφεύγετε λοιπὸν, φίλοι μου, κάθε εἶδος χλευασμοῦ καὶ καταλαλιᾶς· καὶ ἐξ ἐναντίας προσπαθεῖτε νὰ ὁμιλῆτε περὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ κυρίως περὶ ἀπόντων, ἐκτὸς κατεπειγούσης ἀνάγκης, ἀλλὰ μόνον πάντοτε, ἢ ἂν ἠξέυρητε κακὸν περὶ κανενὸς, ἀποσιωπᾶτέ το ἐν ὧσιν ἰδιαιτέρον καθῆκον δὲν σᾶς ἀναγκάζει νὰ ὁμιλήσητε. Ὅσακις ἀκούετε ἄλλους νὰ καταλαλοῦν παρόντων σας κατ' ἀπόντος, κηρύττεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὑπε-

ρασπίζεσθε ἢ δικαιομένετε τον ὡς δύνασθε. Τοῦτο θέλει σᾶς καταστήσει ἀγαπητοὺς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅλοι θέλουν κλίνει νὰ σᾶς ἀνταποδίδουν τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν, ὅταν ἀπόντες κατηγορήσθε ἐμπρὸς των.

« Ἐπαίρει τὰ ἐπαινετὰ,
Καὶ μὴ εὐκόλως ψέγει·
Δέκα ὑπὲρ δι' ἐν κατὰ,
Ἵπὲρ τῶν ἄλλων λέγει »·

Ἐν γένει, παιδιά μου, μὴ ἀμφιβάλλετε ὅτι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι θέλουν προσφέρεσθαι πρὸς σᾶς ἀπαραλλάκτως ὡς προσφέρεσθε καὶ σεῖς πρὸς αὐτούς. Ἄν ἦσθε μετριόφρονες, πρόθυμοι καὶ φιλικοὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, πρόθυμοι, φιλικοὶ καὶ μετριόφρονες θέλουν εἶσθαι κ' ἐκεῖνοι πρὸς σᾶς. Πρὸ πάντων ὅμως ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι ἀγαπῶνται ὅσοι προσφέρονται μὲ φιλικὸν τρόπον, ἐν ᾧ οἱ μεμφίμοιροι καὶ οἱ σκυθρωποὶ μισοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Κάνεις σχεδὸν δὲν δύναται ν' ἀντισταθῇ εἰς πρόσωπον φιλικὸν καὶ φαιδρὸν, καὶ βιάζεται καὶ μὴ θέλων ν' ἀγαπᾷ τὸν ὅστις τὸ ἔχει. Ἐπίσης ὅμως μᾶς εἶναι ἀδύ-

νατον νά ἔχωμεν κλίσιν πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις πάντοτε παραπονεῖται καὶ φαίνεται πάντοτε κατηφής. Τοῦ τοιούτου κἀνεὶς δὲν ἀγαπᾷ τὴν συναναστροφὴν, διότι εὐχαρίστησιν δὲν ἠμπορεῖ νά εὖρη εἰς αὐτήν. Ὡς καὶ νά τὸν ὑπηρετήσωμεν ἀκόμη διστάζομεν, διὰτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐχαριστεῖ μὲ τόσον ζυγὸν πρόσωπον, ὥστε ἀμφιβάλλομεν ἂν τὸν εὐηρεσῆσαμεν ἢ ἂν τὸν δυσηρεστήσαμεν. Δι' ὅλ' αὐτὰ οἱ τοιοῦτοι ἔχουν σπανίως ἀληθεῖς φίλους, καὶ σπανίως οἱ ἄνθρωποι προθυμοποιοῦνται νά τοὺς συνδράμωσι, διότι ὡς πρῶτην ἀμοιβὴν τῆς συνδρομῆς των περιμένουν κἄν φιλικὸν πρόσωπον.

Οἱ μεμφίμοιροι κλίνουσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς τὸν θυμόν. Ὅ,τι δὴποτε καὶ ἂν τοῖς συμβῆ, καὶ λάθος ἢ ἀστειότης ἂν ἦναι, γίνονται ἐκτὸς ἑαυτῶν, καὶ κτυποῦν, καὶ βροντοῦν, καὶ ὑβρίζουσι ὡς μανιακοί. Κακὴ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς εἶναι αὐτὴ, καθιστῶσα ἀφεύκτως τὸν πάσχοντα δυστυχῆ· διότι ὁ θυμὸς εἶναι εἶδος λύσης, καὶ μᾶς φέρει εἰς πράξεις διὰ τὰς ὁποίας μετὰ ταῦτα μετανοοῦμεν. Ἐντυπώσατε εἰς τὴν μνήμην σας τὸ ἐξῆς γνωμικόν·

Ὅσακις ὀργιζόμενος ἀπὸ θυμοῦ ἀνάπτεις,
 Δὲν βλάπτεις ἄλλους παρτελιῶς, τὸν ἑαυτὸν
 σου βλάπτεις.

Σᾶς διηγήθητι εἰς διαφόρους περιστάσεις Ἐλιβε-
 ρὰς ἱστορίας περὶ θυμοῦ, καὶ ἂν ἦτον ἀνάγκη
 ἡμποροῦσα νὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ ἄλλας περὶ ἄν-
 θρώπων οἵτινες ἐξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ τὼν κατήν-
 τησαν φονεῖς, καὶ ἀπέθανον εἰς τὴν λαιμοτόμον.
 Ἀλλὰ καὶ ὁσακις δὲν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν τοι-
 αύτην καταστροφὴν, ὁ θυμὸς μόνος αὐτὸς καθ’
 ἑαυτὸν μᾶς καθιστᾷ ἱκανῶς δυστυχεῖς. Εἶδατε,
 παιδιὰ μου, ποτὲ ἄνθρωπον θυμωμένον;

Ὡ! βέβαια, πάτερ, ἀπεκρίθησαν τὰ παιδιὰ.
 Οἱ δύο ἄνθρωποι, οἵτινες ταῖς προάλλαις ἐπά-
 λαιον εἰς τὸν δρόμον, ἦσαν πολλὰ θυμωμένοι.

Αἱ! παρατηρήσατε τί ὁμοιάζουν οἱ παράφρο-
 νες ἐκεῖνοι; πῶς τὰ πρόσωπά των εἶχον δια-
 στραφῆ, πῶς οἱ ὀφθαλμοὶ των ἐφαίνοντο ὡς νὰ
 ἐκαίοντο, πῶς ἔπτυον ἀφροὺς ἀπὸ τὸ σῶμα των,
 καὶ πῶς ἀπὸ λύσσαν οὔτε νὰ ὀμιλήσουν ἐδύ-
 ναντο; Νομίζετε ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν
 ἦσαν πολλὰ εὐτυχεῖς; καὶ δὲν ἐφαίνοντο ἀπὸ τὰ

ἑξωτερικόν των πόσον ἔπασχον ἑσωτερικῶς ; Ὡ!
βεβαίως, ὁ θυμὸς εἶναι ὀδυνηρὸν αἴσθημα !

Προσθέσατε ἀκόμη ὅτι, ἐπειδὴ καὶ δυσάρε-
τος καὶ ἐπικίνδυνος εἶναι τῶν θυμωμένων ἀνθρώ-
πων ἡ συναναστροφή, διὰ τοῦτο καθεὶς φεύγει
τὴν κοινωνίαν των, καὶ αἱ κοινωνικαὶ καὶ φι-
λικαὶ ἀπολαύσεις εἰς αὐτοὺς εἶναι ξένοι. Ὡς καὶ
ἄγνωστοι ἄνθρωποι τοὺς φοβοῦνται ἀκόμη, διότι
ἀπὸ τὸ πρόσωπόν των ἐννοοῦν ὅτι εὐκόλως ὀρ-
γίζονται, καὶ καθεὶς δίδων τόπον τῇ ὀργῇ τοὺς
ἀποφεύγει ὡς ἀποφεύγει φθοροποιὰ ζυῦφια, καὶ
φίλον σχεδὸν δὲν ἔχουν εἰς καιρὸν ἀνάγκης νὰ
τοὺς πλησιάσῃ. Θλιβερὰ ἡ κατάστασις των !

Οὐχ ἦττον δυστυχεῖς καθιστᾷ ἄλλους ἀνθρώ-
πους ἡ μνησικακία. Ὑπάρχουν δηλαδὴ ἄνθρωποι
ὅχι μόνον εὐήθεις, ἀλλὰ καὶ παγκάκιστοι ἐνταυτῷ,
οἵτινες δὲν θέλουν νὰ συγχωρήσουν κανένα κανε-
νὸς σφάλμα, κάμμίαν προσβολήν, ὅσον καὶ ἂν με-
τανοῇ ἐκεῖνος ὅσιν τὸν προσέβαλε. Καὶ αὐτοὶ ἐπί-
σης εἶναι καὶ ἀνόητοι συγχρόνως καὶ ἐπικίνδυνοι,
διότι ὅλοι, καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἀνθρώπων, πταίου-
ν πολλάκις, καὶ δύνανται νὰ προσβάλουν τινὰ, εἴτε
ἔξ ἀγνοίας εἴτε ἔξ ἀπροσεξίας. Τίς ἐπομένως δὲν

θέλει φοβεῖσθαι τὴν κοινωνίαν τῶν ἀδιαλλάκτων ἀνθρώπων, ὅταν διὰ τὸ παραμικρότατον, διὰ τὸ τίποτε ἢμποροῦν νὰ γίνουν ἐχθροὶ τοῦ παντοτεινοί, ἐκδίκησιν πνέοντες; Τίς πλησιάζει τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, ἢ τί κερδίζουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μὲ τὴν τοιαύτην διαγωγὴν των; Ὀφελοῦνται προξενοῦντες τὴν δυστυχίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων; Ἄν ζητοῦν νὰ φοβίζουσιν τοὺς ἄλλους διὰ νὰ μὴ τοὺς προσβάλλουν, φοβίζουσιν καὶ τοὺς φίλους των συγχρόνως, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀποφεύγουν νὰ τοὺς συνδράμουν μήπως τοὺς προσβάλλουν ἀπρονοήτως. Καὶ δὲν γίνεται δυστυχέστατος ὁ τοιοῦτος; Ἡ τίς εἶναι δυστυχέστερος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον κἀνεὶς δὲν ἀγαπᾷ, κἀνεὶς δὲν θέλει νὰ συναναστρέφηται, κἀνεὶς δὲν θέλει νὰ βοηθῆ, καὶ ὅλοι φοβοῦνται;

Ἀσυγκρίτως ἐμφρονέστεροί ἐπομένως εἶναι οἱ εὐδιάλλακτοι ἄνθρωποι, οἵτινες, ὅταν προσβληθῶσι, λησμονοῦσι καὶ συγχωροῦσιν εὐκόλως τὴν προσβολήν. Οἱ τοιοῦτοι ἀποκοτοῦσι φίλους ἔχιμόνον ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους προσφέρονται τόσον γενναίως, ἀλλὰ καὶ ὅλους ὅσοι ἀκούουσι περὶ τῆς διαγωγῆς των.

Διότι μάς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἀγαπῶμεν τοὺς ἀνθρώπους ὅταν ἀνακαλύπτωμεν εἰς αὐτοὺς ἀγαθότητα καὶ γενναιοψυχίαν· καὶ ποτὲ ἂν δὲν εἶδαμεν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, διατιθέμεθα ὄμως ὑπὲρ αὐτοῦ ἅμ' ἀκούσωμεν περὶ τοιαύτης τινὸς εὐγενοῦς πράξεώς του. Εἰπέτε με ἂν ἠμπορεῖτε νὰ μνησικακήσητε ποτὲ κατὰ τοῦ νέου Ἰωσήφ, τοῦ ὁποίου ἀκούσατε νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν.

Ἰπῆρχε τὸ πάλαι ἄνθρωπος καλούμενος Ἰακώβ, καὶ ἔχων δώδεκα υἱούς. Τοὺς ἠγάπα δὲ ὅλους, ἀλλὰ περισσότερον ἀφ' ὅλους, τὸν νεώτατον Ἰωσήφ, διότι ἦτον εὐπειθέστερος καὶ καλλίτερος. Τοῦτο ἐλύπει τοὺς ἄλλους, καὶ ὀφθόνος καὶ ἡ κακία των τοῖς ἐνέπνευσεν ὡς καὶ τὸν στοχασμὸν τοῦ νὰ τὸν θανατώσωσι· τὸν ὠδήγησαν ἐπομένως εἰς ἔρημον δάσος καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς βαθὺν λάκκον ὅπου τὸν ἄφησαν ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης.

Εἰς ἐνὸς μόνου μεταξὺ των τὴν καρδίαν ἔμεινεν ἀκόμη σπινθήρ εὐσπλαγχνίας διὰ τὸν ἀδελφόν του, καὶ αὐτὸς ἰδὼν ξένους ἐμπόρους διερχομένους ἀπ' ἐκεῖ, παρεκίνησε τοὺς λοιποὺς νὰ τὸν πωλήσωσιν εἰς αὐτοὺς ὡς δούλον, διότι τότε ἠγοράζοντο κ' ἐπωλοῦντο οἱ ἄνθρωποι καθὼς σήμε-

ρον τὰ κτήνη εἰς τὴν ἀγοράν. Οἱ ἔμποροι λοιπὸν ἠγόρασαν τὸν πτωχὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸν ἔφερον μακρὰν εἰς ἄλλον τόπον, οἱ δὲ κακοὶ ἀδελφοί του διηγήθησαν εἰς τὸν πατέρα των ὅτι ὁ λύκος τὸν ἔφαγεν.

Ὁ πτωχὸς Ἰωσήφ ἦτο καταρχὰς ἀρκετὰ εὐχαριστημένος εἰς τὸν ξένον τόπον. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γυνὴ τοῦ κυρίου του τὸν παρεκίνησε νὰ κάμῃ κακὴν τινα πράξιν, καὶ αὐτὸς δὲν συγκατένευσε, τὸν διέβχλεν αὐτὴ εἰς τὸν ἄνδρα της, καὶ αὐτὸς τὸν ἔβριψεν εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐκεῖ τὸν συνέβη νὰ δειχθῆ χρήσιμος εἰς ἐπίσημον τινὰ ἄνδρα τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς εἶχε, δὲν ἠξέυρω διατί, φυλακίσαι ἐπίσης. Ὅταν δὲ αὐτὸς μετ' ὀλίγον καιρὸν ἀπελύθη, ἐνθυμηθῆ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸν ἐσύστησεν εἰς τὸν βασιλέα. Ὁ βασιλεὺς τὸν προσεκάλεσε, καὶ γνωρίσας ὅτι ἦτον ἄνθρωπος συνετὸς καὶ τίμιος, τὸν ἠγάπησε καὶ τὸν διώρισε πρῶτόν του ὑπουργὸν μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τὸ βασίλειόν του.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγους χρόνους συνέβη σιτοδεία μεγάλη. Ὁ Ἰωσήφ ὅστις εἶχε τὴν προῖδει, εἶχε συνάξει τόσα γεννήματα,* ὥστε ἠμπόρεσε νὰ

Ἐρέφη ὅλον τὸν τόπον, ἐν ᾧ εἰς ὅλα τ' ἄλλα μέρη ἦτον ἔλλειψις μεγάλη τροφῶν, καὶ ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου εἶχε τὴν κατοικίαν τοῦ ὁ Ἰακώβ μετὰ τοὺς υἱούς του. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν γέροντα νὰ πέμψῃ τοὺς υἱούς του εἰς τὸν τόπον ὅπου ὁ Ἰωσήφ, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζον ἀποθανόντα, εἶχεν ἀκόμη γεννήματα καὶ πρὸς πώλησιν. Μόλις δ' ἔφθασαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ ὁ Ἰωσήφ τοὺς ἐγνώρισεν, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν τὸν ἐγνώρισαν παντελῶς, διότι εἶχε μεγάλως μεταβληθῆ.

Ἄν ὁ Ἰωσήφ ἦτο μνησίκακος καὶ φιλέκδικος πῶς δὲν ἤμποροῦσε νὰ βλάψῃ τοὺς ἀδελφούς του!

Μόνον γεννήματα ἂν δὲν τοῖς ἔδιδε, θὰ ἀπέθνησκον τῆς πείνης. Ἄν ἤθελεν, εἶχεν ὅλην τὴν δύναμιν νὰ τοὺς τιμωρήσῃ, νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὴν φυλακὴν, νὰ τοὺς καταδικάσῃ εἰς θάνατον. Καὶ μήπως τὸν εἶχον βλάψει ὀλίγον, ἢ μήπως δὲν εἶχε δίκαιον νὰ τοὺς τιμωρήσῃ; Ἀλλὰ τί ἔπραξεν; Ἀφοῦ ἐπίτηδες ὀλίγον τοὺς ἐφόβισε, τοῖς ἔδοσε γνωριμίαν, καὶ ἀντὶ νὰ τοὺς ἐπιπλήξῃ, τοῖς εἶπε μόνον « ἠθελήσατε νὰ μὲ βλάψητε, ἀλλ' ἰδοὺ μ' ἐβοήθησεν ὁ Θεός ». Μετὰ ταῦτα

τοὺς ἐνηγαλίσθη ἀδελφικῶς, προσεκάλεσε καὶ τὸν γέροντα πατέρα του, τοῖς ἔδωσε πολυτελεῆ δῶρα, καὶ τοῖς ἐχάρισε τὸ καλλίτερον μέρος τοῦ τόπου ἐκείνου καὶ πλοῦτη πολλά. Εἶπέτε με τώρα, παιδία μου, ἤμπορεῖτε νὰ μὴν ἀγαπάτε ἐκεῖνον τὸν Ἰωσήφ; Καὶ μόνον τοῦτο ποτὲ δὲν τὸν ἴδετε. Ἄλλοτε θὰ σᾶς διηγηθῶ πλέον ἐκτεταμένα τὴν ἱστορίαν του.

Ἀκόμη χρεωστῶ νὰ σᾶς συμβουλεύσω ν' ἀποφεύγητε καὶ ἄλλο ἐλάττωμα ἐπιβλαβὲς εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι μὴν ἤμποροῦντες νὰ κρατήσουν μυστικόν, καὶ διὰ τῆς ἀδολεσχίας των προξενοῦντες πολλάκις καὶ ἑαυτῶν καὶ ἄλλων τὴν δυστυχίαν. Ἀνόητοι ἄνθρωποι εἶναι καὶ αὐτοὶ, ἐμποδίζοντες τὴν τύχην των μόνον των. Οἱ ἄκριτοι λόγοι των γεννοῦν πολλάκις φιλονεικίας κ' ἐχθροπαθείας, καὶ συνεχῶς μεταξὺ φίλων ἀκόμη. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀποφεύγει καθεὶς καὶ μισοῦνται ἀπ' ἐκείνους εἰς ὅσους ὑπέφεραν βλάβην. Κάνεις δὲν τοὺς θέλει εἰς τὴν οἰκίαν του, κάνουν εἰς τὴν συναναστροφὴν του, ἐνῶ πρὸς ἀνθρώπους ἱκανοὺς νὰ φυλάττωσιν ἔχερμυθίαν ἕκαστος ἔχει ἐμπιστοσύνην, καὶ

οἱ τοιοῦτοι ὅπως δῆποτε εὐρίσκουν τὸν δρόμον τῆς εὐτυχίας. Ἐνθυμοῦμαι νὰ σᾶς διηγηθῶ ἓν παράδειγμα τούτου, τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσα εἰς τὴν ἱστορίαν.

Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς ἤξεύρετε ὅτι ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἔθνος ἰσχυρὸν, καλούμενον *Ρωμαῖοι*. Ὁ λαὸς οὗτος δὲν εἶχε τότε βασιλεῖς, ἀλλ' ἐδιοικεῖτο ἀπὸ πολλοὺς γέροντας, ὀνομαζομένους *Γερουσιαστές*. Αὐτοὶ συνήρχοντο ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν καὶ συνεσκέπτοντο περὶ διαφόρων σπουδαίων πραγμάτων, καὶ ὅ,τι ἔλεγον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ μάθη ὅλος ὁ κόσμος, τοῦτο ἦσαν ὅλοι ὑπόχρεοι νὰ τὸ φυλάττωσι μυσικόν. Ἐνίοτε οἱ πατέρες ἔφερον τοὺς υἱοὺς των εἰς τὴν συνέλευσιν, διὰ νὰ μανθάνουν ἓν καιρῷ τῆς πατρίδος των τὰς ὑποθέσεις, ν' ἀγαπῶσιν αὐτὴν καὶ νὰ φιλοτιμῶνται νὰ γίνωσιν ἄνθρωποι ἱκανοί.

Τοιουτοτρόπως συνῶδευε πάντοτε τὸν πατέρα του νέος τις, *Παπίριος* καλούμενος. Ἀφ' οὗ μίαν ἡμέραν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον, ἢ μήτηρ του ἠθέλησε νὰ μάθη ἀπὸ αὐτὸν ποία συζήτησις ἔγεινεν εἰς τὴν συνεδρίασιν. Ἀγαπητὴ μήτηρ, ἀπεκρίθη ὁ υἱός, ἤθελα νὰ σοὶ τὸ εἰπῶ, ἀλλὰ μοι

τὸ ἀπηγόρευσαν. Ἡ κουφόνους μήτηρ ὁμῶς δὲν ἐδέχθη αὐτὴν τὴν ἀπολογίαν, ἀλλὰ τὸν ἐφοβέριζεν ὅτι θὰ τὸν τιμωρήσῃ ἂν δὲν τὴν εἰπῇ. Τότε ὁ νέος μὴ ἠξέυρων τί νὰ πράξῃ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἐσοφίσθη τέλος πάντων καὶ τῆς μητρός του νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειαν, καὶ τὸ χρέος τῆς μυστικότητος νὰ μὴ παραβῇ. Τὴν ἀπεκρίθη ἐπομένως ὅτι ἐσκέφθησαν εἰς τὴν γερουσίαν ἂν δὲν ἦτο καλὸν ἕκαστος ἀνὴρ νὰ λαμβάνῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἀντὶ μιᾶς γυναικὸς δύο.

Μόλις ἤκουσε τοῦτο ἡ ἀνόητος γυνή, καὶ ἔτρεξεν ὡς μαινομένη νὰ κοινοποιήσῃ τὸ μυστικὸν εἰς ὅλας τῆς τὰς γνωρίμους. Αὐταὶ ἠγανάκτησαν ὁμοίως, καὶ τὴν ἐπαύριον ἔτρεξαν ὅλοι εἰς τὴν γερουσίαν, καὶ ἐφώναζον καὶ ἐθορύβουν τόσον, ὥστε οἱ ἄνδρες ὑπέθεσαν ὅτι ἔτρελλάθησαν αἱ γυναῖκες. Τότε παρουσιάσθη ὁ νέος καὶ εἶπεν ὅτι ὁμολογεῖ τὸ σφάλμα του, ὅτι ἠπάτησε τὴν μητέρα του μὲ τὴν εἶδῃσιν διὰ τὴν ὁποίαν παραπενοῦνται αἱ γυναῖκες, μόνον διότι δὲν εὔρεν ἄλλον τρόπον ἢ ἀποφύγη τὴν περιέργειάν της. Οἱ γερουσιασταὶ τὸν ἐπέπληξαν μὲν ὅτι δὲ προσεφέρθη μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας πρὸς τὴν μητέρα

του, ἀλλὰ συγχρόνως τὸν ἠγάπησαν ὅλοι διὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἐχεμυθίαν του, καὶ μ' ὅλον ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς κινδύνου ἐμπόδισαν τοὺς πατέρας νὰ ἔρχωνται τοῦ λοιποῦ εἰς τὸ συμβούλιον μὲ τοὺς παῖδάς των, εἰς τὸν νέον Πικίριον ὅμως ἐπέτρεψαν ὡς ἰδιαιτέραν τιμὴν νὰ παρευρίσκηται πάντοτε εἰς τὰς συνεδριάσεις, καὶ τῷ ἔδωκαν ἀκόμη ἰδιαίτερον ὄνομα εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἀναγόμενον, ὥστε μεταδιδόμενον εἰς τοὺς ἀπογόνους του νὰ διακωνίσῃ τὴν μνήμην τῆς ἀξιεπαίνου ἐχεμυθίας του.

Σὰς διηγήθηται τὴν ἱστορίαν αὐτὴν μόνον διὰ νὰ ἰδῆτε πόσον οἱ ἄνθρωποι ἐκτιμοῦν καὶ ἀνταμείβουν τὴν ἐχεμυθίαν. Διότι ἐννοεῖτε ὅτι διόλου καλὰ δὲν ἔπραξεν ὁ νέος ν' ἀπατήσῃ τὴν μητέρα του· ὁμοίως καὶ ἡ μήτηρ δὲν ἔπραξε καλῶς νὰ ζητῇ νὰ μάθῃ πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ μὴ φροντίζῃ διόλου, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ υἱὸς της δὲν εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ εἰπῇ.

Διὰ τοῦτο φυλάττεσθε, τέκνα μου, καὶ μὴ λέγετε ποτὲ ὅ,τι ὑποθέτετε ὅτι ἄλλοι δὲν θέλουν νὰ γίνῃ γνωστόν. Ἀλλέως καθεὶς θὰ σᾶς φεύγῃ ὡς προδότας, καὶ ποτὲ δὲν θέλετε ἀποκτήσει

φίλον πιστόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ σῆθος νὰ δύνασθε ἀσφαλῶς νὰ καταθέσητε τὰ ἴδια μυστικά σας. Διότι ὁ προδότης μισεῖται ἀπὸ καθένα, καὶ ἀπ' ἐκείνους ἀκόμη τοὺς ὁποίους ὑπηρετεῖ. Μόνον ἀνόητοι ἐπομένως, ὅσοι δὲν ἐννοοῦν ὅτι κυρίως βλάπτουν τὸν ἑαυτὸν των διὰ τοῦ ἐλαττώματος τούτου, δύνανται νὰ ὑποπέσωσιν εἰς αὐτό. Ἐστὲ σεῖς φρονιμώτερα, ὦ παιδία μου, καὶ ἐνθυμεῖσθε τὸ γνωμικὸν τοῦτο:

Ἔσο πιστός, συνείθισε νὰ ὀμιλῆς ὀλίγα.

Τὸ μυστικόν σου, φύλαττε, καὶ ὅταν πρέπη σίγα.

Οἱ ἀνοητότεροι ὅμως καὶ χεῖριστοι τῶν ἀνθρώπων εἶναι οἱ ἀχάριστοι· ὅσοι δηλαδὴ λησμονοῦν ὅτι εὐεργετήθησαν, ἢ ζητοῦν ἀκόμη καὶ νὰ βλάψουν τοὺς εὐεργέτας των. Ἡ διαγωγὴ των ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ συνδράμουν ποτὲ κἀνένα ἄνθρωπον· διότι ἂν δὲν θέλουν νὰ εὐεργετήσουν ἐκεῖνον ὅστις πρῶτος τοὺς εἶχεν εὐεργετήσει, πῶς θέλουν ἔχει τὴν προθυμίαν ταύτην πρὸς ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶδον καλόν; Οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι καταντοῦν δυσχερέστατοι· διότι ἀφοῦ ἄπαξ δείξουν πόσον κακῶς

άνταμείβουν όσας εκδουλεύσεις λαμβάνουν, κἀνείς πλέον δέν έχει όρεξιν νά τοίς φανή χρήσιμος. Τόν άχάριστον έπομένως βδελύττεται έκαστος ώς επικίνδυνον τέρας, και καθείς αποφεύγει τήν κοινωνίαν του κατὰ δύναμιν.

Είπέτε μοι π. χ. άν ήμπορήτε ν' αγαπήσητε τόν άνθρωπον του όποιου θά σάς διηγηθώ τήν ιστορίαν, και αυτός ώνομάζετο Ίγκελος.

Ο Ίγκελος αυτός ήτον έμπορος. Επ' έλπίδι δέ νά κερδίση πολλά χρήματα έπλευσεν εις τήν Αμερικην, τόπον μακρυνόν, όστις πρό όλίγου τότε είχεν ανακαλυφθῆ. Τότε άκόμη ό τόπος εκείνος έκατοικείτο από άγρίους ανθρώπους, διατρίβοντας, ώς τά άγρια θηρία, εις τά δάση. Ο διάπλους του υπήρξε θαυμάσιος. Ως όμως έφθασε πλησίον εις τής Αμερικῆς τά παραθαλάσσια, άνηγέρθη διά μιās σφοδρά τρικυμία, ήτις ρίψασα εις τοús βράχους τó πλοίον, τó κατεσύντριψεν. Όσοι επέθεται δέν ήξευρον νά κολυμβούν, επνίγησαν, και όσοι μέ πολλούς αγώνας έφθασεν εις τó παραθαλάσσιον, έφρονέθησαν από τοús άγρίους. Μόνος δ' Ίγκελος κατώρθωσε νά καταφύγη εις τó πλησίον δάσος, και νά κρυφθῆ εις χαμόκλαδα, όπου

ἔρριφθη προσμένων μ' ἀπελπισίαν ἢ ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν, ἢ νὰ φονευθῇ ἀπὸ τοὺς ἀγρίους.

Ἐκεῖ ἤκουσε ταραχὴν. Ἄγριον κοράσιον ἐπήδησεν ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὸν εἶδε κείμενον ἐκεῖ, κ' ἐστάθη. Ἀντιόμως νὰ τὸν βλάψῃ, τὸν ἠτένισε μὲ τρόπον φιλικόν, καὶ διὰ νευμάτων τὸν ἐπροσκάλεσε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ· τὴν ἠκολούθησε λοιπὸν, καὶ αὐτὴ τὸν ἔφερεν εἰς μικρὰν καλύβην, ὅπου μειδιῶσα τῷ ἐνέπνευσε θάρρος, τῷ ἐπρόσφερε διάφορα εἶδη καρπῶν, διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν πείναν του, καὶ τῷ ἔδειξε πηγὴν ὕδατος, ὅπου νὰ πίνῃ. Ἐκτὸς τούτου τὸν ἐφύλαττε πιστῶς, καὶ φιλανθρώπως ἐπαγρύπνει μὴ πάθῃ τὸ παραμικρόν.

Οὕτως ἔζησαν ἱκανὸν καιρὸν ἀγαπώμενοι πάντοτε περισσύτερον, ἕως ὅτου τὴν ἔλαβε τέλος πάντων γυναικῶν του. Μόνοι τῶν ἐφεῦρον γλῶσσαν διὰ τῆς ὁποίας ἐκοινοποιοῦν τὰς ἰδέας των πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἰγγελος διηγήθη εἰς τὴν Ἰαρικῶ (οὕτως ὠνομάζετο τὸ ἀγαθὸν ἄγριον κοράσιον) πολλὰ περὶ τῆς πατρίδος του· πόσον διαφέρει ἡ πόλις ἐκείνη ἀπὸ τὴν ἔρημον ὅπου κατῴκουν· πῶς ἐκεῖ ἔχουν με-

γάλας οϊκίας, περιπατοῦν μὲ ὀχήματα, φοροῦν λαμπρὰ φορέματα, καὶ τόσα ἄλλα ἀκόμη. Ἄν ἤμην ἐκεῖ μαζῆ σου, τὴν ἔλεγε, πόσον εὐτυχηθὲν θὰ σὲ καθίστων!

Τὸ ἀγαθὸν κοράσιον ἔκλαιε τότε πολλάκις ἀπὸ χαρὰν, καὶ ἔτρεχε πρὸς τὸ παραθαλάσσιον διὰ νὰ ἰδῆ ἂν φαίνεται κανὲν πλοῖον διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τέλος πάντων ἦλθε τρέχουσα μίαν ἡμέραν πρὸς τὸν Ἰγκελον, μὲ τὴν ἀγγελίαν ὅτι φαίνεται πλοῖον· καὶ τὸ πλοῖον ἀράξαν, τοὺς παρέλαβε καὶ τοὺς δύο, καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς νῆσον ὅπου οἱ ἄνθρωποι πωλοῦνται εἰς τὴν ἀγορὰν ὡς ἡμεῖς πωλοῦμεν τοὺς βόας. Τότε ἐνθυμήθη ὁ αἰσχροκερδὴς Ἰγκελος ὅτι εἰς ὄλην τὴν ὁδοιπορίαν του δὲν εἶχε κερδίσει τίποτε καὶ ὅτι ἐπιστρέφει πτωχότερος εἰς τὴν πατρίδα του ἀφ' ὅ,τι ἦτον πρὶν ἀναχωρήσῃ καὶ ἡ ἰδέα αὐτῆ τὸν ἐτάραττε.

Τέλος πάντων συνέλαβε τὸν αἰσchrὸν στοχασμὸν νὰ πωλήσῃ ὡς δούλην τὴν ἀγαθὴν Ἰαδικῶ, διὰ νὰ κερδίσῃ τοιοῦτοτρόπως μερικὰ χρήματα. Ἡ δυστυχὴς ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα, ἔκλαιε, παρεκάλει· ἀλλὰ ματαίως· ὁ ἀπάνθρωπος ἦτον ἀκλόνητος·

Σκληρέ! τέλος πάντων τῷ εἶπεν, ἐνθυμήσου ὅτι εἶμαι ἕγγυος, καὶ ἔχε εὐσπλαγχνίαν τοῦλάχιστον διὰ τὸ τέκνον σου. Ἀλλὰ ὁ κακοῦργος τί ἀπεκρίθη; « Τὴν ἀκούεις; » ἔκραξε πρὸς τὸν ἔμπορον εἰς τὸν ὁποῖον ἐζήτηι νὰ τὴν πωλήσῃ « εἶναι ἕγγυος. Λοιπὸν ἀκόμη εἴκοσι δίστηλα διὰ τὸ παιδίον τὸ ὁποῖον θὰ σὲ γεννήσῃ ἐντὸς ὀλίγου ». Ὁ ἔμπορος τὰ ἔδωσε καὶ τὸ θηρίον ἀνεχώρησε μὲ τὰ χρήματα.

Ἐδῶ εἰσώπησεν ὁ γέρον Τιμαῖος, καὶ τὰ παιδιά μὲ δακρυσμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔμεινον καὶ αὐτὰ ἀπὸ συμπάθειαν ἄφωνα. Τέλος, παιδιά, ἐρώτησεν ὁ γέρον, ἠθέλετε νὰ ἔχητε τὸν Ἰγκελον φίλον σας;

Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ, ἀπεκρίθησαν τὰ παιδιά· αἰσχρὸς ἄνθρωπος ἦτον αὐτὸς ὁ Ἰγκελος· ὅς μᾶς λείψῃ ἢ σχέσις του.

ἔχετε δίκαιον, ἐξηκολούθησεν ὁ Τιμαῖος. Καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸ ἴδιον λέγουν. Κάνεις δὲν ὑποφέρει τοὺς ἀχαρίστους. Ἀποφεύγετε λοιπὸν παιδιά μου, ἀποφεύγετε ἐπιμελῶς καὶ αὐτὴν ὡς καὶ ὅλας τὰς ἄλλας κακίας περὶ ἑσῶν σὰς ὠμίλησα, διότι ὅλη σας ἡ εὐτυχία ἐξαρ-

τάται ἀπὸ τῆν πρὸς σᾶς εὐνοϊαν καὶ ἀγάπην τῶν ἀνθρώπων μὲ τοὺς ὁποίους συζῆτε, καὶ ἐστὲ βέβαιοι ὅτι θέλουν σᾶς ἀγαπᾶ καὶ σᾶς εὐνοεῖ ἂν δεικνύητε καὶ σεῖς ὅτι τοὺς ἀγαπᾶτε καὶ ἐπιθυμεῖτε τὴν εὐτυχίαν των.

Ἀναγνώριζε τὴν χάριν καὶ διπλὴν ἀπόδιδέτην.

Πρὸ πάντων ὅμως προσπαθεῖτε νὰ ἔχητε καὶ διατηρῆτε φίλους ἰδιαιτέρους συνοίκους σας. Οὗτοι ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἶναι εἰς θέσιν νὰ σᾶς ὑπηρετοῦν καὶ νὰ σᾶς βοηθοῦν, καὶ νὰ αὐξάνουν τῆς ζωῆς σας τὰς τέρψεις. Οἱ γονεῖς σας ἔχουν ὅλην τὴν διάθεσιν νὰ σᾶς ἀγαποῦν· ἀλλ' ἂν καὶ σεῖς δὲν τοὺς ἀγαπᾶτε, ἂν δὲν εἴσθε εὐπειθεῖς πρὸς αὐτοὺς, ἢμποροῦν ὡς τέλος ν' ἀρχίσουν ν' ἀδιαφοροῦν καὶ αὐτοὶ διὰ σᾶς· καὶ ὅσοι ἄλλοι βλέπουν ὅτι δὲν ἀγαπᾶτε τοὺς γονεῖς σας, ἐν ᾧ ἀπὸ αὐτοὺς λαμβάνετε τόσας εὐεργεσίας θὰ σᾶς ἐκβάλλουν καὶ δικαίως ὡς ἀχαρίστους, καὶ τότε κανεὶς πλέον δὲν θέλει σᾶς ἀγαπᾶ. Διότι στοχασθῆτε πόσας πικρίας ἐπροξενήσατε εἰς τοὺς γονεῖς σας. Ἡ μήτηρ σας σᾶς ἐγέννησε μὲ ὀδύνας, ἐνόσφ εἴσθε μικροὶ ὑπέφερεν ἐξ αἰτίας

σας τόσας δυσαρρεσκείας και ἀηδίας· δὲν ἔπαυσε
 νὰ σᾶς ἐπαγρυπνῆ ὁμοῦ μὲ τὸν πατέρα σας διὰ
 νὰ μὴ πάθητε τίποτε. Καὶ οἱ δύο εἰργάζοντο
 διὰ νὰ κερδίζουσαν και νὰ σᾶς τρέφουσαν, νὰ σᾶς
 ἐνδύουσαν και νὰ σᾶς ἀνατρέφουσαν. Ἄν δι' ὅλα
 αὐτὰ δὲν τοὺς ἀγαπάτε, δὲν εἰσθε ἀγνώμονες;

Καὶ ὄχι μόνον ἀχαριστία, ἀλλὰ και ἀνοησία
 σας μεγάλη θὰ ἦτον νὰ μὴν ἀγαπάτε ἐξ ὅλης
 καρδίας σας τοὺς γονεῖς σας, και νὰ μὴ πείθησθε
 εἰς αὐτούς. Εἶναι τόσον γεροντότεροι ἀπὸ σᾶς,
 ἔχουσαν τὸσην πείραν, ἤμποροῦσαν τόσα πράγματα
 νὰ σᾶς διδάξουσαν καὶ ἅ, τὴν εὐτυχίαν σας θεωροῦσαν
 εὐτυχίαν των· και τίς ἐδύνατο νὰ τοὺς βιάσῃ νὰ
 πράξουσαν ὅλ' αὐτὰ, ἂν δὲν τὰ ἔπραττον οἰκειο-
 θελῶς και ἀπὸ ἀγάπην πρὸς σᾶς; Ἄν ποτὲ σᾶς
 φαίνουσαν ὀλίγον αἰσθηροί, διότι σᾶς ἀπαγο-
 ρεύουσαν τίποτε ἢ διότι σᾶς τιμωροῦσαν, μὴ λησμο-
 νεῖτε ποτὲ ὅτι φρόνησις και ἀγάπη ὑπαγορεύει
 τὴν διαγωγὴν των, και ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελον σᾶς
 λυπήσει ἂν δὲν ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι εἶναι πρὸς
 ὄφελός σας· διότι εἶναι ἀδύνατον γονεῖς νὰ βλά-
 ψουσαν χωρὶς λόγον ἢ νὰ μισῶσι τὰ τέκνα των.
 Ἀδύνατον ἤθελε μοὶ φανῆ και ἂν τὸ ἔβλεπα

ἀκόμη μὲ τοὺς ἰδίους μου ὀφθαλμούς. ἤθελεν εἶσθαι ὡς ἂν ἐμίσουν αὐτοὶ ἑαυτοῦς.

Καὶ οἱ διδάσκαλοί σας ἀκόμη ἔχουν μεγάλα δικαιώματα εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑποταγὴν σας, διότι καὶ αὐτοὶ σᾶς ἀγαποῦν εἰλικρινῶς ὡς καὶ οἱ γονεῖς σας καὶ ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας σας, διὰ τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι μεγάλη ἡ ἀγνωμοσύνη σας, ἂν ἀντὶ νὰ τοὺς ἀγαπᾶτε τοὺς λυπῆτε διὰ τῆς ἀπειθείας σας. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ βλάβη ἤθελεν εἶσθαι ὄχι μικρὰ διὰ σᾶς· διότι ἂν ἀπολέσητε τὴν πατρικὴν τῶν διδασκάλων σας εὐνοίαν, δὲν θέλουν σᾶς διδάξει πλέον μὲ τὴν αὐτὴν εὐχαρίστησιν καὶ εὐπροσηγορίαν, καὶ τὰ μαθήματα ὅσα τώρα ἀκούετε μὲ χαρὰν, θέλουν σᾶς εἶναι βάσανος τότε. Προσπαθεῖτε ἐπομένως ὅσον δύνασθε νὰ εὐχαριστῆτε τοὺς διδασκάλους σας, καὶ τότε κ' ἐκεῖνοι θὰ κατὰ γίνωνται νὰ σᾶς εὐχαριστῶσι.

Καὶ οἱ ἀδελφοὶ σας ἀκόμη καὶ οἱ συμμαθηταὶ σας ἤμποροῦν καὶ εὐχαριστήσεις πολλὰς καὶ λύπας πολλὰς νὰ σᾶς προξενῶσιν ἀναλόγως τῆς ἀγάπης ἢ τῆς ἀποστροφῆς ὅσων αἰσθάνονται πρὸς σας. Ἄν ἀγαπᾶσθε μεταξύ σας, καὶ

προσπαθήτε ν' αὐξάνητε ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν εὐτυχίαν, θέλετε ζῆ εὐχαρίστως. Ἀλλ' ἂν δὲν ἀγαπᾶσθε, σκεφθῆτε καὶ μόνοι σας. Ὅποια ζωὴ, νὰ συγκάθησθε καὶ νὰ συναστρέφησθε ἐξ ἀνάγκης μετ' ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους δὲν ἀγαπᾶτε καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν σᾶς ἀγαποῦν. Ἐκτὸς τούτου ποῖος ξένος δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν ἢ τὸν οἰκιακὸν φίλον μας, ὅστις γνωρίζει καλλίτερα ὅλα τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ὅστις ἔχει ἰδιαίτερον συμφέρον νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς εὐτυχεῖς.

*Βλέπε ψυχρότης μὴ σὲ χάριζῃ
 Ἐπὶ τῶν φίλων καὶ τῶν συνόικων.
 Ὅτι ἡ ὁμόνοια κτίζει οἶκον,
 Καὶ ἡ διχόνοια τὸν κρημνίζει.*

Ὅταν ἀφοῦ μεγαλώσητε, ἔχετε ὑπηρέτας προσπαθεῖτε πρὸ πάντων νὰ τοῖς ἀποδεικνύητε ὅτι θέλετε νὰ τοὺς εὐεργετήτε· ἠξέυρετε ὅτι δὲν ἠμπορεῖτε νὰ τοὺς ἐπιβλέπητε πάντοτε. Ἄν λοιπὸν περιορίζησθε εἰς μόνον ἕσον μισθὸν ἐσυμφωνήσατε, θὰ ἐργάζωνται κ' ἐκεῖνοι μόνον ὅσον εἶναι ἀνάγκη διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀποβάλλητε.

Όταν όμως βλέπουν ότι είσθαι δίκαιοι, συμπαθητικοί, αγαθοί και ευεργετικοί πρὸς αὐτοὺς θέλουν και αὐτοὶ πράττει ἀφ' ἑαυτῶν ὅ,τι εἶναι συμφέρον σας· διότι ἂν, λέγουν τότε, γίνῃ ὁ κύριός μας πλουσιώτερος και ευτυχέστερος ἀφ' ὅ,τι εἶναι τώρα, ἔσται ευεργετῆ βεβαίως και ἡμᾶς περισσότερο, ἀφ' οὗ τώρα εἶναι τόσον ἀγαθὸς πρὸς ἡμᾶς. Ἐντὸς τοῦ οἴκου λοιπὸν πρέπει πρὸ πάντων νὰ προσπαθῆτε ν' ἀποκτᾶτε φίλους διὰ προθυμίας, ἀγαθότητος, ἀγαθοεργίας και ευγνωμοσύνης, και ἐκτὸς τοῦ οἴκου νὰ ζητῆτε νὰ κερδίζητε ἐκάστου τὴν εὐνοϊαν, διὰ νὰ σᾶς ὑπηρετῆ πάλιν ἕκαστος ὅταν δύναται.

*Τοὺς ὑποδεεστέρους σου ἀγάπα κ' ευεργέτει
Τότε κ' ἐκεῖνοι σε τιμοῦν και σ' ἀγαποῦν προσέτι.*

Και μὴ νομίζητε ὅτι μόνοι οἱ πλοῦσιοι και ἰσχυροὶ ἡμποροῦν νὰ σᾶς ᾔηται χρήσιμοι. Και ὁ πτωχότατος, και ὁ ἐλάχιστος ἐπαίτης δύναται πολλάκις νὰ σᾶς ὑπηρετήσῃ τὴν μεγίστην ὑπηρεσίαν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μάλιστα οἱ πτωχοὶ εἶν' ευγνωμονέστεροι και προθυμότεροι ἀπὸ τοὺς πλουσίους.

— Περὶ τούτου διέκοψεν ὁ γείτων Εὐμένης, ἐρωτήσατε τὸν ἐξάδελφόν μου, τὸν Δήμαρχον Θυρέας ὃ ἀπέθνησκε τῆς πείνης σήμερον ἂν κατ' εὐτυχίαντου δὲν εἶχεν ἀποκτήσει φίλον του ἕνα ἐπαίτην. Πῶς τοῦτο; ἐρώτησεν ὁ Τιμαῖος. Ἀκούσατε, ἀπεκρίθη ὁ Εὐμένης, νὰ σᾶς τὸ διηγηθῶ.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν ἤρχετο εἰς τὴν Θυρέαν, ὅπου δημαρχεῖ ὁ ἐξάδελφός μου, ἐπαίτης τις κ' ἐζήτηει ἐλεημοσύνην. Ἡ πενίξ του τῆς ὁποίας ὁ ἴδιος δὲν ἦτον αἷτιος, καὶ ἡ ἐντελής ἀνικανότης του εἰς πᾶσαν ὑπηρεσίαν παρεκίνησαν τὸν ἐξάδελφόν μου νὰ τὸν συνδράμῃ δσάκις παρουσιάζετο. Τίς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ πέννης ἐκεῖνος ἐδύνατο ποτὲ νὰ ἦναι εἰς θέσιν νὰ βοηθήσῃ τὸν δήμαρχον; Καὶ ὁμῶς εὐρέθη εἰς τὴν θέσιν αὐτήν. Ὁ ἐξάδελφός μου εἶχε λάβει μίαν ἡμέραν διὰ τοῦ ταχυδρομείου βαλάντιον πλήρες χρυσοῦ, διὰ ν' ἀγοράσῃ γεννήματα, καὶ τὸ ἔκλεισεν εἰς τὸ συρτάριον τοῦ γραφείου του. Συνέπεσε τότε νὰ ἦμαι εἰς τὴν Θυρέαν. Τὸ ἑσπέρας ὅτε εἶχομεν πέσει εἰς τὰς κλίνας μας, ἠκούσαμεν καὶ κτυποῦν εἰς τὴν θύραν. Ἀνοίγομεν, καὶ ὁ ἐπαίτης ἐμβαίνει δρομαῖος καὶ ἀναγγέλλ' εἰς τὸν ἐξάδελφόν μου,

ὅτι πρό τινων ὤρων παρετήρησεν εἰς τὸ δάσος δύο κακούργους, συμφωνήσαντας νὰ ἔλθουν διὰ νυκτός, καὶ νὰ ἐμπρήσουν τοὺς σταύλους, καὶ εἰς τὴν ταραχὴν τῆς πυρκαϊᾶς νὰ ἔμβουν εἰς τὴν οἰκίαν νὰ ἀρπάσουν τὰ χρήματα. Ὁ δήμαρχος συνεκάλεσεν ἀμέσως ὅσους φίλους του ἐδυνήθη, καὶ μᾶς ἔκρυψεν εἰς τὸν σταῦλον. Μία ὥρα παρηγήθη μόλις, καὶ ἰδοὺ ἤλθον οἱ κλέπται κ' ἐπροσπάθουν νὰ ἐμπρήσουν τὸν σταῦλον. Ἐκεῖ ὅμως τοὺς συνελάβαμεν καὶ τοὺς παρεδόσαμεν εἰς τὰς ἀρχάς διὰ νὰ τιμωρηθῶσι κατὰ τὰς πράξεις των.

Ἄν ὁ ἐξάδελφός μου δὲν ἦτον τόσο συμπαθὴς πρὸς τὸν πτωχὸν τοῦτον, ἴσως ἐξ ἀπελπισίας καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ συνενουῶτο μὲ τοὺς ἐμπρηστάς καὶ φονεῖς, ἢ τοῦλάχισταν δὲν ἤθελεν ἔλθει νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν δήμαρχον, καὶ αὐτὸς ἤθελεν εἶσθαι σήμερον ὅσον πτωχὸς ἦτον ὁ ἐπαίτης. Πόσον καλὸν λαιπὸν εἶναι νὰ ἔχωμεν φίλους εἰς ἄλλας τὰς τάξεις!

— Βεβαίως καλὸν ἀπεκρίθη ὁ Τιμαῖος. Ἄρκει νὰ ἦναί τις ἄνθρωπος διὰ νὰ πρέπη νὰ τὸν βοηθῆτε ὅταν δύνασθε. Περὶ τούτου ἐνθυμεῖσθε τὸ ἀκόλουθον γνωμικόν.

*Κἀνένα μὴ περιφροῆς, καὶ ἄν μικρὸς ἢ πέρης,
Εἶν' ἄνθρωπος καθὼς καὶ σύ. Τί ἄλλο περιμένεις;*

Ἄν ἀμελῆτε τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς δυστυχοῦντας, ἀπὸ πείναν καὶ ἀπελπισίαν θ' ἀναγκασθοῦν νὰ σᾶς κλέψουν. Ἄν ἐξ ἐναντίας τοῖς βοηθῆτε, ἤμποροῦν κ' ἐκεῖνοι κατὰ παντοίους τρόπους νὰ σᾶς ἀντιβοηθήσουν.

Καὶ ἂν δὲν ἀπολαμβάνητε καὶ κἀνὲν ἄμεσον ὄφελος ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σας, ἡ χαρὰ ὅτι ἐβοηθήσατε ἓνα δυστυχῆ δὲν σᾶς εἶναι ἀνταμοιβὴ ἱκανή; Ἐνθυμηθῆτε τὴν ἱστορίαν τοῦ πτωχοῦ γέροντος τὴν ὁποίαν σᾶς εἶχα διηγηθῆ. Εἰπέτε δὲν ἠθέλετε δώσει τὰ καλλίτερά σας παιγνίδια διὰ νὰ ἦσθε ἐκεῖνος ὅστις ἐδρόσισε τὰ χεῖλη τοῦ πτωχοῦ τούτου ὀλίγον πρὶν ἀποθάνῃ;

— ὦ! Ναι, Ναι! ἐφώναζαν τὰ παιδιά — ὦ! ἤθελα, εἶπεν ὁ Χαρίλαος, ν' ἀπαντήσω κἀνένα τοιοῦτον γέροντα! Μὲ πόσῃ εὐχαρίστησιν θὰ τῷ ἔδιδά τὸ πεντάδραχμον ὅ,που ὁ Θεὸς μου μ' ἔδωσε! Κ' ἐγὼ τὸ κόκκινόν μου χαρτοφυλάκιον, ἐφώναζεν ὁ Περικλῆς. Κ' ἐγὼ τοὺς κένους μου εἶπεν ὁ Νικόστρατος.

— ἔχετε δίκαιον, παιδιά μου, ἐπανελάβην ὁ Τιμαῖος. Τοιαύτη ἡδονὴ εἶναι τῶν μεγίστων θυσιῶν ἀξία. Τὸ εὐγενέστερον ὅμως τῆς ἀγαθοεργίας εἶδος εἶναι νὰ στερώμεθα μέρος τῶν ἡδονῶν ἢ τῶν ἀναγκαίων μας, διὰ νὰ βοηθῶμεν πάσχοντας, καὶ πρὸ πάντων νὰ πράττωμεν τοῦτο ἐν κρυπτῷ, διὰ νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν μᾶς ἐκίνησεν εἰς αὐτὸ ματαιότης ἢ ἄλλη ἰδιοτελὴς τις αἰτία. Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἀκούσατε νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγαθοῦ Χαραλάμπου.

Πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν τὸ παιδίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἔτρωγε μέτρια, πάντοτε ἐφαίνετο ὅτι εἶχε πείναν ὑπερβολικὴν. Τὸ πρῶτ' εἰς τὸ πρῶγευμα ἐζήτει νὰ τῷ δώσουν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλειότερον τεμάχιον ἄρτου καὶ πολὺ βούτυρον, καὶ ἅμα τὸ ἐλάμβανεν ἔφρευγεν ὑφ' ὁποιανδήποτε πρόφασιν. Ἀφ' οὗ ἐπέστρεφεν, ἐζήτει πάλιν ἀκόμη ὀλίγον ξηρὸν ἄρτον, διότι, ὡς ἔλεγεν, ἀκόμη ἐπείνα. Ἡ μήτηρ του δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶθεν προήρχετο διὰ μιᾶς ἡ τόση του λαιμαργία, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν παραμονεύσῃ.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἀφ' οὗ ἔλαβε τὸν ἄρτον

και τὸ βούτυρον, και κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν θύραν, ἡ μήτηρ του τὸν παρετήρησεν ἀπὸ τὸ παράθυρον, και τὸν εἶδεν ὅτι τοῖχον τοῖχον ἐπῆγε κρυπτόμενος, ἕως εἰς τὸν οἶκον τοῦ γείτονος, κ' ἐκτύπησεν εἰς ἓν παράθυρον πρόσγαιον. Ὁ γείτων αὐτὸς ἦτον ὑποδηματᾶς, ἀσθενῶν πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν, και ἔχων ἕξ παιδιά τὰ ὅποια πολλάκις ἔμενον ἄσιτα.

Μόλις ἐκτύπησεν ὁ Χαράλαμπος, και ἀμέσως ἐφάνη εἰς τὸ παράθυρον ἓν μικρὸν παιδίον μὲ ὠχρὸν πρόσωπον κ' ἐσχισμένα φορέματα. Ὁ Χαράλαμπος τῷ ἔδωκεν ἀμέσως, χωρὶς νὰ εἰπῆ λέξιν, τὸ βούτυρον και τὸν ἄρτον, και ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκόν του δρομαίως.

Γλυκὸ δάκρυ χαρᾶς ἔβρεξε τὰ βλέφαρα τῆς μητρός του ὅταν εἶδε τοῦ υἱοῦ της τὴν πρᾶξιν, ἀπεφάσισεν ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, νὰ ἰδῆ πόσον αὐτὸς εἶχε προχωρήσει εἰς τὴν ἀρετὴν, και ἂν ἔχη τὴν καρτερίαν νὰ ἰδῆ ὅτι διὰ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξίν του ἀδικεῖται.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἦλθε και ὁ Χαράλαμπος και παρεκάλεσεν ὡς και ἄλλοτε νὰ τῷ δώσουν

ὀλίγον ξηρὸν ἄρτον. « Εἶσαι ἀχόρταγος » τῷ εἶπεν ἡ μήτηρ, προσποιουμένη ὅτι ἐθύμωσεν.

Ὁ! μὴ θυμόνης, μήτηρ, ἀπεκρίθη ὁ Χαράλαμπος· μόνον ὀλίγον ξηρὸν ἄρτον ἀκόμη.

« Πήγαινε, ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ. Θὰ γίνης λαίμαργος, βλέπω. Δὲν σοὶ δίδω ἄλλο ».

Ὁ Χαράλαμπος ἐπῆγεν, ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἔλαβε τὸ βιβλίον του ν' ἀναγνώσῃ. Τότε ἡ μήτηρ δὲν ἠμπόρεσε πλέον νὰ καθέξῃ τὴν χαρὰν της καὶ τὴν ἀγάπην της, τὸν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας της τὸν ἔσφιγγεν εἰς τὸ στῆθός της, καὶ ἔβρεξε τὸ πρόσωπόν του μὲ δάκρυα. Ὁ Χαράλαμπος δὲν ἤξευρε τί συνέβη. Χρυσέ μου υἱέ! ἐφώναξε τέλος πάντων ἡ μήτηρ, ἀγαπητέ μου υἱέ! εἶδα εἰς τί μετεχειρίσθης τὸ πρῶγευμά σου, καὶ εἶμαι ὅλη χαρὰ ὅτι ἔχω υἱὸν ὅστις αἰσθάνεται τὴν δυστυχίαν τῶν συναδελφῶν του, καὶ ἔχει προθυμίαν νὰ τὴν θεραπεύσῃ· εἶπέ με ὅμως, Χαράλαμπέ μου, διατὶ μὲ τὸ ἔκρυπτες;

« Διότι, ἀπεκρίθη ὁ Χαράλαμπος, μ' ἔλεγες πάντοτε ὅτι τὰ τοιαῦτα δὲν πρέπει νὰ τὰ κοινολογῶμεν ».

Πολλά καλά, εἶπεν ἡ μήτηρ. Εἰς ἐμὲ ὅμως δὲν ἔβλαπτεν ἂν τὸ ἔλεγες, ἐξ ἐναντίας μάλιστ' ἠθελα σοὶ δώσει περισσότερα ἀπὸ μόνον τὸν ἄρτον καὶ τὸ βούτυρον νὰ φέρης εἰς τὴν πτωχὴν οἰκογένειαν.

Τότε ὁ Χαράλαμπος διηγήθη εἰς τὴν μητέρα του, ὅτι ἐγνώριζε περὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς οἰκογενείας ἐκείνης, καὶ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῆς ἀγαθότητός του τῷ ἐπετράπη νὰ πηγαίνει μὲ τὸν ὑπηρέτην καὶ νὰ τοῖς δώσει πολλὰς τροφὰς καὶ μερικὰ ἀποφόρια. Ἡ χαρὰ του ἦτον ἀνέκφραστος, καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ ὑποδηματᾶ καὶ τῶν παιδίων του πρὸς τὸν μικρὸν εὐεργέτην του ἐξεφράζετο διὰ δακρῶν μᾶλλον ἢ λόγων. Ὅλοι ὅσοι ἤκουσαν περὶ τῆς πράξεως ταύτης ἠγάπησαν τὸν Χαράλαμπον, καὶ τῷ ἔδωκαν δείγματα τῆς φιλίας των. Ἦτο τῶν γονέων του ἡ χαρὰ καὶ τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ πατέρες ἐπρότεινον πρὸς μίμησιν εἰς τὰ τέκνα των. Λοιπὸν, παιδία, ἐξηκολούθησεν ὁ Τιμαῖος, πῶς σὰς φαίνεται, αὐτὸς ὁ Χαράλαμπος;

— ὦ! ἀξιόλογος, ἐφώναξαν τὰ παιδία, εἰς τὰ ὅποια ἡ διήγησις εἶχε κάμει μεγάλην ἐντύπωσιν.

— Πολλά καλά! εἶπεν ὁ Τιμαῖος. Προσπαθεῖτε λοιπὸν νὰ τὸν ὁμοιάσητε. Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὅμως πρέπει νὰ σᾶς παρατηρήσω καὶ τοῦτο ὅτι πολλοὶ εἶναι εὐεργετικοὶ μὲν, ὅμως μὲ ἀπρεπῆ τρόπον, καὶ τότε ἡ εὐεργεσία δὲν εἶναι ἀρετὴ, ἀλλὰ μάλιστα ἀξιοκατάκριτος πράξις. Ἴδου τὶ ἐννοῶ μὲ τὰς λέξεις αὐτάς.

Γνωρίζω ἄνθρωπον ὅστις ἔχει τέκνα πολλὰ καὶ εἰσόδημα μέτριον· εἶναι δὲ εἰς ὅλην τὴν πόλιν γνωστὸς διὰ τὴν ἐλευθεριότητα καὶ τὰς εὐεργεσίας του. Πολλοὶ τὸν ἐπαινοῦν διὰ τοῦτο, ἐγὼ ὅμως τὸν κατηγορῶ, καὶ ἰδοὺ διατί.

Ὅταν δίδῃ, πράττει τὸ μέγα σφάλμα, ποτὲ νὰ μὴ συλλογίζηται ἂν ὅ,τι χαρίζῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς εἶναι ἀληθῶς ἐδικόν του, καὶ ἂν δύναται νὰ τὸ δώσῃ χωρὶς ν' ἀδικήσῃ τινά. ἔχει, ὡς σᾶς εἶπα, τέκνα πολλὰ. Αὐτὰ, ὡς πατὴρ χρεωστεῖ νὰ τὰ τρέφῃ, νὰ τὰ ἐνδύῃ καὶ νὰ τ' ἀνατρέφῃ. Ἐπειδὴ ὅμως πολλάκις δίδει εἰς ἐλεημοσύνας ὅ,τι καὶ ἂν ἔχῃ, διὰ τοῦτο τὰ πτωχὰ τέκνα του στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων των. Ἄλλοτε δὲν ἔχουν νὰ φάγουν διὰ νὰ χορτάσουν, ἄλλοτε φορέματα τοῖς ἐλλείπουν, καὶ ἄλλοτε πάλιν

πολλοὺς μῆνας δὲν πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ὁ πατήρ των δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ τὰ δίδακτρα. Λέγω λοιπὸν ὅτι ἡ ἐλευθεριότης τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ εἶναι ἀσυλλόγιστος, διότι πρῶτον οἰκονομοῦμεν τὸν οἶκόν μας καὶ ἔπειτα βοηθοῦμεν τοὺς ἄλλους.

Ὁ ἴδιος αὐτὸς χρεωστεῖ εἰς τὸν ὑποδηματᾶν, εἰς τὸν βράπτην, εἰς τὸν ἔμπορον. Ἐννοεῖται ὅτι ὅταν οἰκονομῇ μίαν δραχμὴν εἶναι δίκαιον νὰ τὴν μεταχειρίζεται εἰς τὸ νὰ πληρῶνῃ τὰ χρέη του, καὶ οὔτε ὀβολὸν νὰ χαρίζῃ πρὶν εὐχαριστήσῃ τοὺς δανειστάς του. Ἐξ ἐναντίας αὐτὸς τί πράττει; Ἄμα λάβῃ μερικὰ χρήματα, καὶ ἔλθει ἐμπρός του ἡ πτωχὸς τῶ ὄντι ἐλέους ἄξιος, ἡ πολλὰκίς καὶ κακοήθης κἀνεις ἀγύρτης, δυστυχῶν ἐξ αἰτίας τῆς θνηρίας του, ἀμέσως ὁ καλὸς ἀπλόνει τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιον, καὶ δίδει ὅ,τι καὶ ἂν ἔχη, χωρὶς νὰ στοχασθῇ ὅτι κλέπτει αὐτὰς τὰς ἐλεημοσύνας ἀπ' ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους χρεωστεῖ. Λέγω καὶ πάλιν ὅτι τὰ ἔργα του εἶναι ἀσυλλόγιστα καὶ ἀξιοποινα ἐν ταύτῳ. Διότι πρέπει νὰ ἡμεθα πρῶτον δίκαιοι, καὶ μετὰ ταῦτα μόνον ἐλευθέριοι καὶ εὐεργετικοί.

Προσέτι οὗτ' ἐρωτᾷ αὐτὸς ἂν οἱ λαμβάνοντες τὰ δῶράτου, τὰ δαπανῶσιν ἀρμοδίως ἢ ὄχι, καὶ πολλάκις συμβαίνει ὥστε ὁ ἀγύρτης τοῦ ὁποίου ἐγέμισε τὸ βαλάντιον, ἅμα κλείσῃ τὴν θύραν του, νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ πρῶτον οἶνοπωλεῖον, καὶ νὰ σπαταλᾷ μεθύων τὴν ἐλεημοσύνην του. Διὰ τοῦτο λέγω καὶ ἐκ τρίτου ὅτι εἶναι ἀσυλλογίστως καὶ ἀνοήτως εὐεργετικός, διότι σπανίως ἢ ἐλευθεριότης του προξενεῖ τι καλόν. Ἦθελεν εἶσθαι πολὺ φρονιμώτερος ἂν ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς δυστυχεῖς νὰ κερδίζωσι τὸν ἄρτον των διὰ φιλεργίας καὶ ἱκανότητος· ἂν ἤθελε νὰ ἐρευνᾷ πῶς δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐδύνατο νὰ τοῖς βοηθήσῃ ὄχι στιγμιαίως μόνον, ἀλλὰ διὰ πάντοτε· ἢ ἂν τέλος πάντων, διὰ νὰ ἦναι βέβαιος ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη του δαπανᾶται καλῶς πάντοτε, ἔδιδεν ὅ,τι τῶ ὄντι τῶ περισσεύει, εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τῶν πτωχῶν, τὸ ὁποῖον φροντίζει νὰ βοηθῇ μόνον τοὺς βοηθείας ἀξίους.

Προσέξατε, τέκνα μου, εἰς τὸ ἀξιοκατάκριτον τοῦτο παράδειγμα· καὶ ὅταν θέλετε εἶσθε εἰς στάσιν νὰ ἔχητε πόρους ἰδίους, δαπανᾶτε αὐτοὺς κατὰ καταλληλότερον καὶ ἐμφρανέστερον τρόπον.

δηλαδή σκέπτεσθε πάντοτε ἂν ὄ,τι θέλετε νὰ δώσητε ἦναι ἐδικόν σας τῶνόντι, καὶ ἂν δίδοντές το, δὲν ἀδικῆτέ τινα. Προσπαθεῖτε ἀκόμη νὰ εὐχαριστῆτε τὴν πρὸς εὐεργεσίαν διάθεσίν σας ὄχι μὲ δῶρα μόνον, ἀλλὰ μᾶλλον συνδραμόντες τὸν πάσχοντα διὰ συμβουλῶν καὶ δι' ἔργων τοιούτων ὥστε νὰ δύναται νὰ πορίζηται τοῦ λοιποῦ μόνος του τὰ τῆς συντηρήσεώς του. Ὁ φρονιμώτερος καὶ καλλίτερος τρόπος τῆς εὐεργεσίας εἶναι αὐτός.

Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ὅλα πρέπει, φίλοι μου, νὰ σᾶς ἦναι ἐντελῶς ἀδιάφορον ἂν ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον συνδράμητε ἦναι τῆς τάξεως, τοῦ ἔθνους, τῆς πίστεώς σας, ἢ ἂν δὲν ἦναι. Ὁ πτωχὸς γεωργὸς ἔχει τὰ αὐτὰ δικαιώματα νὰ λάβῃ τὸν περιττόν σας χιτῶνα, καθὼς καὶ πᾶς ἄλλος πτωχός. Ὁ Ἰουδαῖος, ὁ Τοῦρκος ὅταν εὐρίσκηται εἰς τὰς αὐτὰς περιστάσεις ἔχει τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τὸν Χριστιανόν· διότι καὶ οὗτοι εἶναι ἄνθρωποι ὡς καὶ ἐκεῖνος, ὅλοι δὲ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοί σας ἐπίσης, καὶ ἔχουν τὰ αὐτὰ ἐπὶ τῆς συμπαθείας καὶ τὰς βοηθείας σας δικαιώματα.

Ναί! συμπαθεῖς χρεωσείτε νὰ ἦσθε ἀκόμη καὶ πρὸς τὰ κτήνη σας· διότι καὶ τὰ ζῶα ἔχουν αἰσθησιν λύπης καὶ ἡδονῆς· καὶ τίς ἔχει τὴν ἀσπλαγχνίαν νὰ τὰ τυραννῇ χωρὶς ἀνάγκης τινός; Ἄν βιάζητε ὑπὲρ τὸ δέον τὸν ἵππον σας, ἂν ἀναγκάζητε εἰς πολλὴν κ' ἐπίπονον ἐργασίαν τὰ ὑποζύγια σας, ἢ δὲν τοῖς δίδητε τὸν ἀναγκαίαν τροφήν, ὄχι μόνον ἀνίκανα τὰ καθιστᾶτε πρὸς ἐργασίαν κ' ἐκτίθεσθε εἰς κίνδυνον νὰ τὰ χάσητε, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι βλέποντες ὅτι εἶσθε σκληροὶ καὶ τραχεῖς πρὸς τὰ κτήνη, παύουν νὰ πιστεύουν ὅτι εἶσθε εὐσπλαγχοὶ, ψυχραίνονται, καὶ δὲν ἔχουν διάθεσιν νὰ ἦναι πρὸς σᾶς εὐεργετικοί. Προσέτι ἡμπορεῖτε νὰ ἰδῆτε ὅτι καὶ τὰ κτήνη μᾶς εἶναι εὐγνώμονα κατὰ μέρος ὅταν τοῖς προμηθεύωμεν εὐχαριστήσεις. Ὁ κύων, ἡ γαλῆ, τὸ πτηνόν, καὶ ἄλλα διακρίνουν κάλλιστα τὸν εὐεργέτην τῶν ἀπ' ἄλλους ἀνθρώπων, καὶ προσπαθοῦν νὰ τὸν ἀντευεργετήσουν δι' εὐπειθείας καὶ κολακιῶν. Περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ἐνὸς λέοντος ἀνέγνωσα περίεργον ἱστορίαν. Θέλετε νὰ τὴν ἀκούσητε;

— ὦ! Ναί! Ναί! ἐφώναξαν τὰ παιδία· καὶ

δ Τιμαῖος τοῖς διηγήθη.

— Ἀπὸ Ῥωμαῖόν τινα διοικητὴν τῆς Ἀφρικῆς ἐδραπέτευσε ποτὲ εἰς δοῦλος ὀνόματι Ἀνδροκλῆς, καὶ διὰ νὰ μὴ συλληφθῆ, ἐκρύβη εἰς σπήλαιον πυκνοῦ δάσους. Ἐκεῖ, ἐν ᾧ ἐκάθητο, ἦλθεν εἰς τὸ σπήλαιον μέγας λέων βρυχώμενος μὲ τρομερὸν τρόπον, καὶ κρατῶν τὸν ἕνα τοῦ πόδα ὑψωμένον. Ὁ Ἀνδροκλῆς ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ὁ λέων θὰ τὸν σπαράξῃ καὶ ἔτρεμεν ὅλος. Ἐπειδὴ ὁμοῦς εἶδεν ὅτι ὁ λέων δὲν τὸν ἔβλαψεν, ἀλλ' ἐξηκολούθει βρυχώμενος καὶ κρατῶν τὸν πόδα ὑψωμένον, ἔλαβε μέχρι τέλους τοσαύτην τόλμην, ὥστε νὰ ἐξετάσῃ τί ἔχει τὸ θηρίον, καὶ εἶδεν ὅτι ἄκανθα ἐμβῆκεν εἰς τὸν πόδα του, καὶ μ' ἐπιτηδειότητα τὴν ἀπέσπασε καὶ τὴν ἔβγαλεν. Ὁ λέων ἐχάρη μεγάλως, καὶ ἦτο τόσο εὐγνώμων ὥστε ὅχι μόνον δὲν ἔβλαψε τὸν Ἀνδροκλῆν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας καὶ καθ' ἡμέραν τῷ ἔφερε πάντοτε ἐν μέρος τῆς ἄγρας του διὰ νὰ τρέφεται.

Μετά τινα καιρὸν ὁ δραπέτευσας Ἀνδροκλῆς συνελήφθη, καὶ κατεδικάσθη κατὰ τὸ ἀπάνθρωπον ἔθος τῶν καιρῶν ἐκείνων νὰ σπαραχθῆ πρὸς τιμωρίαν του ἀπὸ τὰ θηρία. Ἐχομίσθη λοιπὸν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης του, καὶ οἱ δῆμιοι

ἔδριψαν ἐναντίον του λέοντα ἐξηγριωμένον, ὅστις κατ' ἀρχὰς ὤρμησεν ἐπάνω του ὄλος μανία. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ θεαταὶ περιέμενον ὅτι τὸ θηρίον θὰ τὸν σπαράξῃ συνέβη μεταβολὴ ἀπροσδόκητος. Ἀντὶ νὰ τὸν σχίσῃ ὁ λέων ἔσειε τὴν οὐρὰν του ἐμπρός του, καὶ ἤρχιζε νὰ παίξῃ μαζὶ του. Οἱ θεαταὶ ὄλοι ἔμειναν ἔκθαμβοι καὶ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐννοήσωσι τί συνέβαιναν. Ἄλλ' ὁ Ἀνδροκλῆς, ἀναγνωρίσας ὅτι ὁ λέων αὐτὸς ἦτον ὁ ἴδιος ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου εἶχε ποτὲ ἰατρεύσει τὸν πόδα τοῖς διηγήθη τὴν ἱστορίαν. Τότε οἱ δικασταὶ οἵτινες τὸν εἶχον καταδικάσει, τῷ ἐχάρισαν ὄχι μόνον τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐγνώμονα λέοντα.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ ἄς σᾶς ἐνθυμίζῃ, τέκνα μου, πάντοτε, πόσον καλὸν εἶναι νὰ ἤμεθα καὶ πρὸς τὰ ζῶα εὐεργετικοί.

Ἄλλὰ δὲν ἐννοῶ βεβαίως ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα τὰ ζῶα εἰς ὅ,τι εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τὴν χρῆσιν δι' ἣν ὁ Θεὸς μᾶς τ' ἔδωκεν. Ἀναμφιβόλως ὄχι! Ἡ χρῆσις μᾶς εἶν' ἐπιτετραμμένα, ἢ κατὰχρησις εἶναι κακὴ. Μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ σφάζωμεν τὰ ζῶα ὅσα τρώγονται καὶ νὰ τρεφώμεθα ἀπὸ τὸ κρέας των' ἐπιτετραμμένον

μᾶς εἶναι καὶ ἀναγκαῖον νὰ ἐξαφανίζωμεν τὰ ἐπιβλαβῆ, διὰ νὰ ἡμεθα ἀσφαλεῖς κατ' αὐτῶν πρέπει ὁμως ἐπίσης ν' ἀποφεύγωμεν τὸ νὰ βασανίζωμεν ἄνευ ἀνάγκης ὁποιονδήποτε ὄν ἔχον αἰσθησιν καὶ ζωῆν, ἢ καὶ νὰ τὸ φονεύσωμεν ἄνευ λόγου. Καὶ τὸ μὲν καὶ τὸ δὲ εἶναι σκληρὰ καὶ ἀξιοποινος πράξεις, διότι γίνεται ἄνευ φρονίμου τινὸς σκοποῦ καὶ ἀπὸ μόνην ἀπάνθρωπον ὄρεξιν. Οἱ ἀκόλουθοι στίχοι ἄς σᾶς ἐνθουσιάζουν πάντοτε ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἦσθε σκληροὶ πρὸς τὰ ζῶα.

**Ἔσο ἡμερος πρὸς κτήνη καὶ ζωῦφια ἀθῶα.
Καθὼς σὺ πορεῖς καὶ πάσχεις, ποροῦν πάσχουν
[καὶ τὰ ζῶα.*

*'Αναιτίως ἀν φονεύσης τὸ ἐλάχιστον σκωλῆκι,
'Αμαρτάνεις. Ἡ ζωῆτου εἰς τὸν πλάστην του
[ἀνήκει.*

Ἄν, ὦ παιδιά μου, ἀκολουθῆτε ὅλα ὅσα μέχρι τοῦδε σᾶς εἶπα, θελετε βεβαίως ζήσει ζωῆν εὐ-
τυχῆ. Θελετε μὲν ἴσως πολλάκις εὐεργετεῖ ἢ
ὕπηρετεῖ ἄλλους χωρὶς ἐκ τούτου ν' ἀπολαμβά-
νητε κἀνὲν προφανὲς ὄφελος, διότι ὅλοι οἱ ἄν-
θρωποι δὲν εἶναι ὅσον πρέπει ἀγαθοὶ καὶ φρό-

νιμοι, ὥστε νὰ ἦναι ἀναλόγως καὶ εὐγνώμονες καὶ ὑπηρετικοί· ἀλλὰ τοῦτο ἄς μὴ σᾶς ἀποτρέψῃ τοῦ νὰ ἦσθε πάντοτε σεῖς ἀγαθοὶ καὶ εὐεργετικοί· καὶ μὴ γίνεσθε σκληροὶ καὶ τραχεῖς διότι ἴσως ἀντέμειψέ τις τὰς εὐεργεσίας σας δι' ἀγνωμοσύνης. Μήπως ὁ γεωργὸς δὲν σπεῖρει τὸν ἀγρὸν τοῦ πλέον, διότι συνέπεσεν ἐν ἔτος νὰ ἦναι δύσφορον ; — Ἀκόμη πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐθύτητος θέλετε μὲν πάντοτε ζῆσαι εὐτυχεῖς καὶ εὐχαριστημένοι, οὐχὶ ὅμως πάντοτε καὶ ἐλεύθεροὶ ἀπὸ τύχης ἐναντίας φορᾶς καὶ ἀπὸ παθήματα· διότι τὰ παθήματα εἶναι ἀναφαίρετα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον βίον. Ἐν γένει ὅμως ἡ κατάστασίς σας θέλει εἶσθ' εὐτυχῆς. Θέλετε ὑποφέρει μὲ ἀσυγκρίτως μεγαλητέραν καρτερίαν τὰ δυστυχήματα ὅσα σᾶς συμβαίνουνσι χωρὶς νὰ πταίητε, παρ' ὅσα σεῖς μόνονι σας ἐπιφέρετε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν καθεὶς θέλει σᾶς συλλυπεῖσθαι, ὡν πρόθυμος νὰ σᾶς βοηθήσῃ, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν οἱ πλεῖστοι θέλουν σᾶς περιφρονῆσαι καὶ σᾶς χλευάσει. Οὐδεὶς θέλει ἔχει πρὸς σᾶς τότε συμπάθειαν, ὀλίγιστοι θέ-

λουν προθυμηθῆ νὰ σᾶς συνδράμωσι, καὶ θέλετε
σεῖς αὐτοὶ ἐπαυξάνει τὴν δυστυχίαν σας διὰ
πικρῶν καὶ ὀδυνηρῶν ἐπιπλήξεων.

Εἰπὼν ταῦτα ἀνέστη, καὶ ὄλοι κατόπιν του,
καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν οἶκον, διότι ἡ νύξ εἶχεν
ἤδη προβῆ.

ΤΕΤΑΡΤΗ ἙΣΠΕΡΙΝῆ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Περὶ συνειδήσεως καὶ θρησκείας.

Ἄν καὶ εἰς ὅλους ἦτο γνωστὴ ἡ εὐθύτης καὶ
ἡ ἀγαθότης τοῦ Τιμαίου, ἀνκαὶ αὐτὸς ἐπροσπάθει
νὰ προξενῆ εἰς ὅλους, δσάκις ἠδύνατο, εὐχαρί-
στησιν ὑπῆρξαν ὅμως καὶ κακοὶ ἄνθρωποι, θε-
λήσαντες νὰ τὸν καταστρέψουν. Ὑπῆρχε μάλι-
στα εἰς μεταξὺ των, ὅστις ἤλπιζε μετὰ τὸν
θάνατόν του νὰ τὸν διαδεχθῆ εἰς τὴν θέσιν τὴν
δοίαν κατεῖχε· καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἀπέ-
θνησκεν ὁ Τιμαῖος, ἠθέλησε νὰ δυσαρεστήσῃ
ἐναντίον του τὸν ἡγεμόνα, ὥστε νὰ τὸν ἀποβάλῃ
τοῦ ὑπουργήματός του. Καὶ ἐπειδὴ λέγων τὴν
ἀλήθειαν δὲν εἶχε πῶς νὰ τὸν κατηγορήσῃ, διὰ
τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὸ ψεῦδος καὶ κατῴρθωσε

τῶντι νὰ καταπέιση τὸν ἡγεμόνα ὅτι ὁ Τιμαῖος καταχρώμενος τῆς θέσεώς του, ἠπάτησε πολλάκις τὴν Κυβέρνησιν κ' ἐσφετερίσθη δημόσια χρήματα· ὁ δὲ ἡγεμὼν, ὀργισθεὶς, ἤθελε νὰ διατάξῃ τὴν φυλάκισιν τοῦ ἀθώου. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο φρόνιμος καὶ δίκαιος ἄρχων, ἀνέστειλε τὸν θυμόν του, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξετάσῃ πρῶτον τὸ πρᾶγμα ὀρθῶς, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ παραπέμψῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὰ δικαστήρια.

Ἐν τούτοις ὅμως διεσπάρη ἡ φήμη ὅτι ὁ Τιμαῖος ἔμελλε ν' ἀποβληθῇ τῆς ὑπηρεσίας καὶ νὰ φυλακισθῇ ὡς ἀπαταιῶν, καὶ μετ' οὗ πολὺ ἔφθασε καὶ εἰς τὰς ἀκοάς του. Ἡ ψυχὴ του δὲν ἐταράχθη παντελῶς εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο, καὶ τὸ ἐσπέρας ἦλθεν ὑπὸ τὴν μηλέαν μετὰ τὴν αὐτὴν τοῦ προσώπου φαιδρότητα. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Εὐμένης εἰς τὴν μηλέαν, ἀλλὰ νομίζων ὅτι ἡ δὲν θέλει εὔρει παντελῶς τὸν Τιμαῖον, ἡ θέλει τὸν εὔρει βαθέως τεθλιμμένον καὶ ἔμφροντιν. Πόσον ὅμως ἐθαύμασεν εὐρῶν τὸν ἀγαθὸν γέροντα εὐχαριστημένον καὶ εὐθυμον, ὡς τὸν ἔβλεπε πάντοτε.

— Αἴ! μὰ τὴν ἀλήθειαν, γεῖτον, τῷ εἶπε, τοῦτο πλέον δὲν τὸ ἐγνοῶ, πῶς καὶ σήμερον τὸ

πρόσωπόν σου φαίνεται τόσον φαιδρὸν, πῶς εἶσαι τόσον ἥσυχος, ἐνῶ τοιοῦτος κίνδυνος σ' ἐπαπειλεῖ. Ὁ τρόπος σου μοὶ εἶναι ἀκατάληπτος.

— Πῶς; φίλε Εὐμένη, ἀπεκρίθη ὁ γέρον.
Μήπως καὶ σεῖς μὲ νομίζετε ἔνοχον;

— Ἄν ἐγὼ σὲ νομίζω ἔνοχον; Ὡ! ἤξεύρω ὅτι εἶσαι ἀθῶος ὡς τὸ βρέφος εἰς τῆς μητρὸς τὸ στήθος. Ἄλλ' ἂν ὁ ἡγεμὼν σ' ἐκλάβῃ ὡς ἔνοχον, ἂν σὲ ἀποβάλῃ τῆς ὑπηρσίας, ἂν σὲ φυλακίσῃ; Καὶ τὰ δυστυχῆ σου ταῦτα παιδιὰ

Ἐδῶ τὰ δάκρυα τὸν διέκοψαν.

— Ἀγαθὲ, εὐσπλαγγνε φίλε! ἔκραξεν ὁ Τιμᾶσιος κ' ἔσφιγξε τὴν χεῖρά του. Ὁ βασιλεὺς μας δὲν εἶναι τύραννος, εἶναι δίκαιος, καὶ ἤξεύρει τί χρεωστεῖ εἰς τοὺς νόμους, καὶ δὲν θὰ θελήσῃ νὰ μὲ καταδικάσῃ βεβαίως δι' ἀποφάσεως αὐθαιρέτου. Διὰ τοῦτο μὴ φοβῆσθε. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑπερισχύσῃ τὸ ψεῦδος, καὶ ἂν ὁ ἡγεμὼν αὐθαιρέτως καταδικάσῃ, νομίζετε τοσοῦτον μέγα δυστύχημα τὸ ν' ἀδικηθῇ τις ὀλίγον ἀθῶος ὢν; Ὅταν, φίλε, τοῦτο (δεικνύων τὸ στήθος του) δὲν ἦναι διεφθαρμένον, δὲν εἶναι φόβος, καὶ ὅλα τὰ δυστυχήματα ὑποφέρονται.

Φίλτατα τέκνα μου! (στρεφόμενος πρὸς τὰ παιδιά). Δὲν ἐννοεῖται ἀκόμη αὐτοὺς μου τοὺς λόγους· προσέξατε ὅμως νὰ σᾶς τοὺς ἐξηγήσω. Θέλω σᾶς εἰπεῖ διατὶ μὲ βλέπετε σήμερον τόσον ἥσυχον ἐνῶ μὲ ἀπειλεῖ μεγάλη καταδρομὴ, διὰ νὰ δύνησθε καὶ σεῖς νὰ ἦσθε ἥσυχοι ἐπίσης ὅταν ποτὲ σᾶς συμβῇ τοιοῦτόν τι εἰς τὸν κόσμον.

Σᾶς εἶπα τί πρέπει νὰ πράξητε διὰ νὰ εὐτυχήσητε, καὶ σᾶς ἔδειξα πῶς δύνασθε νὰ κατασταθῆτε εὐτυχεῖς ἀκολουθοῦντες τὰς συμβουλὰς μου. Ἀλλὰ περὶ ἐνὸς εἴδους εὐτυχίας, τὴν ὁποίαν δύνασθε ν' ἀπολαύσητε ἂν πείθησθε εἰς τοὺς λόγους μου, ἀκόμη δὲν σᾶς ὠμίλησα. Ταύτην τὴν εὐτυχίαν ἀπολαμβάνω τώρα, καὶ αὕτη μὲ διατηρεῖ, ὡς βλέπετε, ἥσυχον καὶ ἀτρόμητον ἀπέναντι τοῦ κινδύνου, ὅστις ἐπίκειται.

Ἡ εὐτυχία αὕτη εἶναι ἡ καθαρὰ συνείδησις, ἢ ἡ συναίσθησις τῆς ἡμετέρας ἀθωότητος. Πολύτιμος Σησαυρὸς, τέκνα μου! Ὅταν ἔχωμεν τοῦτον δὲν δυνάμεθα ποτὲ νὰ δυστυχήσωμεν, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν μᾶς συμβῇ· ἀλλ' ἅμα τὸν στερηθῶμεν, ἀρχίζομεν νὰ γινώμεθα ἀληθῶς δυστυχεῖς.

Ἡ ἰδέα ὅτι ἐπεφέραμεν ἡμεῖς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ὅσα πάσχουμεν δεινὰ εἶναι βασανιστικώτερα ἀπὸ τῶν δεινῶν τὰ μέγιστα. Ἐξ ἐναντίας δὲ ἡ συναίσθησις, ὅτι δὲν εἴμεθα ἡμεῖς αἴτιοι τῆς καταδρομῆς, εἰς ἣν ὑποκείμεθα, μᾶς παρηγορεῖ καὶ μᾶς καθησυχάζει, ὡς βλέπετε τὸ παράδειγμα εἰς ἐμὲ σήμερον.

Μ' εὐχαρίστησιν ἐνθυμοῦμαι πάντοτε ἄνθρωπον τινα, ὅστις μ' ἐδίδαξε πρῶτος μὲ τὸ παράδειγμα του πόσον πολύτιμος εἶναι ἡ καθαρὰ συνείδησις. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτον ἱερεὺς· καὶ τώρα μὲν ἀπέθανε πρὸ πολλοῦ, κατὰ μέγα δὲ μέρος αἱ νοουθεσίαι του μοὶ ἐνέπνευσαν ἐκ νεότητός μου ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν. Ἐνάρετος ἄνθρωπος ἦτο καὶ φρόνιμος καὶ ἀγαθὸς ἐνταῦθα, καὶ συνεχῶς ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ἄμβωνος. Ἐνῶ δὲ μίαν τῶν ἡμερῶν ὠμίλει, τῷ κατέβη ἀποπληξία, καὶ δὲν τὸν ἐθανάτωσε μὲν, ἀλλὰ τὸν ἄφησε διὰ βίου παράλυτον. Καθ' ἡμέραν τὸν ἐπεσκεπτόμην, καὶ ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ κρατήσω τὰ δάκρυά μου ὡσάντις ἐβλεπον τὸν δίκαιον πάσχοντα καὶ κατάκοιτον. Ἀλλ' ἄμα ἤρχιζε νὰ διαλέγηται, ἡ ἀθυμία μου

δισεκεδάζετο παρευθύς. Μὲ τόσην καρτερίαν ὠμίλει περὶ τοῦ δυστυχήματός του! ἐνθυμεῖτο μὲ τόσην χαρὰν ἐκάστην τοῦ βίου του πράξιν! ἦτο τόσον εὐχαριστήμενος ὅταν ἔβλεπε μὲ πόσην τρυφερότητα τὸν ἠγάπων ἢ σύζυγός του, τὰ τέκνα του καὶ οἱ φίλοι του, ὥστε κἀνεὶς δὲν ἐδύνατο νὰ τὸν ἐκλάβῃ ὡς δυστυχῆ, καὶ ἀντὶ νὰ τὸν παρηγορῶμεν, παρηγορούμεθα καὶ ἡμεῖς ἀπ' αὐτόν! Τί κλαίετε; μᾶς ἔλεγε μὲ φαιδρὸν πρόσωπον. Ἡξεύρετε ὅτι δὲν ἐπέφερα τὸ δυστύχημα τοῦτο εἰς τὸν ἑαυτόν μου. Μετ' ὀλίγον θὰ διασκεδασθῆ, ἢ τοῦλάχιστον ποτὲ ἐντελῶς δὲν θὰ μὲ καταβάλλῃ, ποτὲ δὲν θὰ μοὶ ἀφαρπάσῃ τὴν εὐδαιμονίαν μου. Ἡ φαιδρότης του διήρκεσε μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς του.

Ἐνῶ ὠμίλει ὁ Τιμαῖος, προσῆλθεν ὑπηρέτης τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῷ ἀπέδωκεν ἐπιστολήν. Ὁ Τιμαῖος τὴν ἀπεσφράγισε μὲ πολλὴν ἤσυχίαν καὶ ἀνέγνω.

« Ἀγαπητέ μου Τιμαῖε, σὲ προσέβαλα, δοῦς πίστιν εἰς χαμερπῆ συκοφάντην σου. Ὁ κακοῦργος ἐγνώσθη, καὶ ἡ ἀθωότης σου ἐδικαιώθη. Συγχώρησον τὸν μετανοοῦντα διὰ τὴν εὐπιστίαν του

καὶ τὸν εἰλικρινῶς τιμῶντά σε ἡγεμόνα σου ».

— Δὲν σ' ἔλεγα, γείτον, ἔκραξεν ὁ Τιμαῖος ἀφ' οὗ ἀνέγνωσεν, ὅτι ὁ ἡγεμὼν εἶναι δίκαιος, καὶ ὅτι δὲν ἤμην εἰς μέγαν κίνδυνον ἐκτεθειμένος; Ἀλλ' ἂν καθ' ὑπόθεσιν δὲν ἤθελε κατορθώσει ν' ἀνακαλύψῃ τοῦ συκοφάντου μου τὴν κακίαν, καὶ ἂν τὸ πάθος τὸν ἤθελε παρασύρει εἰς τὸ νὰ ἐκδόσῃ κατ' ἐμοῦ ἀπόφασιν αὐθαίρετον καὶ τῆς τύχης μου καταστρεπτικὴν, εἰς τοιαύτην περίστασιν ἤθελα ἐλεεινολογήσει κ' ἐκείνον καὶ τὸν συκοφάντην μου· ἐκείνον μὲν διὰ τὴν ἀπάτην καὶ τὴν εὐπιστίαν του, αὐτὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν του. Ἐμὲ δὲ αὐτὸν ἤθελα θεωρεῖ ὡς εὐτυχέστερον καὶ τῶν δύο αὐτῶν, καὶ εἰς φυλακὴν ἂν ἤμην καὶ εἰς δεσμὰ. Βλέπετε, τέκνα μου, τί ἐστὶν ἡ καθαρὰ συνείδησις! Ὅστις τὴν ἔχει, δυσκόλως φοβεῖται κακὰ· ἢ καὶ ἂν τῷ συμβῇ δυσάρεστόν τι, τὸ ὑπομένει μὲ καρτερίαν. Ἄν ἐπιθυμῆτε ν' ἀποκτήσητε καὶ σεῖς αὐτὴν τὴν διάθεσιν, προσπαθεῖτε νὰ φρονῆτε καὶ νὰ ζῆτε πάντοτε ὡς σὰς ἐδίδαξα.

Ἀλλὰ, παιδιά μου, — πρέπει εἰλικρινῶς νὰ τὸ ὁμολογήσω, — ποτὲ δὲν θὰ ἠμπορέσητε νὰ

ζήσητε εὐχαριστημένοι καὶ εὐτυχεῖς ὅσον ἦτον ὁ φίλος μου ἱεροκῆρυξ, καὶ ὅσον ἀπόψε μὲ ἴδατε, ἂν δὲν μάθητε, καὶ ἂν δὲν πράξητε περισσότερα ἀφ' ὅ,τι σᾶς ἐδίδαξα μέχρι τοῦδε. Σᾶς ὠδήγησα πῶς πρέπει νὰ φέρησθε διὰ νὰ μὴ γίνητε μόνοι σας τῆς δυστυχίας αἴτιοι. Ὑπάρχουν ὅμως τόσαι περιπτώσεις τὰς ὁποίας δὲν ἠμπορεῖτε νὰ προῖδητε, τόσα δεινὰ τὰ ὁποῖα μὲ μόννας τὰς δυνάμεις σας δὲν δύνασθε νὰ μακρύνητε, καὶ ἡ δυστυχία εἶναι πάντοτε δυστυχία. Βεβαίως ἡ δυστυχία εἶναι υποφερτοτέρα ὅταν δὲν τὴν ἐπεφέραμεν ἡμεῖς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, παρ' ὅταν ἡμεῖθα οἱ ἴδιοι αὐτῆς αἴτιοι. Ὁδυνηρὰ ὅμως εἶναι καὶ μένει πάντοτε καὶ αὐτή.

Ὅχι μόνον ὅταν φθάσῃ εἶναι ὀδυνηρὰ, ἀλλὰ καὶ πρὶν φθάσῃ ἐκόρη, ὅταν μόνον τὴν φοβώμεθα, μόνον τὴν ὑποπτεύομεθα. Ὅταν ὁ γεωργὸς ποτίζων τὸν κῆπόν του λέγῃ καθ' ἑαυτὸν ἄρά γε αὐριον ὁ ποταμὸς δὲν θὰ τὸν πλημμυρήσῃ; Ὅταν ἄλλος πίπτῃ εἰς τὴν κλίνην του καὶ συλλογίζεται· ἄρά γε τὴν νύκτα λησταὶ δὲν θὰ μὲ γυμνώσουν, δὲν θὰ μὲ θανατώσουν; ἢ δὲν θὰ καταστρέψῃ ἄρά γε τὴν νύκτα πυρκαϊὰ καὶ τὸν

οἶκόν μου καὶ ὄλα μου τὰ ὑπάρχοντα; τότε, τέκνα μου, οὔτε δ κῆπός του, οὔτε δ οἶκός του δὲν τὸν εὐχαριστεῖ πλέον. Καὶ τίς εἰς τὸν κόσμον δύναται νὰ τῷ ἐγγυηθῆ ὅτι αὐτὰ καὶ ὅμοια ἄλλα δυστυχήματα δὲν θέλουσι πραγματικῶς τῷ συμβῆ. Ἡ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι δύναται νὰ ἔχη καὶ περὶ τούτου βεβαίαν ἀσφάλειαν, πόσον φοβερὰ δὲν μένει πάντοτε ἡ προσδοκία τοῦ θανάτου! Καλλιεργῶ ἴσως δι' ἄλλους τὸν κῆπόν μου! ἴσως αὐτὴν τὴν γύκτα εἶ ἀφήσω τὸν οἶκόν μου, εἶ χωρισθῶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ἀφ' ὅ,τι ἀγαπῶ εἰς τὸν κόσμον, καὶ τί εἶ γίνω τότε; — Ὅσον ἀκριβῶς καὶ ἂν τηρήσητε ὄλας τὰς συμβουλὰς ὅσας μέχρι τοῦδε σὰς ἔδωκα, αὐτὸν τὸν φόβον δὲν δύνασθε νὰ τὸν ἐξαλείψητε.

Ἀλλὰ μὴ λυπῆσθε! Ὑπάρχει τρόπος διὰ νὰ διασκεδάσητε καὶ τὸν φόβον τοῦτον. Ἡκούσατε ποῦ καὶ ποῦ μερικὰ ὡς τῶρα περὶ τοῦ τρόπου τούτου. Πρέπει ὅμως νὰ μάθητε περισσότερα διότι εἴσθε εἰς ἡλικίαν νὰ τὰ ἐννοήσητε.

Ἀκούσατε λοιπὸν μὲ προσοχὴν καὶ χαρῆτε. — Ὑπάρχει Θεός! μέγας ἰσχυρὸν καὶ πανάγαθον ὄν,

ελλάστης καὶ συντηρητῆς τοῦ παντός, γνωρίζων καὶ βλέπων ὅλας τὰς πράξεις μας, καὶ ὅλους μας τοὺς διαλογισμοὺς, μὴ ἐπιτρέπων νὰ δυστυχήσωμεν, ὁσάκις δὲν γινόμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ αἰτία τῆς δυστυχίας μας. Οὗτος εἶναι ὁ Θεὸς, ὅστις ἔπλασε τὸν ὥραϊον ἥλιον, ὅπως θερμαίνει καὶ φωτίζει τὴν γῆν μας, ὅστις στολίζει τὴν ἀνοιξιν μὲ χλόην, μὲ ἄνθη καὶ φύλλα, καὶ τὸ θέρος μὲ φυτὰ καὶ ἀφθόλους καρποὺς, ὅπως μᾶς τρέφωσιν ἠδύνοντες καὶ τὴν γεῦσίν μας· ὅστις πέμπει τὴν δρόσον, τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἄνεμον, διότι χωρὶς αὐτῶν τὰ φυτὰ οὐδὲ φύονται οὐδὲ τελεσφοροῦσιν. Οὗτος εἶναι ὁ Θεὸς, ὅστις ἔπλασε τὴν γῆν εἰς τερπνὴν κατοικίαν καὶ ἡμῶν καὶ ἄλλων πλασμάτων, ὅστις διέταξε, καὶ τὰ πτηνὰ νὰ κελαδῶσι τόσον μελωδικῶς, καὶ τοὺς βύακας νὰ ψιθυρίζωσι, καὶ τὰ ἄνθη νὰ εὐωδιάζωσι, καὶ τὸν ζέφυρον νὰ μᾶς ὀροσίζη εἰς τοῦ θέρους τὸν κάθωνα. Οὗτος ὁ Θεὸς, ὅστις ἐμόρφωσε τόσον θαυμασίως τὸ σῶμά μας καὶ τὰ μέλη του, καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν δύναμιν νὰ αἰσθάνηται, νὰ σκέπτηται καὶ νὰ χαίρηται.

Θεὸς, ὅστις μᾶς χαρίζει τόσα καλὰ, ἡμπορεῖ

νά μᾶς μισῆ, νά θέλῃ τήν δυστυχίαν μας; Ὁχι, τέκνα μου! Ὁχι ποτέ! ἐλπίζετε λοιπόν ἐπ' αὐτόν, καί μὴν ἔχετε φόβον. Ὅ,τι γίνεται, γίνεται κατὰ τὴν θέλησίν του, καί κατὰ θέλησίν του θέλετε γίνει εὐτυχεῖς, ἂν δὲν ἐπιφέρητε τὴν δυστυχίαν σας μόνοι σας. Ἀλλ' ἂν ἤμεθα καλοὶ ἄνθρωποι, δυνάμεθα νά διαμένωμεν πάντοτε ἡσυχοί, δυνάμεθα χωρὶς φόβων καί μεριμνῶν νά κοιμώμεθα τὴν νύκτα, διότι ἤξεύρομεν ὅτι Ὁν ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον ἀγρυπνεῖ δι' ἡμᾶς καί μᾶς προστατεύει.

— Ἀλλά, πάτερ μου, εἶπεν ὁ Χαρίλαος, ποῦ εἶναι ὁ Θεός;

— Ἐδῶ, τέκνα μου, ἀπεκρίθη ὁ Τιμαῖος, ἐδῶ καὶ παντοῦ, ἂν καὶ ἡμεῖς δὲν τὸν βλέπωμεν. Δὲν τὸν βλέπομεν δὲ διότι εἶναι ἀόρατος, διότι δὲν ἔχει σῶμα ὅποιον ἡμεῖς, ὥστε νά φαίνεται καὶ νά ψηλαφηται.

— Καὶ πῶς λοιπόν, εἶπεν ὁ Νεάνδρος, ἤξεύρομεν ὅτι εἶν' ἐδῶ, ἐν ᾧ δὲν τὸν βλέπομεν;

— Ἄκουσον, υἱέ μου, ἀπεκρίθη ὁ Τιμαῖος. Εἶδες ποτὲ τὴν ψυχὴν μου;

— Ὁχι.

— Ἀλλὰ δὲν πιστεύεις ὅτι ἔχω ψυχὴν, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ μου εἶναι παροῦσα ἐδῶ;

— Ὁ! βέβαια τὸ πιστεύω.

— Διατί τὸ πιστεύεις;

Ὁ Νεάνδρος ἐσκέφθη ὀλίγον καὶ ἔπειτα εἶπε· διότι σὲ ἀκούω νὰ ὁμιλῆς. — Διότι μὲ ἀκούεις νὰ ὁμιλῶ; ὅμως ἡ ὁμιλία γίνεται μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ μὲ τὸ στόμα τὰ ὁποῖα εἶναι μέλη τοῦ σώματός μου, καὶ ὄχι μὲ τὴν ψυχὴν. Ἴσως διότι μὲ ἀκούεις νὰ ὁμιλῶ λογικῶς· διότι μὲ ἀκούεις νὰ προφέρω ὄχι μόνον τόνους ἀπλοῦς, ἀλλὰ τόνους ἐκφράζοντας ἰδέας. Δὲν φρονεῖς τοῦτο;

— Ναὶ ὅμως δὲν ἤξευρα νὰ τὸ εἰπῶ ὡς τὸ εἶπες.

Πολλὰ καλὰ. Λοιπὸν φρονεῖς ὅτι ἡ ψυχὴ μου εἶναι καὶ παροῦσα ἐδῶ, διότι ἐνεργεῖ, δηλαδὴ παράγει ὅσας ἰδέας προφέρει τὸ στόμα μου. Ἄν λοιπὸν μάθης ὅτι καὶ ὁ Θεὸς καὶ ἐδῶ καὶ παντοῦ εἰς τὸν κόσμον ἐνεργεῖ καὶ παράγει τι, δὲν θέλεις πεισθῆ διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι παρῶν ἐδῶ καὶ παντοῦ;

— Βέβαια πρέπει, ἀπεκρίθη ὁ Νεάνδρος· διότι πῶς εἴμφορεῖ νὰ πράττη τίποτε εἰς μέρος ὅπου δὲν εἶναι παρῶν;

— ἔχεις δίκαιον. Ἄς ἰδῶμεν λοιπὸν ἂν ὁ Θεὸς πράττη τίποτε ἐδῶ καὶ πλησίον μας. Ἰδὲ αὐτὴν τὴν ὑψηλὴν λεύκην ἣτις ἐκτείνει τοὺς πρασίνοὺς τῆς κλάδου. Εἶπέ μοι, ποῖος τὴν ἔπλασε;

— Πῶς, ποῖος; ἐφύτρωσεν ἀπὸ τὴν γῆν.

— Ἀπὸ τὴν γῆν ἐφύτρωσε βέβαια· ἡ γῆ ὅμως πρέπει νὰ ἔχη παράδοξον δύναμιν διὰ νὰ γεννᾷ ἀπὸ τόσον μικρὸν σπόρον γιγαντιαῖον δένδρον. Ἀφ' ἑαυτῆς δὲν ἠμπορεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι εἶναι νεκρά, καὶ ὡς ἠξεύρετε, τὰ νεκρά καὶ ἄψυχα πράγματα τίποτε νὰ πράξουν δὲν ἠμποροῦν.

— Δὸς μοι τὴν ἄδειαν, γείτον, διέκοψεν ὁ καλὸς Εὐμένης. Τοῦτο δὲν μοὶ φαίνεται τόσον ὀρθόν. Ἰδοῦ, καὶ τὸ ὠρολόγιόν μου αὐτὸ νεκρὸν εἶναι ὅμως ἐργάζεται· στρέφει τὸν ὠροδείκτην, καὶ δεικνύει τὰς ὥρας.

— Βεβαίως, φίλε μου, ἀπεκρίθη ὁ Τιμαῖος. Ὅμως ἠθελε ποτε μάθει νὰ ἐργάζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀφ' ἑαυτοῦ, ἂν ὁ ὠρολογοποιὸς δὲν ὑπῆρχε; Λοιπὸν βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι τὸ ὠρολόγιον, ἀλλὰ κυρίως ὁ ὠρολογοποιὸς ὅστις στρέφει τοὺς ὠροδείκτας, ἂν καὶ δὲν ἔχη πλέον τὴν χειρὰ του εἰς αὐτούς. Ἡ πόσον ἠθελε κινεῖσθαι

τὸ ὥρολόγιον ἂν δὲν ὑπῆρχε κἀνεὶς νὰ τὸ ἐκτείνῃ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ; Εἰκοσιτέσσαρας ἢ τριάκονταῖσως ὥρας, καὶ μετὰ ταῦτα ἤθελε σταθῆ.

Τὸ αὐτὸ, τέκνα μου, συμβαίνει καὶ μὲ τὴν γῆν μας. Ποτὲ δὲν ἤθελε ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πράξῃ ἀφ' ἑαυτῆς τίποτε, ἂν ὁ Θεὸς δὲν τῇ τὴν εἴχεδῶσει. Καὶ ἡ δύναμις αὕτη δὲν ἤθελεν ἐκλείψει ἀμέσως, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἦτον πάντοτε παρὼν διὰ νὰ τὴν διατηρῇ. Τὸν χειμῶνα εἶναι ὡς νεκρὰ, εἶναι ὡς τὸ ὥρολόγιον ἀφ' οὗ ἔκαμε τὸν γύρον του καὶ ἐστάθη. Ἀλλ' ἕκαστον ἕαρ ὁ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος πλάστης ἐκτείνει ἐκ νέου τὸ ὥρολόγιον τοῦτο, διὰ νὰ κινηθῆ πάλιν καὶ διὰ νὰ παράξῃ νέα προϊόντα. Τότε φύονται φύλλα καὶ βόμβυκες, τότε ἀνοίγονται τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, καὶ ἀναδίδονται παμπούκιλα χόρτα, ἄνθα καὶ βότανα· τότε ἀνεγείρεται πάλιν ἡ φύσις μ' ἕλας τὰς νεανικὰς τῆς δυνάμεις ὡς νὰ εἴχε μόλις ἐξέλθει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ πλάστου.

Ὅχι δὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ διάρκεια τῶν πραγμάτων μὲ πείθει περὶ τῆς ἀδιακόπου συνεργείας τοῦ ὄντος τοῦ παραγαγόντος τὸ πᾶν. Ἄν τὸ ὄν τοῦτο διὰ μιᾶς ἔπαυε νὰ συντηρῆ τὰ

πάντα, τὰ πάντα ἤθελον ἐπιστρέφει εἰς τὸ μη-
δὲν, ἤθελον παύσει ὑπάρχοντα. Ὁ Θεὸς λοιπὸν
ἐνεργεῖ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπὶ παντός πράγ-
ματος εἰς τὸν κόσμον, ἐπομένως πρέπει νὰ ἦναι
καὶ εἰς ἕκαστον πρᾶγμα παρών.

Χαίρεσθε λοιπὸν, τέκνα μου, καὶ ὁσάκις ἐνερ-
γεῖτε τὰ χρέη σας, μὴν ἔχετε φόβον, διότι ὁ
Θεὸς εἶναι παρών· ὅπου καὶ ἂν ἤμεθα καὶ ὅπως
καὶ ἂν ἤμεθα, ἢ ἔξυπνοι ἤμεθα, ἢ κοιμώμεθα.
Καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς θέλει νὰ μᾶς καταστήσῃ εὖ-
τυχεῖς καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ἄλλην μέλλου-
σαν ζωὴν μετὰ θάνατον, περὶ τῆς ὁποίας ἄλλοτε
θέλω σᾶς εἰπεῖ περισσότερα. Ἀπαιτεῖ δὲ μόνον
νὰ πράττετε ὅ,τι σᾶς ἐδίδαξα ἕως τώρα, καὶ νὰ
ἐμπιστεύσῃτε ἐντελῶς εἰς αὐτόν. Τοῦτο πράττε-
τε, ἀγαπητὰ τέκνα μου· ὁ ἱεροκλήρυξ ὁ φίλος μου,
ὅστις ὡς σᾶς εἶπον, ἦτον τόσον φαιδρὸς καὶ τό-
σον εὐτυχῆς εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς
ἀσθενείας του καὶ ἕως τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου
του, συχνὰ μοι ἔλεγεν. Ἦθελον ἀποθάνει ὁ ἄθλιος
ἂν δὲν εἶχον πεποίθησιν εἰς τὸν Θεόν μου. Ὅμως
ἐπρόσθετεν, ὁσάκις εἶχον αἰτίας θλίψεως, ἐπε-
καλούμην τὸν Θεόν, ἐξέθετον μυστικῶς τὴν λύ-

πην μου εἰς αὐτόν καὶ δὲν ἤξεύρω πῶς μετ' ἐκείνην τὴν προσευχὴν ἠσθάνομην ἐμαυτὸν ἡσυχον καὶ εὐθυμον ὡς ἂν δὲν ἔπασχον παντελῶς.

Ταῦτα ὁ φίλος μου μ' ἔλεγε, καὶ εἶχε, παιδιά μου, δίκαιον. Πιστεύσατε εἰς τὸν γέροντα, πιστεύσατε εἰς τὴν πεῖράν του. Ἡ προσευχὴ τοῦ δικαίου, ὅστις ἐνατίθησιν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην του, ἡ τοιαύτη προσευχὴ πάντοτε εἰσακούεται. Καὶ ἂν ὁ Θεὸς δὲν μᾶς δίδῃ πάντοτε ὅ,τι τὸν ζητοῦμεν, μᾶς δίδει ὅμως βεβαίως ἄλλο τι καλλίτερον, δηλαδὴ εἰρήνην τῆς διαθέσεως, εὐχαρίστησιν πρὸς τὴν τύχην μας καὶ ἀσφαλῆ ἐλπίδα ὅτι θέλομεν κατασταθῆ εὐτυχέστεροι εἰς τὸ μέλλον.

Καὶ πῶς νὰ μᾶς δώσῃ ὅ,τι ζητοῦμεν ἀπ' αὐτόν; Πολλάκις ἀπερισκέπτως ζητοῦμεν πράγματα δυνάμενα νὰ μᾶς καταστήσουν δυστυχεστάτους. Ἐγνώρισα χωρικὸν ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν εὐτυχία μεγαλητέρα ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τοὺς θησαυρούς. Βεβαίως πολλάκις θὰ τοὺς ἐζήτησε καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅπως δὴποτε συνέπεσε νὰ κληρονομήσῃ αὐτὸς μερικὰς χιλιάδας διστήλων. Ἀκόμη δὲ δὲν ἔλαβε τὰ χρήματα

καὶ ἐπώλησε τὸν ἀγρὸν τοῦ καὶ τὴν καλύβην
 τοῦ, καὶ ἦλθεν ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν, παύσας νὰ
 ἐργάζεται καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός τοῦ. Τὰ
 παιδιά τοῦ διεφθάρησαν, ἐν ᾧ οἱ γονεῖς ὄλην
 τὴν ἡμέραν ἔπινον καὶ ἔπαιζον. Ὀλίγοι χρόνοι
 παρῆλθον, καὶ οἱ διεφθαρμένοι υἱοὶ τοῦ ἤρχισαν
 νὰ κλέπτουν πρῶτον αὐτὸν, καὶ ἔπειτα καὶ τοὺς
 ἄλλους. Τὸν ἕνα συνέλαβεν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸν ἐκρέ-
 μασεν. Ὁ ἄλλος ἔφυγε καὶ περιφέρεται εἰς τὸν
 κόσμον ὡς ἀγύρτης. Ἡ μήτηρ διὰ τὴν διαγω-
 γὴν τῆς ἐρβρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ὁ πατὴρ
 ἀπέθανε πάμπτωχος. Εἰς τί λοιπὸν τὰ πλούτη
 τὸν ἐχρησίμευσαν; Πόσον εὐτυχέστερος δὲν θὰ
 ἦτον ἂν ἔμενεν εἰς τὴν προτέραν κατάστασίν τοῦ.
 Ἰδοῦ, τέκνα μου, πόσον πολλάκις δὲν ἠξέυρομεν
 τί ἐπιθυμοῦμεν.

Μόνος ὁ Θεὸς ἠξέύρει τί συντελεῖ εἰς τὴν εὐ-
 τυχίαν μας, καὶ καθιστᾷ βεβαίως εὐτυχῆ τὸν
 δίκαιον καὶ τὸν ἀγαθόν. Ἦμην ἀσθενής, καὶ
 ἀνέκραξα. « Ἐλέησόν με ὁ Θεός », καὶ ὁ Θεός
 μ' ἔδωκε δυνάμεις ὥστε νὰ ὑποφέρω τοὺς πό-
 νους μου, καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ ἠθέλησε νὰ μοὶ
 χάριση καὶ τὴν υἰγιάν μου πάλιν. Ἦμην πτω-

χός, καὶ προσπεσὼν εἰς τὸν Θεὸν προσευχήθη, καὶ ὁ Θεὸς μ' ἐβοήθησε. Μ' ἔδωκε δύναμιν καὶ περιστάσεις νὰ ἐργασθῶ καὶ νὰ σωθῶ ἀπὸ τὴν ἀνέχειαν. Εἰργάσθη καὶ τὸν ἠὺχαρίστησα· καὶ παρηγορήθη, καὶ καθησύχασα. Βλέπετε, παιδία μου, πόσον εὐσπλαγχνος εἶναι ὁ Θεὸς μας καὶ πόσον μᾶς ἀγαπᾷ. Καὶ ἂν ἀκόμη ὅτε τὸν ἐπεκαλέσθη δὲν μὲ εἶχε σώσει ἀπὸ τὴν ἀσθενεῖαν καὶ ἀπὸ τὴν πτωχείαν, δὲν ἤθελον διὰ τοῦτο ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀγαθότητός του, ἀλλ' ἤθελον συμπεράνει ἐξ ἐναντίας ὅτι μοὶ εἶναι ὠφέλιμον νὰ διαμείνω ἀσθενής καὶ πτωχός, καὶ ἡ ἰδέα αὕτη ἤθελε μὲ καταπραῦνει.

Διότι μάθετε παιδία μου, ὅτι πολλάκις μᾶς συμφέρει νὰ ἤμεθα δι' ὀλίγον καιρὸν δυστυχεῖς. Πόσοι ἤθελον καταντήσει κακοῦργοι· ἂν τοῖς ἦτο συγχωρημένον νὰ ἐντρυφῶσι πάντοτε εἰς τὴν εὐτυχίαν! Ἡ εὐτυχία εἶναι πολλάκις μήτηρ τῆς ὑπερηφανείας, ἐνῶ αἱ δεινὰὶ περιστάσεις μᾶς ἀνακαλοῦσιν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ εἰς τὰ χρέη μας. Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἀγαπητοί μου, ἤθελον γίναι χειρότερος ἀφ' ὅ,τι εἶμαι, ἂν ἰδιαιτέρως εἰς τῆς νεότητός μου τοὺς χρόνους δὲν εἶχαν ὑπο-

φέρει δυσαρρεσκείας. Ἀφ' οὗ ὅμως διὰ συνεχοῦς πείρας παρετήρησα ὅτι ἐδυστύχουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅταν ἐπραττον κακὴν τινα πράξιν, ἃς δοκιμάσω, εἶπα, ἴσως ἐπιτύχω καλλίτερα πράττων πάντοτε πράξεις καλὰς, καὶ ἔκτοτε ποτὲ δὲν ὑπέφερα ἀληθῆ δυστυχίαν.

Ἐκτοτε δὲν λέγω ὅτι δὲν μὲ συνέβησαν πολλὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑπέφερα μὲ ὀλιγωτέραν δυσκολίαν ἀπὸ πρότερον, καὶ παρετήρησα μέχρι τέλους ὅτι ὅσαι συμφοραὶ δὲν μοὶ συνέβησαν ἐξ ἰδίου μου σφάλματος, μέχρι τέλους ἐπέβαινον πρὸς ὄφελός μου πάντοτε. Συνέβη π. χ. νὰ γνωρισθῶ μὲ προὔχοντάτινα. ὅστις ἔμελλε νὰ θαλασσοπορήσῃ. Μὲ ἠγάπα δὲ τόσον, ὥστε μοὶ ὑπεσχέθη νὰ μὲ πλουτίσῃ, καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πρόοδόν μου, ἂν ἤθελον νὰ τὸν συνοδεύσω εἰς τὴν ὁδοιπορίαν του. Ἐννοεῖται ὅτι μὲ μεγίστην προθυμίαν ἐδέχθη τὴν πρότασίν του. Τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα διὰ νὰ κινήσωμεν, ὅταν ἔπεσα βαρέως ἀσθενῶν. Ἡ δυστυχία αὕτη μοὶ ἐφάνη μεγίστη, καὶ ὀλίγον ἔλλειψε ν' ἀδημονήσω ἀνοήτως κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ ἰσχυρὸς φίλος μου, μὴ δυνάμενος νὰ μὲ περιμείνῃ ἐπὶ

πολύ, απέπλευσε, και εἶδα ματαιωθείσας ὄλας μου τὰς ἐλπίδας. Ἡ θλίψις μου ἦτον ἀπαρηγόρητος· ἀλλὰ τί μανθάνω ἐντὸς ὀλίγου; Ὅτι τὸ πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤθελα νὰ ἐπιβῶ, προσεβλήθη ἀπὸ πειρατὰς, και ὄλοι οἱ ἐπιβάται ἐσυλλήφθησαν και ἠχμαλωτίσθησαν.

Τότε ἀνεγνώρισα τὴν ἀγαθότητα τῆς θείας προνοίας, και τὴν ἀπόνοιάν μου ὅτι συνέλαβον ἀμφιβολίας περὶ αὐτῆς. Ἐκτοτε εἶμαι πάντοτε μὲ τὴν τύχην μου εὐχαριστημένος, και ἂν πολ- λάκις δὲν ἐννοῶ εἰς τί διάφοροι δειναὶ περιστάσεις ἠμποροῦν νὰ μοὶ εἶναι ὠφέλιμοι.

Και τῷ ὄντι θὰ εἴμεθα τολμηροὶ ἂν εἴχωμεν τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἐννοῶμεν τοῦτο εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ἐπρεπε νὰ ἤμεθα ὡς ὁ Θεὸς πάνσωφοι, και νὰ βλέπωμεν εἰς τὸ μέλλον τί θέλει εἶσθαι τοῦ δεινὸς ἢ δεινὸς συμβάντος τὸ ἀποτέλεσμα μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν ἴσως. Πανσόφως ὅμως ὁ ἀγαθὸς πλάστης ἐκάλυψεν εἰς τὰ βλέμματά μας τὸ μέλλον.

Εἰς τὴν νεότητά μου εἶχον ὑποφέρει ἐν δυστήχημα, και δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐννοήσω εἰς τί μοὶ ἦτον ὠφέλιμον. Τότε φρόνιμός τις γέρων και

εὐσεβῆς, ἔχων πολὺ περισσοτέραν πείραν ἀπὸ ἐμὲ, καὶ θέλων νὰ μὲ παρηγορήσῃ, μοὶ διηγήθη πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὄνειρον, μεῖναν ἔκτοτε ἐγκεχα-
ραγμένον εἰς τὴν ἐνθιμήσίν μου, καὶ ἐπανερχόμε-
νον πάντοτε δσάκις μοὶ συνέβαινε δυσάρεστόν τι.

« Ἄν κ' ἐπροσπάθουν, μοὶ εἶπεν ὁ σεβάσμιος αὐτὸς φίλος μου, μὲ πολὺν ζῆλον νὰ εὐτυχήσω μόνον ἀρέσκων εἰς τὸν Θεὸν δι' εὐθείας διαγω-
γῆς, μοὶ συνέβη ὅμως αἴφνης δυστυχία, ἥτις μεγάλως μ' ἐλύπησεν. Εἰς τὸ βάθος τῆς θλίψεώς μου ἤρχισα ν' ἀμφιβάλλω ἂν τῷ ὄντι ὁ Θεὸς κή-
δηται τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἂν φροντίζῃ περὶ τῆς εὐτυχίας των. Ἡ ἀμφιβολία δ' αὕτη μοὶ ἀπέσπασε πικρὰ δάκρυα καὶ μὲ ὑγροὺς ὀφθαλ-
μοὺς μὲ κατέλαβεν ὕπνος ».

« Ἐκεῖ ἐνυπνιάσθην ὅτι ἐπλανήθην εἰς δρόμον ἄγνωστον, καὶ ἔμεινα ὀλίγας στιγμὰς ἀμφιβάλ-
λων πρὸς ποῦ νὰ στραφῶ, ὅταν ἤλθεν ἄνθρωπος πρὸς ἐμὲ καὶ μ' ὑπεσχέθη νὰ μαι δείξῃ τὸν δρόμον καὶ νὰ μὲ συνοδεύσῃ. Τὸν ἠκολούθησα λοιπὸν, καὶ μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸν οἶκον ἀνθρώπου ὅστις μ' ἐδέχθη φιλοφρόνως, κ' ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ὁ ἄριστος τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν δ' ἀνεχωρήσαμεν,

εἶδα μὲ θαυμασμὸν ὅτι ὁ ὁδηγός μου ἐπῆρεν ἀπὸ τὴν τράπεζαν ὠραίαν ἀργυρᾶν φιάλην».

« Τὴν δευτέραν ἡμέραν κατελύσαμεν εἰς τὸν οἶκον ἀνθρώπου κακοῦ, ὅστις μὲντοι συγκατένευσε νὰ μᾶς παραχωρήσῃ μικρὰν γωνίαν ὑπὸ τὴν στέγην του. Ὁ ἄνθρωπος ἦτον ἐν γένει κακὸς τροπος, καὶ ἀπὸ τὸ στόμα του ἀδιακόπως φωνὴ καὶ κατάραι ἤκούοντο. Εἰς αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ὁ ὁδηγός μου ἀφῆκε τὴν ἀργυρᾶν φιάλην, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγαθοῦ οἰκοδεσπότης ».

« Τὴν τρίτην ἡμέραν κατελύσαμεν πάλιν εἰς καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου οἰκίαν. Ἄλλ' ἔταν ἀπερχόμεθα, ὁ ὁδηγός μου ἐπυρπόλησε τοῦ ἀνθρώπου τούτου τὸν οἶκον. Ἐγὼ δὲ ἔφριξα διὰ τὴν κακίαν του· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ εὔρω μόνος τὸν δρόμον μου, ἠναγκάσθην νὰ τὸν ἀκολουθήσω καὶ πάλιν ».

« Τὴν ἐπιούσαν μὲ ὠδήγησεν εἰς ἀνθρώπου ἀρίστου, ὅστις ἦτον τῆς ἀγαθότητος τὸ πρωτότυπον. Ὁ ὁδηγός μου ἐπροφασίσθη ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν δρόμον καλὰ, καὶ ὁ ξενοδόχος μας μᾶς ἔδωκε τὸν ἰδίον του υἱὸν διὰ νὰ μᾶς τὸν δείξῃ.

Μόλις ὅμως ἐφθάσαμεν εἰς γέφυραν, καὶ ὁ ὁδηγός μου ἔσπρωξε τὸν υἱὸν τοῦ ἀγαθοῦ εὐεργέτου μας εἰς τὸν ποταμὸν καὶ τὸν ἔπνιξεν. Ἡ ἀποτρόπαιος αὕτη πράξις ἐξήντηλσε πλέον τὴν ὑπομονήν μου. Τέρας! ἔκραξα προτιμῶ νὰ πλανηθῶ μόνος μου εἰς τὰ ἀγνωστα αὐτὰ μέρη, παρὰ νὰ σὲ συνοδεύσω εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς, ἥτις εἰς πᾶσαν στιγμὴν πρέπει ν' ἀνοιξῆ καὶ νὰ σὲ καταπίη. — Ἐν ᾧ ὅμως ἐλάλουν ἀκόμη, λάμψις ἐχύθη τριγύρω μου, καὶ ὁ ὁδηγός μου ἐνεδύθη σχῆμα καὶ ἀξιοπρέπειαν ὑπεράνθρωπον. Τότε ἐγὼ κατέπεσα εἰς τὴν γῆν ἐνώπιόν του, ἐκεῖνος ὅμως μὲ ἀνήγειρε καὶ μοι εἶπε. Μάθε τὰς ὁδοὺς τῆς προνοίας, τὴν ὁποίαν ὑπηρετῶ. Ἡ φιάλη τὴν ὁποίαν ἔλαβα πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν, ἦτον φαρμακευμένη, διὰ τοῦτο τὴν ἀφῆρες ἀπὸ τὸν κάλὸν καὶ τὴν ἔδωκα εἰς τὸν κακὸν πρὸς ποινὴν του. Ὑπὸ τὴν στάκτην τοῦ οἴκου τὸν ὁποῖον ἔκαυσα, κρύπτεται θησαυρὸς καὶ ὁ ἀγαθὸς οἰκοδεσπότης θέλει τὸν εὔρει, καὶ μεταχειρισθῆ πρὸς σκοποὺς ἀγαθοεργούς. Ὁ νέος τὸν ὁποῖον ἔβριψα εἰς τὸν ποταμὸν ἤθελεν ἐντὸς ὀλίγου θανατώσει τὸν πατέρα του, καὶ γίνεαι βάσανον τῆς

μητρός του διὰ τῶν ἐλαττωμάτων του. Σέβου τὸν Θεὸν, καὶ παραδίδου εἰς αὐτὸν μόνον ἀλλὰ μὴ θέλης νὰ ἐπικρίνης τὰς ὁδοὺς τῆς προνοίας του.

Τοιοῦτον ὄνειρον μοὶ διηγήθη ὁ φίλος μου, καὶ ὅταν ποτὲ καὶ σεῖς γίνητε ἐμπειρότεροι τῶν κατὰ τὴν ζωὴν, θέλετε ἰδεῖ μυρία παραδείγματα καὶ εἰς σᾶς καὶ εἰς ἄλλους, ὅτι πολλάκις φαινόμενα εὐτυχία εἶναι ἀληθεῖς δυστυχία, καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας πολλά δυστυχήματα εἶναι ἀληθεῖς εὐεργεσίαι τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ καὶ προωρισμένοι ἂν ᾔσθε μόνον δυστυχίας νὰ ὑποφέρητε, καὶ ἂν πέπρωται ν' ἀποθάνητε θάνατον ἄθλιον, θέλει πάντοτε σᾶς μένει ἀναφαίρετος μία παρηγορία, ἂν τῶν δυστυχημάτων σας δὲν εἴσθε σεῖς οἱ ἴδιοι αἴτιοι, καὶ τὴν παρηγορίαν ταύτην θέλω νὰ διδάξω.

Παιδιά εἴμεθα ἀθάνατοι· ποτὲ δὲν ἀποθνήσκωμεν. Ναι τὸ σῶμα τὸ συγχείμενον ἀπὸ κρέας καὶ ὀστά, θέλει καὶ ἀποθάνει καὶ διαλυθῆ. Ἡμεῖς ὅμως, ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τοῦ σώματος τούτου, θέλωμεν τότε μεταβῆ εἰς ἄλλην ζωὴν, ὅπου θέλωμεν ζῆ αἰωνίως χωρὶς ἀσθενειῶν, χωρὶς ἐλείψεων, χωρὶς πόνων. Τοῦτο τὸ μέλλον μᾶς

ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς ἂν πράττωμεν εἰς τὴν γῆν ὅ,τι
 θυνάμεθα, διὰ νὰ ἤμεθα καλοὶ ἄνθρωποι. Ὅσοι
 δὲν ἀσχολοῦνται εἰς τοῦτο θέλουν ζῆσει αἰωνίως
 κ' ἐκεῖνοι, ὅχι ὅμως εἰς εὐτυχίαν, ἀλλ' ὅπου
 θέλουσι μεταβῆ, θέλουσι πάσχει διὰ τὰ ἐλατ-
 τώματά των, καὶ δι' ὅσας κακίας δὲν μετενόησαν.

Ἄλλοτε, ἀγαπητοί μου, εἰς τὸ εἶπῶ πόθεν
 τὰ ἤξεύρω αὐτά. Ἔως τότε πιστεύσατε τοὺς λό-
 γους μου, ἢ μάλλον ἰδέτε ἀπὸ τὴν διαγωγὴν μου,
 ὅτι εἶμαι ἐντελῶς πεπεισμένος. Εἶμαι γέρων
 καὶ τὸ σῶμά μου δὲν θ' ἀργήσῃ ν' ἀποθάνῃ. Ὡ
 τέκνα μου! Ἄν δὲν ἤξευρον ὅτι ὁ κυρίως Ἐγὼ,
 ὅτι ἡ ψυχὴ μου εἶναι ἀθάνατος, ἂν δὲ ἤξευρον
 ὅτι ὁ ἀγαθὸς Θεὸς, ὅστις εἰς τοῦτον τὸν κόσμον
 ἤδη μοὶ ἐπιδαψίλευσε τόσην εὐδαιμονίαν, θέλει
 μὲ προστατεύσει καὶ μετὰ τοῦ σώματός μου
 τὸν θάνατον, θέλει μὲ βοηθήσει, θέλει μὲ κα-
 ταστήσει εὐτυχῆ, πόσον ἀύλιος ἤθελον εἶσθαι!—
 Ἀλλὰ τὸ ἤξεύρω, τὸ ἤξεύρω τόσο βεβαίως, κα-
 θὼς βλέπω τοὺς ἀστέρας ἐκείνους νὰ λάμπωσιν
 εἰς τὸν οὐρανόν. Θέλω ζῆ, θέλω εἶσθαι ἀσυγ-
 κρίτως εὐτυχέστερος ἀφ' ὅ,τι δύνανται νὰ μὲ
 καταστήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς ὅλοι οἱ βασιλεῖς αὐτῆς.

Καὶ σεις, παιδιά μου, καὶ σεις θέλετε ποτὲ μὲ ἀκολουθήσει εἰς καλητέραν, εἰς τὴν αἰώνιαν ἐκείνην ζωὴν, ἂν προσπαθήσητε νὰ γίνητε ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι. Τότε θέλομεν συναπαντηθῆ πάλιν θέλομεν πάλιν ἀγαπᾶσθε· καὶ ἡ χαρὰ μας διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ εὐτυχίαν μας, καὶ διὰ τὸν πανάγαθον Θεὸν ὅστις μᾶς ἤνωσε πάλιν, θέλει εἶσθαι ἀπέραντος.

Ὡ φίλτατά μου παιδιά! ὦ! ἄς μὲ συνοδεύσῃ εἰς τὸν τάφον ἢ παρηγοριά ὅτι θέλετε ὑπακούσει κατὰ πάντα τὸν γέροντα πατέρα σας, τὸν φίλον σας, ὅστις τόσον πιστῶς, τόσον ἐγκαρδίως σας ἀγαπᾷ, καὶ ὅτι θέλετε οὕτω γίνεαι ἄξιοι τῆς εὐδαιμονίας ἣτις θέλει μὲ δεχθῆ ἐντὸς ὀλίγου καιροῦ. Εἰπέτε, ἀγαπητοὶ τῆς καρδίας μου, εἰπέτε. Δύναται νὰ μὲ συνοδεύσῃ αὕτη ἡ ἐλπίς;

Τὰ παιδιά ἐρρίφθησαν τεθλιμμένα εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἔδοσαν δι' ἀφθόνων δακρύων τὴν ζητουμένην ὑπόσχεσιν. Τότε ὁ Τιμαῖος εἶπε τοὺς ἄξιονημονεῖτους λόγους. *Εὐλογία Θεοῦ εἶναι τὰ εὐσεβῆ καὶ εὐπειθῆ τέκνα.* Καὶ εἰς ὅλων τὰς καρδίας ἐπεχύθη τὸ εὐσεβὲς αἶσθημα.

Τ Ε Λ Ο Σ .

ΒΙΟΣ ΣΟΛΩΝΟΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Κατ' έγκρισιν του επί των Δημοτικών

Σχολείων Γενικοῦ Διευθυντηρίου.

Υπό Γ. Π.

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΟΛΥΜΕΡΗ.

1844.

ΓΜ 3952

ΒΙΟΣ

ΣΟΛΩΝΟΣ

ΠΡΟΣ ΚΑΘΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΧΜΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΑ ΚΑΙ

ΥΠΟΥΡΧΟΝ

ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΩ

ΕΝ ΤΗΣ ΤΥΠΟΤΗΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

1844

ΣΟΛΩΝ.

Ἐγεννήθη τὸ τρίτον ἔτος τῆς 35 Ὀλυμπιάδος 645 ἔτη πρὸ Χριστοῦ· ἔγινεν ἑπαρχος τῶν Ἀθηνῶν τὸ τρίτον ἔτος τῆς 45 Ὀλυμπιάδος 598 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς 55, εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ὀκτώ ἐτῶν (560 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.)

Ο Σόλων ἐγεννήθη εἰς τὴν Σαλαμῖνα κατὰ τὴν 35 Ὀλυμπιάδα, καὶ ἐκατάγετο ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Ἐξηκαστίδης καὶ ἐγενεαλογεῖτο ἀπὸ τὸν βασιλέα Κόδρον· ἡ δὲ μήτηρ του ἦτον ἐξαδέλφη τῆς μητρὸς τοῦ Πεισιστράτου. Ἐμεταχειρίσθη μέρος τῆς νεότητός του εἰς τὴν περιγῆται τὴν Αἴγυπτον, ἣτις τότε ἦτον ἡ Καθέδρα τῶν σοφῶν. Ἀφοῦ δὲ ἔλαβε γιώσεις περὶ τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἐδιδάχθη τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων, ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου διὰ τὰς σπανίας ἀρετὰς καὶ τὴν γονι-

μότητα τοῦ πνεύματός του, ἐπέτυχε τὰ σημαντικώτερα ἀξιώματα.

Ὁ Σόλων ἦτον ἄνθρωπος μὲ μεγάλην σοφίαν, ἠνομιμένην μὲ πολλὴν ἀνδρίαν, σταθερότητα καὶ εὐκρίνειαν. Ἦτον ἐξαίρετος ῥήτωρ, ποιητής, νομοθέτης, καὶ καλὸς μαχητής. Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἐστάθη ἄριστος ζηλωτής ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του, καὶ ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν τράνων. Δὲν ἐπροσηλώθη εἰς κανένα διδάσκαλον καθὼς ἔκαμεν ὁ Θαλῆς· καὶ ἀμελοῦσε τὴν γνώρισιν τῶν φυσικῶν αἰτιῶν, καταγινόμενος ὅλως εἰς τὴν Ἠθικὴν καὶ Ποιητικὴν. Τὸ ἀκόλουθον γνωμικόν του ἦτον ὁ μόνος κανὼν τῆς ζωῆς του *Πᾶν μέτρον ἄριστον*.

Ἡ μεγάλη φήμη τοῦ Θάλητος παρεκίνησε τὸν Σόλωνα νὰ πλεύσῃ εἰς Μίλητον πρὸς ἐντάμισίν του. Ἀφοῦ δὲ κάμποσον ἐσυνομίλησε μὲ τὸν φιλόσοφον τοῦτον, ὃ Θαλῆ, τοῦ εἶπεν ὁ Σόλων, θαυμάζω πῶς νὰ μὴ θελήσῃς ποτέ νὰ ὑπανδρευθῆς διὰ νὰ ἀποκτήσῃς τέκνα καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃς τὴν γλυκυτέραν εὐχαρίστησιν εἰς τὴν ἀνατροφὴν

των. Εἰς αὐτήν του τὴν παρατήρησιν, ὁ Θαλῆς δὲν ἀπεκρίθη τίποτε. Ἄλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἠρμήνευσεν ἓνα ἄνθρωπον νὰ ὑπάγῃ πρὸς ἐπίσκεψίν του, ὑποκρινόμενος ὅτι εἶναι ξένος καὶ ὅτι ἔρχεται ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἀφοῦ δὲ ὁ ξένος οὗτος ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Σόλωνα, τὸν ἠρώτησεν ὁ Σόλων νὰ τοῦ εἰπῇ τί νέκ ἔχει ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ ξένος, παρὰ τὸν θάνατον νέου τινὸς Ἀθηναίου, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπικηδίων πομπὴν ἐσυνώδευεν ὅλη ἡ πόλις, διότι ἦτον λαμπρᾶς καταστάσεως, καὶ υἱὸς ἀνδρὸς ἀφ' ὅλου τὸν λαὸν ὑπερτιμωμένου, ὅστις μάλιστα εὑρίσκεται πρὸ καιροῦ ἔξω τῆς πατρίδος του. Καὶ πῶς ὀνομάζεται ὁ πατὴρ τοῦ νέου ; τὸν ἠρώτησεν ὁ Σόλων. Ἰκουσα τὸ ὄνομά του, ἀπεκρίθη ὁ ξένος, πλὴν δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι· ἤξεύρω ὅμως, ὅτι ὅλος ὁ κόσμος τὸν ἔλεγε μεγάλῃς σοφίας ἄνθρωπον. Ὁ δὲ Σόλων μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑποφέρῃ τὸν ἠρώτησεν, ἂν ὀνομάζετο Σόλων. Ὁ ξένος τότε ἀπεκρίθη ὀρμητικῶς, Ναί ! αὐτὸς εἶναι. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη ἔκαμε τόσον θαθεῖαν καὶ ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν

Σόλωνά, ὥστε ἤρχισε νὰ σχίζῃ τὰ φορέματά του, νὰ τίλλῃ τὰ μαλλία του, νὰ τύπτῃ τὴν κεφαλὴν του, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐγκρατεύεται ἀπὸ κανέν τῶν ὅσα συνειθίζουσι νὰ κάμνωσι καὶ νὰ λέγωσιν οἱ τεθλημένοι. Ὁ Θαλῆς ἤρχισε νὰ γελά διὰ τὰ διάφορα κινήματα τοῦ Σόλωνος, καὶ τοῦ εἶπεν, ὦ Σόλων φίλε μου, ἰδοὺ τί μὲ φοβερίζει νὰ ὑπανδρευθῶ. Φοβοῦμαι τὸν ζυγὸν τῆς ὑπανδρείας, διότι γνωρίζω ἀπὸ τὴν λύπην τοῦ σωφτέρου ἀνδρός, ὅτι καὶ ἡ πλέον γενναία καρδιά δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὰς θλίψεις τὰς γεννωμένας ἀπὸ τὴν φιλοστοργίαν καὶ ἀπὸ τὴν διὰ τὰ τέκνα ἐπιμέλειαν. Μὴ ταραττεσαι λοιπὸν περισσότερον, ἐπειδὴ ἡ εἶδησις αὐτῆ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μῦθος πεπλασμένος πρὸς εὐχαρίστησιν.

Ἄλλοτε πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμον σκληρὸν πόλεμον μὲ τοὺς μεγαρεῖς περὶ τῆς νήσου Σαλαμῖνος, ὃ ὁποῖος διήρκεσε πολὺν καιρὸν. Ἄφου ἔγειναν πολλαὶ σφαγαὶ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν νικηθῆ· καὶ ἀπαυδῆσαντες νὰ χύνωσι τοσοῦτον αἷμα, ἐδιώρισαν κεφαλικὴν ποινὴν ἐναντίον

ἐκείνου, ὅστις πρῶτος ἤθελε τολμήσει νὰ προτείνῃ πόλεμον εἰς ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῖνος, τὴν ὁποίαν διακατεῖχον οἱ Μεγαρεῖς. Ὁ δὲ Σόλων φοβούμενος μὴ προξενηθῆ ἄλῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐὰν ὠμιλοῦσε· καὶ, ἂν ἐσιωποῦσεν, ἡ σιωπὴ τοῦ μὴ σταθῆ ἐπιζήμιος εἰς τὴν πατρίδα του, ἀπεράσισε νὰ προσποιηθῆ τὸν παράφρονα, διὰ νὰ δύνῃται, μὲ αὐτὴν τὴν πρόφασιν, νὰ εἴπῃ καὶ νὰ κάμῃ ἀτιμωρήτως ὅ,τι ἤθελεν, ὅθεν ἐνήργησε νὰ διαδοθῆ λόγος καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ὅτι ἐφρενοβλάφθη.

Ἄφου δὲ ἐσύνθεσε στίχους τινὰς ἐλεγείους καὶ τοὺς ἀπεμνημόνευσε, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του μὲ καταξεσχισμένον χωρικὸν ἔνδυμα, μὲ σχοινίον δεμένος ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ μὲ κάλυμμα κατερρυπώμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφου τὸν εἶδον εἰς τοιαύτην κατάστασιν τὸν ἐπεριτριγύρισαν ὅλοι· ὁ δὲ Σόλων ἀνέβη εἰς τὸ θῆμα καὶ ἐξεφώνησε τοὺς ἐλεγείους στίχους· παρὰ τὴν συνηθειάν του ~~εἶπε~~ εἶπε, νὰ μὴν ᾔσκον πατρίς μου αἱ Ἀθηναί! ἄχ! ἤθελα νὰ εἶμαι γεννημένος εἰς τὴν Φολέγανδρον, εἰς τὴν Σίκκινον, ἢ εἰς τόπον ἔτι φρικω-

δέσπερον καὶ βαρβαρικώτερον· τουλάχιστον δὲν ἤθελα λυπεῖσθαι ἐλέπον ἐμαυτὸν δακτυλοδεικτούμενον καὶ ἀκούων νὰ λέγωσιν, Ἰδοὺ ἕνας Ἀθηναῖος, ὅστις ἐσώθη αἰσχυρῶς ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα. Ἄς σπεύσωμεν πρὸθύμως διὰ νὰ ἐξαλείψωμεν τὸ ὄνειδος τὸ ὁποῖον ἐλάτσαμεν καὶ διὰ νὰ ἀνακτήσωμεν τὴν πολυπόθητον ἡμῶν γῆν, τὴν ὁποῖαν ἀδίκως κατακρατοῦν οἱ ἐχθροὶ μας. Οἱ λόγοι οὗτοι ἔκαμαν τόσῃν ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἀθηναίων, ὥστε ἀμέσως ἠκύρωσαν τὸ εἰρημένον διάταγμα καὶ ἔλαβον εἰς χεῖρας τὰ ὄπλα μὲ σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ κάμωσι παλιν πόλεμον κατὰ τῶν μεγορέων, ἐκλέξαντες τὸν Σόλωνα ἀρχηγὸν διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ πολέμου. Ἐπέβη λοιπὸν ὁ Σόλων μὲ τοὺς ἀνθρώπους του εἰς πολλὰ ἀλιέων πλοῖα ἅρμα καὶ προσωρμίσθη μετ' ὀλίγον πλησίον τῆς Σαλαμίνας· οἱ δὲ Μεγαρεῖς εὐρισκόμενοι εἰς τὴν πόλιν ἐξ ἀπουσίας περιέτρεχον ἔνοπλοι ἀτάκτως, κ' ἐπεμψαν ἐν πλοῖον διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὸ ἀκολουθεῖ. Τὸ πλοῖον τοῦτο πλησιάσαν ἐσυλλήθη ἀπὸ τὸν Σόλωνα, ὅστις ἀφοῦ ἔδωσε τοὺς εἰς

αὐτὸ Μεγαρεῖς, ἀπέβίβασεν ἀντ' αὐτῶν τοὺς γενναϊότερους μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ἐδιόρισε νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὴν Σκλαμῖνα προφυλαττόμενοι ὅσον τὸ δυνατὸν μὴ φανερωθῶσιν. Αὐτὸς δὲ ὑπῆγε μὲ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος διὰ νὰ κτυπήσῃ τοὺς Μεγαρεῖς, ὅπου τοὺς εὔρεν ἐστρατοπεδευμένους· ἐνῶ δὲ ἤρχισε νὰ μάχεται μὲ τοῦτους, οἱ σταλθέντες διὰ τοῦ πλοίου ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐκυρίευσαν. Μετὰ κειρὸν οἱ Μεγαρεῖς ἐζητοῦσαν πάλιν νὰ ἀνγκιτήτωσι πεισματωδῶς τὴν Σκλαμῖνα, πλὴν δὲν ἐκκτόρθωσαν τίποτε. Τελευταῖον, ἠναγκάσθησαν ἀμφοτέρω τὰ μέρη νὰ διορίσωσιν Αἰρετοκριτὰς τοὺς Λικεδαιμόνους· ὁ Σόλων ἀπέδειξεν ἔμπροσθεν τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπεσταλμένων, ὅτι Φιλαῖος καὶ Εὐρυσάκης, υἱοὶ τοῦ Αἴαντος, βασιλέως τῆς Σκλαμῖνος, ἐλθόντες νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας ἔδωσαν τὴν νῆσον ταύτην εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ πολιτογραφηθῶσιν Ἀθηναῖοι. Διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ δὲ τοῦτο περισσότερο, ἤνοιξε πολλοὺς τάφους καὶ ἔδειξεν, ὅτι οἱ Σκλαμῖνιοὶ ἔστρεφον τὰ

πρόσωπα τῶν ἀποθανέντων πρὸς τὸ ἴδιον μέρος μὲ
 τοὺς Ἀθηναίους, ἐνῶ οἱ Μεγαρεῖς τὰ ἐγύριζον ἀπὸ
 τὸ ἀντίθετον, καὶ ὅτι ἐχάραττον ἐπὶ τοῦ μνήμα-
 τος τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀποθανόντος, τὸ
 ὁποῖον ἦτον ἰδιαίτερον εἰς μόνους τοὺς Ἀθηναίους.
 Οἱ Μεγαρεῖς ὅμως δὲν ἤργησαν νὰ τοὺς ἐκδικηθῶ-
 σιν. Καθότι οἱ ἐπόγονοι τοῦ Κύλωνος μετὰ τῶν
 τοῦ Μεγακλέως ἐτάραξαν ἀκολούθως πολὺ τὰς
 Ἀθήνας, εἰς τρόπον, ὥστε ἐνῶ ἐνησχολοῦντο οἱ
 Ἄρχοντες τῶν Ἀθηναίων νὰ καθησυχάσωσι ταύτας
 τὰς τοραχὰς, εὗρθηκαν οἱ Μεγαρεῖς καιρὸν ἀξιόλο-
 γον καὶ ἐκυρίευσαν μὲ τὰ ὄπλα τὴν Σιλαμῖνα.

Μόλις ἔπαυσαν αὐταὶ αἱ τοραχαὶ καὶ ἐγεννή-
 θησαν ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι ἤθελον φέροι κατὰ ἀποτε-
 λέσματα. Οἱ πτωχοὶ ἦσαν καταχρεωμένοι εἰς
 τοὺς πλουσίους καὶ ἐκκαταδικάζοντο καθημερινῶς
 ὡς ὑπόδουλοι εἰς τοὺς δανειστάς τῶν, οἱ ὁποῖοι
 τοὺς καθυπέβαλαν εἰς κόπους, ἢ τοὺς ἐπώλουν
 κατ' ἀρέσκειαν. Ἐσυναθροίσθησαν λοιπὸν τινὲς
 ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξωσιν ἓνα ἀρ-
 χηγὸν διὰ νὰ ἐμποδίσουν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν τοραχά.

την υποδούλωσιν, καὶ διὰ τὸ νὰ ὑποχρεώσωσι τοὺς ἄρχοντας νὰ διαμοιράσων ἐξίσου ὅλων τὰ ὑπάρχοντα κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λυκούργου. Αἰ ταραχαὶ ἦσαν τόσον μεγάλαί καὶ οἱ ἐπχναστατημένοι τοσοῦτον ἐνθουσιασμένοι ὥστε, μέσον θεραπευτικὸν διὰ τὰς καταπτώσει δὲν εὐρίσκετο.

Ἐψήφησαν λοιπὸν συμφώνως καὶ τὰ δύο μέρη τὸν Σόλωνα διὰ τὸ νὰ τοὺς συμβιβάσῃ, καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶχον τὸν ἀγαπήσει διὰ τὰ μεγάλα του προτερήματα, τὸν ἐπρότειναν νὰ δεχθῆ τὴν κυριαρχίαν. Ὁ Σόλων δὲν ἠθέλησε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἡγεμονεύσῃ, συλλογιζόμενος τὰ δεινὰ ἐπικύλουσα, μολονότι οἱ φίλοι του τὸν ἐμέμφοντο πολὺ διὰ τοῦτο. Ἡ νόμιμος τοὺς ἀπεκρίθη ἡγεμονία καὶ τυραννία εἶναι τῆ ἀληθείᾳ ἀζιώματα μεγάλα· πλὴν εἶναι περιτριγυρισμένα ἀπὸ κρημνοῦς, καὶ ὅστις μίαν φοράν ἐμβῆ εἰς αὐτὰ, δὲν εἰρίσκει πιντὲ ἔξοδον διὰ τὸ νὰ ἐξέλθῃ ὥστε ἐστάθη ἀδύνατον νὰ δεχθῆ τὸ προβαλλόμενον, καὶ οἱ φίλοι του τὸν ὑπελάμβανον ἀνόητον. Αὐτὸς ὅμως ἐκαταγίνετο μὲ ζῆλον νὰ καταπάσῃ τὰς ταραχὰς τῆς πό-

λεώς ἀκύρωσεν ὅλα τὰ παλαιὰ χρέη, χωρὶς κανεὶς νὰ δύναται νὰ ζητήσῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς χρεοφειλέτας του· καὶ διὰ νὰ δείξῃ παράδειγμα εἰς ὅλους, ἀφῆκεν ἑπτὰ τάλαντα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἐπα-
νέλθουν εἰς αὐτὸν κατὰ διαδοχὴν ἀπὸ τὸν πατέρα του. Καὶ τὰ δύο μέρη κατὰ πρῶτον ἐδυσταρεστήθησαν ὅχι ὀλίγον διὰ τὴν κρίσιν ταύτην· οἱ μὲν πλούσιοι, διότι ἔχαναν τὰ χρήματά των· οἱ δὲ πτωχοὶ διότι δὲν διμεύρασαν ἐξ ἴσου τὰς περιουσίας. Μετὰ ταῦτα ὁμοίως ἐπληροφορήθησαν καὶ τὰ δύο μέρη, ὅτι τὰ διατάγματα τοῦ Σόλωνος ἦσαν ὠφέλιμα, ὥστε τὸν ἐκλέξαν πάλιν ἐκ νέου νὰ καθησυχάσῃ τὰς ἐκ τριῶν ἄλλων φατριῶν ταρχαῆς, αἱ ὅποιαί ἐμέριζαν τὰς Ἀθήνας, καὶ τοῦ ἔδωσαν ἐξουσίαν νὰ μεταρρυθμίσῃ τοὺς νόμους κατὰ τὴν γνώμην του, καὶ νὰ συστήσῃ ὅποῖον πολίτευμα τοῦ ἤρεσκεν.

Ὁ Σόλων λοιπὸν τὸν ὅποῖον εἶχαν ἐκλέξει πληρεξούσιον δαιτητὴν, πρῶτον ἐκατάργησεν ὅλους τοῦ προκατόχου τοῦ Δράκοντος τοὺς νόμους· διότι οὗτοι ἦσαν καθ' ὑπερβολὴν αὐστηροὶ καὶ ἐτικώρουν τὰ

μικρότερα ἐγκλήματα, ὡς καὶ τὰ πλέον μεγάλα, μεθ' ἄνετον. Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἐκταδίκᾳζον τοὺς ἀργούς, καὶ τοὺς κλέπτοντας καρποὺς ἢ χόρτα μὲ τὸν ὅμοιον τρόπον, ὡς καὶ τοὺς πράττοντας ἱεροσυλίαν, φόνους καὶ ἄλλα μεγαλήτερα κκουρήματα. Τοῦτο ἔδοσεν ἀφιρμὴν νὰ εἴπωσιν, ὅτι οἱ νόμοι του ἦσαν Αἱματογράφοι. Ἐρωτηθεὶς ποτὲ ὁ Δράκων, διὰ τί ἐδιώριζε θάνατον εἰς κάθε εἶδος ἐγκλήματος, χωρὶς καμμίαν ἐξαιρέσιν; ἀπεκρίθη, διότι τὰ μὲν μικρὰ εἶναι ἄξια τῆς ποινῆς ταύτης, διὰ δὲ τὰ μεγάλα δὲν εὔρισκε μεγαλύτερον παιδείαν.

Ἐπομένως ἐνομοθέτησε τὰ ἀκόλουθα.

1. Νὰ ἐκλέγωνται οἱ πρότιτοι τῶν ἀρχόντων ἀπὸ τὴν μεγάλην τάξιν τῶν πολιτῶν.
2. Νὰ στηλιτεύεται ὅστις δὲν μεθέξῃ εἰς σάτιν τινά.
3. Ἄν πλουσίος τινὸς κληρονόμου ἀνὴρ εὔρισκετο ἄγονος, ἢ γυνή του νὰ δύναται νὰ συνέλθῃ μὲ ὅποιον εὐχαριστεῖτο ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ ἀνδρός; της.

4. Αἱ γυναῖκες νὰ μὴ φέρουν προῖκα εἰς τοὺς συζύγους των παρά τρεῖς ἱματισμοὺς καὶ ὀλίγα τινὰ ἔπιπλα.

5. Νὰ δύναται νὰ φινεύσῃ τις ἀτιμωρήτως τὸν ἐπαυτοπόρῳ συλλαμβανόμενον μηχόν.

6. Ἐμετρίασε τὰ ἔξοδα τῶν γυναικῶν, καὶ κητέργησε πολλὰς συνειθισμένους εἰς αὐτὰς ὑποκλίσεις.

7. Ἀπηγόρευσε τὸ κκελογοεῖν τοὺς ἀποθαμένους.

8. Ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς ἀτάκτους νὰ καταστάνωσιν ὁποῖους ἤθελαν κληρονόμους, ἂν μόνον εἶχαν σώας τὰς φρένας ἐνῶ ἐγένετο ἡ διαθήκη των.

9. Νὰ σκλητεύεται ὁποῖος ἐκατασκοροῦτε τὴν κατάστασίν του, καὶ νὰ ἐκπίπτῃ ἀπὸ κάθε του προνόμιον. Παρομοίως καὶ ὅστις δὲν ἤθελε περιθάλλει τοὺς γονεῖς του εἰς τὸ γηρατεῖον των.

10. Ὁ υἱὸς νὰ μὴν ἦναι ὑποχρεωμένος νὰ τρέφῃ τὸν πατέρα του, ἂν δὲν τὸν ἐμάνθανε εἰς τὴν νεότητά του βιομηχανίαν τινὰ.

11. Νὰ μὴν ἐμπορῇ κανεὶς ξένος νὰ πολιτογραφῆθῇ Ἀθηναῖος, ἂν δὲν ἦτον φυγὰς διὰ πάντα ἀπὸ

τόνον τόπον του, ἢ ἂν δὲν ἤρχετο ν' ἀποκατασταθῆ
ἐκεῖ παντοτεινά διὰ νὰ μετέρχεται κινὲν ἐπάγ-
γελμα.

12. Ὁλιγότευσε πολὺ τὰ κατ' ἔτος διδόμενα
εἰς τοὺς ἀθλητὰς βραβεῖα.

13. Νὰ τρέφονται τὰ τέκνα τῶν ὑπὲρ πατρί-
δος πεσόντων ἀπὸ τὸ κοινόν.

14. Ὁ Κηδεμών νὰ μὴ συγκατοικῆ μετὴν μη-
τέρα τῶν ὀρφανῶν· καὶ ὁ πλησιέστερος συγγενὴς νὰ
μὴ γίνεταί ἐπίτροπος.

15. Πᾶσα κλοπὴ νὰ τιμωρῆται μετὰ θάνατον καὶ
ὅστις ἐκβάλλει τοῦ ἄλλου ἓνα ὀφθαλμὸν νὰ χάνῃ καὶ
τοὺς δύο.

Ὅλοι τοῦ Σόλωνος οἱ νόμοι ἐχαράχθησαν ἐπὶ πι-
νάκων. Οἱ δὲ Βουλευτικὴ συναθροισθέντες ὠρκίσθη-
σαν νὰ φυλάξωσιν αὐτοὺς καὶ νὰ ἐπαγρυπνώσιν εἰς
τὴν ἀκριβοῦς αὐτῶν διατήρησιν. Ὅσοι δὲ ἦσαν ἐπι-
φροτισμένοι νὰ φροντίσωσι περὶ τούτων, ὤμωσαν
πανδημῶς, ὅτι, ἂν κανεὶς ἐξ αὐτῶν ἤθελε παρὰ τὴν
τι νὰ ἦναι ὑποχρεωμένος νὰ προσφέρῃ δῶρον
εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν ἄγαλμα χρυσοῦν,

ἔχον ἴσον μὲ αὐτὸν ἔθρος. Ἐδιωρίσθησαν δὲ καὶ κρι-
ται διὰ τὰ ἐρμηνεύωσιν, ἐὰν ποτὲ ἤθελον συμβῆ
μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἐπὶ τούτου ἀμφισβητήσεις.

Ὅταν ὁ Σόλων ἐσύνθετε τοὺς νόμους του, ἠθέ-
λησεν ὁ Ἀνάχαρσις τὸν πηράξῃ διὰ τὴν ἐπιχεί-
ρησίν του. Λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτὸν, « μὲ γραφήμα-
τα νομίζεις ὅτι θέλεις χαλιναγωγῆσαι τὰ πάθη
καὶ τὰς ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων ; » προσθέτων ὅτι,
« τὰ τοικῦτα δικτάγματα ὁμοιάζουν μὲ τὰ ὑφάσμα-
τα τῆς ἀράχνης, εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλο παρὰ τὰς μυῖ-
ας δὲν πιάνεται. » Οἱ ἄνθρωποι, ἀπεκρίθη ὁ Σόλων,
φυλάττουν ὅσα ὁμοῦ συμφωνήτουν· καὶ ἐγὼ λοι-
πὸν θέλω κάμει τοὺς νόμους μου μὲ τρόπον, ὥστε
τὰ γνωρίζωσιν ὅλοι οἱ πολῖται ὅτι τοὺς εἶναι
ὠφελιμώτερον τὰ πείθωνται εἰς αὐτοὺς παρὰ τὰ
τοὺς ἀθετῶσιν.

Ἐρωτηθεὶς, διατί δὲν ἔκαμε νόμον κατὰ τῶν
πατρικόνων ; δὲν ἐνόμισα, ἀπεκρίθη, ὅτι εἶναι δυ-
νατὸν τὰ ὑπάρξῃ τις τόσον ἄθλιος ὥστε τὰ φονεύσῃ
γονέα.

Ἐλεγε δὲ συχνάκις εἰς τοὺς φίλους του ὅτι δὲν

πρέπει ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ φθάσει πλέον τοὺς ἐβδομήντα χρόνους, νὰ φοβῆται τὸν θάνατον, μήτε νὰ παραπονῆται διὰ τὰς δυστυχίας τῆς ζωῆς.

Καλλίτερον ὁδηγὸν παρὰ τὸ λογικὸν δὲν ἔχομεν εἰς τὴν διχωγὴν μας· ὅθεν δὲν πρέπει μήτε νὰ λέγη τις, μήτε νὰ πράττῃ τίποτε πρὶν τὸ συμβουλευθῆ.

Πολὺ περισσοτέρα πίστις πρέπει νὰ δίδεται εἰς τὴν χρηστότητα παρὰ εἰς τὸν ὄρκον τινός.

Δὲν πρέπει τις ἀπροσδοχάτως νὰ κάμῃ φίλους· διότι ἀκολούθως δυσκόλως δύναται νὰ διασπάσῃ τὴν ἤδη συνδεδεμένην φιλίαν.

Τὸ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον μέτρον εἰς τὸ νὰ ἀποσείη τις τὴν ὕβριν εἶναι, νὰ τὴν λησμονήσῃ.

Τὸ ψεῦδος πρέπει νὰ ἦναι ἐδελυκτὸν εἰς ὅλους.

Τέλος πάντων χρεωστὴι καθεὶς νὰ τιμᾷ τὸ θεῖον, νὰ σέβεται τοὺς γονεῖς του, καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν κακὴν συναναστροφὴν.

Ὁ Σόλων ἐννοήσας ὅτι ὁ Πεισίστρατος ἔειπνε πικρὰς φατριαστὰς καὶ ὅτι ἐρχομένου διὰ νὰ

ἀποκατασταθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας Κυριάρχης, ἀντὶ
στάθῃ πολὺ εἰς τοὺς σκοποὺς του. Συναθροίσας τὸν
δῆμον εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτοὺς
ἔνοπλος καὶ ἐφάνέρωσε τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Πεισι-
στράτου μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

« Ὡ Ἀθηναῖοι, ἐφώναζεν, εἶμαι φρονιμώτερος ἀπ’
» ὅσους ἀγνοοῦν τοὺς κακοὺς σκοποὺς τοῦ Πεισιστρά-
» του, καὶ ἀνδριώτερος ἀπ’ ὅσους τοὺς γνωρίζουν·
» εἶμαι ἔτοιμος νὰ γίνω ὁδηγός σας καὶ μὲ τὰ
» ὄπλα εἰς χεῖρας νὰ ὑπερασπισθῶ γενναίως τὴν
» ἐλευθερίαν μας. » Ὁ λαὸς μ’ ὅλον τοῦτο εὐνοῶν
εἰς τὸν Πεισίστρατον ἀπεκάλει τρελὸν τὸν Σόλωνα,
ὅστις βλέπων μετ’ ὀλίγον, ὅτι ὁ Πεισίστρατος ἀ-
πεκατέστη κυριάρχης εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅτι οἱ
λόγοι του δὲν εἰσακούοντο παντελῶς παρὰ τῶν
Ἀθηναίων, ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.
Λαμβάνων λοιπὸν ἐκ τῆς οἰκίας τὰ ὄπλα του ἔρ-
χεται πρὸς τὴν βουλήν, καὶ θέτων ταῦτα πρὸ τῆς
θύρας, φωνάζει ὡς ἀκολούθως.

« Φιλτάτη πατρίς μου ! σὲ ἐβοήθησα ὅσον τὸ κατ’
» ἐμὲ καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον. Τίποτε δὲν ἔλη-

» σμόνησα, φέρω μάρτυρας τοὺς θεοὺς, πρὸς ὑπε-
 » ράσπισιν τῶν νόμων καὶ τῆς ἐλευθερίας σου. Σε-
 » βασμία Πατρίς μου! φεύγω, καὶ σὲ ἀφίνω διὰ
 » πάντα, καθότι μόνος ἐγὼ ἀποδεικνύομαι ἐχθρὸς
 » τοῦ τυράννου, καὶ πᾶς ἄλλος τὸν ἀποδέχεται ὡς
 » Κύριον. »

Μὴν ὑποφέρων λοιπὸν ὁ Σόλων νὰ ᾔηται ὑπὸ τὸν
 Πεισίστρατον, καὶ φοβούμενος πρὸς τούτοις μήπως
 οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὑποχρεώσουν νὰ μεταρρυθμίσῃ
 τοὺς νόμους του τοὺς ὁποίους ὠρίσθη νὰ φυλάττῃ,
 ἐπροτίμησε κάλλιον νὰ ἐξοριθῇ ἐκουσίως καὶ νὰ
 ταξιδεύῃ διὰ νὰ λάβῃ περισσοτέραν πείραν τοῦ
 Κόσμου, παρὰ νὰ ζῆ μὲ δυσχρέσκειαν εἰς τὰς Ἀ-
 θήνας· ὅθεν ἐπέρασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ δὲ Πει-
 σίστρατος, ὅστις εἴτιμα καθ' ὑπερβολὴν τὸν Σόλωνα,
 λυπηθεὶς πολὺ διὰ τὴν ἀποδημίαν του, τὸν ἔγραψ-
 ψε τὴν ἐξῆς ὑποχρεωτικὴν ἐπιστολὴν, πασχίζων
 νὰ τὸν καταπέισῃ διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς Ἀ-
 θήνας. « Οὐτε ὁ πρῶτος εἶμαι μεταξύ τῶν Ἑλ-
 » λήνων, ὅστις ἰδιοποιήθην τὴν κυριαρχίαν τῆς πα-
 » τρίδος μου, οὔτε νομίζω, ὅτι μὲ τοῦτο ἔπραξα

» τι ἄνομον ἢ ἀσεβές· διότι εἶμι ἐκ τῶν ἀπογόνων
 » των τοῦ Κόδρου, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι
 » ὠρέσθησαν νὰ διαφυλάξωσι τὴν Βασιλείαν.
 » Φροντίζω μεγάλως εἰς τὸ νὰ διατηρῶνται τὰ
 » διατάγματα σου μὲ πολὺ περισσοτέραν ἀκρι-
 » βειαν, παρὰ ἐὰν ἡ ἐπικράτεια ἐκυβερνᾶτο δημοκρ-
 » τικῶς, καὶ ἀρκοῦμαι εἰς τοὺς προσδιορισθέντας φό-
 » ρους. Ἄλλο δὲ παρὰ τὰς προσηκούσας εἰς τὸ
 » ἀξίωμα μου τιμὰς, δὲν μὲ διακρίνη ἀπὸ τὸν πα-
 » ραμικρότερον πολίτην. Σπινθήρ μνηστικῆς
 » δὲν εὐρίσκεται κατὰ σοῦ εἰς τὴν καρδίαν μου,
 » διότι τάχα ἀνεκάλυψες τοὺς σκοπούς μου· κίνη-
 » μα προελθὼν μᾶλλον ἀπὸ φιλοπατρῆαν ἢ ἀπὸ
 » μῖσος πρὸς ἐμέ, καὶ ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ τρόπου μὲ
 » τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ φερθῶ, καὶ τὸν ὁποῖον ἂν
 » ἤξευρες, δὲν ἠθελες, ἴσως ἀποδοκιμάσει τὸ ἐπι-
 » χεῖρμά μου. Ἐπίτρεψε λοιπὸν μὲ ἀτφάλει-
 » αν, καὶ πίστευσε εἰς τὸν λόγον μου ὅτι, ὄχι ὁ
 » Σόλων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀποδειχθέντες εἰς κά-
 » θε καιρὸν ἐχθροὶ μου δὲν ἔχουν φόβον εἰς τὸ πα-
 » ραμικρὸν ἀπὸ τὸν Πεισίστρατον. Γνωρίζων δὲ

» τὴν εἰλικρινειάν σου, καὶ μὴν ὑποπτεύων τι ἄπι-
 » στον ἀπὸ σέ θέλω σέ θεωρεῖ ὡς τὸν ἄριστον τῶν
 » φίλων μου καὶ θέλεις παρ' ἐμοὶ ἀπολαμβάνεις
 » πᾶσαν εὐφροσύνην. Ἄν δὲ διὰ λόγους τινὰς ἐμ-
 » ποδίζεσαι νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὰς Ἀθήνας, μένε
 » ἄλλοθι ὅπου θέλεις ἀρκεῖ εἰς ἐμέ νὰ μὴ νομίζο-
 » μαι αἴτιος τῆς ἐξορίας σου. »

Ὁ δὲ Σόλων τοῦ ἔκαμε τοιαύτην ἀπάντησιν.

» Δὲν πιστεύω ὅτι σκοπεύεις νὰ ἐλάψῃς ἐμέ, ὅστις
 » ἦμουν φίλος σου πρὶν λάβῃς τὴν δεσποτείαν, καὶ
 » δὲν πρέπει νὰ ἦμαι εἰς σέ ἀπεχθέστερος παντὸς
 » ἄλλου μισοῦντος τὴν τυραννίαν. Ἀφίνω νὰ κρί-
 » νῃ καθεὶς κατὰ τὴν γνώμην του, ἂν ἦναι συμφε-
 » ρότερον εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ
 » ἓνα δεσπότην ἀπόλυτον ἢ ἀπὸ πολλοὺς ἄρχον-
 » τας. Εἶσαι μὲν ὁ κάλλιστος τῶν τυράννων, ἀλλὰ
 » δὲν νομίζω χρέος μου νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὰς
 » Ἀθήνας· διότι, ἀφοῦ ἐσύστησα ἐλευθέραν κυ-
 » βέρνησιν, καὶ ἀπεποιήθην τὴν ὁποίαν μ' ἐπρό-
 » σφερον ἡγεμονίαν, μὲ δίκαιον λόγον ἤθελον μὲ
 » μὲμφεσθαι καὶ νομίζειν ὅτι συγκατετέθην εἰς

» τὴν ἐπιχείρησίν σου, ἂν μ' ἔβλεπον νὰ ἐπι-
» στρέψω. »

Ἄλλοτε πάλιν ἔγραψεν ὁ Σόλων πρὸς τὸν Ἐπι-
μενίδην τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν.

α Οἱ Νόμοι μου δὲν ἦσαν μὲν ἐπωφελεῖς, ἀλλ'
» οἱ ἀθετήσαντες αὐτοὺς κατέστρεψαν ἐξ ὀλοκλή-
» ρου τὴν πολιτείαν, ἐπιστρέψαντες εἰς τὸν Πεισί-
» στρατον τῆς ἀρχηγίας τὴν σφετέρεισιν. Προεῖ-
» πα τὸ μελλούμενον, καὶ κανεῖς δὲν μὲ ἐπίστευ-
» σεν. Ὁ Πεισίστρατος, ὅστις ἐκολάκευε τοὺς
» Ἀθηναίους, ἐφαίνετο ἀξιοπιστότερος πρὸ ἐμὲ ὅστις
» ὠμιλοῦσα τὴν ἀληθειαν ἐπροσπάθησα νὰ τοὺς
» ὁδηγήσω διὰ νὰ παραλάβωμεν τὰ συμβάντα δει-
» νὰ, καὶ μ' ἐνόμισαν μωρόν. Τέλος πάντων, ὁ
» Πεισίστρατος μὲ τὴν συναίνεσίν των λαμβάνει
» φρουροὺς καὶ δι' αὐτῶν καταδουλόνει τὴν πόλιν·
» ἐγὼ δὲ ἐπρόκρινα νὰ μὴν ἦμαι πλέον εἰς τὴν
» πατρίδα μου. »

Αἱ Σάρδεις τότε ἦσαν ἡ ἀκμαιοτάτη κατὰ τὰς
τιμὰς καὶ τὰ πλοῦτη πόλις, καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς
ἐπικρατείας τοῦ Κροίσου. Μεταβαίνοντες λοιπὸν

εἰς αὐτὴν τινὲς ἐπιστήμονες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, οἵ-
τινες ἄφησαν τὴν Ἑλλάδα διὰ δικηφόρους αἰτίας,
διέσπειραν τοιαύτην φήμην διὰ τὸν Σόλωνα, ὥστε
ὁ Κροῖσος ἔλαβεν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἰδῆ· ὅθεν τοῦ
ἐμήνυσε παρακαλεστικῶς νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ ἀποκα-
τασταθῆ πλησίον του. Ἄλλ' ὁ Σόλων τοῦ ἔκαμεν
τὴν ἐξῆς ἀπόκρισιν.

α Ἵπερτιμῶ τὴν ὁποίαν μὲ δεικνύεις φιλίαν· καὶ
» ἂν δὲν εἶχα ἀποφασίσῃ νὰ διαμείνω εἰς ἐλεύθε-
» ρον κράτος, ἤθελα μὰ τοὺς θεοὺς, εὐχαριστηθῆ
» καλῆτερα εἰς τὸ Βασίλειόν σου παρά εἰς αὐτάς
» τὰς Ἀθήνας, ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ Πεισιστρά-
» του. Ἄλλ' ἀπολαμβάνω πλειοτέραν ἡδονὴν ἀπὸ
» τὴν ὁποίαν ἐξακολουθῶ δίκαιτα εἰς τόπον ὅπου
» δὲν θεωρεῖται ἀνομοιότης· θέλω μολοντοῦτο ἔλ-
» θει νὰ σὲ ἰδῶ, καὶ διὰ χάριν σου θελω συμβιώ-
» σει μὲ σὲ μερικὸν καιρόν. »

Ἀκολουθῶς δὲ ὁ Σόλων ὑπῆγεν εἰς τὰς Σάρδεις
ὅπου ὁ Κροῖσος εἶχε μεγάλαν ἐπιθυμίαν διὰ νὰ
τὸν ἰδῆ· ἐνῶ διήρχετο εἰς Λυδίαν ἀπαντοῦσε πολ-
λοὺς εὐγενεῖς ἀνθρώπους, οἵτινες τὸν ἐσυνόδεμα

με παμπάς μεγαλοπρεπεῖς, καὶ ὑπελάμβανε κάθε-
 στιγμήν ὅτι μεταξὺ αὐτῶν ἦτον ὁ βρασιλεύς. Πα-
 ρουσιάζεται τέλος πάντων εἰς τὸν Κροῖσον, ὅστις
 τὸν ἐπερίμενε καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐνδυμένος
 ἐξεπίτηδες πολυτιμότατα. Ὁ Σόλων ὅμως ἔμει-
 νεν ἀτάραχος εἰς τὴν θέσιν τοσαύτης μεγαλοπρε-
 πείας. Ὁ δὲ Κροῖτος τοῦ λέγει· « ξένη ! γνωρίζω
 » ἐκ φήμης τὴν σοφίαν σου, καὶ ἠξέυρω ὅτι περι-
 » ἤλθες πολλοὺς τόπους· εἶδες ὅμως ποτέ τινα οὐ-
 » τω λαμπροφοριμένον ; » « Ναί ! ἀπεκρίθη ὁ Σό-
 » λων· οἱ φατριοὶ, οἱ πετεινοὶ καὶ τὰ παγώνια
 » ἔχουν τι μεγαλοπρεπέστερον, διότι τούτων ἡ
 » λαμπρότης εἶναι φυσικὴ, χωρὶς διόλου νὰ φρονι-
 » τίσουν νὰ στολισθοῦν. » Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη
 ἀπάντησις κατέπληξε πολὺ τὸν Κροῖσον. Με-
 τὰ τοῦτο ἐπρόσταξε καὶ τοῦ ἠνοιξαν ὅλους τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ τοῦ ἔδειξαν ὅλα τὰ πολύτιμα πράγ-
 ματα τοῦ παλατίου του· καὶ ἔπειτα παρουσιαζό-
 μενος καὶ αὐτὸς ἔμπροσθέν του, λέγει πρὸς αὐτόν·
 « Εἶδες εἰς τὴν ζωὴν σου, ὦ Σόλων, ἄλλον εὐδαι-
 » μονέστερον ἄνθρωπον ἀπ' ἐμέ ; » « Ναί, τοῦ

» ἀπεκρίθη ὁ Σόλων, εἶδα ἓνα πολίτην Ἀθηναίων
 » ὀνομαζόμενον Τέλλον, ὅστις ἔζησε τιμίως εἰς
 » καλῶς πολιτισμένην Δημοκρατείαν ἀφῆκε δύο
 » υἱούς ἐν ὑπολήψει μεγάλη καὶ μὲ περιουσίαν ση-
 » μαντικὴν πρὸς σύστασιν τῶν, τέλος πάντων ἀ-
 » πέθανεν εὐδαιμόνως μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας
 » φέρων τὴν νίκην ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Οἱ Ἀ-
 » θηναῖοι τοῦ ἡγείραν μνημεῖον εἰς τὸν τόπον τῆς
 » θέσεώς του, καὶ τοῦ ἀπέδωκαν μεγάλας τιμάς. »

Ὁ Κροῖτος ἐπιράχθη πολὺ εἰς τὰς ἀποκρίσεις
 τοῦ Σόλωνος, καὶ τὸν ὑπέλαβεν ὡς ἄφρονα. Αἱ!
 » λοιπὸν ἐξηκολούθησεν ὁ Κροῖτος, τίς μετὰ τὸν
 » Τέλλον εὐδαιμονέστερος; Ἦσαν ποτὲ δύο ἀδελ-
 » φοί, ἀπεκρίθη ὁ Σόλων, Κλέοθης καὶ Βύτων εἰς
 » ἄκρον ἀνταγαπόμενοι καὶ τόσον ἀνδρεῖοι, ὥστε
 » ἐδείχθησαν πάντοτε νικηταὶ εἰς πᾶν εἶδος ἀ-
 » γώνων. »

Ὁ Κροῖτος δὲ, μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ πλέον
 τὸν θυμὸν του, « πῶς εἶπε; δὲν εἶμαι λοιπὸν ἐγὼ
 ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν εὐδαιμόνων; » « Βασιλεῦ
 » τῶν Ἀυδῶν, τοῦ ἀπεκρίθη ὁ Σόλων· εἶσαι κτήτωρ

» ἀπείρου πλούτου καὶ Κύριος τοσοῦτων λαῶν ἀλλ'
 » ἡ ζωὴ ὑπόκειται εἰς τόσας μεγάλας μεταβολάς,
 » ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποφασίσῃ τις περὶ
 » τῆς εὐημερίας ἀνθρώπου, ὅστις δὲν ἔφθασεν ἀ-
 » κόμη τὸ τέρμα τοῦ βίου. Ὁ κχιρὸς ἀναδίδει
 » καθημέραν νέα συμβάντα, περὶ τῶν ὁποίων
 » κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀμφισβᾶλλῃ. Πρὸ τῆς μάχης
 » δὲν πρέπει τις νὰ μένη εἰς ἡσυχίαν, μὲ τὴν πε-
 » ποιθησιν ὅτι θὰ νικήσῃ. » Ὁ Κροῖτος δυσά-
 » ρεστηθεὶς πολὺ ἀπέπεμψε τὸν Σόλωνα καὶ πλέον
 δὲν τὸν ἀνεζήτησεν.

Ὁ Αἰσωπος εἶχεν ὑπάγει τότε εἰς τὰς Σάρδεις,
 καὶ ἐπειδὴ ἤκουσεν ὅτι ὁ Κροῖτος ὑπεδέχθη κα-
 κῶς τὸν Σόλωνα, τοῦ εἶπεν. « ὦ Σόλων, ἢ παν-
 » τάπασι νὰ μὴ σιμόνη τις τοὺς Ἡγεμόνας, ἢ νὰ
 » τοὺς εὐχρεστῇ πάντοτε. » « Ἐξεναντίας, ἀπε-
 » κρίθη ὁ Σόλων, ἢ νὰ μὴ τοὺς πλησιάζῃ, ἢ
 » νὰ τοὺς συμβουλεύῃ ὅσον ἔμπορεῖ τὸ καλῆτερον,
 » καὶ νὰ τοὺς λέγῃ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν. »

Ὁ Κῦρος ἐνίκησε τὸν Ἀστυάγην, πάππον του
 πρὸς μητρὸς, καὶ ἀφοῦ τὸν ἐπῆρσεν αἰχμάλωτον

ἤρπασεν ἔνταυτῷ καὶ ὅλα τὰ κράτη του· ὁ δὲ Κροῖσος παροργισθεὶς διὰ τοῦτο, ἐστήκωτε πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀστυάγου. Βλέπων δὲ ὁ Κροῖσος τὸν ἑαυτὸν του ἐπὶ κεφαλῆς ἔθνους νομιζομένου ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μαχίμου, ἔχων δὲ καὶ πλοῦτη ἀναρίθμητα, ἐστοχάζετο τὰ πάντα εὐκατόρθωτα. Νικηθεὶς ὅμως κατὰ δυστυχίαν, ἐτραβίχθη εἰς Σάρδεῖς ὅπου ἐπολιορκήθη, καὶ μετὰ δεκατεσσάρων ἡμερῶν ἀντίστασιν, ἐσυλλήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἐφέρθη ἔμπροσθεν τοῦ Κύρου, ὁ ὁποῖος τὸν παρέδωκεν εἰς βαρεῖς ἀλύτους, ἔπειτα τὸν ἀνεβίβασεν ἐπὶ πυρᾶς τινὸς διὰ νὰ καῆ ὑπ' ὄψιν τοῦ Κύρου καὶ ὅλων τῶν Περσῶν. Ἐνῶ δὲ ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν πυρὰν, ὁ Κροῖσος εἰς τὴν ἀξιοθρήνητον ἐκείνην κατάστασιν ἐνθυμήθη τὸν λόγον τοῦ Σόλωνος, καὶ ἐβόησεν ἀναστεναζών· ὦ Σόλων, Σόλων, Σόλων! Καταπλαγεὶς ἐκ τούτου ὁ Κύρος ἐπρόσταξε νὰ τὸν ἐρωτήσεν ἂν ὁ Σόλων ἦτον θεὸς καὶ τὸν ἐπικαλεῖτο εἰς τὰς δυστυχίας του· ἀλλ' ὁ Κροῖσος τίποτε δὲν ἀπεκρίνετο. Ἀναγκαζόμενος δὲ εἶπεν, « Ἄχ! ἐξεφώνησε ἄνθρωπον μέγαν καὶ

» σοφὸν τῆς Ἑλλάδος, τὸν ὁποῖον οἱ βασιλεῖς ἔπρε-
 » πε πάντοτε νὰ ἔχουν πλησίον των, καὶ τοῦ-
 » ὁποίου τὴν συνομιλίαν νὰ τιμοῦν μᾶλλον παρὰ
 » ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῶν μεγαλοτρεπειῶν των. »
 » Τὸν ἐπροσκάλεσά ποτε εἰς τὴν Καθέδραν μου
 » ἐπίτηδες διὰ νὰ τὸν κάμω νὰ θαυμάσῃ τὴν μεγά-
 » λην μου εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲ ἀπεκρίθη
 » πολλὰ ψυχρῶς, καὶ μ' ἔδωκε νὰ καταλάβω, ὅτι
 » ἡ ἰδέα μου ἐκείνη ἦτον ἀνόητος ματαιοφροσύνη,
 » καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε παντελῶς νὰ ὑπεραίρωμαι,
 » δι' εὐτυχίαν, ἣτις ὑπὴκειται εἰς ἄπειρα συμβάν-
 » τα ἐπώδεια. Γνωρίζω τώρα τὴν ἀλήθειαν τῶν
 » ὅσα μὲ προεῖπεν. » Ἐνῶ δὲ ὁ Κροῖστος ὠμί-
 » λει, ἡ φωτία ἄρχισε νὰ ἀνάπτῃ, ἀλλ' ὁ Κῦρος
 » ἐκάμφθη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κροῖσου, καὶ φοβού-
 » μενος μὴ ἀκολουθήσῃ καὶ εἰς αὐτὸν παρομοίᾳ κα-
 » ταδρομῇ, ἐπρόσταξε παρευθὺς νὰ σβέσουν τὴν φω-
 » τίαν, καὶ νὰ τοῦ ἐβγάλουν τὰς ἀλύσεις. Ἀκολού-
 » θως ἤρχισεν ὅσον τὸ δυνατόν νὰ τὸν τιμᾷ, καὶ νὰ
 » δέχεται τὰς συμβουλὰς του, εἰς τὰς πλέεν ἀξιο-
 » λόγους αὐτοῦ ὑποθέσεις.

Ὁ Σόλων μετὰ τὴν ἄφειν του ἀπὸ τὸν Κροίσον, ἐτραβίχθη εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου ἔκτισε τὴν συνώνυμόν του πόλιν Σόλους. Ἀφοῦ δὲ ἔμαθεν ὅτι ὁ Πεισίστρατος ἐστήριζε πάντοτε τὴν τυραννίαν του, καὶ ὅτι ἐμετανόουν οἱ Ἀθηναῖοι πῶς δὲν ἀντεστάθησαν εἰς τὴν ἀρπυγὴν τῆς Ἀρχῆς, τοὺς ἔγραψε τὰ ἀκολουθῶντα.

• Μεγάλον ἄδικον ἔχετε νὰ μέμψεσθαι τοὺς θεοὺς διὰ τὴν ἀτυχίαν Σας. Ἄν πάσχετε τώρα, « πρέπει νὰ αἰτιασθε τὴν κουφόνοιαν καὶ μωρίαν « Σας· διότι μὴ θελήσαντες νὰ πιστεύσετε ἄνδρας, « τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς ἀπέβλεπε τὴν ὠφέλειαν « τῆς πατρίδος, ἀφέθητε καὶ ἐπροκαταλήθητε ἀπὸ « τοὺς γλυκεῖς λόγους καὶ τὰς πανουργίας ἀνθρώ- « που, ὅστις ἄλλο παρά νὰ Σᾶς ἀπατήσῃ δὲν « ἐζήτει. »

Ὁ Περίανδρος τύραννος τῆς Κορίνθου ἐδηλοποίησεν εἰς τὸν Σόλωνα τὴν κατάστασιν τῶν ὑποθέσεων του, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν συμβουλεύσῃ· ὁ δὲ Σόλων τοῦ ἔκαμε τοιαύτην ἀπόκρισιν.

« Μὲ γράφεις ὅτι τινὲς συνομνύουσι κατὰ σοῦ.
 » Ἄν λοιπὸν διὰ τὴν ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς
 » σου, φανεύσης αὐτοὺς, ἤξευρε ὅτι δὲν θὰ εὐδω-
 » θοῦν πολὺ αἱ ὑποθέσεις σου. Θέλεις ἐνεδρευθῆν
 » ἀπ' ὅσους δὲν πιστεύεις διόλου. Οὗτοι δὲ
 » θέλουσι εἶσθαι ἢ ὅσοι φοβοῦνται διὰ τὸν ἑαυτὸν
 » των, ἢ ὅσοι δὲν θὰ ἠμπορέσουσι τὰς ὑποφέρειν τὰς
 » μηχανουργίας σου, ἢ τέλος πάντων ὅσοι θέλουσι
 » νημίσει ὅτι κίμωνον καλὴν ἐκδούλευσιν εἰς τὴν
 » πατρίδα των. Τὸ καλῆτερον εἶναι ν' ἀφεθῆς
 » ὅλως διόλου ἀπὸ τὴν τυραννίαν· ἂν ὁμως δυσκο-
 » λεύσαι, προσκάλουσι στρατεύματα ξένον, ὅσον
 » διὰ τὴν κρατῆ τὸν τόπον εἰς ὑποταγὴν καὶ τὸν
 » ἑαυτὸν σου εἰς ἀσφάλειαν, καὶ διὰ τὴν μὴ βια-
 » σθῆς τὴν ἐξουσίαν κανέναν. »

Ποτὲ ὁ Σόλων δὲν ἦτον ἐχθρὸς τῶν ἡδονῶν·
 ἠγάπα τῆς τραπέζης του τὴν πλουσιοπαροχίαν, καὶ
 ὅ,τι ἄλλο συνέλαβεν εἰς τὴν εὐφρόσυτον ζωὴν.

Τινὲς ἀποδίδουσι εἰς τὸν Σόλωνα τὴν σύστασιν
 τοῦ Ἀρείου Πάγου, κριτηρίου συγκεκριμένου ἐκ τῶν
 ὅσοι ἐχρημάτισαν εἰς Ἀθήνας μέλη εἰς ὅλα τὰ

ὕπουργεῖα. Ἐρωτηθεὶς μίαν ἡμέραν, ποῖον κράτος διοικεῖται καλῶς ὅπου, ἀπεκρίθη οἱ μὴ παντάπασιν ἀδικηθέντες, ζητοῦν μὲ τὴν ζέειν τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἀδικήματος γενομένου εἰς ἄλλον, ὡς νὰ ἐγίνετο εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους.

Περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του ἤρχισε νὰ συνθέτῃ ποίημά τι κατὰ τὴν διήγησιν τὴν ὁποίαν εἰς Αἴγυπτον τοῦ παρέδωκαν περὶ τῆς νήσου Ἀτλαντίδος, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ὡς πέραν κειμένην τοῦ γνωστοῦ ὠκεανοῦ. Ῥ' Ἀλλ' ὁ θάνατος τὸν κατέλαβεν εἰς Κύπρον πρὶν τὸ σύγγραμά του τελειωθῆ κατὰ τὴν πεντηκοστὴν πέμπτην ὀλυμπιάδα, περὶ τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐδιώρισε δὲ νὰ μετακομίσουν τὰ ὠστᾶ του εἰς Σαλαμίνα, νὰ τὰ κύσουν, καὶ τὴν κόνιν νὰ διασπείρουν καθ' ὅλην τὴν παιδιάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὸν θάνατόν του, ἤγειραν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα ἐξ ὀρυχάλκου, κρατοῦντα τὴν βίβλον τῶν νόμων, καὶ ἐνδύμενον ὡς ἡγεμῶνα τοῦ λαοῦ. Οἱ Σαλαμίτιοι ὡσαύτως τοῦ ἀνήγειραν ἕνα, ὅστις τὸν παρέσταινεν ὡς Ῥήτορα δημηγοροῦντα, καὶ

ἔχοντα τὰς χεῖρας ὑπὸ τὰ διπλώματα τοῦ φορέ-
ματός του.

Τ Ε Λ Ο Σ .

Ο Ρ Ο Β Ι Ν Σ Ω Ν

ΕΝ ΤΗ ΝΗΣΩ ΤΟΥ,

ΜΕΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ΥΠΟ

Χ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ.

Κατ' ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως ἐκδίδεται τὸ γ'.

ΥΠΟ

Σ. Κ. ΒΛΑΣΤΟΥ

Πρὸς χρῆσιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων.

Ἐπιδιορθῶσαι τοῦ Ι. Π.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. Κ. ΒΛΑΣΤΟΥ.

ΘΑΟΣ ΕΡΜΟΥ.

—
1848.

Εἰδοποιήσεις τοῦ Ἐκδότου.

Ἄφ' οὗ διὰ τῆς προσθήκης τῶν οἰκονογραφικῶν κατέστησα περιεργότεραν τὴν β': ἐκδοσιν τοῦ παρόντος, ἐφρόντισα καὶ κατὰ τὴν γ': αὐτοῦ ἐκδοσιν νὰ ἐπιθεωρηθῆ καὶ νὰ ἐπιδιορθωθῆ παραβαλλομένη πρὸς τὸ κείμενον καὶ ἡ μετάφρασις ὥστε νὰ γένη αὕτη ἀκριβεστέρα, καὶ εὐληπτότερον τὸ λεκτικὸν εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας τὸ βιβλίον παιῖδας. Ἡ ὑποδοχὴ, τῆς ὁποίας ἔτυχεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεώς του τὸ βιβλιάριον τοῦτο εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἐγγυωμένη ἀναμφιβόλως καὶ τῆς παρούσης τὴν ἐπιτυχίαν, ἐνεψύχωσε καὶ ἐμέ εἰς τὸ νὰ μὴ φεισθῶ δαπάνης καὶ κόπων ἵνα καταστήσω αὐτὸ εὐχρηστότερον καὶ ὠφελιμώτερον.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 1 Νοεμβρίου 1848.

Ὁ Ἐκδότης

Πρὸς τοὺς ΚΚ. Δημοδιδασκάλους
καὶ Παιδαγωγούς.

Τὴν ἐπιτομὴν τῶν συμβάντων τοῦ Ῥοβινσῶνος, τῆς ὁποίας μεταφράσιν ἐξέδωκα τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1842 ἔτος ἐγκρίσει τοῦ Κ. Διευθυντοῦ τῶν Δημοτικῶν σχολείων, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν παρεδέχθη, διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου 1843 ἐγγράφου του, ὡς βιβλίον ἀναγνώσεως διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Τὴν παραδοχὴν αὐτὴν τοῦ ὑπουργείου ὑμεῖς, κύριοι, ἐδικαιώσατε πληρέστατα, καθότι ἀναγνωρίσαντες τὴν ὠφέλειαν, ἣτις ἔμμελλε νὰ προκύψῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλιαρίου τούτου εἰς τὰ σχολεῖά σας, ὑπεδέχθητε αὐτὸ εὐχαρίστως καὶ ὑπεστηρίξατε τὴν χρησιμότητά του.

Σὰς εὐγνωμονῶ, διότι παρελάβατε βοήθευς εἰς τὴν ὑπότιαν ἀνεδέχθητε ἀνατροπὴν τῶν νεανίσκων τοὺς μικροὺς μου αὐτοὺς κόπους, καὶ διὰ νὰ σὰς ἀποδείξω μάλιστα ἐναργέστερον τὴν εὐγνωμοσύνην μου, σὰς προσφέρω μὲ τὴν αὐτὴν τιμὴν τρίτην τοῦ βιβλιαρίου μου ἐκδόσιν, ἐπιθεωρημένην καὶ πλουτισμένην μὲ τὰς ἀρμοζούσας εἰκονογραφίας εἰς τὰ διάφορα τῆς ἱστορίας συμβάντα.

Μόνοι σας ἐννοεῖτε ὅτι αἱ εἰκονογραφίαι τέρπουσι τοῦ νεανίσκου τὴν ὄρασιν καὶ καθιστοῦν συνάμα εὐκολον τὴν κατάληψιν τῶν διαφόρων τῆς ἱστορίας περιέργων ἀντικειμένων.

Κάμμίαν ὑπὲρ τῆς δευτέρας αὐτῆς ἐκδόσεως σύστασιν δὲν ἔχω νὰ κάμω πρὸς ὑμᾶς, καθότι σεῖς, καθὼς σὰς προεῖπον, διὰ τῆς ὑποστηρίξεώς σας ἐθεβαιώσατε ἐμὲ περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς ἐπιτομῆς τῶν συμβάντων τοῦ Ῥοβινσῶνος.

Ὁ Μ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 13 Νοεμβρίου 1845.

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ.

“Ολοι ανέγνωσαν τὸν ‘Ροβινσῶνα’ εἶναι τὸ ἐξάιρετον βιβλίον τῆς νεαρᾶς ἡλικίας. Ὁ ‘Ροβινσῶν’ ὑποφέρων μετὰ τὴν ἀπὸ τὸν πατρικὸν οἶκον δραπέτευσίν του ὅλα, ὅσα τῷ προεῖπον δυστυχήματα, ἔπειτα, μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν δυστυχημάτων, ἀφιερούμενος εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν γενναιοψυχίαν του, παλαίων διὰ μόνης τῆς χειρισοφίας του μὲ παντὸς εἶδους ἀνάγκας, νικῶν ὅλα τὰ προσπίπτοντα αὐτῷ ἐμπόδια, μετριάζων τὰς ἀυστηρότητας καὶ τὰς ἀηδίας πολυετοῦς ἀπομονώσεως, συναντήσας προθύμως τὴν περίστασιν τοῦ νὰ βοηθήσῃ ἄνθρωπον δυστυχέστερον αὐτοῦ, καὶ τέλος ἐπανακάμπτων εἰς τὴν πατρίδα του, κ’ ἐκεῖ ἀπολαμβάνων τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν ἀφρόνως ἐβυσίασε διὰ νὰ διατρέξῃ τὸν κόσμον, ἡ ἔνωσις ὅλων τούτων παρουσιάζει εἰς τοὺς παῖδας ζωηροτάτην εἰκόνα, καὶ σειρὰν ζωντανῶν καὶ ὠφελίμων μαθημάτων.

Ἄλλὰ τὸ σύγγραμμα ὁλόκληρον γέμει ἴσως πολλῶν καὶ ἀνωφελῶν λεπτομερειῶν· ὁ ‘Ροβινσῶν’ ὅμως εἰς τὴν νῆσον του ἐξαιρέτως γίνεται ἀξιοπαρατήρητος, ὅπου ἕνεκα τῆς ἀπομονώσεως καὶ τῆς περὶ τὴν βιομηχανίαν ἐπιμονῆς του λαμβάνει χαρακτῆρα ὅπως ἰδιάζοντα εἰς αὐτόν. Ὅθεν ἡμεῖς, συντάσσοντες τὴν παροῦσαν ἐπιτομὴν, εἰς τοῦτο τὸ μέρος τῶν συμβάντων τοῦ ἥρωός μας ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχὴν μας κυρίως, ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην ἀνδρὸς, ὅστις μ’ ὅλας τὰς ἄλλας του ἀπάτας, εἰς τὸ περὶ ἀνατροφῆς ὅμως εἶναι ἀξιοπιστότατος (α).

« Δὲν ἦτο ἄρα τρόπος, λέγει, νὰ συναφθῶσι τὰ εἰς διὰ-
» φορα βιβλία τόσα διεσπαρμένα μαθήματα, καὶ νὰ ἀνα-
» χθῶσιν ὑπὸ ἓν κοινὸν ἀντικείμενον, εὐσύνοπτον, εὐλη-

(α) Οὗτος εἶναι ὁ ‘Ρουσσώ’, τοῦ ὁποίου τὸ περὶ ἀνατροφῆς σύγγραμμα ἐπιγράφεται Αἰμύλιος.

» πτον καὶ διεγερτικὸν τῆς περιεργείας τῶν παιδῶν ; "Αν
 » ἡδύνατο νὰ εὐρεθῆ κατάστασις, εἰς ἣν ὄλαι αἱ τοῦ ἀν-
 » θρώπου φυσικαὶ ἀνάγκαι νὰ ἐπιδεικνύωνται μὲ τρόπον
 » ἐπαισθητὸν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νεανίσκου, καὶ εἰς τὴν ἑ-
 » ποίαν τὰ μέσα τὰ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν τούτων τῶν
 » ἀναγκῶν ν' ἀναπτύσσωνται διαδοχικῶς μὲ τὴν αὐτὴν εὐ-
 » κολίαν, ἀναμφιβόλως διὰ τῆς ζωηρᾶς καὶ ἀφελοῦς περι-
 » γραφῆς τῆς τοιαύτης καταστάσεως πρέπει ν' ἀρχήσω-
 » μεν τὴν πρώτην ἐξάσκησιν τῆς φαντασίας τοῦ παιδός.
 » Ἐνθουσιώδη φιλόσοφε! βλέπω ἤδη τὴν ἐδικὴν σου
 » ἐξηγημένην. Ἄλλὰ μὴ φροντίζης ἢ κατάστασις αὕτη
 » εὐρέθη περιεγράφη.

» Ἐπειδὴ ἔχομεν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην τοιούτων βι-
 » βλίων, ὑπάρχει ἓν, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ἐμὴν ἀρέσκειαν,
 » περιέχει τὴν καλλητέραν περὶ φυσικῆς ἀνατροφῆς πραγ-
 » ματείαν.

» Τὸ βιβλίον τοῦτο θέλει εἶσθαι τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ὁ
 » Αἰμύλιός μου πρέπει ν' ἀναγνώσῃ· μόνον αὐτὸ θέλει συγ-
 » κροτεῖ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν βιβλιοθήκην του, καὶ εἰς τὸ
 » μετὰ ταῦτα κρατεῖ διακεκριμένην θέσιν· θέλει εἶσθαι τὸ
 » κείμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὄλαι αἱ περὶ τῶν φυσικῶν ἐπι-
 » στημῶν ὁμιλίας μας θέλουν χρησιμεύσει ὡς ὑπομνήματα·
 » θέλει εἶσθαι ὁ γνώμων τῆς κρίσεώς μας διαρκουσῶν τῶν
 » προόδων μας, καὶ ἐνόσω ἢ καλαισθησία μας δὲν διαφθα-
 » ρῆ, ἢ ἀνάγνωσίς του θέλει μᾶς τέρπει πάντοτε. Ποῖον
 » εἶναι λοιπὸν τὸ θαυμάσιον τοῦτο βιβλίον; ὁ Ἄριστοτέ-
 » λης; ὁ Πλίνιος; ὁ Βυφών; ὄχι· εἶναι ὁ Ῥοδινῶν Κροῦσος!
 » Ὁ Ῥοδινῶν Κροῦσος εἰς τὴν νῆσόν του μόνος, στε-
 » ρημένος τῆς βοήθειας τῶν ὁμοίων του, καὶ ἐργαλείων πά-
 » σης τέχνης· προῦλέπων μολαταῦτα τὰ πρὸς διατροφήν
 » καὶ συντήρησίν του καὶ προμηθευόμενος ἐπὶ πᾶσιν εὐ-
 » δαιμονίαν τινά. Ἴδου ἐνδιαφέρον διὰ πᾶσαν ἡλικίαν ἀντι-
 » κείμενον, καὶ τὸ ὁποῖον διὰ μυρίων τρόπων, δύναται νὰ
 » κατασταθῇ εὐάρεστον εἰς τὰ παιδία.

» Ἡ κατάστασις αὕτη, συμφωνῶ, δὲν εἶναι ἡ τοῦ κοινω-
 » νικοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀναντιρρήτως δὲν θέλει εἶσθαι ἡ τοῦ
 » Αἰμυλίου· πλὴν ἐπὶ τοιαύτης καταστάσεως πρέπει νὰ ἐκτι-
 » μήσῃ ἀπάσας τὰς ἄλλας. Ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος τοῦ
 » νὰ καταπατήσῃ τις τὰς πρελήψεις καὶ νὰ ῥυθμίσῃ τὰς
 » κρίσεις του περὶ τῶν ἀληθινῶν σχέσεων τῶν πραγμάτων,
 » εἶναι νὰ τεθῇ εἰς στάσιν μονήρους ἀνθρώπου, καὶ νὰ κρί-
 » νῃ, ὡς οὗτος ὤφειλε νὰ κρίνῃ, περὶ ὅλων τῶν ἀφορών-
 » των τῆν ἰδίαν αὐτοῦ ὠφέλειαν.

» Τὸ μυθιστόρημα ἐκκαθαριζόμενον ἀπὸ τὰ περιττὰ αὐ-
 » τοῦ καὶ ἄχρηστα, ἀρχόμενον ἀπὸ τὸ ναυάγιον τοῦ Ῥο-
 » βινισῶνος πλησίον τῆς νήσου του, καὶ τελευτῶν εἰς τὴν
 » ἄφιξιν τοῦ πλοίου ἐρχομένου νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ, θέλει
 » εἶσθαι συνάμα ἡ διδασκαλία καὶ ἡ διασκεδάσις τοῦ Αἰμυ-
 » λίου, διαρκούσης τῆς προκειμένης ἐποχῆς. Θέλω νὰ ζαλί-
 » σῃ τὴν κεφαλὴν του, νὰ καταγίνηται ἀκαταπαύστως περὶ
 » τῶν ὀχυρώσεων του, τῶν αἰγῶν του, τῶν φυτειῶν του, νὰ
 » μανθάνῃ λεπτομερῶς, ὅχι εἰς τὰ βιβλία, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν
 » πραγμάτων, πᾶν ὅ,τι πρέπει εἰς τοιαύτην περίστασιν νὰ
 » ἤξεύρῃ, νὰ συλλογίζεται ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος Ῥοβινισῶν,
 » νὰ φαντάζεται ἐνδεδυμένος μὲ δέρματα, φέρων μέγαν πέ-
 » τασον, μεγάλην ῥομφαίαν καὶ ὄλον τὸν ἀλλόκοτον ἐκεῖνον
 » σχηματισμὸν, ἐκτὸς τοῦ ἀλεξιβρόχου, τοῦ ὁποίου δὲν θέλει
 » ἔχει ἀνάγκην. Θέλω ν' ἀνησυχῇ περὶ τῶν ληπτέων μέ-
 » τρων, ἂν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐτύχαινε νὰ τὸν λείψῃ, νὰ ἐρευνᾷ
 » τὴν διαγωγὴν τοῦ ἥρωός του, νὰ ζητῇ μὴ τί παρέλειψε,
 » μὴν ἠδύνατο νὰ κάμῃ τί καλλήτερον, καὶ νὰ σημειόνη
 » προσεκτικῶς τὰ λάθη του, ὠφελούμενος ἐκ τούτων διὰ νὰ
 » μὴ πέσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς αὐτὰ ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει.
 » Ἐπειδὴ μὴν ἀμφιβάλῃς ὅτι μελετᾷ νὰ κάμῃ παρομοίαν
 » ἀποκατάστασιν, καθότι τοιαῦτα εἶναι τὰ ὄνειροπολήματα
 » τῆς εὐτυχοῦς αὐτῆς ἡλικίας, καθ' ἣν ἄλλην εὐδαιμονίαν
 » τις δὲν γνωρίζει παρὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὴν ἐλευθερίαν.»

(ΡΟΥΣΣΩ Αἰμύλιος βιβλ. Γ΄.)

Ο ΡΟΒΙΝΣΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Γέννησις τοῦ Ῥοβινσῶνος. — Αἱ πρῶταί του σπουδαί.
— Ἀναχώρησις του ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν. — Τρικυμία. —
Αἰχμαλωσία του.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1632 ἔτος εἰς τὴν πόλιν τῆς
Ἰόρκης, ὅπου ὁ πατήρ μου εἶχεν ἀποσυρθῆ, ἀφοῦ
ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμπορεύηται. Ἀναλόγως τῆς οἰ-
κιακῆς μου ἀνατροφῆς καὶ τοῦ σχολείου τῆς ἐπαρ-
χίας μας, μ' ἔδωσεν ἀρκετὰ ἐκτεταμένην παιδείαν.
Μὲ προκτοίμαζε διὰ τὴν σπουδὴν τῶν νομικῶν μα-
θημάτων, ἀλλ' ἐγὼ εἶχον ἄλλα παρὰ ταῦτα εἰς τὸν
νοῦν μου. Ἐπιθυμία θαλασσοπλανίας καὶ συμβάντων

ἐκυρίευσέ με ὀλόκληρον· κἀνὲν πρᾶγμα δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν ὀλιγοστεύσῃ, μήτε τὰ δάκρυα τῆς μητρός μου, μήτε τοῦ πατρός μου αἱ φρόνιμαι συμβουλαί, ὅστις, διὰ νὰ μὲ πείσῃ νὰ παραιτήσω τὸν σκοπὸν μου, μετεχειρίσθη πάντα λόγον. Μοὶ προεῖπε μάλιστα, ὅτι ἂν ἐναντίον τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν προρρήσεων τοῦ πραγματοποιήσω τὴν ἀνόητον ἐπιθυμίαν μου, μεγάλα δυστυχήματα θέλουσι μοὶ συμβῆ, καὶ τότε ἀργὰ καὶ ἀνωφελῶς θέλω μετανοεῖ.

Θεωρῶν ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ καταφέρω τοὺς γονεῖς μου εἰς τὸ νὰ ἐγκρίνωσι τὸν σκοπὸν μου, χιλιάκις ἐδοκίμασα νὰ φύγω κρυφά. Περιστατικῶς μὲ ἐπαρουσιάσθη εὐκαιρία, ἣτις εὐκόλυνε τὴν δραπέτευσίν μου.

Ἦμην μίαν ἡμέραν εἰς Χούλλ (Hull), ὅπου ἀπῆν-
τησα ἓνα τῶν φίλων μου ἕτοιμον νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς
Λονδῖνον. Οἱ λόγοι τοῦ παρέσυραν τὸν κουφόνοα ἐμέ·
καὶ χωρὶς νὰ συμβουλευθῶ τοὺς γονεῖς μου, χωρὶς
νὰ ζητήσω καὶ λάβω τὴν εὐχὴν των, χωρὶς τὴν
προστασίαν τοῦ Παντοδυνάμου νὰ ἐπικαλεσθῶ, ἀνε-
χώρησα μαζῆ του. Ἡ ἡμέρα αὕτη, ἡ πλέον ἀποτρό-
παιος τῶν λοιπῶν τῆς ζωῆς μου, ἦτον ἡ πρώτη Σε-
πτεμβρίου 1651.

Μόλις ἐξήλθομεν τοῦ ποταμοῦ Χούμπερ (Hum-

ἕ), καὶ ἀμέσως μᾶς κατέλαβε κλύδων σφοδρὸς,
 ὅστις, διὰ τὴν ἀπειρίαν μου, μ' ἐφαίνετο τρομερὰ
 τρικυμία. Ἀνησυχία καὶ φόβος ἐκυρίευσαν συγχρό-
 νως τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά μου, καὶ καταβληθεὶς
 ἀπὸ βαθεῖαν θλίψιν ἠύχθητι νὰ σωθῶ ἀπὸ τὸν κίν-
 δυνον τοῦτον, καὶ νὰ ἐπανέλθω, ὡς ὁ ἄσωτος υἱός,
 εἰς τὸν πατέρα μου, καὶ νὰ ἦμαι εὐπειθὴς εἰς τὰς
 συμβουλὰς του. Ἀλλὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, ἀφοῦ
 ὁ ἄνεμος ἔπαυσεν, καὶ ἡ θάλασσα ἐγαληνίασεν, ὁμοῦ
 μὲ τὴν θαλασσοταραχὴν διεσκεδάσθησαν καὶ αἱ κα-
 λαί μου ἀποφάσεις. Ἐρχησα καὶ ἐγὼ ν' ἀκολουθῶ
 τὴν συνήθη ζῶν τῶν ναυτῶν· ἠτοίμασαν πούντην,
 ἔπιον καὶ ἐγὼ καὶ ἐμέθυσαν· καὶ εἰς μίαν νύκτα εὐω-
 χίας ἐλησμόνησα καὶ τὴν μετάνοιαν καὶ τὰς ὁμολο-
 γίας μου διὰ τὸ μέλλον. Μετ' ὀλίγον κατήντησα νὰ
 μὴ συλλογίζωμαι, νὰ μὴ περνᾶ πλέον ἀπὸ τὸν νοῦν
 μου οὐδὲ ἰδέα περὶ τούτου, καὶ ὀλοκλήρως σχεδὸν
 νὰ πνίξω τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς μου· ἀλλ' ἡ
 θεία Πρόνοια μοὶ προητοίμαζε νέον μάθημα· ὑπεφέ-
 ραμεν πλησίον τῶν παραλίων τῆς Ἰαρμούθ μίαν τρι-
 κυμίαν, τῆς ὁποίας ὁ φόβος ἐπανάφερεν ὅλους τοὺς
 προητερινούς τῆς συνειδήσεώς μου ἐλέγχους. Οἱ ἴδιοι
 ναῦται ἐτρόμαξαν, ἤρχοντο πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς
 εὐμαζόντο πρὸς τὸν θάνατον· διό· ἡ ἀντλία ^{οἱ-}
 εὐμαζόντο πρὸς τὸν θάνατον· διό· ἡ ἀντλία ^{οἱ-}
 εὐμαζόντο πρὸς τὸν θάνατον· διό· ἡ ἀντλία ^{οἱ-}

ἐξήρκει νὰ ἐξαντλῇ τὰ καταπατοῦντα τὸ πλοῖον νὰ ῥᾶ τῆς θαλάσσης. Ἡθέλαμεν ἀφεύκτως χαθῆ, ἂν πλοῖον, διαβαῖνον κατὰ τύχην πλησίον μας, δὲν ἔσελλε λέμβον πρὸς βοήθειάν μας, διὰ τῆς ὁποίας μεταξὺ μυρίων κινδύνων ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ξηράν.

Ἰσπερ ἀπὸ τὸ δυστύχημα τοῦτο ἔπρεπε ἀναμφιβόλως νὰ παραιτήσω στάδιον, τὸ ὁποῖον τόσον δυστυχῶς μοι ἠνοίγετο, καὶ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πατρικῆν μου οἰκίαν· ἄλογος ὅμως αἰδῶς μ' ἐμπόδισε, κ' ἐπροτίμησα νὰ τρέξω τὸν τυχοδιωκτικὸν τοῦτον βίον μου.

Ὅθεν ἀνεχώρησα διὰ τὴν Γουϊνέαν. Τὸ ταξίδειον αὐτὸ, τὸ μόνον εἰς τὸ ὁποῖον εὐδοκίμησα, μ' ἔκαμε ναύτην ἐν ταυτῷ καὶ ἔμπορον. Ὡφελήθην παραπολὺ ἀπὸ ποσότητα χρημάτων, τὰ ὁποῖα μ' ὄλην τὴν κακὴν μου διαγωγὴν διὰ τινος πλαγίου μέσου οἱ γονεῖς μου μ' εἶχαν πέμψει ἐκεῖ.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ πρώτου μου τούτου ταξιδείου μ' ἐγέννησε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμω καὶ δεύτερον, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀλλοκότως δυστυχές. Μεταξὺ τῶν Καναρίων νήσων καὶ τῶν Ἀφρικανῶν παραλίων ἠχμαλωτίσθημεν ἀπὸ πειρατὰς Τούρκους. Ἐμείνα αἰχμάλωτος εἰς τὴν Salé (Salé) δύο ἔτη, καταθλιβόμενος χωρὶς ἐλπίς λευθερώσεως θοῶς μοὶ παρουσιάζεται. Ἀλλὰ μίαν

ἡμέραν ὁ ἄγγλος μου μ' ἐπρόσταξε νὰ ὑπάγω νὰ ἀγρεύσω ἰχθύας διὰ τὸ γεῦμά του. Ἐκάμα τότε εὐθύς τὸ σχέδιόν μου· ἠτοίμασα τὸ πλοῖον, ἐπέδιδασα τροφὰς καὶ ἀπεμακρύνθην ἀπὸ τὸ παράλιον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικός, εἰς ὀλίγον διάστημα διέτρεξα πολὺν δρόμον. Ἦμην ἐν τούτοις εἰς τὴν μεγαλητέραν ἀνησυχίαν, μὴ γνωρίζων ποῖον δρόμον ν' ἀκολουθήσω, ὅτε εὐτυχῶς ἐφάνη μακρόθεν πλοῖον Πορτουγαλλικόν, τὸ ὁποῖον, νομίσαν ὅτι τὸ πλοιάριόν μου ἀνῆκεν εἰς τι ναυάγιον, ἀπὸ φιλανθρωπίαν σταματήσαν μ' ἐπερίμενε. Ἐδέχθησαν ἐμὲ καὶ τὰ πράγματά μου φιλοφρόνως. Ὁ πλοίαρχος, ἀξιόλογος ἄνθρωπος, μὲ μετέφερεν ἀνεξόδως εἰς Βρασιλίαν καὶ ἠγόρασε καὶ τὴν λέμβον μου, ἡ τιμὴ τῆς ὁποίας μ' ἐχορήγησε τὰ μέσα νὰ ἐπιχειρισθῶ φυτείας, ἧτις εὐδοκίμησε θαυμασιώτατα, καὶ εἰς διάστημά τινων χρόνων πύξησε μεγάλως. Ἐκέρδισα πρὸς τούτοις πολλὰ χρήματα, πωλῶν ἀγγλικὰς πραγματείας, πολὺ ἐπιζητήτους εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Οὕτως ἠδυνάμην νὰ κάμω σημαντικὴν κατάστασιν, καὶ νὰ ζήσω ζωὴν ἡσυχον καὶ εὐτυχῆ· ἀλλ' ἡμανία τῶν ταξιδείων, ὑπερενίκησε ὅλας τὰς συμβουλάς τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἐπεβιάσθην καὶ τρίτην φορὰν ἀκόμη ἐπὶ τινος πλοίου,

ἀναχωροῦντος εἰς Ἀφρικὴν πρὸς ἐμπύραν τῶν μαύρων. Ἐπλανήθην ἀπὸ τὴν ὁποῖαν οἱ ἰδιοκτῆται μ' ἔκαμαν πρότασιν τοῦ νὰ μὲ δώσουν ἴσην μὲ τὴν ἐδικὴν των μερίδα ἐκ τῶν ὠφελειῶν, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἐνέχωμαι εἰς τὰ ἐξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ μ' ἐδέχθησαν μάλιστα ὡς ἐπιφορτωτὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὁ Ῥοβινσὼν ναυαγεῖ.

Ἀνεχωρήσαμεν τὴν α' Σεπτεμβρίου 1659, τὴν αὐτὴν δηλ. ἡμέραν καθ' ἣν ὀκτὼ ἔτη πρότερον, περιφρονήσας τὰς φρονίμους συμβουλὰς τῶν γονέων μου, ἀπεμακρύνθην ἀπ' αὐτοὺς ἀποπλεύσας ἀπὸ Χούλλ. Τὴν δωδεκάτην ἡμέραν τῆς θαλασσοπλοίας μας καταιγὶς ἐγερθεῖσα μᾶς παρεδρόμησεν ὀλοτελῶς. Δέκα ἡμέρας κατὰ συνέχειαν, διατελοῦντες εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων, περιεμέναμεν πᾶσαν στιγμὴν νὰ μᾶς καταπίωσι. Τέλος καθησυχάσαντος ὀλίγον τοῦ ἀνέμου, διευθυνόμεθα πρὸς τὴν Βαρβάδα (Barbade) νῆσον, (ἐπειδὴ τὸ τῆς Ἀφρικῆς ταξίδειον μᾶς ἦτο πλέον ἀδύνατον διὰ τὴν κακὴν κατάστασιν τοῦ πλοίου μας), ὅτε αἴφνης νέα τρικυμία. μὲ τὴν αὐτὴν ὄρμην τῆς πρώτης, μᾶς ἐδίωξεν ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος, καὶ τόσον μακρὰν ἀπὸ πολιτισμένους

τόπους, ὥστε, ἂν διεφεύγαμεν τὴν λύσσαν τῶν κυμάτων, ἐμέλλαμεν νὰ καταφαγωθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους. Μετ' ὀλίγον ἐπέσαμεν ἐπὶ ῥαχιάς ἄμμου· ἡ κίνησις τοῦ πλοίου ἀμέσως ἐσταμάτησε, καὶ τὰ κύματα ἐχύθησαν μέσα. Ἡ θέσις μας ἦτο ἀνεξήγητος, καθόσον τὸ πλοῖόν μας ἐκινδύνευε νὰ συντριβῆ, καὶ ἡμεῖς δὲν ἤξεύραμεν εἰς ποῖον μέρος γῆς εὐρισκόμεθα, καὶ ἂν αὐτὸ ἦτο κατοικημένον ἢ ἔρημον.

Ἐδοκιμάσαμεν, ἀλλὰ μὲ καρδίαν ψυχρὰν, καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἐλπίδα, τὸ τελευταῖον τῆς σωτηρίας μας μέσον. Ἐπηδήσαμεν εἰς τὴν λέμβον μας ἀφιερωθέντες εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Τὰ κύματα ὑψίστα ἐφέροντο τρομερὰ κατὰ τῆς ξηρᾶς. Ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ἐπροσπαθοῦσαμεν νὰ τὴν πλησιάσωμεν, κῦμα, ὡς βουνόν, ἐχύθη μὲ τόσῃν ὀρμῇ ἐφ' ἡμῶν, ὥστε ἡ λέμβος ἀνεποδογυρίσθη ὀλοτελῶς, καὶ ὅλοι κατεποντίσθημεν, μόλις προφθάσαντες νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν βοήθειάν τοῦ Ἰψίστου.

Εἶναι ἀνεξήγητος ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ταραχὴ τῶν ἰδεῶν μου, ὅταν ἠσθάνθην ἐμαυτὸν καταπεσόντα εἰς τὸ βάθος τῶν ὑδάτων. Ἄν καὶ ἤμην κολυμβητῆς ἀριστος, δὲν ἠδυνάμην ὅμως νὰ μένω ἀρκετὰ ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν φορὰν τῶν κυμάτων, ὥστε νὰ ἐπάρω τὴν ἀναπνοήν μου. Εὐτυχῶς ἐν κῦμα μ' ἔσπρωξεν

εἰς τὸ παράλιον, συνετριβή καὶ μ' ἄφησεν εἰς τὴν
ξηρὰν ἡμιθανῆ μὲν, διατηροῦντα ὅμως τὴν ἐτοιμό-
τητα τοῦ πνεύματός μου. Ἐσπευσα ἀμέσως νὰ σηκω-
θῶ διὰ νὰ προχωρήσω πρὸς τὴν ξηρὰν πρὸ τοῦ νέου

νίον διὰ νὰ μὴ μοῦ ἐκφύγῃσι, τὰ ἔρριψα εἰς τὴν θάλασσαν· ἔπειτα καταβάς εἰς τὰ πλάγια τοῦ πλοίου, τὰ ἐτράθησα πρὸς ἐμὲ καὶ ἔδρασα μαζῆ τέσσαρα ἀπὸ τὰς δύο ἄκρας, ὅσον ἠδυνήθην καλῆτερα, σχηματίσας εἰδός τι σχεδίας. Μετὰ ταῦτα θέσας κατὰ πλάτος δύο τρεῖς σανίδας πολλὰ βραχείας, εἶδον ὅτι ἠδυνάμην μὲν νὰ πλεύσω ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν μεγάλην τῆς λεπτότητα δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ φορτίον, ἔχον ἓνα τι βάρος. Ἐπανελάβα λοιπὸν τὸ ἔργον, καὶ διὰ τοῦ πρίονος τοῦ λεπτουργοῦ, τὸ ὁποῖον εὐτύχησα νὰ εὔρω, διήρσα κατὰ μῆκος μίαν τῶν κεραιῶν εἰς τρία μέρη, καὶ μὲ πολὺν κόπον τὰ ἐπρόσθησα εἰς τὴν σχεδίαν μου. Ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ προμηθευθῶ ἀπότινα τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων μ' ἠρέθιζε νὰ κάμω πολὺ περισσότερον παρ' ὅ,τι εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν ἤμην ἱκανὸς νὰ κάμω.

Τοιουτοτρόπως ἡ σχεδία κατεστάθη ἱκανὴ νὰ φέρῃ μέτριον φορτίον· ἔμεινε πλέον νὰ ἴδω ἀπὸ τίνα ἔπρεπε νὰ τὴν φορτώσω, καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ διατηρήσω ταῦτα ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν ὑδάτων. Ἔβαλα ἐν πρώτοις ἐπ' αὐτῆς ὄλας, ὅσας ἠδυνήθην νὰ εὔρω σανίδας, ἔπειτα τρία κιβώτια τῶν ναυτῶν, τὰ ὅποια ἤνοιξα συντρίψας τὰ κλειθρα, τὰ ἐξεκένωσα καὶ ἔπειτα τὰ κατέβασα διὰ σχοινίου εἰς τὴν σχε-

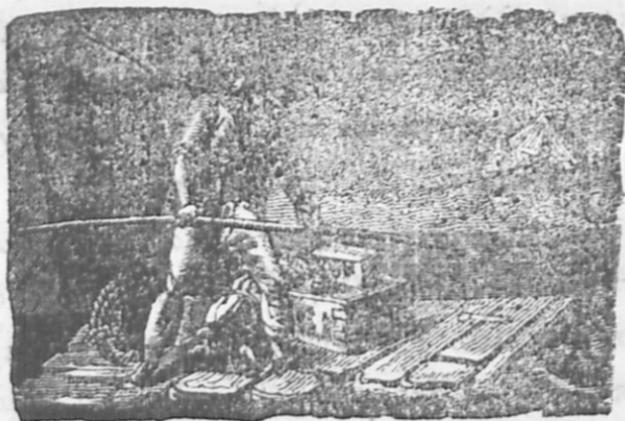
δίαν μου. Εἰς τὸ πρῶτον ἔβαλα τροφάς, ἄρτον, ὀρύζι, τρία ὀλλανδικὰ τυρία, πέντε κομμάτια κρέατος τραγίνου ἐξηραμένου, καὶ ὀλίγον εὐρωπαϊκὸν σίτον. Ἔβαλα ἀλλοῦ πολλὰ κιβώτια μὲ φιάλας ἐμπεριεχούσας ἀναληπτικὰ ὕδατα.

Ἐν ᾧ κατεγινόμεν ἐδῶ οὕτως, ἡ παλιρροία ἤρχισε ν' ἀναβαίνει, καὶ εἶχον τὴν δυστυχίαν νὰ ἰδῶ πλέοντα κατὰ τὴν διάκρισιν τῶν ὑδάτων τὸ φόρεμά μου καὶ τὸ ὑποκάμισόν μου, τὰ ὅποια ἄφησα εἰς τὸ παράλιον, καὶ ἔμεινα μὲ τὸ βρακίον καὶ τὰ περιπόδιά μου (τζοράπια). Εὐτυχῶς εὔρηκα μὲ τὴν ν' ἀπαντήσω πλουσιοπαρόχως τὴν ζημίαν μου αὐτήν· ἀλλὰ ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἐπῆρα, εἰμὴ ὅ,τι ἀπολύτως μοὶ ἦτον ἀναγκαῖον· διότι ἄλλα πολλὰ πράγματα ἐπεθύμουν νὰ ἔχω ὡς ἀναγκαιότερα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ἐργαλεῖα, τὰ ὅποια ἔπρεπεν ἀφεύκτως νὰ μοὶ χρησιμεύσωσιν, ὅταν ἐπιστρέψω εἰς τὴν ξηράν. Ἀφοῦ πολὺν καιρὸν ἐρεῦνησα, εὔρον τὸ κιβώτιον τοῦ ξυλουργοῦ, τὸ ὅποιον πραγματικῶς δι' ἐμὲ ἦτον ἀληθὴς θησαυρός· διότι ὅλον τὸ χρυσίον τοῦ κόσμου δὲν ἤθελε μοὶ πληρώσει τὰ ὄργανα ταῦτα τῆς ἐργασίας. Τὰ σπουδαιότερα μετὰ ταῦτα εἰς ἐμὲ ἦσαν πολεμοφόδια καὶ ὄπλα. Ἐπῆρα λοιπὸν δύο καλὰ τουφέκια, τὰ ὅποια ἦσαν εἰς τὸν

θάλαμον τοῦ πλοιάρχου μέ τινας πυριτοθήκας, ἕνα μικρὸν σάκκον μέ βόλια, καὶ δύο παλαιόσπαθα ἰωμένα. Ἐπισκεφθεὶς ὅλας τοῦ πλοίου τὰς γωνίας ἐξετρέψωσα δύο βαρέλλια πυρίτιδος, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ μέ τὰ ὄπλα ἔθεσα εἰς τὴν σχεδίαν μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἀποβαίνει εἰς τὴν ξηρὰν καὶ φέρει εὐτυχῶς τὸ φορτίον του.

Ἐστοχάσθην τότε, ὅτι ἐπρομηθεύθην ἀρκετὰ, καὶ ὅτι δὲν μ' ἔμεινε πλέον ἄλλη φροντίς, παρὰ νὰ τὰ μεταφέρω εἰς τὴν ξηρὰν· ἀλλὰ μήτε ἰστία, μήτε κωπία, μηδὲ πηδάλιον εἶχον· παραμικρὸν δὲ φύσημα τοῦ ἀέρος ἐδύνατο νὰ βυθίσῃ ὅλον τὸ φορτίον μου. Μολαταῦτα τρία πράγματα ὑπεστήριζαν τὴν

γενναιότητά μου· ἡ ἀταραξία τῆς θαλάσσης, ἡ ὕψωσις καὶ ἡ πρὸς τὴν ξηρὰν ῥοὴ τῆς παλιρροίας, καὶ ὁ ἀήρ, ὅστις καὶ τοὶ ἀδύνατος, ἦτο βοθητικός. Εὖρον ἀκόμη δύο ἢ τρία ἡμισπασμένα κωπία, δύο πριόνια, μίαν δίκελλαν καὶ ἓν σφυρίον, τὰ ὅποια ἐπρόσθεσα εἰς τὸ φορτίον μου. Μετὰ ταῦτα ἐξεκίνησα, καὶ ἡ σχεδία μου ἔπλευσε θαυμασιώτατα ἐν περίπου μίλλιον. Παρετήρησα μόνον ὅτι παρεξέκλινε ὀλίγον ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, ὅπου πρότερον ἐπλησίασα· ἀλλὰ τοῦτο μ' ἔκαμε νὰ κρίνω, ὅτι θὰ ἦτο κἀνὲν ῥεῦμα, καὶ ἐπομένως ἤλπιζα νὰ εὔρω ἢ κολπίσκον ἢ ποτάμιόν τι, τὸ ὅποιον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς λιμὴν εἰς τὴν ἀπόβασίν μου.

Τῷ ὄντι εἶδον ἀντικρὺ μου μικρὰν χασμάδα γῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἠσθανόμην ὅτι ἐφέρετο ἀπὸ τὸ ῥεῦμα ἡ σχεδία μου. Τὴν ἐκυβέρνην ὅσον καλλίτερα ἠδυνάμην, διὰ νὰ ἀκολουθῇ τὴν ῥοὴν τοῦ ῥεύματος· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ παράλιον αὐτὸ μ' ἦτον ὄλως ἄγνωστον, ὀλίγον ἔλειψε νὰ κάμω καὶ δευτέρον ναυάγιον, διότι τὸ μὲν ἐν μέρος τῆς σχεδίας μου ἤγγισεν εἰς ἄμμον, τὸ δὲ ἄλλο ἔπλεε πάντοτε, καὶ τὸ φορτίον μου διὰ τοῦτο ὀλίγον ἔλειψε νὰ γλισθρίσῃ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ νὰ πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀισυμβῶν κατὰ τῶν κίβωτίων ἐπροσπάθουν νὰ τὰ κρα-

τῷ εἰς τὸν τόπον των, ἀλλὰ δὲν εἶχα ἀρκετὴν δύναμιν διὰ νὰ ξεκαθίσω καὶ τὴν σχεδίαν. Τοιοῦτοτρόπως μὴ τολμῶν ν' ἀλλάξω θέσιν ἔμεινα ἡμίσειαν ὥραν περίπου, ἕως ὅτου ἡ παλίρροια μ' ἀνεσῆκωσε κατ' ὀλίγον, καὶ μ' ἔφερεν εἰς ἰσοσταθμίαν.

Τὰ ὕδατα αὐξανόμενα πάντοτε, ὤθησαν τὴν σχεδίαν μου ἕως εἰς τὰς ἐκβολὰς μικροῦ ποταμίου. Ἐκεῖ ἐστοχάσθην νὰ περιμεῖνω μέχρις ὅτου ἡ παλίρροια ὑψωθῇ ἐντελῶς, καὶ μεταχειριζόμενος τὸ κωπίον μου ὡς ἄγκυραν ἐσταμάτησα αὐτὴν πλησίον τινος ὑψώματος ἰσοπέδου γῆς, τὴν ὁποίαν τὰ ὕδατα μετ' ὀλίγον ἔμελλον νὰ σκεπάσωσι. Τοῦτο ἐπέτυχε, διότι ἅμα ἐνόησα ὅτι ἡ σχεδία μου εὐρέθη ἐπὶ ἀρκετοῦ ὕδατος, τὴν ὤθησα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ ἐμπήξας εἰς τὴν γῆν τὰ δύο συντριμμένα κωπία, ἓν εἰς καθεμίαν ἄκραν τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῆς σχεδίας μου, τὴν ἄραξα ἐκεῖ, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπερίμενα, μεχριστότου ἐχαμήλωσεν ἡ παλίρροια, καὶ τὴν ἄφησεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐν ἀσφαλεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

Πρώτη ἐκδρομὴ τοῦ Ῥοβινσῶνος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τόπου. — Βεβαιοῦται ὅτι εἶναι νῆσος. — Πρῶτος πυροβολισμὸς εἰς τὴν νῆσον.

Ἐκεῖθεν ἀπῆλθον διὰ νὰ γνωρίσω τὸν τόπον

καὶ νὰ ζητήσω μέρος, ὅπου νὰ δυνηθῶ νὰ διαμένω
καὶ νὰ ἐναποθέσω τὰ πράγματά μου· ἔλαβα μαζῆ-
μου ἓν τουφέκιον, μίαν πυριτοθήκην καὶ ἓν μικρὸν
σακκίον βολίων, καὶ ἀνεχώρησα.

Φθάσας εἰς τὴν κορυφὴν βουνοῦ ἀποτόμου, ἐγνώ-
ρισα ὅτι ἤμην εἰς νῆσον· καὶ δὲν ἀνεκάλυψα ἄλλας
ξηρὰς εἰμὴ βράχους τινάς, πολὺ μεμακρυσμένους,
καὶ δύο νησίδια, κείμενα πρὸς δυσμὰς δύο μίλλια
περίπου μακράν. Τότε εἶδον εἰς ποίαν παντελεῖ ἀπο-
μόνωσιν κατεδικάσθην, ἐπειδὴ ἡ νῆσος μ' ἐφαίνετο
ὅλως διόλου ἀκατοίκητος καὶ ἔρημος, ἐκτὸς ἂν εἶχεν
ἄγρια θηρία, μολονότι κἀνὲν δὲν εἶδον. Παρετήρησα
ὅμως πολλὰ πτηνὰ ἄγνωστα εἰς ἐμέ· ἐφόνευσα ἓν
πολὺ μεγάλον, ἰστάμενον ἐπὶ κλάδου δένδρου εἰς
τὴν ἄκραν μεγάλου δάσους. Νομίζω βεβαίως, ὅτι
ἦτον ὁ πρῶτος πυροβολισμὸς ἀπὸ κτίσεως κόσμου,
ὅστις εἰς τὴν νῆσον ἠκούσθη, διότι τὸν παρηκολού-

θησε συγκεχυμένος θόρυβος κραυγῶν καὶ συρισμῶν συγχρόνως, γενομένων ἀπ' ἄπειρον πλῆθος πτηνῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἐγὼ ἐφόνευσα ἦτον ἓν εἶδος ἰέρακος, τοῦ ὁποῖου τὸ κρέας δὲν ἤξιζε τίποτε.

Ἐπανῆλθον εἰς τὴν σχεδίαν μου, καὶ κατεγινόμενον ὅλον τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ἐκφόρτωσίν της· ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἡ τῆς παρελθούσης ἀνησυχία μοὶ ἐπανῆλθεν. Ἐν τούτοις δὲν ἐστερούμην παντὸς βοηθήματος, διότι κατώρθωσα νὰ κάμω μὲ τὰ κιβώτια καὶ μὲ τὰς σανίδας μου ἓν εἶδος καλύβης, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκοιμήθην ἡσύχως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἐπιστρέφει πολλάκις εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἐξάγει πολλὰ ἐφόδια. — Κατεσκευάζει καλῆτερον καταφύγιον διὰ τὴν νύκτα.

Ἀπεφάσισα τὴν ἐπιούσαν νὰ κάμω καὶ δεύτερον εἰς τὸ πλοῖον ταξίδειον, ἐλπίζων νὰ ἐπάρω ἀκόμη

πολλά πράγματα. Δὲν ἔπρεπε νὰ χάνω καιρὸν, διότι ἡ πρώτη θαλασσοταραχὴ ἠδύνατο νὰ τὸ διαλύσῃ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὀδηγοῦμενος ἀπὸ τὴν πεῖραν, ἠτοίμασα σχεδίαν ἐλαφροτέραν ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ τὴν ἐφόρτωσα πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ ἐκείνην. Μετεκόμισα δύο τρεῖς σάκκους καρφία καὶ πρόκας, ἓν μέγαλον τρυπάνι, μίαν δωδεκάδα πελέκειων, μίαν ἀκόνην, τρεῖς μοχλοὺς σιδηροὺς, ἑπτὰ τουφέκια, ἓν ἄλλο τουφέκιον τοῦ κυνηγίου, ὀλίγην τινὰ πυρίτιδα, δύο βαρέλλια σφαιρῶν, ἓνα μέγαλον σάκκον μὲ σκάγια, καὶ ὅλα ὅσα ἠδυνήθην νὰ εὔρω φορέματα, μὲ μίαν κρεμαστὴν κλίνην, ἓν στρῶμα, καὶ τινὰ σκεπάσματα, τὰ ὅποια ὅλα ἔφθασαν εὐτυχέστατα εἰς τὴν ξηράν.

Τίποτε ἀφ' ὅσα εἶχον ἀφήσει ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν ξηράν δὲν εἶχε βλαφθῆ, καὶ κἀνὲν σημεῖον προσβολῆς ἀνθρώπων ἢ ζώων δὲν ἐφάνη. Εἶδον μόνον ἓνα πολὺ μέγαλον ἀγριόγαττον, καθήμενον εἰς ἓν ἀπὸ τὰ κιβώτιά μου, τὸν ὅποιον ἡ παρουσία μου δὲν ἐφόβισε παντάπασι μάλιστα δὲ καὶ ἔφαγε τινὰ τεμάχια παξιμαδίων, τὰ ὅποια τοῦ ἔρριψα, καὶ ἔπειτα ἀπεσύρθη.

Ἦρχισα νὰ κάμω μικρὰν σκηνὴν, μὲ τὸ ὅποιον εἶχον πανίον καὶ μὲ πασσάλους, τοὺς ὁποίους ἐπὶ

τούτω ἔκοψα. Εἰς αὐτὴν μετέφερα πᾶν ὄ,τι ἐδύνατο
 νὰ βλαφθῆ ἀπὸ τὴν βροχὴν ἢ τὸν ἥλιον· ἔπειτα, διὰ
 νὰ τὴν ὀχυρώσω ἐναντίον πάσης προσβολῆς, ἐτοπο-
 θέτησα περὶξ αὐτῆς κενὰ κιβώτια καὶ βαρέλλια τὸ
 ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, καὶ κατεσκεύασα τοιοῦτοτρόπως
 ἐν περίφραγμα.

Ἠσφάλισα ἔπειτα μὲ ἐν κιβώτιον κενὸν καὶ μὲ
 σανίδας τὴν θύραν· καὶ ἀφοῦ ἔβαλα πλησίον μου τὸ
 τουφέκι μου, καὶ εἰς τὸ προσκέφαλόν μου τὸ πιστόλι
 μου, ἐπλαγίασα διὰ πρώτην φοράν εἰς κλίνην, καὶ
 ἐκοιμήθην ἡσύχως ὄλην τὴν νύκτα.

Ποτὲ, νομίζω, εἰς μόνος ἄνθρωπος δὲν ἐπρομή-
 θευσε δι' ἑαυτὸν περισσότερα παρ' ὅσα ἐγὼ ἐπρομη-
 θεύθην ἤδη, καὶ μολοντοῦτο δὲν ἤμην ἀκόμη εὐχα-
 ριστημένος. Ἦθελα νὰ ἐπάρω ἀπὸ τὸ πλοῖον πᾶν
 ὄ,τι ἐδύνατο νὰ μετακομισθῆ. Διὰ τοῦτο ἐπήγαινα
 καθημέραν εἰς αὐτὸ καὶ ἀπεβίβαζα πᾶν ὄ,τι ἡδυνά-
 μην νὰ σικώσω ἀπὸ τὰ ἐν αὐτῷ ἀναγκαῖα· δηλ:
 μικρὰ σχοινία, σακκοῦράματα κ' ἐν κομματί πανίου
 χονδροῦ, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμειε διὰ τὴν ἐπιδιόρθω-
 σιν τῶν ιστίων τοῦ πλοίου. Μ' εὐχαρίστησεν ὁμως
 πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰ λοιπὰ λάφυρά μου εἰς
 μέγας πῖθος παξιμαδίων, τρία βαρέλλια ρούμης ἢ
 οἰνοπνεύματος, ἐν κιβώτιον ἀκαθάριστου ζαχάρως,

καὶ ἐν μέτρον ἄχνης ἀλεύρου. Ἐξεκένωσα ταχέως τὰ παξιμάδια, τὰ διένειμα εἰς πολλὰ μέρη, τὰ ἐτύλιξα εἰς πολλὰ πανία· ἔπειτα πλεύσας ἔφθασα εἰς τὴν ξηρὰν εὐτυχῶς, ὅπως καὶ πρότερον.

Ἄφου ἐγύμνωσα τὸ πλοῖον ἀπὸ ὅλα, ὅσα εὐκόλως ἠδύναντο νὰ μετακομισθῶσιν, ἤρχισα νὰ κόπτω τὰ παλαμάρια εἰς κομμάτια ἀνάλογα τῶν δυνάμεών μου. Ἐσχημάτισα διὰ τῶν κεραιῶν τοῦ ἐμπροσθινοῦ καὶ μεσαίου καταρτίου σχεδίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐσώρευσα δύο παλαμάρια καὶ ὅλα ὅσα ἠδυνήθην ν' ἀποσπάσω σιδηρικά· μετὰ ταῦτα ἤρχισα νὰ κωπηλατῶ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φορτίον ἦτο βαρὺ, δὲν ἠδυνάμην ὡς ἄλλοτε νὰ κυβερνῶ τὴν σχεδίαν μου· ἡ δὲ ἀναποδογυρισθεῖσα μ' ἔρριψε μ' αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔχασα τὸ περισσότερον μέρος, ἐκτὸς τινῶν τεμαχίων παλαμαρίων καὶ τινῶν σιδηρικῶν.

Δεκατρεῖς ἡμέρας ἤμην εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἕως τότε εἶχα κάμει ἕνδεκα ταξίδια εἰς τὸ πλοῖον· καὶ πιστεύω ὅτι, ἂν ἐξηκολούθει ἡ γαλήνη, ἤθελον μεταφέρει τὸ σκάφος ὁλόκληρον εἰς κομμάτια. Ὁ καιρὸς ἠτοιμάζετο νὰ χειμωνιάσῃ, ὅτε ἐπεχειρίσθην τὸ δωδέκατόν μου ταξίδειον. Εὗρον ἀκόμη ἐντὸς τοῦ πλοίου μίαν σκευοθήκην (ἀρμάρι) μὲ συρτὰ, εἰς ἑντῶν ὁποίων ἦσαν ἐν μικρὸν ψαλίδιον, δέκα ἢ δώδε-

κα μαχαίρια, καὶ ἄλλα τόσα περόνια· ἐν ἄλλο ἐμπεριείχε τριάκοντα ἕξ λίρας στερλίνας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ ἄλλα τινα νομίσματα. Ἄλλ' ἐγὼ τότε πόσον ἐπροτίμων τὸ ἐλάχιστον σκεῦος ἀπὸ τὸ χρυσίον!

Ἡτοιμαζόμενη νὰ κάμω τὴν σχεδιάν μου· ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἠγερθῆ τόσον δυνατός, καὶ ὁ καιρὸς ἦτον τόσον πυκνός, ὥστε τὸ καλῆτερον, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ κάμω, ἦτο νὰ ἐπιστρέψω κολυμβῶν εἰς τὴν ξηράν.

Εἶχον φθάσει εὐτυχῶς εἰς τὴν σκηνὴν μου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλοῦτος μου, ὅταν ἡ τρικυμία ἤρχισε, διήρκεσεν ὅλην τὴν νύκτα, καὶ τὴν ἐπαύριον δὲν εἶδον πλέον τὸ σκάφος τοῦ πλοίου· παρηγορήθην ὁμως, διότι εἶχον μεταφέρει πᾶν ὅ,τι ἦτον ὠφέλιμον νὰ ἐπάρω ἐξ αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ὁ Ῥοβινσὼν κατασκευάζει δυνατὴν κατοικίαν. — Αἱ ἀνησυχίαι του διὰ τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος του. — Ἄνακαλύπτει ἀγρίας αἴγας.

Ἐπρεπε νὰ ἐξασφαλίσω ἑμαυτὸν ἀπὸ τὰ θηρία, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγρίους ἀνθρώπους, ἂν ὑπῆρχον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεφάσισα νὰ στήσω δυνατὴν σκηνὴν, καὶ νὰ σκάψω ὑπόγειον. Ὡς πρόσφορον τοποθεσίαν

ἐξέλεξα μικρὸν πεδίον εἰς τοὺς πρόποδας λόφου, τοῦ ὁποίου τὸ ἀπότομον καὶ μὴ κατωφρὲς μέτωπον ἐμπόδιζε νὰ κατέρχηται τι πρὸς ἐμὲ ἄνωθεν. Ἐμπηξα πάσσαλον ἀκριβῶς ἐμπρὸς τινος τρύπας, ἥτις ἔκειτο εἰς τὴν πρῶσφιν τοῦ βράχου, καὶ ὠμοίαζε μὲ εἴσοδον ὑπογείου. Ἡ πεδιάς ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ παραλίου ἐσχημάτιζε κατέναντι τῆς κατοικίας μου τάπητα πράσινον.

Πρὸ τοῦ νὰ στήσω τὴν σκηνήν μου, ἐσχημάτισα ἡμικύκλιον, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ βράχου ἕως τῆς περιφέρειας ἡμιδιάμετρόν του εἴκοσι σχεδὸν μέτρα (πῆχ. βασιλικούς) καὶ τεσσαράκοντα ἀπὸ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον. Εἰς τὸ ἡμικύκλιον τοῦτο ἔμπηξα βαθέως δύο σειρὰς δυνατῶν πασσάλων ὀξέων ἄνωθεν καὶ ἐξεχόντων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἕως δύο μέτρα, ἀπεχόντων δὲ ἀπ' ἀλλήλων 15 ἑκα-

τοστόμετρα· ἔπειτα λαβὼν τὰ τεμάχια τῶν καλωδίων, τὰ ὅποια εἶχον κόψει ἐπάνω εἰς τὸ πλοῖον, τὰ κατέταξα τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου μεταξύ τῶν δύο σειρῶν, μέχρι τῆς κορυφῆς τῶν πασσάλων, τοὺς ὁποίους ἐνεδυνάμωσα ἔσωθεν τοῦ ἡμικυκλίου δι' ἐτέρων πλαγίων σφριγμάτων ἐχόντων δύο μέτρα μῆκος. Τὸ περιφραγμα τοῦτο ἦτο τόσο στερεὸν καὶ ὑψηλόν, ὥστε μήτε ἄνθρωπος, μήτε θηρίον, ἠδύνατο νὰ τὸ ἐκδιάσῃ ἢ νὰ τὸ ἀναβῆ· διὰ νὰ τὸ καταστήσω ὅμως τοιοῦτον, ἐχρειάσθην πολὺν καιρὸν καὶ πολλὴν ἐργασίαν. Κατεσκευάσα δὲ καὶ εἴσοδον διὰ νὰ εἰσέρχωμαι εἰς τὴν κατοικίαν, ὄχι θύραν, ἀλλὰ μικρὰν κλίμακα, διὰ τῆς ὁποίας διέβαινον ἄνωθεν τῶν ὀχυρώσεών μου, καὶ τὴν ὅποιαν ἐσήκονα μετὰ ταῦτα. Τοιουτοτρόπως ἐνόμιζα ἐμαυτὸν ἀσφαλέςατον ἀπὸ πᾶσαν ἐπιδρομὴν.

Εἰς τὸ ὀχύρωμα τοῦτο μετέφερα ὅλα τὰ πλούτη μου. Ἐπειτα ἐξήπλωσα ἐπ' αὐτοῦ μεγάλην διπλὴν σκηνὴν, τὴν ὅποιαν διὰ νὰ προφυλάξω ἀπὸ τὰς βροχὰς, αἰτίνες κατὰ τινὰς ὥρας τοῦ ἔτους εἶναι ὑπερβολικαὶ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τὴν ἐσκέπασα μὲ πανὶ πισσωμένον.

Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὴν σκηνὴν μου, ἐνησχολήθην εἰς τὸ ὑπόγειόν μου. Ἐσκαψα πολὺ βαθειὰ μέσα εἰς τὸν βράχον, ῥίπτων ἐν τάξει τοὺς λίθους καὶ τὰ χώμα-

τα εις τὴν ῥίζαν τοῦ περιφράγματός μου, διὰ τῶν ὁποίων τὸ οἰκόπεδόν μου ὑψώθη περιπλέον 60 ἑκατοστόμετρα περίπου. Τοιουτοτρόπως ἀπέκτησα ἓν ἀξιόλογον κελλάριον ὀπισθεν τῆς καλύβης μου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ μίαν ἡμέραν ἐδοκίμασα πολλὴν ἀνησυχίαν. Συνέβη βροχὴ ἰκανὴ συνωδευμένη ἀπὸ τρομεροῦς κεραυνούς. Τίποτε βέβαια συνηθέστερον· ἀλλ' ὁμως ἐσυλλογίσθην ὅτι ἡ πυρίτις μου ἠδύνατο ν' ἀνάψῃ καὶ ν' ἀναποδογουρίσῃ τὴν καλύβην μου, καὶ τότε τί ἤθελον γείνει ἐγώ;

Ἀπὸ τὸν φόβον μου, ἅμα ἡ θύελλα παρῆλθε, διέκοψα ὅλας μου τὰς τακτικὰς ἐργασίας, καὶ ἤρχισα ἀμέσως νὰ κάμνω σάκκους διὰ νὰ βάλω εἰς αὐτοὺς τὴν πυρίτιδά μου, καὶ νὰ τὴν διανείμω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς ὁπὰς τῶν βράχων, ὥστε καὶ νὰ προφυλάττεται ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν, καὶ ἂν εἷς σάκκος ποτὲ ἦναπτε, νὰ μὴν ἦναι δυνατὸν νὰ διαδοθῆ τὸ πῦρ εἰς τοὺς ἄλλους. Διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μ' ἐχρειάσθησαν δεκαπέντε ὁλόκληραι ἡμέραι, ἐπειδὴ ἕκαστα τοῦλάχιστον ἑκατὸν σάκκους, δι' ἄλλας τόσας λίτρας πυρίτιδος.

Ἐἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἕκαμνα περιπάτους καθ' ἡμέραν, διὰ νὰ γνωρίζω τὰ προϊόντα τῆς νήσου καὶ νὰ φονεύω κἀνὲν φαγώσιμον, εἶδον ὅτι εὐρίσκονται

εἰς τὴν νῆσον αἶγες, πλὴν τόσον ἄγριαι, τόσον πο-
νηραὶ καὶ τόσον ἐλαφραὶ εἰς τὸ τρέξιμον, ὥστε δὲν
ἠδυνήθην νὰ τὰς πλησιάσω. Δὲν ἀπελπίσθην ὁμῶς,
ἀλλ' ἀφοῦ παρετήρησα τὰ διαθήματά των, ἐγνώρισα
ὅτι ὅταν ἐγὼ εὐρισκόμην εἰς τὰς κοιλάδας καὶ ἔβλε-
πον αὐτὰς εἰς τοὺς βράχους, ἔφευγον αὐται μὲ
πολλὴν ταχύτητα· ἀλλ' ἐὰν ἐγὼ ἤμην εἰς τοὺς
βράχους καὶ ἐκεῖναι ἔβοσκον εἰς τὰς κοιλά-
δας, δὲν ἔδιδον κάμμιαν προσοχὴν εἰς ἐμέ. Ἐντεῦ-
θεν ἐσυμπέρανα ὅτι ἔβλεπον τόσον χαμηλὰ, ὥστε
σπανίως διέκρινον τὰ ὑψηλότερα ὄντα ἀντικείμενα.
ἤρχισα λοιπὸν νὰ τὰς κυνηγῶ ἄνωθεν τῶν βράχων
καὶ τὰς ἐφόνευον εὐκολώτα.

Ἐν τούτοις μύριαι ἰδέαι κατετάραττον τὸ πνεῦμά
μου· τόσον ἡ κατάστασίς μου μοὶ ἐπαρουσιάζετο ὑπὸ
ἔποψιν τρομεράν! Ἐβλεπον ἐμαυτὸν στερημένον μυ-
ρίων πραγμάτων, μόνον καὶ ἐγκαταλελειμένον ἀπ' ὅ-
λον τὸν κόσμον. ἤθελα νὰ βλασφημῆσω τὴν Θεῖαν
Πρόνοιαν, ἀλλ' ἐν τούτοις ἀμέσως ἐνθυμούμην ὅτι ἐγὼ
μόνος διεσώθην ἀπὸ τὸ ναυάγιον, ὅτι τὸ πλοῖον ἐφέρθη
τόσον πλησίον τῆς ξηρᾶς, ὥστε μετέφερον ὅλα ὅσα
κατεῖχον, τέλος ὅτι εἶχον χίλια πράγματα πρὸς συν-
τήρησίν μου· ὅλαι αὐταὶ αἱ ἰδέαι μ' ἐπαρηγόρου
ὀλίγον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἀρχίζει τὸ ἡμερολόγιόν του.—Σκύλος, διασωθεὶς ἀπὸ τὸ ναυάγιον, προσκολλᾶται μαζῇ του.

Τώρα πρέπει ν' ἀνατρέξω ἕως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μονοτόνου καὶ μονήρους ζωῆς μου, καὶ νὰ ἐξακολουθήσω κατὰ τάξιν τὴν παράξενον καὶ ὀδυνηρὰν αὐτῆς διήγησιν.

Τὴν 30 Σεπτεμβρίου ἐπάτησα τὴν γῆν ταύτην τῶν στεναγμῶν κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερινὰν, ὅτε ὁ ἥλιος κατέπεμπε καθέτως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου τὰς ἀκτῖνας του, διότι ἡ νῆσός μου ἔκειτο 9 μοίρας 22" πρὸς ἄρκτον τοῦ ἰσημεριοῦ.

Μετὰ τὸ τέλος δέκα ἢ δώδεκα ἡμερῶν, ἐσυλλογίσθην ὅτι ἔμελλον νὰ λησμονήσω ἐντὸς ὀλίγου τὸν λογαριασμὸν τοῦ χρόνου, ὅταν τὸ χαρτίον καὶ ἡ μελάνη ἤθελον μοὶ λείψει, καὶ δὲν ἤθελον δύνασθαι εἰς τὸ ἐξῆς νὰ διακρίνω τὰς Κυριακάς ἀπὸ τὰς ἄλλας ἡμέρας. Διὰ νὰ προλάβω τὴν σύγχυσιν ταύτην, ἀνύψωσα παρὰ τῆ παραλία, ὅπου πρῶτον ἐπάτησα, ὑψηλὴν στήλην ἐν εἴδει Σταυροῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραψα μὲ μεγάλα γράμματα. « Ἦλθον εἰς ταύτην » τὴν νῆσον τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1659, » εἰς τὰ πλάγια τῆς στήλης αὐτῆς ἐνεχάραζον καθημέραν

ἐγκοπὴν· κατὰ ἑπταήμεριαν δὲ ἐγκοπὴν δις μεγαλει-
τέραν, καὶ κατὰ πᾶσαν πρώτην τοῦ μηνὸς μίαν ἔτι
μεγαλειτέραν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκράτησα ἀκριβέστατα
τὸ μηνολόγιόν μου.

Ἐλησμόνησα σημειῶν τὰ πράγματα, τὰ ὅποια
εὔρον ἐπὶ τοῦ πλοίου, νὰ ὀμιλήσω περὶ διαβητῶν,
ἐργαλείων μαθηματικῆς, βιβλίων ναυτικῶν, καὶ
τριῶν Ἱερῶν Γραφῶν· πρὸς τούτοις περὶ δύο γάτ-
των καὶ ἑνὸς σκύλου, οἵτινες μ' ἠκολούθησαν εἰς τὴν
Ξηρὰν. Διὰ πολλὰ ἔτη ὁ σκύλος ἐξεπλήρουνε πλησίον
μου ἔργα ὑπηρέτου καὶ συντρόφου πιστοτάτου. Δὲν
ἄφινε νὰ μὲ λείψῃ τίποτε ἀφ' ὅσα ἠδύνατο αὐτὸς
μόνος του νὰ εὔρῃ. Μετεχειρίζετο ὅλην του τὴν εὐ-
στροφίαν, καὶ ὅλα τὰ ἔμφυτα προτερήματά του διὰ
νὰ μὲ κάμῃ καλὴν συνοδίαν. Ἐν μόνον πράγμα μὲ
δυσηρέστει· ὅτι τὸν ἔλειπεν, ὁ λόγος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Πῶς ὁ Ῥοβινσὼν ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν πολλῶν ἐργα-
λείων, καὶ μεγαλόνει τὴν κατοικίαν του.

Ἄν καὶ ἡ ἀποθήκη μου ἦτο μεγάλη, ἐστερούμην
ὅμως ἀκόμη πολλῶν πραγμάτων. Δὲν εἶχον μῆτε
πτυάριον, μῆτε ἀξίνην, μῆτε λίσγον διὰ νὰ σκάπτω
καὶ μεταφέρω τὸ χῶμα, μῆτε κλωστήν, μῆτε βε-

λόνην, μήτε πανίον· μολαταῦτα γρήγορα ἔμαθον νὰ ζήσω καὶ χωρὶς αὐτῶν.

Ἡ ἄλλειψις ἐργαλείων ἀπεκαθίστα πολὺ βραδέα τὰ ἔργα μου. Ἐν ὁλόκληρον ἔτος ἐχρειάσθην, ἕως νὰ τελειώσω τὸν φράκτην μου. Καθεὶς τῶν πασσάλων ἦτο τόσο βαρὺς καὶ τόσο μακρὰν ἐπήγαινα εἰς τὸ δάσος διὰ νὰ τὸν κόψω, νὰ τὸν κατασκευάσω, καὶ νὰ τὸν μεταφέρω, ὥστε πολλάκις δι' ἓνα τούτων μ' ἐχρειάζετο δύο ἡμερῶν ἐργασία. Κατ' ἀρχὰς διὰ νὰ τὸν ἐμπήξω μετεχειρίζομην ἐν χονδρὸν ξύλον· μετὰ ταῦτα ὅμως μετεχειρίσθην μοχλὸν σιδηροῦν, καὶ τότε πλεον ἐκοπίαζα ὀπωσοῦν ὀλιγώτερον.

Πλὴν ὅσον μεγάλον καὶ ἀηδὲς ἂν ἦτον ἐν ἔργον, ποτὲ δὲν ἀπέκαμνον, διότι εἶχον ἀρκετὸν καιρὸν καὶ δὲν τὸν ἐφειδόμην. Φυσικὸν ἦτο νὰ πίπτω πολλάκις εἰς διαλογισμοὺς πολλὰ λυπηροὺς περὶ τῆς καταστάσεώς μου, ἀλλ' ἀφοῦ καλῶς ἐξέταζον τὰ καλὰ

καὶ τὰ κακὰ αὐτῆς, εὕρισκον ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν ὑπάρχει τόσον δυστυχῆς κατάστασις εἰς τὴν ζωὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ δύναται τις νὰ εὔρη παρηγορίαν τινά. Ἐσυνείθισα ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν μοναξίαν μου, καὶ ἀπεφάσισα ἐνασχολούμενος ὅλαις δυνάμεσι νὰ προμηθεύσω εἰς ἑμαυτὸν, ὅσας ἤθελον δυνηθῆ νὰ ἐφεύρω ἀνακουφίσεις.

Ἐἶχον κατ' ἀρχὰς θέσει εἰς τὴν σκηνὴν μου ἀνακατευμένα ὅλα μου τὰ πράγματα· δηλ. ἔπιπλα, σκευὴ, ἐργαλεῖα κτλ. τὰ ὁποῖα κατεῖχον τόσον τόπον, ὥστε μόλις ἔμενον ὀλίγος δι' ἐμέ. Ἐνησχολήθην λοιπὸν εἰς τὸ νὰ πλατύνω τὸ σπήλαιόν μου καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις, καὶ δὲν ἀπῆντων πολλὴν δυσκολίαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ βράχου. Εἰς αὐτὸ οὕτω μεγαλωμένον κατεσκευάσα χωριστὴν ἀπὸ τὰς ὀχυρώσεις μου θύραν, ἔπειτα ἔθεσα σανίδας ὡς ῥάφια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτοποθέτησα ὅλα μου τὰ πράγματα· τὰ δὲ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὄπλα μου ἐκρέμασα εἰς πασσαλίσκους, τοὺς ὁποίους εἶχα ἐμπήξει εἰς τὸν βράχον. Τοιοῦτοτρόπως τὸ σπήλαιόν μου ὠμοιάζε μεγάλῃν ἀποθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν τόση τάξις ὑπῆρχεν, ὥστε εὕρισκον ἀμέσως κάθε μου πρᾶγμα.

Μολονότι ἕως τότε δὲν ἔκαμα χρῆσιν κἀνενός

ἐργαλείου, ἠδυνήθην μόλα ταῦτα νὰ κάμω πολλά πράγματα μόνον δι' ἐνὸς πελέκεος καὶ μιᾶς ρυκάνης· ἀλλὰ καὶ ὅποια ἐργασία!.. Ἐὰν, παραδείγματος χάριν, ἤθελον νὰ κατασκευάσω μίαν σανίδα, ἔπρεπε πρῶτον νὰ κόψω ἐν δένδρον, κατόπι νὰ τὸ πελεκῶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἕως οὔ νὰ τὸ λεπτύνω ἀρκετά· ἔπειτα νὰ τὸ ἐξομαλύνω διὰ τῆς ρυκάνης, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἔχω ἀπὸ ἐν δένδρον μόνον μίαν σανίδα, καὶ ταύτην μὲ κόπους ἀμετρήτους. Πλὴν μῆτε ὁ καιρὸς μου μῆτε τὰ δένδρα ἦσαν πολύτιμα. Διὰ νὰ κατασκευάσω ἐν κάθισμα καὶ μίαν τράπεζαν μετεχειρίσθην τὰ τεμάχια τῶν σανίδων, τὰ ὅποια εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ πλοῖον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ἡμερολόγιον τῶν συμβάντων μου.

Ὅταν ὀπωσοῦν ἀποκατεστάθην καὶ ἀπέκτησα τινὰ ἐπιπλα, ἤρχισα νὰ βαστῶ καὶ ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθησα μὲ πολλὴν προσοχίν.

Τὸ ἡμερολόγιόν μου ἤρχισε ἀπὸ τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1659, ἡμέραν τοῦ ναυαγίου μου. Αἱ μετ' αὐτὸ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν, ὅπως ἀνωτέρω ἐδιηγήθην· τῶρα δὲ ἀναλαμβάνω τὴν διήγησιν ἀπὸ τῆς

17 Νοεμβρίου, καθ' ἣν ἤρχισα νὰ σκάπτω τὸ σπήλαιόν μου.

Ἐστρουμένην τριῶν πραγμάτων πολλὰ ἀναγκαίων· ἑνὸς πτύου (πτυαρίου), μιᾶς ἀξίνης καὶ μιᾶς χειραμάξης, ἢ ἑνὸς καλάθου. Τὴν μὲν ἀξίνην ἀνεπλήρωσα διὰ τῶν σιδηρῶν μοχλῶν, οἵτινες πολλὰ μὲν βαρεῖς, καταλληλότατοι ὅμως νὰ κινήσουν τὸ χῶμα. Περὶ δὲ τοῦ πτύου δὲν ἤξευρα τί νὰ κάμω.

18 Νοεμβρίου. Ἀναζητῶν εἰς τὰ δάση, εὔρον εἶδος δένδρου πολλὰ σκληροῦ, τὸ ὁποῖον οἱ Βρασιλιανοὶ ὀνομάζουν σιδηρόξυλον. Μὲ πολὺν κόπον ἔκοψα ἓν κομμάτι, τὸ ὁποῖον πολὺν καιρὸν κατειργαζόμενην, ἕως ὅτου καταντήσω νὰ τοῦ δώσω σχῆμα πτύου· ἀντὶ δὲ χειραμάξης κατεσκεύασα ἓν ἐργαλεῖον ὅμοιον σχεδὸν μὲ τὸ πηλοφορεῖον, τὸ ὁποῖον συνειθίζουσιν οἱ κτίσαι.

23 Νοεμβρίου. Ἀνέλαβον καὶ ἐξηκολούθησα ἐπὶ δεκαοκτῶ ἡμέρας τὴν ἐργασίαν μου, πλατύνων καὶ μακρύνων τὸ σπήλαιόν μου διὰ νὰ μοῦ χρησιμεύσῃ ὡς ἀποθήκη, μαγειρεῖον, ἐστιατήριον καὶ τροφοθήκη.

10 Δεκεμβρίου. Ἐνόμιζα τὸν θόλον μου τελειωμένον πλέον, ὅτε ἕξαφνα κατέρρευσε ἐξ ἑνὸς μέρους. Ἐτρόμαξα ὑπερβολικὰ· καὶ δικαίως, ἐπειδὴ βεβαίως, ἂν εὐρισκόμην ὑποκάτω, δὲν εἶχον ἀνάγκην ἄλλου ἐνταφιασμοῦ. Ἐχρειάζετο πολλὴ ἐργασία διὰ

νά ἐπανορθώσω τὸ δυστύχημα τοῦτο. Ἐπρεπε πρῶτον νά σηκώσω ὅλα τὰ χῶματα, τὰ ὁποῖα ἔπесαν, καὶ ἔπειτα νά στηρίξω τὸν θόλον.

11 Δεκεμβρίου. Ἐστησα δύο στηρίγματα, τὰ ὁποῖα ὑψοῦντο μέχρις ὀροφῆς, θέσας εἰς ἕκαστον σταυροειδῶς δύο τεμάχια ξύλων. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐβδομάδος ἐξηκολούθουν νά στήνω τοιαῦτα, διὰ τῶν ὁποίων ἐξησφαλίσθη ὀλοτελῶς ὁ θόλος μου, καὶ τὰ ὁποῖα σχηματίζοντα σειρὰν στύλων, διήρουν τὴν οἰκίαν μου εἰς δύο εὐρυχωρότατα δωμάτια.

Ἐκαμεν ἔπειτα κακοκαιρία διὰ πολλὰς ἡμέρας, κ' ἐγὼ καθήμενος μέσα ἐξηκολούθουν τὰς ἐσωτερικὰς ἐπιδιορθώσεις μου.

27 Δεκεμβρίου. Ἐφόνευσα ἐν ἐρίφιον καὶ ἐχώλανα ἕτερον, τὸ ὁποῖον ἔφερα εἰς τὴν κατοικίαν μου· τῷ ἔδεσα καλὰ τὴν κνήμην κ' ἔλαβα περὶ αὐτοῦ τόσην φροντίδα, ὥστε ἰάθη ἐντελῶς καὶ ἐσυνείθισε μαζῇ μου θαυμασιώτατα. Ἐκ τούτου συνέλαβον τὴν ἰδέαν νά διατηρήσω ζῶα εἰς τὴν οἰκίαν μου διὰ νά ἔχω τι πρὸς διατροφήν μου, ὅταν ἤθελον καταναλωθῇ αἱ τροφαί μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν κάμνει πολλὰς ὠφελίμους ἀνακαλύψεις.—
Συλλογὴ κόκκων σίτου.

Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον μέχρι τῆς 14 Ἀπριλίου κατεγινόμεν ἑστὶν εἰς τὰς ὀχυρώσεις μου. Διεκοπτόμην πολλάκις ἀπὸ τὰς βροχὰς, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμονῆς τὰς ἐτελείωσα, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ κατοικία μου κατεστάθη ἐντελῶς ἀπρόσβλητος.

Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν περιώδευα καθ' ἡμέραν εἰς τὸ δάσος, καὶ ἔκαμα πολλὰς ἀνακαλύψεις ὠφελίμους. Μεταξὺ τῶν ἄλλων εὗρον εἶδος τι περιζερῶν ἀγρίων, νοστιμοτάτων εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ εὐκόλως συλλαμβανόμενων, ὅτε ἀκόμη ἦσαν νέαι, ἐπειδὴ κατέφευγαν εἰς τὰς ὀπὰς τῶν βράχων.

Ἐστερούμην ἀκόμη πολλῶν πραγμάτων· δὲν κατάρθωσα π. χ. νὰ κατασκευάσω ἓνα πίθον, (βαρέλι) *πινάκι* καὶ νὰ τοῦ ἐφαρμόσω τοὺς κύκλους (στεφάνια), μολονότι πολλὰς ἐβδομάδας ἐκοπίασα καταγινόμενος. Δὲν εἶχα λύχνον, οὔτε κηρίον· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ πλαγιάζω ἐνωρίς· δηλ: πάντοτε σχεδὸν κατὰ τὰς 7 ὥρας μ. μ. Διὰ νὰ ἀναπληρώσω ὅπως οὖν τὴν στέρησίν μου ταύτην ἐφύλαττον τὸ πάχος τῶν τράγων, τοὺς ὁποίους ἐφόνευα, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔβαζα ὀλίγον ἐπὶ πηλίνου πινακίου, τὸ ὁποῖον εἶχα κατασκευάσει

καὶ ζηράνει εἰς τὸν ἥλιον, καὶ δι' ὀλίγου ῥάμματος, ἐν εἶδει φωτυλίου, κατώρθονα νὰ ἔχω μικρὸν φῶς, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ ἀδύνατον, μ' εὐχαρίσται ὅμως πολὺ.

Ἐτυχε μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἀποθήκην μου σκαλί-
ζων νὰ εὕρω λείψανα σίτου, τὸν ὁποῖον εἶχον φέρει
ἀπὸ τὸ πλοῖον, ἀλλὰ καταφαγωμένον οὕτως ἀπὸ
τοὺς ποντικούς, ὥστε ἔβλεπον μόνον φλοιούς καὶ κό-
νιν. Ἐπειδὴ εἶχον ἀνάγκην τοῦ σακκίου, χωρὶς νὰ
δώσω κάμμίαν προσοχὴν, τὸ ἐτίναξα εἰς τὴν ρίζαν
τοῦ βράχου, ὀλίγον τι πρὸ τοῦ καιροῦ τῶν βροχῶν.

Ὅταν μετὰ ἓνα περίπου μῆνα εἶδον βλαστούς,
τοὺς ἐνόμισα ὡς φυτὰ ἄγνωστα· ὀλίγον ὅμως ὕστε-
ρον ἐξεπλάγην ἰδὼν δέκα ἢ δώδεκα ωραίους στά-
χυας σίτου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ εἶδους. Δὲν δύναμαι νὰ
ἐκφράσω τὴν ποικιλίαν τῶν διαλογισμῶν μου, ὅταν
κατὰ πρῶτον τοὺς εἶδον. Ἔως τῶρα δὲν εἶχον κἀνένα
ἐμβριθῆ στοχασμὸν περὶ θρησκείας, καὶ εἶχα θεωρήσει
ὅ,τι μοὶ συνέβη ἕως τότε, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς τύ-
χης· ἀλλ' ἡ θεὰ τοῦ κόκκου ἐκεῖνου φυτρώσαντος
ἐκεῖ, χωρὶς ἐγὼ νὰ φροντίσω, καὶ εἰς κλίμα μά-
λιστα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐνόμιζα κατάλληλον, μ' ἔκα-
με νὰ ὑψώσω τὸν νοῦν μου πρὸς Θεὸν καὶ νὰ εὐλο-
γήσω τὸ ὄνομά του, διότι ὠδήγησεν οὕτω τὴν χει-
ρά μου, ὥστε ὁ κόκκος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐνόμ-

μιζα ὀλοτελῶς ἄχρηστον, νὰ ριφθῆ ἀκριβῶς εἰς τὴν
ρίζαν τοῦ βράχου, καὶ νὰ εὑρεθῆ τειουτοτρόπως
προφυλαγμένος ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Δὲν ἔλειψα νὰ κάμω εἰς τὸν ἀρμόδιον καιρὸν,
ὅστις ἦτο τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου, τὸν μικρὸν μου
θερισμόν, τὸν ὁποῖον ὄλον προσδιώρισα εἰς σποράν,
ἐλπίζων ὅτι μὲ τὸν καιρὸν ἄθελον συλλέξει ἀρ-
κετὸν σῖτον διὰ νὰ προμηθευθῶ ἄρτον.

Τριάκοντα περίπου στάχυες ὀρυζίου εὑρέθησαν
μεταξὺ τοῦ σίτου, τοὺς ὁποίους ἐφύλαξα μὲ τὴν
αὐτὴν φροντίδα. Ὁ καρπὸς οὗτος μ' ἔγεινε διττῶς
ὠφέλιμος, καὶ ὡς ἄρτος καὶ ὡς φαγητὸν, διότι
εὐδοκίμησα νὰ τὸν μαγειρεύω χωρὶς ζυμώματος.
Ἀναλαμβάνω τὸ ἡμερολόγιόν μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Σεισμός.

17 Ἀπριλίου. Τὴν ὑστεραίαν ἐκείνης, καθ' ἣν
ἀπεπεράτωσα τὰς ὀχυρώσεις μου, ἐκινδύνευσα νὰ
ἶδω ὅλα μου τὰ ἔργα κατεστραμμένα, καὶ αὐτὴν τὴν
ζωὴν μου χαμένην. Ἡμὴν ἐνησυχολημένος ὀπισθεν
τῆς καλύβης μου, ὅτε ἔξαφνα βλέπω τὸ χῶμα τοῦ
θόλου μου νὰ καταρρέῃ καὶ τοὺς στύλους μου νὰ
σφίξουν τρομερά. Ἀμέσως ἔφυγα πρὸς τὸ μέρος τοῦ

περιφράγματός μου. Ἦτο σεισμός, ὅστις ἐπέφερε
 τρεῖς κλονισμούς τότεν τρομερούς, ὥστε ὀλόκληρον
 ἐν μέρος βράχου, ἡμισυ μίλιον μακρὰν ἐμοῦ, ἐκρη-
 μνίσθη μὲ κρότον τρομερόν, καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία θάλασ-
 σα ἐταράχθη καταπληκτικῶς.

Τρόμος μ' ἐκυρίευσεν, ὅταν ἐξοχαζόμενὴν τὴν σκη-
 νὴν μου καὶ ὅλα μου τὰ πλούτη κινδυνεύοντα νὰ ἐν-
 ταφιασθῶσιν ὑπὸ τὰ ἐρείπεια τοῦ ἐπικειμένου βουνοῦ.
 Πολὺν καιρὸν μετὰ τὸν τελευταῖον κλονισμόν ἔμεινα
 χωρὶς νὰ τολμήσω μήτε νὰ κινηθῶ, μήτε νὰ στα-
 θῶ ἐντὸς τοῦ περιφράγματός μου, φοβούμενος μὴν
 ἐνταφιασθῶ ὀλοζώντανος.

Ἐν τούτοις ὁ οὐρανὸς ἐσκοτιζετο, καὶ μετὰ ἡμι-
 σείαν ὥραν ἠγέρθη τρομερὰ θύελλα. Παρευθὺς εἶδες
 τὴν θάλασσαν ἀφρίζουσαν νὰ πλημμυρῇ τὰ παρά-
 λια μὲ τὰ κύματά της, καὶ δένδρα ὀλοτελῶς ἐκρι-
 ζωνόμενα νὰ πίπτωσι τῇ δε κάκεισε.

Ἡ θύελλα διήρκεσε τρεῖς ὥρας, μετὰ τὴν ὁποίαν
 ῥαγδαιοτάτη βροχὴ ἐπῆλθεν. Ἐβιάσθην νὰ εἰσέλθω
 εἰς τὴν σκηνὴν μου, ἀλλ' ἡ αὐξάνουσα πάντοτε
 βροχὴ μ' ἀπεδίωξεν ἐκεῖθεν. Ἐπανῆλθον εἰς τὸ σπή-
 λαιόν μου ὅλος τρέμων ἀπὸ τὸν φόβον, μὴ τὸ ἴδω
 κρημιζόμενον ἐπάνω μου· ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁμῶς
 ἐλάμβανον ψυχὴν, καὶ ἐν μικρὸν ποτήριον ρού-

μης μ' ἐπανεφέρην ὅλην τὴν γενναιοψυχίαν μου.

Ἡ βροχὴ διήρκεσεν ἐφ' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ μέρος τῆς ὑστεραίας, χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ ἐξέλθω. Τότε ἀνελογιζόμην ὅτι, ἂν ἡ νῆσος ὑπέκειτο εἰς σεισμούς, ἀνάγκη ἦτο νὰ κατασκευάσω καλύβην εἰς μέρος ἀνοικτόν.

22 Ἀπριλίου. Πολλὰ πρῶτ' ἐσυλλογιζόμην νὰ βάλω εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιόν μου, πλὴν τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα μ' ἔλλειπον. Αἱ δίκελλαί μου καὶ οἱ πελέκει εἶχον παντελῶς ἀμβλυθῆ ἀπὸ τὴν πολλὴν αὐτῶν χρῆσιν ἐπὶ ξύλων σκληρῶν καὶ πολυκόμβων. Εἶχον μὲν μίαν ἀκόνην, ἠγνόουν ὅμως τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἠδυνάμην νὰ τὴν καταστήσω ἐνεργόν. Τὸ ἐμπόδιον τοῦτο μ' ἐζάλισε πολὺ, μόλα ταῦτα φθάσας ἐφήρμωσα ἓνα τροχόν, τὸν ὁποῖον ἠδυνάμην νὰ κινῶ διὰ τοῦ ποδός μου, καὶ νὰ ἔχω τὰς δύο μου χεῖρας ἐλευθέρas. Εἰς τὴν προσαρμογὴν τῆς μηχανῆς ἐξώδευσα μὲν ὀλόκληρον μίαν ἐβδομάδα, ἀλλ' ἔλαβον ἐπίσης τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὴν ἴδω ἐνεργοῦσαν θαυμασιώτατα, ὥστε ἠκόνισα ἐντελῶς ὅλα μου τὰ ἐργαλεῖα.

Τὴν 30 Ἀπριλίου παρατηρήσας ὅτι τὰ παξιμάδιά μου ὀλιγόστευον, ἤρχισα νὰ τρώγω μὲ πολλὴν μου δυσἀρέσκειαν ἐν καθ' ἡμέραν.

1 Μαΐου. Εὔρον εἰς τὴν παραλίαν συντρίμματά τινα τοῦ πλοίου, ὃ δὲ σεισμός τὰ εἶχε τόσον πολὺ πρὸς τὴν ξηρὰν πλησιάζει, ὥστε εὐκόλως ἠδυνάμην νὰ πάρω κάτι τι ἀκόμη. Τοῦτο μ' ἔκαμε νὰ μὴν ἐπιθυμήσω πλέον ν' ἀλλάξω κατοικίαν. Τῷ ὄντι ἀπὸ τὴν 3 Μαΐου μέχρι τῆς 15 Ἰουνίου ἐπήγαινα καθ' ἡμέραν, καὶ μὲ πολλὴν ἐργασίαν καὶ κόπον ἔβγαζα σανίδας καὶ σιδηρικὰ ἀρκετὰ διὰ νὰ κατασκευάσω λέμβον, ἂν εὔρισκον τὸν τρόπον.

Μετεκόμισα πρὸς τούτοις ἀπὸ ἓν ἓν κομμάτιον καὶ ἕκατὸν λίτρας μολύβδου εἰς πλάκας τυλιγμένας κυλινδροειδῶς.

26 Ἰουνίου. Ἐρχόμενος πρὸς τὸ παράλιον εὔρον κατὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν νῆσον χελώνην, ἔχουσαν ἐξήκοντα περίπου αὐγά. Ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχον γευθῆ ἄλλο παρὰ κρέας πτηνῶν καὶ τράγων, ἢ νέα αὕτη τροφή μ' ἐφάνη ἡ ἡδονικωτέρα τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἀσθένεια τοῦ Ῥοβινσῶνος. — Προστρέχει εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναψυχοῦται ἀναγινώσκων τὴν Θεῖαν Γραφήν.

18 καὶ 19 Ἰουνίου. Δὲν ἐξῆλθον παντελῶς, διότι ἤσθανόμην ῥίγος. Τὴν 20 δὲν ἔλαβον δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν, διότι πυρετὸς καὶ σφοδρὰ κεφαλαλγία μὴ προσέβαλον,

Τὴν 21. Ἀσθενής και καταλυπημένος, διότι ἔβλεπον ἑμαυτὸν εἰς τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν, σερημένον πάσης ἀνθρωπίνης βοήθειας, ἤρχισα νὰ παρακαλῶ τὸν Θεὸν, χωρὶς καλὰ νὰ ἤξεύρω τὸ τί ἔλε-

γον. Ἐξηκολούθουν νὰ πάσχω κακῶς ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας.

Τὴν 25. Τρομερὰ κεφαλαλγία· πολὺς καὶ ὑπερβολικὸς πυρετὸς, διαρκέσας ἐπτὰ ὥρας· κατόπιν ἄφθονος ἰδρῶς καὶ κατὰ συνέπειαν ἀδυναμία μεγάλη.

26. Ἰσθανόμην καλήτερα. Λαβὼν τὸ τουφέκι μου ἐπῆγα συρόμενος εἰς τὸ δάσος διὰ νὰ προμηθευθῶ τροφήν τινά. Ἐφόνευσα ἐρίφιον, τοῦ ὁποίου ἔψησα τινὰ μέρη. Εἶχον πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ βράσω ἐν κομμάτιον διὰ νὰ κάμω ζωμόν, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εἶχον χύτραν.

Τὴν 27, μ' ἐπανῆλθεν τόσον σφοδρὸς πυρετὸς, ὥς ἐέκοιτόμην εἰς τὴν κλίνην μου ἐφ' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἀπέθνησκον τῆς δίψης, ἀλλὰ τίς νὰ μὲ δώσῃ ὕδωρ!.. ἀπελπίζόμενος ἐφώναζα ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν. « Παντοδύναμε, εὐσπλαγχίσθητι καὶ μὴ μ' ἐγκαταλίπης. » Ἀφοῦ παρῆλθεν ἡ περίοδος τοῦ πυρετοῦ (τῆς θέρμης) ἀπεκοιμήθην καὶ εἶδον ὄνειρον τρομερόν.

Μ' ἐφάνη ὅτι ἔβλεπον ἄνθρωπον φύσεως ὅλως παραδόξου, καταβαίνοντα ἐν τῷ μέσῳ δίνης πυρὸς καὶ καπνοῦ. Ἡ γῆ ἐσειέσθη ἅμα τὴν ἡγγισεν. Ἐπειτα τὸν εἶδον πρὸς με προχωροῦντα, ὠπλισμένον μὲ λόγχην, καὶ τὸν ἤκουσα προφέροντα τοὺς ἀκολούθους λόγους. Ἐπειδὴ τόσα σημεῖα δὲν σ' ἐπα-

νέφερον εἰς θεογνωσίαν, πρέπει ν' ἀποθάνῃς, καὶ ἐσῆκωσε τὴν φοβερὰν του λόγχην νὰ μὲ κτυπήσῃ.

Ἡ ὄπτασία αὕτη ἐνέσπειρεν εἰς τὴν ψυχὴν μου βαθὺ τρόμου αἴσθημα, καὶ ἡ ἐντετύπωσις αὕτη μ' ἐμεινεν ἀκεραία, μολοντί ἦτο ἡμέρα. Ἀλλοίμονον! τὰς καλὰς διδασκαλίας, τὰς ὁποίας ἔλαβον εἰς τὴν νηπιότητά μου, τὰς εἶχα παραμελήσει ὀλοτελῶς· ἐζήσα ἔχων τελείαν ἀδιαφορίαν διὰ τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν.

Εἶχα ἀρχίσει ἀπὸ τὴν παρακοὴν πρὸς τοὺς γονεῖς μου, καὶ ἔπειτα δὲν ἐστοχάσθην ποτὲ τὰς δυστυχίας μου ὡς τιμωρίαν παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐδέποτε εὐχαρίστησα αὐτὸν διὰ τὰς ὁποίας μ' ἔστειλε παρηγορίας. Ἀπέναντι ὅμως τοῦ θανάτου ἡ συνείδησίς μου ἠγέρθη, καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτῆς συνέτριψε τὴν καρδίαν μου· πρώτην ἤδη φοράν ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς μου προσευχήθην καὶ ἐπεκαλέσθην τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν.

Τὴν 28, ἠδυνήθην νὰ σηκωθῶ καὶ ἐνησχολήθην νὰ προετοιμάσω δροσιστικά τινὰ διὰ τὴν αὔριον, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς μ' ἤρχετο τακτικῶς ἀνὰ διημερίαν· ἐγέμισα ὕδατος μίαν μεγάλην φιάλην, τὸ ὁποῖον ἐκέρασα με ὀλίγην ρούμην, καὶ τὴν ἔβαλα πλησίον τῆς κλίνης μου· ἔφαγον ἔπειτα τρία χελώνης αὐγά.

Ἐδοκίμασα ἀκολούθως νὰ περιπατήσω, ἀλλ' ἤμην πολλὰ ἀδύνατος, καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ πηγαίνω μακρὰν· ἐκάθισα λοιπὸν κατὰ γῆς καὶ σύννους ἐθεώρουν τὴν θάλασσαν. Ἐπανῆλθον ἔπειτα εἰς τὴν κατοικίαν μου καὶ μὲ φρίκην διελογιζόμενη τὴν ἐπάνοδον τοῦ πυρετοῦ, ὅτε ἐνθυμήθην ὅτι οἱ Βρασιλιανοὶ ἰάτρευον ὅλας τῶν τὰς ἀσθενείας διὰ τοῦ ταβάκου. ἤξευρα ὅτι εἰς ἓν τῶν κιβωτίων μου εὐρίσκετο ὀλίγος· τὸ ἤνοιξα λοιπὸν ἀμέσως, καὶ εὔρον τῷ ὄντι καὶ ταβάκον καὶ, ὅτι περισσότερον μὲ ὠφέλησε, μίαν Ἱερὰν Γραφήν.

Μετεχειρίσθην κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους τὸν ταβάκον μου. Ἔβαλον ἐν φύλλον αὐτοῦ πράσινον εἰς τὸ στόμα μου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο πολλὰ δυνατὸς, μ' ἐσκότισε πολὺ· μετὰ ταῦτα ἔβαλον μέρος εἰς καίοντα κάρβουνα, κρατῶν πλησίον τοῦ καπνοῦ τὴν ρίνα μου (μύτην), δι' ὅσην ἠδυνήθην ὥραν· τέλος ἐμόσχευσα μέρος εἰς ρούμην, τὴν ὁποίαν ἔπιον ἔπειτα. Τὸ ποτὸν τοῦτο μ' ἐκτύπησεν ἐξαίφνης εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ μ' ἐκράτησε κοιμώμενον μέχρι τῆς τρίτης μετὰ μεσημβρίαν τῆς ὑστεραίας. Δύναμαι μάλιστα νὰ εἶπω καὶ περισσότερον, διότι δὲν εἰμπορῶ νὰ ἐβγάλω ἀπὸ τὸν νοῦν μου τὴν ιδέαν τοῦ ὅτι ἐκοιμήθην ὅλην τὴν νύκτα, καθ' ἣν ἔλαβον τὸ ἰατρικὸν τοῦτο,

ὄλην τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν, καὶ μέρος τῆς ἀκολουθου. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἐξυπνήσας ἦσθαι νόμην πολλὰ ἐλαφρωμένος, ἢ ὄρεξις μου ἐπανῆλθε, καὶ ἐν γένει ἐπροόδευον ἐπὶ τὰ κρείττω.

4 Ἰουλίου. ἤρχισα ν' ἀναγινώσκω τὴν Ἰεράν Γραφὴν ἐπιβαλὼν εἰς ἑμαυτὸν τὸ χρέος ν' ἀναγινώσκω ἐξ αὐτῆς κεφάλαιά τινα καθ' ἑσπέραν καὶ πρωΐαν, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἦσθάνθη παρηγορίαν ἀπὸ τὴν καλὴν αὐτὴν συνήθειαν. Ἡ κατάστασις μου, ἂν καὶ τὰ περὶ ἐμὲ πράγματα ἦσαν τὰ αὐτὰ, ἤρχισε νὰ μοὶ φαίνεται πολὺ ἠπιωτέρα, διότι ἔμαθον νὰ τὴν ὑποφέρω ἀταράχως καὶ εἰρηνικῶς.

Ἀναλαμβάνων καθ' ἡμέραν τὰς δυνάμεις μου ἀπεφάσισα νὰ ἐπιχειρισθῶ μίαν ὁδοιπορίαν. Δέκα μῆνας ἤμην εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον χωρὶς νὰ βλέπω κἀνὲν μέσον ἀναχωρήσεως. Ἐπίστευα ἀδιστακτικῶς, ὅτι πλάσμα ἀνθρώπινον ποτὲ δὲν εἶχε βάλει τὸν πόδα του ἐκεῖ· ἠθέλησα μολαταῦτα νὰ βεβαιωθῶ ἐντελῶς καί, νὰ ἴδω μὴν ἀνακαλύψω νέον τι προϊόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἐπισκέπτεται μέρος τῆς νήσου, καὶ κατασκευάζει ἀγροτικὸν οἶκον.

15 Ἰουλίου. Ἐπεχειρίσθη τὴν ὁδοιπορίαν μου, ἀρχίσας ἀπὸ τὸν ὄρμισκον, ὅστις ἐχρυσίμειυεν ὡς λι-

μην εἰς τὰς ἀποβάσεις μου. Ἀκολουθῶν τὸν ποταμὸν εὖρον ὠραῖα λειβάδια ἀνεπαισθήτως ὑψούμενα, ὥστε μ' ἐφάνησαν ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ πλημμύραν προσεβάλλοντο.

Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν λοφίσκων, οἵτινες τὰ περιεκύκλουν, εἶδον ταβάκου χόρτον, ὠραῖα φυτὰ ἀλόης, ἄλλα τινὰ, τὰ ὅποια μοι ἦσαν ἄγνωστα, καὶ πολλὰ ζαχαροκάλαμα, ἀτελῆ ὅμως διὰ τὸ ἀκαλλιέργητον.

Τὴν 16, ἐπροχώρησα ὀλίγον τι περισσότερο παρὰ τὴν προτεραίαν· ἡ πεδιάς ἦτο σκεπασμένη ἀπὸ δάση· ἐδῶ δὲ καὶ ἐκεῖ πεπόνια καὶ ἄλλα εἶδη καρπῶν πῦξανον, καὶ σταφυλαὶ ὠριμαὶ πρὸς τρυγητὸν ἐκρέμαντο ἐκ τῶν δένδρων. Ἐξ αὐτῶν ἐσύλλεξα καὶ ἐξέθεσα εἰς τὸν ἥλιον, αἵτινες ξηρανθεῖσαι ἦσαν μετὰ τὸ φθινώπορον ἢ εὐαρεστωτέρα καὶ ὑγειεστέρα τροφή μου.

Διέτριψα ἐνταῦθα ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ πρώτην ἤδη φορὰν εἰς τὸν μονήρη μου βίον, ἀπεφάσισα νὰ κοιμηθῶ ἐξω τῆς κλίνης μου· ἐξενύκτησα δ' ἐπὶ δένδρου ὡς ἐκείνου, τὸ ὅποῖον κατὰ τὴν πρώτην εἰς τὴν νῆσον ἀφιξίν μου μὲ ἐχρησίμευσεν ὡς ἄσυλον.

Τὴν ἐπαύριον τὸ πρῶτ' ἐπανελάβον τὴν περιπέλειάν μου, καὶ μετὰ τεσσάρων μιλλίων δρόμον ἔφθα-

σα εἰς τερπνοτάτην κοιλάδα, τῆς ὁποίας τὰ χόρτα ἦσαν πρασινώτατα καὶ τὰ λειβάδια διαπεποικιλμένα, ὥστε ὠμοιάζον κήπους καλλιεργημένους· χαρίεις δὲ μικρὸς ῥύαξ τὰ διέσχίζε. Ἐσταμάτησα καὶ ἀληθῶς ἠσθανόμην εὐχαρίστησιν, θεωρῶν ἑμαυτὸν δεσπότην καὶ κύριον ὄλων τῶν πέριξ ἐμοῦ.

Εὔρον πολλὰ κακαόδενδρα, λεμονέας, κυτρέας καὶ πορτογαλλέας, τῶν ὁποίων τὰ λεμόνια, ἂν καὶ ἄγρια, εἶχον ὁμῶς καλὴν γεῦσιν, καὶ ὁ ζῶμός των συγκερασμένος μὲ ὕδωρ ἐγίνετο ποτὸν πολλὰ εὐάρεστον.

Ἐσύναξα πολλοὺς ἐκ τῶν καρπῶν τούτων καὶ πολλὰς σταφυλάς· ἀφοῦ ἐσώρευσα αὐτοὺς, ἐπέστρεψα εἰς τὴν κατοικίαν μου μετὰ τριήμερον ἀπουσίαν, καὶ μὲ ἀπόφασιν νὰ ἐπανέλθω τάχιστα ἐφωδιασμένος μὲ τὰ πρὸς μετακόμισίν των ἀναγκαῖα.

Καὶ τῷ ὄντι τὴν ἐπιουσαν ἐπέστρεψα φέρων μαζῆ μου δύο σάκκους διὰ νὰ συγκομίσω τοὺς καρπούς μου· ἀλλὰ τοὺς εὔρον διεσκορπισμένους, καὶ μέρος ἐξ αὐτῶν φαγωμένον ἀπὸ τ' ἄγρια ζῶα. Τότε ἐστοχάσθην νὰ μεταχειρισθῶ ἄλλον τρόπον· ἐσύναξα καὶ ἐκρέμασα τὰς σταφυλάς μου εἰς μακροὺς κλάδους δένδρων, καὶ τὰς ἀφήκα οὕτως εἰς τὸν ἥλιον διὰ νὰ ξηρανθῶσιν.

Ἐρωτεύθην μὲ αὐτὴν τὴν χαριεσάτην κοιλάδα, καὶ

εὐχαρίστως ἤθελον ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ, ἐὰν δὲν ἐφο-
 βούμην μὴ κλειόμενος μεταξύ κοιλάδων χάσω τινὰ
 περίστασιν ἀπελευθερώσεως. Κατεσκεύασα μολαταῦ-
 τα ἔπαυλιν ἐν τῷ μέσῳ περιβόλου ἐκτεταμένου, τὴν
 ὁποίαν περιέφραξα μὲ διπλοῦν φράκτην, καλῶς στη-
 ριγμένον, ὑψηλὸν δύο ἕως τρία μέτρα, καὶ τὸν
 ὁποῖον ἔσωθεν ἐγέμισα μὲ μικρὰ ξύλα· κλίμαξ δὲ
 ὡς ἡ τοῦ ὀχυρώματός μου μ' ἐχρησίμευε πρὸς εἴ-
 σοδον καὶ ἔξοδον.

Τοιοιουτρόπως κατεῖχον δύο οἰκίας· μίαν τῆς
 πόλεως, καὶ ἐτέραν τῆς ἐξοχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν
 τελευταίαν δὲν ἐχάρην πολὺ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος·
 διότι ἠναγκάσθην ἐκ τῶν βροχῶν νὰ τὴν ἀφήσω
 γρήγορα καὶ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν παλαιάν μου κα-
 τοικίαν· εἰς ταύτην μετεκόμισα καὶ τὰς πλεόν τῶν
 διακοσίων σταφυλὰς μου, αἵτινες ἦσαν τότε ἐντελῶς
 ξηραὶ καὶ ὠραῖαι σταφίδες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν σπείρει τὸν σῖτόν του καὶ κατορθώνει
 νὰ κατασκευάσῃ κἀνίστρα.

Αἱ βροχαὶ διήρκεσαν ἀπὸ τὴν 15 Αὐγούστου μέ-
 χρι τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου, καὶ ἐνίοτε ἦσαν τό-
 σον ῥαγδαῖαι, ὥστε διὰ πολλὰς ἡμέρας μοι ἦτον

ἀδύνατον νὰ ἐξέλθω. Διὰ νὰ διασκεδάζω κατεγινό-
μην νὰ πλατύνω ἀκόμη τὸ σπῆλαιόν μου.

Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μικράς μου ἐκδρομάς, τὰς ὁποίας
ὁ καιρὸς μ' ἐσυγχώρησε νὰ κάμω, ἠτύχησα νὰ φο-
νεύσω τράγον καὶ μίαν μεγίστην χελώνην.

Ἴδου πῶς ἐπροσδιώρισα τὰ γεύματά μου. Πρό-
γευμα μίαν σταφυλήν· γεῦμα ἓν κομματίον τράγου
ἢ χελώνης ψητόν· καὶ τὸ ἑσπέρας δύο ἢ τρία αὐγὰ
χελώνης ἦτο τὸ δεῖπνόν μου.

Τὴν 30 Σεπτεμβρίου, ἡμέραν ἐπέτειον τῆς θλιβε-
ρᾶς ἀποβάσεώς μου εἰς τὴν νῆσον, ἐφύλαξα ὡς ἡμέ-
ραν μεγάλης νηστείας, καὶ τὴν ἀφιέρωσα ὀλόκληρον
εἰς θρησκευτικὰς ἀσκήσεις.

Ἦρχισα νὰ γνωρίζω ὀλίγον τὰς ὥρας τοῦ ἔτους,
ἀλλὰ τὴν γνῶσιν αὐτὴν ἀπέκτησα διὰ σκληρᾶς πεί-
ρας. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ἐφύλαξα τριάκοντα στάχεις ὀρυ-
ζίου καὶ εἴκοσι σίτου, τοὺς ὁποίους ἐσύλλεξα τόσον
εὐτυχῶς εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου. Ἦρχισα λοιπὸν
νὰ καλλιεργῶ μέρος γῆς, ὅσον καλλήτερον ἠδυνήθην
μὲ τὸ ξύλινόν μου πτύον, καὶ ἔσπειρα τοὺς σπόρους
μου τοὺς ἡμίσεις μόνον· καὶ κατ' εὐτυχίαν ἔγεινε
τοῦτο, διότι δὲν ἔφθασαν νὰ ὠριμάσωσιν. Ὀλίγον
μετὰ τὴν σπορὰν ἐπῆλθεν ἡ ὥρα τῆς ξηρασίας, ὥστε
ἔχαμε πολλὸν καιρὸν νὰ φυτρώσῃ ὁ σπόρος, καὶ εἰς

τὴν ὥραν τῶν βροχῶν ἐβλάστησεν ἀδυνάτους βλαστούς, οἵτινες ἐσάπησαν. Βραδύτερα κατὰ τὸν Φεβρουάριον ἔκαμα δευτέραν ἀπόπειραν σπορᾶς, καὶ τότε ἐπέτυχα θαυμασιώτατα· ἔκαμα μικρὰν μὲν ἀλλ' ἀξιόλογον συγκομιδὴν, συνισταμένην εἰς ἓν ἡμισάδιον ὄρυζιου καὶ ἕτερον σίτου.

Ἡ μελάνη ἤρχισε νὰ ὀλιγοστεύῃ, καὶ διὰ νὰ τὴν οἰκονομίσω ἔγραφα μόνον τὰς κυριωτέρας τῆς ζωῆς μου περιστάσεις.

Περὶ τὸν Νοέμβριον, ἅμα αἱ βροχαὶ παρῆλθον, ὑπῆγον νὰ κάμω ἓνα γύρον μέχρι τῆς ἐξοχῆς μου, τὴν ὁποίαν εὔρον πολὺ βελτιωμένην. Οἱ πάσσαλοι, ἐξ ὧν ἐσχηματίζετο ὁ φράκτης μου, ἐβλάστησαν μακροὺς κλάδους ὁμοίους μὲ τοὺς τῶν ἰτεῶν· τοὺς ἐκλάδουσα, τοὺς ἐπεριποιήθην ὅσον καλλίτερα ἠδυνήθην, καὶ μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν ἐσκέπαζον ὅλον τὸν περίβολόν μου, καὶ ἡ σκιά των ἔγεινε τόσον πυκνὴ, ὥστε ἠδύνατο νὰ κατοικήσῃ τις ἀξιόλογα ὑποκάτω καθ' ὅλον τὸν τῆς ἀνομβρίας καιρόν. Τὸ θέρος διετέλουν προμηθευόμενος καρποὺς διὰ τὸν χειμῶνα, καθ' ὃν ἐπίσης εὔρισκον πολλοὺς τρόπους ἐνασχολήσεως.

Πολὺ ἐπιθύμουν νὰ κατασκευάσω κάνιστρον· ἤξευρα δ' ὀλίγον πῶς ν' ἀρχίσω, ἐπειδὴ παῖς ὧν ἐσύ-

χναζα πρὸς διασκέδασιν εἰς τινὰ καλαθουργόν, τὸν παρετήρουν ἐργαζόμενον καὶ ἐνίοτε μάλιστα ἀνακατευόμενῃ εἰς τὸ ἔργον του. Μ' ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν ὅτι οἱ κλάδοι τοῦ ἰδίου δένδρου, τὸ ὁποῖον μοι ἐχορήγησε τοὺς πασσάλους τοῦ φράκτου μου, εἰμπόρουν πολὺ καλὰ νὰ γείνωσι χρήσιμοι πρὸς τοῦτο. Καὶ τῷ ὄντι ἦσαν ἀξιόλογοι· ἔκοψα ἐξ αὐτῶν μεγάλην ποσότητα, τοὺς ἔθεσα εἰς τὸν περίβολόν μου διὰ νὰ ξηρανθῶσι, καὶ τὸ ἀκόλουθον θέρος κατεσκεύασα πολλὰ κάνιστρα, τὰ ὁποῖα, ἂν δὲν ἦσαν κομψά, ἦσαν ὅμως πολὺ καλὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

¹ Ἀναλαμβάνει τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὴν νῆσον, συλλαμβάνει καὶ ἐξημερώνει ἔριφόν.

² Ἀπεφάσισα ἀρχομένου τοῦ καλοῦ καιροῦ, ν' ἀναλάβω τὰς εἰς τὴν νῆσον περιοδείας μου, καὶ νὰ δια-

βῶ τὸ ἀντίθετον τῆς ἐπαυλεώς μου μέρος μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐπῆρα λοιπὸν τὸ τουφέκι μου, ἓνα πέλεκυν, ἀρκετὰ σφαιρίδια καὶ πυρίτιδα, παξιμάδια, σταφίδας καὶ ἐκίνησα ὁμοῦ μὲ τὸν πιστόν μου σκύλον.

Ἄμα διῆλθον τὴν κοιλάδα, εἶδον τὴν θάλασσαν πρὸς δυσμὰς, καὶ ἐπειδὴ ὁ ὀρίζων ἦτον αἶθριος, διέκρινα ἄλλην παρὰ τὴν νῆσόν μου γῆν, ἀπέχουσαν πλέον τῶν δέκα λευγῶν ἐσυμπέρανα, ὅτι αὕτη ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ Ἀμερικὴ, ἀλλ' ὅμως ἡ κατοικουμένη ἀπὸ ἀγρίου, ὥστε διόλου δὲν μ' ἐβασάνισεν ἡ ἰδέα τοῦ νὰ διαβῶ ἐκεῖ.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου, ἦτο πολὺ διαφορετικώτερον, μάλιστα εὐαρεστώτερον, παρ' ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἀποκάτεστάθην· εἶδον πολλοὺς ψιττακοὺς (παπαγάλλους), ἐκ τῶν ὁποίων συνέλαβον ἓνα καὶ ἀπεφάσισα νὰ τὸν διδάξω νὰ λαλῇ. Δὲν

ἐπροχώρουν περισσότερον τῶν δύο μιλλίων καθ' ἡμέραν, ἐπειδὴ ἔκαμνα μυρίας περιστροφάς εἰς πᾶν μέρος, διὰ νὰ μὴ μοῦ διαφύγη κἀνὲν πρὸς ἀνακάλυψιν ὠφέλιμον. Τοιοῦτοτρόπως ἔφθανα κοπιασμένος καθ' ἑσπέραν εἰς τὴν κοίτην μου, δηλ: εἰς τι δένδρον.

Φθάσας πλησίον τῆς παραλίας τὴν εὖρον γέμουσαν χελωνῶν· ἐκεῖ ἦσαν καὶ πολλὰ πτηνὰ, τῶν ὁποίων ἠδυνάμην πολλὰ νὰ φρονεύσω, ἀλλ' οἰκονόμου τὴν πυρίτιδά μου. Αἱ αἴγες ἦσαν πολυπληθέστεραι ἐδῶ, παρ' εἰς τὸ μέρος μου. Ὡς τόσον, ἂν καὶ ἦτο θελκτικὸν καὶ ὠραῖον τὸ μέρος τοῦτο, παντάπασι δὲν ἐπεθύμουν ν' ἀποκατασταθῶ εἰς αὐτό. Μ' ἐφαίνετο κόσμος νέος· πατρίς μου δὲ ἦτον ἡ παλαιά μου κατοικία.

Ἐπροχώρησα πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος δώδεκα μίλλια μακρὰν, καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐνέπηξα μεγάλον ὄβελον ὡς σημεῖον, ἐπέστρεψα εἰς τὴν κατοικίαν μου ἀποφασισμένος νὰ προχωρήσω εἰς δεύτερον ταξίδειον ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἕως οὗ εὕρω τὸ σημεῖον.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ὁ σκύλος μου συνέλαβεν ἐρίφιον, διὰ τὸ ὁποῖον εὐχαριστήθην μεγάλως, ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμουν νὰ συστήσω ποιμνιον, καθ' ὅσον μάλιστα εἶχον ἔλπίδα νὰ συλλάβω καὶ ἄλλα. Τὸ ἔδεσα ἀπὸ τὸν τράχηλον καὶ τὸ με-

τεκόμισα μὲ πολὺν κόπον εἰς τὴν ἑπαυλὶν μου, ἔθεν ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου. Δὲν δύναται νὰ πιστεύσῃ τις μὲ πόσῃν εὐχαρίστησιν εἶδον τὴν παλαιάν μου ἐστίαν, καὶ ἀνέπαυσα τὰ μέλη μου ἐπὶ τῆς κρεμαστῆς μου κλίνης. Ἡσύχασα διὰ τινὰς ἡμέρας, διότι ἐκ τῆς ὁδοιπορίας εἶχον ἀποκάμει, ἔπειτα ὑπῆγα νὰ ἴδω τί ἐγένετο τὸ ἐρίφιόν μου. Ἡ στενοχωρία καὶ ἡ πείνα τὸ εἶχον καταστήσει τόσον χειρόηθες καὶ εὐτίθασσον, ὥστε εὐκόλως μ' ἠκολούθησε καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο πλέον, ὡς καὶ ὁ σκύλος μου, ἀπὸ πλησίον μου. Ὁ παπαγάλλος μου διὰ τὸν ὅποιον εἶχον κατορθώσει νὰ κατασκευάσω κλωθίον, ἤρχιζεν ἐπίσης νὰ μὲ γνωρίζῃ καλὰ, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅπως οὖν τ' ὄνομά μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

Δεύτερον θῆρος.

Ἐφθασα πάλιν εἰς τὴν βροχεράν ὥραν τοῦ φθινοπώρου καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν δευτέραν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς ἀποβάσεώς μου. Ἐρχισα ὅμως τὸ τρίτον αὐτὸ ἔτος μὲ τινὰ παρηγορητικώτερον τρόπον, διότι ἐσυνείθισα νὰ ὑποφέρω ὅπως οὖν τὴν τύχην μου. Δὲν ἤμην πλέον ὀλομόναχος, ἐπειδὴ ἔμαθον νὰ ἐπικαλῶμαι τὸν Θεὸν βοηθὸν εἰς τοὺς κινδύνους καὶ εἰς

τάς στενοχωρίας μου. Ἐτακτοποίησα τὰς ἐνασχολήσεις μου οὕτως, ὥστε ποτὲ νὰ μὴ μένω ἀργός. Τὴν ἡμέραν μου ὅλην ἐπέρνων εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσω πρῶτον τὰ πρὸς τὸν Θεὸν χρέη μου, ἔπειτα τὰς κατὰ τὴν νῆσον μὲ τὸ τουφέκι μου ὁδοιπορίας, τὰς περὶ τῆς τροφῆς μου προπαρασκευᾶς καὶ τὰς περὶ τῶν προμηθειῶν, καὶ τέλος τὰ ἐργόχειρά μου κατὰ τὰς ὠρισμένας δι' αὐτὰ ὥρας.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρίου ὁ σιτός μου ἦτο δευτέραν ἤδη φοράν τοῦ ἔτους ὠριμος, καὶ τὸ δεύτερον τοῦτο θέρος ἐμελλε νὰ ᾖ ἀφθονώτερον τοῦ πρώτου. Ἐπρόκειτο νὰ θερίσω, ἀλλὰ δρέπανον δὲν εἶχον· μετεχειρίσθην λοιπὸν μάχαιραν, τὴν ὁποίαν εἶχον φέρει ἐκ τοῦ πλοίου. Ἐθέρισα τὸν σιτόν μου, τὸν ἔτριψα μὲ τὰς χεῖράς μου, καὶ ἔλαβον τὸν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῶ ὅτι τὸ ἡμισάδιον, τὸ ὅποιον ἔσπειρα μ' ἀπέδωσε τρία μέδιμνα καὶ τι περισσότερον ἴσως, ἐπειδὴ δὲν εἶχον μέτρον.

Ἐνεψυχώθην πολὺ ἀπὸ τὴν καλὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν, καὶ ἐφύλαξα μὲ πολλὴν φροντίδα τὸν σίτον διὰ νὰ τὸν σπείρω ὅλον τὴν προσεχῆ ὥραν, ὥστε νὰ δυνηθῶ ν' ἀποκτήσω ἀρκετὸν πρὸς σποράν καὶ πρὸς τροφήν μου.

Ἐνησχολήθην λοιπὸν νὰ προετοιμάσω μεγαλείτε-

ρον μέρος γῆς* ἀλλὰ μὲ ἀπίστευτον κόπον ἠδυνήθην νὰ καλλιεργήσω τὸ χωράφιόν μου μὲ τὸ ξύλινον πτύον μου, τὸ ὁποῖον μ' ἐχρησίμευσε καὶ ὡς ἀξίνη καὶ ὡς ἄροτρον. Ἀφοῦ ἔσπειρα, ἐπῆρα μακροὺς κλάδους δένδρου, καὶ ἐσβάρνισα τὸ χωράφιον, καὶ τελευταῖον τὸ περιέφραξα. Εἰς τὰς διαφόρους αὐτὰς ἐργασίας, καθ' ὅσον ἡ βροχὴ μὲ τὸ ἐσυγχώρει, ἐδαπάνησα τρεῖς ὀλοκλήρους μῆνας.

Ἐντὸς τοῦ οἴκου μου εἶχον διαφόρους ἐργασίας καὶ περιπλέον ἐμάνθανα τὸν Ψιττακὸν μου (παπαγάλλον) νὰ λαλῇ. Οἱ πρῶτοι λόγοι τοὺς ὁποίους εἰς τὴν νῆσον αὐτὴν ἤκουσα νὰ προφέρωνται ἀπὸ ἄλλο παρὰ τὸ ἰδικόν μου στόμα, ἦσαν οἱ τοῦ μικροῦ τούτου ζώου μου· *Παπαγάλλος κομψός** τοῦτο ἦτο τὸ ὄνομά του, τὸ ὁποῖον ἐπανελάμβανε θαυμασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἐπιχειρῖζεται νὰ κατασκευάσῃ σκευὴ πῆλινα. — Διάφοροι ἐφευρέσεις.

Ἐζήτουν πρὸ πολλοῦ πῶς νὰ κατασκευάσω τινὰ σκευὴ πῆλινα· ἐσυλλογιζόμην ὅτι, ἂν ἔφθανα νὰ εὐρω ἄργιλον ἐπιτηδεῖαν εἰς τὴν νῆσον, ἤθελον δυνηθῆ εὐκόλως νὰ τὰ ξηράνω εἰς τὸν ἥλιον, διότι ἦτο πολὺ θερμὸς εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον. Πολλοὶ ἤθελον γελάσει μ' ἐμέ, ἂν διηγούμην ὅλας τὰς δοκιμὰς, ὅσας πρὸς

παρασκευὴν τῆς ἐπὶ τούτῳ ζύμης ἔκαμον, καὶ τὰ σχήματα, παραξενώτερα καὶ ἀσχημότερα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, τὰ ὁποῖα ἔδίδα εἰς τὰ ἀγγεῖα μου· πολλὰ ἐγίνοντο ὡς πίται, διότι ἡ ἄργιλος δὲν ἦτον ἀρκετὰ στερεὰ ζυμωμένη· ἄλλα ἐσχίσθησαν, διότι πάρωρα ἐξετέθησαν εἰς τὸν ἥλιον· τέλος πολλὰ ἐσυντριφθησαν μετατοπιζόμενα· τοιουτοτρόπως μετὰ δύο μηνῶν ἐργασίαν εἶχον ὅλα ὅλα δύο μεγάλα, ἀλλὰ ἀσχημότερα καὶ κακόμορφα πράγματα.

Τὰ δύο ταῦτα σκεῦη, πολὺ καλὰ ἐψημένα, διὰ νὰ τὰ προφυλάξω νὰ μὴ συντριβοῦν, ἔθεσα ἐντὸς καλάθου λυγιάς, γεμίσας τὸ μεταξὺ μὲ ἄχυρα σίτου καὶ ὄρυζιου.

Ἐπέτυχον τέλος πάντων νὰ δώσω σχήματα εὐάρεστα εἰς κάμποσα μικρότερα ἀγγεῖα, ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν εὐχαρίστουν τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον τοῦ ν' ἀποκτήσω σκεῦος μέγαν, δυνάμενον νὰ βαστᾷ ὕγρα καὶ ν' ἀντέχη εἰς τὸ πῦρ. Μίαν ἡμέραν καθήμενος πλησίον τῆς ἐστίας μου παρετήρησα ἐντὸς αὐτῆς τεμάχιον σκεύους, τὸ ὁποῖον εἶχε σκληρυνθῆ ὡς λίθος καὶ κοκκινίσει ὡς κέραμος. Εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην, ἔσπευσα νὰ στοιβάσω ἐπὶ στάκτης τὰς τρεῖς μου μεγάλας στάμνας, καὶ τρεῖς χύτρας· ἔπειτα ἤναψα πῆριξ πολλὴν

φωτίαν φλογίζουσαν τόσον πολύ, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου τ' ἀγγεῖά μου ἔγειναν ὀλοκόκκινα, χωρὶς κἀνὲν νὰ φανῇ ὅτι ἐρράγισε. Τ' ἄφησα εἰς αὐτὴν τὴν θερμοκρασίαν πέντε ἢ ἕξ κατὰ συνέχειαν ὥρας, ἕως ὅτου ἐν τούτων ἤρχισε νὰ διαλύεται, ἐπειδὴ οἱ μεταξὺ τῆς ἀργίλου εὐρισκόμενοι χάλικες ἐτήκοντο ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς, καὶ ἤθελε καταντήσει ὕελος, ἂν δὲν ἐμετρίαζα βαθμηδὸν τὸ πῦρ. Ἐφ' ὅλης τῆς νυκτὸς ἔμεινα ἄγρυπνος καὶ ὄρθιος, φοβούμενος μὴ τὸ πῦρ σβύσῃ ἕξαφνα· εἰς τὰ ἐξημερώματα εὐρέθην ἰδοκτῆτης τριῶν σταμνῶν, δὲν λέγω ὠραίων, ἀλλὰ καλῶν, καὶ τριῶν ἄλλων χυτρῶν ἐξαίρετα ἐψημένων, ἐκ τῶν ὁποίων μία μάλιστα, ἔνεκα τῆς ἀναλύσεως τῶν χαλύβων, εἶχε βερνικωθῆ εὐάρεστα. Νομίζω ἀνωφελὲς νὰ εἶπω, ὅτι ἕκτατε πλέον δὲν μ' ἔλλειψε κἀνὲν τῶν δυναμένων νὰ μὲ χρησιμεύσῃ ἀγγείων.

Ἐχάρην τόσον πολύ διότι ἀπέκτησα χύτραν, ὥστε μόλις ἐπερίμεινα νὰ ψυχρανθῶσι τ' ἀγγεῖά μου, καὶ ἔσπευσα νὰ γεμίσω εὐθὺς ἐν ἕξ αὐτῶν ὕδωρ, καὶ νὰ ρίψω μέσα ἐν κομμάτι αἰγὸς· οὕτω δὲ ἔκαμα ἐν βραστὸν ἐξαίρετον.

Κατόπιν τούτων ἐν πράγμα μόνον ἐπεθύμουν ἀκόμη νὰ ἐπιτύχω ὡς ἀναγκαιότατον· τὸ ν' ἀποκτήσω λίθινον ἰγδίον διὰ νὰ κοπανίζω τὸν σῖτόν μου. (διότι

αἱ ἐπιθυμίαι μου δὲν ἀνέβαινον μέχρι ἀποκτήσεως χειρομύλου). Πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ ματαίως, ἐζήτουν ἀρκετὰ χονδρὸν λίθον διὰ νὰ τὸν κοιλάνω, μολονότι δὲν εἶχον οὔτε τ' ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο ἐργαλεῖα, οὔτε κλίσειν κάμμειαν εἰς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας. Εὐχαρσιήθην λοιπὸν νὰ εὔρω ἐν κούτσουρον δένδρου πολλὰ σκληροῦ, τὸ ὁποῖον στρογγυλάνας καὶ κατεργασθεῖς ἐξωτερικῶς μὲ τὸν πέλεκυν, τὸ ἐκοίλανα ἔπειτα διὰ τοῦ πυρὸς κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀγρίων, οἵτινες οὕτω πως κοιλαίνουσι τὰ πλοιάρια τῶν. Μετὰ τοῦτο κατεσκευάσα ἐν μεγάλῳ καὶ παχῦ ἰγδιόχειρον ἀπὸ τὸ ὀνομαζόμενον σιδηρόξυλον.

Ἄφου ἡ δυσκολία αὕτη ἐνικήθη, μοὶ ἔμεινε νὰ κατασκευάσω κόσκινον διὰ νὰ ἐτοιμάζω τὸ ἄλευρόν μου ξεχωρίζων καὶ τὰ πίτυρα. Ἐνθυμήθην ὅτι εἶχον μεταφέρει ἀπὸ τὸ πλοῖον δύο χονδρὰ λαιμοδέτια ἐκ μούσελινας· ταῦτα λαβὼν ἕκαμα σακκίδια κατάλληλα διὰ τὴν ὁποῖαν τὰ προσδιώρισα χρῆσιν.

Ἦρχετο κατόπιν ἡ ἀρτοποιία, τῆς ὁποίας αἱ ἐργασίαι εἶναι τὸ ζύμωμα καὶ τὸ εἰς φούρνον ψήσιμον. Ὄταν ἤθελον νὰ φουρνίζω τὸν ἄρτον μου, ἤναπτα μεγάλην πυρὰν εἰς τὴν πλινθόστρωτον ἐστίαν μου, καὶ ἀφου τὰ ξύλα ἐγίνοντο ἄνθρακες, τοὺς ἀπεμάκρυνα ὀλίγον ἀπὸ αὐτὴν, τὴν ἐσάρονα καλὰ, ἔπειτα

έναπέθετα ἐν αὐτῇ τὴν ζύμην μου, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἐσκέπαζα μὲ πλατὺ καὶ ἀβαθὲς πήλινον ἀγγεῖον, καὶ διὰ τὸ νὰ συγκεντρώσω ἐπ' αὐτοῦ τὴν θερμότητα ἐσύναζον ὀλόγουρά του ὄλους τοὺς ἀνθρακας καὶ τὰς στάκτας. Τοιοῦτοτρόπως ἔφηνα τὸν ἄρτον μου ὡς εἰς τὸν καλλήτερον τοῦ κόσμου φούρνον. Μὴ εὐχαριστούμενος δὲ νὰ κάμνω μόνον τὸν ἄρτοποιόν, ἔφθασα νὰ κατασκευάζω καὶ πολλὰ πλακούντια, πρὸς δὲ τούτοις καὶ πολλὰ ποτίγγια ἐξ ὄρουζιου.

Ἦδη ὅτε οἱ καρποὶ μου ἐπλήθυνον, εἶχον ἀληθῶς ἀνάγκην νὰ πλατύνω καὶ τὴν ἀποθήκην μου, ἐπειδὴ ἡ τελευταία μου σπορὰ μ' ἔδωκεν ἕως εἴκοσι μεδίμνους σίτου καὶ ἄλλους τόσους τούλάχιστον ὄρουζιου.

Ἠθέλησα νὰ προῦπολογίσω πόσον γέννημα μ' ἐχρειάζετο δι' ἓν ἔτος, καὶ εἶδον, ὅτι τὸ πολὺ ἡδυνάμην νὰ ἐξοδεύσω δώδεκα μεδίμνους. Ἐπὶ τῆς βάσεως λοιπὸν αὐτῆς ἐτακτοποίησα τὰς ἀκολουθούσας σπορὰς μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ὁ Ῥοδινῶν κατασκευάζει πλοίαριον, τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν.

Εὐκόλως θέλετε πιστεῦσαι, ὅτι οἱ λογισμοί μου περιστρέφοντο πάντοτε πρὸς τὴν ἡπειρον, τὴν ὁποίαν

ἀνεκάλυψα ἀντικρὺ τῆς νήσου. Ἐφραταζόμενην ὅτι, ἂν διέβαινον ἐκεῖ, ἤθελον εὐρεῖ τὸν τρόπον ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ἀθλίαν μου κατάστασιν, καὶ δὲν ἐσυλλογιζόμενην τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ διέλθω, περιπίπτων μάλιστα καὶ εἰς χεῖρας ἀνθρωποφάγων. Ὁ τελευταῖος οὗτος κίνδυνος ἦτον ἔτι πιθανώτερος, διότι κατὰ τοὺς συμπερασμούς μου δὲν ἤμην πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὰ παράλια τῶν Καραΐτων.

Ἐνόμισα, ὅτι ἠδυνάμην νὰ καταστήσω χρήσιμον τὴν λέμβον τοῦ πλοίου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκβάλει εἰς τὸ παράλιον ἢ θάλασσα, ἀλλὰ κατέτριψα ἀνωφελῶς τρεῖς ὀλοκλήρους ἐβδομάδας. Ἐβιάσθην τέλος νὰ ἐγκαταλείψω τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία μου ἔγεινεν ἔτι περισσότερον βιασιότερα. Μὲ ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν, ὅτι ἦτον εὐκόλον εἰς ἐμέ, μόνον ὄντα καὶ μὴ ἔχοντα τὰ κατάλληλα ἐργαλεῖα, νὰ κάμω μὲ τὸν κορμὸν δρυὸς πλοιάριον, ὡς τὰ παρὰ

τῶν ἀγρίων κατασκευαζόμενα. Ἦρχισα λοιπὸν τὸ ἀνόητον τοῦτο ἔργον μου παραζαλιζόμενος εἰς ὅλας τὰς δυσκολίας τῆς ἐκτελέσεως.

Ἐκοψα κατ' ἀρχὰς κέδρον παμμεγέθη, ὁποῖαν ἴσως ποτὲ τὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου διὰ τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ δὲν ἐχορήγησεν. Ἡ διάμετρος αὐτῆς τῆς κέδρου εἰς τὰ κάτω τοῦ κορμοῦ εἶχε 1 μ., 90' ἐκ: ἐντεῦθεν δὲ λαμβάνουσα 1 μ., 50 εἰς ὕψος 7 μέτρων ἐπροχώρει ἔπειτα σμικρυνομένη βαθμηδὸν μέχρι τῶν κλώνων. Τὸ νὰ καταβάλω αὐτὴν ἦτον ἔργον μέγα· διὸ καὶ μ' ἐχρειάσθησαν εἴκοσιν ἡμέραι νὰ πελεκῶ διὰ νὰ κόψω τὸ δένδρον μου εἰς τὴν ρίζαν, καὶ δεκαπέντε διὰ νὰ τὸ περικλαδεύσω καὶ ν' ἀποκόψω τὴν κορυφὴν του. Ἐπὶ τούτῳ μετεχειρίσθη πελέκει, καὶ δικέλλας καὶ πᾶν ὅ,τι τὸ ξυλουργεῖόν μου μ' ἐχορήγει ἰσχυρότερον, ἠνωμένον μὲ ὅλην ὅσπν εἶχον δύναμιν. Μ' ἐχρειάσθη ἔπειτα ἐργασία μηνός, διὰ νὰ τὸ κατεργάσω καὶ ρυκανίσω, ὥστε νὰ δυνηθῶ νὰ τῷ δώσω σχῆμα πλοίου· καὶ τριῶν μηνῶν, ὥστε νὰ τὸ κοιλάνω καὶ νὰ τὸ σχηματίσω ὡς λέμβον, ἧτις ἀληθῶς διὰ μόνου τοῦ γλυφείου, τοῦ σφυρίου καὶ τῆς ἀκαμάτου ἐπιμονῆς μου, ἐγένετο ἐντελής. Εἶδον τέλος ἑμαυτὸν κύριον ἐνὸς πλοιαρίου ὠραιότητας, χωρητικότητος 26 ἀτόμων, καὶ τοιοῦτο-

τρόπως ἀρκετωτάτου δι' ἐμὲ καὶ τὸ φορτίον μου.

Ἵπερεχάρην βλέπων τετελεσμένον τὸ ἔργον μου. Μόνον μ' ἔμεινε νὰ τὸ ρίψω εἰς τὴν θάλασσαν· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο κατέβαλον τεραστίους κόπους. Ἐπιπέδωσα τὴν γῆν μέχρι θαλάσσης, ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασα, διότι μ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ κινήσω τὸ μονόξυλόν μου, καθὼς καὶ ὅτε ἐπεχειρίσθην νὰ μετατοπίσω τὴν λέμβον τοῦ πλοίου.

Ἡθέλησα ἔπειτα νὰ σκάψω διώρυγα διὰ νὰ φέρω δι' αὐτῆς τὴν θάλασσαν μέχρι τοῦ πλοιαρίου μου, ἀφοῦ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὸ καταϊβάσω ἕως εἰς τὴν θάλασσαν· ἀλλ' ὑπελόγισα ὅτι μ' ἐχρειάζετο τούλαχιστον δέκα ἢ δώδεκα ἐτῶν ἐργασία, ὥστε νὰ τὸ κατορθώσω· ὅθεν ἐγκατέλειψα καὶ τοῦτο τὸ ἐπιχειρισθὲν ἔργον, τὸ ὁποῖον μεγάλως μ' ἐλύπησεν.

Ἐν τῷ μεταξύ τούτων, ἤρχιζε τὸ πέμπτον ἔτος τῆς εἰς τὴν νῆσον διαμονῆς μου. Χρεωστῶ νὰ εἶπω, ὅτι ἀπὸ τινος καιροῦ ἐδοκίμαζα αἴσθημα θρησκευτικῆς ἀποφάσεως, ἣτις παραδόξως κατεπράυνε τὰ δεινά μου. Ἐθαύμαζον μάλιστα εὐλογῶν καὶ εὐχαριστῶν τὸν Θεὸν, ὅστις ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὸν ἀνάξιον ἐμὲ, τόσους τρόπους καὶ τόσας παρηγορίας ἐν τῷ μέσῳ τῶν στερήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἐξασκεῖ τὴν ἱματουργικὴν. — Ἐτοιμάζεται νὰ περιέλθῃ τὴν νῆσον.

Πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶχον φέρεи ἀπὸ τὸ πλοῖον, εἶχον ἤδη κατατριβῆ, ἢ ἐπλησίαζον νὰ κατατριβῶσιν. Οὕτως ἡ μελάνη μου ἐπλησίαζε νὰ τελειώσῃ, ἡ ὁποία παρατεινομένη δι' ὕδατος κατήνησε νὰ μὴ σημειόνη γράμματα σχεδὸν ποσῶς. Τὰ φορέματά μου ἐγίνοντο πασημέραν χειρότερα καὶ δὲν μ' ἔμειναν εἰμὴ τινα ὑποκάμισα, τὰ ὁποῖα ἐρύλαττον μὲ τὴν μεγαλειτέραν φροντίδα, διότι πολ- λάκις ἡ θερμότης ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε πᾶν ἄλλο ἔνδυμα ἦτον ἀφόρητον. Ἔνεκα τῆς ἰδίας θερμότητος ἦτον ἐπάναγκες ἐπίσης νὰ καλύπτω τὴν κεφαλὴν ἐξερχόμενος, ἄλλως ἐδοκίμαζα σφοδρούς πόνους.

Ὅλα ταῦτα μ' ἔκαμαν νὰ συλλογισθῶ, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιορθώσω καὶ νὰ μεταχειρισθῶ τὰ ράκη (κουρέλια) ὅσα εἶχον. Ἐκαμα ἓν εἶδος ἐσθῆτος ἀπὸ χονδρούς ἐπενδύτας καὶ ἄλλα ὅμοια, τὰ ὁποῖα εἶχον διασώσει ἀπὸ τὸ ναυάγιον. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἔγινα ἱματουργός, ἢ μᾶλλον ἐμβαλωτής (ἐπιδιορθωτής), καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους κατώρθωσα νὰ κάμω δύο ἱμάτια καὶ δύο βρακία, ἀλλ' ὅλα εὐθειαςμμένα ἔλεεινῶς.

Διετήρησα ὅλα τὰ δέρματα τῶν τετραπόδων ζώων, τὰ ὅποια ἐφόνευσα, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτον μὲν κατεσκευάσα ἓνα μέγαν πῖλον ἔχοντα ἔξωθεν τὰς τρίχας καὶ ἔπειτα μίαν ὀλόκληρον ἐνδυμασίαν, δηλ. πλατὺ ἱμάτιον καὶ πανταλόνια. Μὲ ταῦτα δὲ ἤμην θαυμασιώτατα· διότι οὕτως ἐνδεδυμένος ἐπροφυλαττόμην ἀξιόλογα ἀπὸ τῆν βροχῆν.

Ἦρχισα νὰ κατασκευάσω κατόπιν ἀνθήλιον ἢ ἀλεξιβροχον, ὅπως θέλετε, διότι μ' ἐπροφύλαττεν ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἀπὸ τῆν βροχῆν. Ἐκάμουν πολλὰς ἀποπείρας χωρὶς νὰ ἐπιτύχω, ὅπως ἤθελον. Τὸ ἀλεξιβροχόν μου διεστέλλετο μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐσυστέλλετο, καὶ ἦτο διὰ τοῦτο πολὺ δυσοικονόμητον· τέλος διὰ τῆς ὑπομονῆς κατόρθωσα νὰ κατασκευάσω ἓν, τὸ ὅποιον ἀνοιγοεκλείετο κατὰ θέλησιν.

Ἐξηκολούθουν πέντε ἔτη τὸν συνῆθη μου βίον χωρὶς τι περίεργον νὰ μοὶ συμβῆ. Ἡ μεγαλητέρα μου ἐνασχόλησις κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἦτο νὰ κατασκευάσω ἕτερον πλοιάριον μικρότερον, τὸ ὅποιον τῷ ὄντι ἐναυπήγησα ἕως χίλια μέτρα μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἐδαπάνησα μετὰ ταῦτα δύο ὀλόκληρα ἔτη πρὸς ἀνασκαφὴν διώρυγος 2 μέτρων βάθους καὶ ἐνὸς μᾶκρους, καὶ ἔφερα δι' αὐτῆς τῆν θάλασσαν,

ὅπου ἦτο τὸ πλοιάριόν μου. Ἄλλ' ὁμως τοῦτο τὸ πλοιάριον δὲν ἦτο ἀρκετὰ μεγάλον, ὥστε νὰ τολμήσω νὰ ταξιδεύσω πρὸς τὴν ἠπειρον· ὅθεν ἀπεφάσισα νὰ περιπλεύσω μόνον τὴν νῆσόν μου. Τὸ ἐξήρτησα λοιπὸν ὅσον τὸ δυνατόν καλῆτερα· τοῦ ἔβαλα κατάρτιον καὶ πανίον· ἔπειτα ἕκαμα θυρίδας (δουλάπια) καὶ εἰς τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα, διὰ νὰ φυλάττω ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν τὰς τροφὰς καὶ τὰ ὄπλα μου· ἐπὶ δὲ τῆς πρύμνης του στήσας σκῆνωμα, ἕκαμνα ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μικρὰς τινὰς περιδιαβάσεις πρὸς δοκιμήν. Ἰδὼν, ὅτι τὸ πλοῖόν μου ἐταξίδευε θαυμασιώτατα, ἐνησχολήθην εἰς τὰ ἐφόδιά του. Ἐπῆρα δύο δωδεκάδας κριθίνων ἄρτων, ἓν πῆλινον ἀγγεῖον πλήρες ὄρυζιου, μίαν μικρὰν φιάλην ρούμην, τὸ ἥμισυ ἐριφίου, πυρίτιν, σκάγια, καὶ τελευταῖον δύο χονδροὺς ἐπενδύτας, τὸν ἓνα διὰ νὰ πλαγιάζω ἐπάνω, καὶ τὸν ἄλλον διὰ νὰ σκεπάζωμαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Κίνδυνος. — Ἐπιστροφή του.

Τὴν 6: Νοεμβρίου τοῦ ἕκτου ἔτους τῆς βασιλείας μου, ἢ τῆς αἰχμαλωσίας μου, ἐπεχειρίσθην τὸ ταξιδεῖόν μου. Ἡ νῆσος πολλὰ ὀλίγον πλατεία καθ' ἑαυτὴν, περιεβάλλετο πρὸς ἀνατολὰς ἐκ βράχων προ-

χωρούντων αρκετὰ μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ θάλασσα ἦτο τότε γαληνιαία· ἀλλ' ἀκόμη δὲν εἶχον φθάσει τὴν πρώτην ἄκραν τοῦ βράχου, καὶ εὐρέθην εἰς ὕδατα βαθύτατα καὶ εἰς ῥεῦμα ὀρμητικόν, ὡς καταρράκτην μύλου. Δὲν ἠδυνήθην ποσῶς νὰ σταματήσω τὸ πλοιάριόν μου πλησίον τοῦ παραλίου, διότι τὸ ῥεῦμα παρέσυρεν αὐτὸ βιαίως, καὶ ὅλοι οἱ πρὸς κυβέρνησιν του ἀγῶνές μου δὲν ἔφερον κἀνὲν ἀποτέλεσμα. Ἐνόμισα, ὅτι ἀναποφεύκτως ἔμελλα νὰ χαθῶ, διότι, ἂν παρεφερόμην εἰς τὸ πέλαγος, ἤθελον ἀποθάψει τῆς πείνης, ἐπειδὴ δὲν ἤθελον δυνηθῆ νὰ εὐρῶ γῆν χωρὶς νὰ κάμω μακρινὸν ταξίδειον. ὦ! πῶς τότε ἡ νῆσός μου μ' ἐφαίνετο ὁ τερπνότερος τόπος τοῦ κόσμου. Ἀπεμακρύνθην αὐτῆς δύω λεύγας, καὶ μολονότι ἀπληπίσθη πλέον, ἐζηκολούθουν ὁμῶς νὰ κυρβενῶ

μέ πολλήν δύναμιν, χωρίς μολαταῦτα νὰ ἐμποδίζω
 τὴν ἀπομάκρυνσίν μου ἀπὸ τῆς νήσου. Τέλος περὶ
 τὴν μεσημβρίαν ἄνεμος βοηθητικὸς ἐφύσησεν. Ἡμην
 δὲ τότε τόσον μακρὰν, ὥστε μόλις ἠδυνάμην νὰ
 διακρίνω τὴν νήσόν μου. Ἄλλ' ὅμως ἀναλαβὼν τὸ
 θάρρος μου, ἤνοιξα τὰ ἱστία καὶ κατ' εὐτυχίαν ἔτυ-
 χον ἕτερον ρεῦμα βοηθητικόν, τὸ ὁποῖον εἰς μιᾶς
 ὥρας διάστημα μ' ἐπλησίασε πρὸς τὴν παραλίαν.
 Ἰσθάνθην χαρὰν ἀνέκφραστον εὐρεθεὶς ἐν ἀσφαλείᾳ,
 καὶ ἐξ ὅλης καρδίας εὐχαρίστησα τὸν Ἰψιστον, διότι
 καὶ πάλιν μ' ἔσωσεν. Ἄραξα τὸ πλοιάριόν μου εἰς
 κολπίσκον ὀλίγον μακρὰν τῆς ἐξοχῆς μου, καὶ ἐκίνη-
 σα πρὸς αὐτήν. Ἐπήδησα τὸ περίφραγμα, καὶ ἐπει-
 δὴ ἤμην πολὺ κοπιασμένος ἐπλαγίασκα καὶ ἀπεκοι-
 μήθην εἰς τὴν σκιάν. Ἐξυπνήσας δὲ ἐξεπλάγην ἀ-
 κούων φωνὴν ἐπαναλαμβάνουσαν· αὐτὸν Ῥοβισῶν, Ῥο-
 βισῶν Κροῦσε, ποῦ ἦσο; πτωχὲ Ῥοβοσῶν
 Κροῦσε! » Ἀκούων ταῦτα ἐτρόμαξα, ἀλλ' εἶδον
 εὐθύς τὸν παπαγάλλον μου ἐπὶ τοῦ φραγμοῦ, ἐλ-
 θόντα ἐκεῖ ὡς διὰ νὰ ἐορτάσῃ τὴν ἐπάνοδόν μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν σχηματίζει ποίμνιον αἰγῶν καὶ τυροκομεῖον.

Αἱ δοκιμαὶ καὶ αἱ ἐκδρομαί, ὅσας εἶχον κάμει, ἦσαν πλέον ἀρκεταί, διὰ τοῦτο ἐκάθισα ἐν ἔτος ἡσυχος. Καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον ἡσχολήθην νὰ τελειοποιηθῶ εἰς τὰς τέχνας. Ἐγείνα ἀξιόλογος ἀγχειοπλάστης, τροποποιῶν τ' ἀγγεῖά μου ἐπὶ τὸ εὐχρηστότερον. Εὗρον μάλιστα τὸν τρόπον νὰ κατασκευάσω καὶ πίπαν, καὶ ὁμολογῶ ὅτι κἀνὲν ἄλλο πρᾶγμα δὲν μοὶ ἐνέπνευσε τόσην χαρὰν οὐδὲ μεταιοφροσύνην.

Ἐπροόδευσα ἐπίσης πολὺ εἰς τὴν καλαθουργίαν· ἔκαμα μεγάλα καὶ βαθέα κἀνίστρα, τὰ ὅποια μ' ἐχρησίμευον εἰς τὸ νὰ μεταφέρω τὰ ἐρίφεια ἢ τράγεια κρέατα, νὰ κλείω τὰ τῶν χελωνῶν αὐγά, καὶ νὰ ἐναποθέτω τὸν σῖτόν μου.

Ἡ πυρίτις μου ἤρχιζε νὰ ὀλιγοστεύῃ, καὶ ἐγὼ πῶς πλέον ἠδυνάμην νὰ προμηθευθῶ χωρὶς αὐτῆς ζωοτροφίας! Ἐτρέφον πρὸ ὀκτῶ ἐτῶν τὴν αἰγά μου, ἐλπίζων νὰ συστήσω ποίμνιον, ἀλλ' ἀκόμη δὲν εἶχον εὐτυχήσει νὰ συλλάβω ἄλλας. Ἐστήσα κατ' ἀρχὰς βρόχους, ἀλλ' ἦσαν πολὺ ἀδύνατοι καὶ τοὺς εὗρον κομμένους ἢ φαγωμένους. Ἐδοκίμασα διὰ τῶν παγίδων ἐνέσκαψα πολλοὺς λάκκους εἰς μέρη, ὅπου

αἱ αἰγες ἐσυνείθιζον νὰ βρόσκωσι· τοὺς ἐσκέπασα μὲ φρύγανα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔθεσα χῶμα, καὶ διέσπειρα στάχυας ὀρυζίου καὶ σίτου. Κατ' ἀρχὰς αἱ αἰγες ἤρχοντο καὶ ἔτρωγαν τοὺς στάχυσάς μου χωνόμεναι ὀλίγον, ἀλλὰ μοῦ διέφευγον· τελευταῖον ἐτελειοποίησα τόσον καλὰ τὰς παγίδας μου, ὥστε ἓνα πρῶτ' εἰς μίαν εὖρον ἓνα γέροντα τράγον ἐξαισίου μεγέθους, καὶ εἰς τὴν ἄλλην τρία ἐρίφια, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἦτο ἀρσενικὸν καὶ τὰ δύο θήλεα.

Ἀπέλυσα τὸν γέροντα τοῦτον τράγον, ἀλλὰ δέσας τὰ λοιπὰ τὰ ἔφερον εἰς τὴν κατοικίαν μου μὲ πολλὴν δυσκολίαν. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελον νὰ φάγωσιν, ἀλλ' ἀφοῦ ἐνήψευσαν διὰ τινὰ καιρὸν, ἐξεπλανήθησαν μὲ τινὰ σπειρία γεννημάτων, καὶ ἤρχισαν νὰ ἐξημερόνωνται.

Ἐπρεπε κατόπι νὰ φροντίσω νὰ τὰ κλείσω εἰς τι μέρος περιφραγμένον διὰ νὰ μὴ φεύγουν καὶ διὰ νὰ μὴν ἀναμιγνύονται μὲ τὰς ἀγρίας αἰγας. Ἦτον μὲν μεγάλη δι' ἓνα μόνον ἄνθρωπον ἡ ἐπιχείρησις αὕτη, ἀλλ' ἀναγκαία. Ἐκλεξα διὰ τὸ περίφραγμα μου ἓν λειβάδιον, εἰς τὸ ὅποιον διέβαινον δύο ἢ τρία ῥυάκια, καὶ τὸ ὅποιον ἐτελεύτα εἰς μέγαν δρυμῶνα. Τοῦ ἔδωκα μῆκος μὲν ἑκατὸν πεντήκοντα μέτρων καὶ πλάτος τριακοσίων. Εἰργαζόμενῃ παντὶ σθένει, ἐν ᾧ αἱ αἰγές μου τὸν ἴδιον καιρὸν ἔβροσκον πλησίον

μου πεπεδημένοι (πεδοκλωμένοι) διὰ νὰ μὴ φύγουν. Ταῖς ἔδιδον ἐνίοτε κάμμιαν ἀπλοχεριάν κριθῆς καὶ ὄρουζιου, τὰ ὅποια ἤρχοντο καὶ ἐλάμβανον ἀπὸ τὰς χειρὰς μου. Εἰς διάστημα ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους ἀπέκτησα ἐν ποιμνιον ἐκ δώδεκα ζώων, ἦτοι τράγων, ἐριφίων καὶ αἰγῶν, καὶ δύο ἔτη ἔπειτα εἶχον τεσσαράκοντα τρία, μολονότι πολλὰ ἔσφαζα πρὸς χρῆσίν μου.

Βραδύτερον ἐσυλλογίσθην νὰ ὠφεληθῶ ἐκ τοῦ γάλακτός των, καὶ ἡ ἰδέα αὕτη μ' ἐνθουσίασε. Κατέστησα τάχιστα τυροκομεῖον. Λί αἰγές μου μ' ἔδιδον πολλάκις ὀκτὼ ἕως δέκα ὀκάδας γάλακτος καθ' ἡμέραν ἤρχισα ν' ἀμέλω, νὰ βουτυροκομῶ, τυροκομῶ, καὶ τέλος ἐπέτυχον ἀρκετά.

Ὡ! πόσον ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ εἶναι θαυμαστή! καὶ πῶς ἠξέυρει νὰ μετριάζῃ μὲ μυρίας γλυκύτητας τὰς πλέον ἐλεεινὰς καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας του. —

Ὁ ἀλλόκοτος ἱματισμὸς του.

Δὲν εἶναι δυνατὸν ἄθρωπος νὰ μὴ διεσκέδαζεν, ἂν μ' ἔβλεπε γευματίζοντα μ' ὅλην τὴν οἰκογενειάν μου, μ' ὅλην τὴν συνοδίαν τῆς αὐλῆς μου, περικυκλωμένον ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους μου, ἐπὶ τῶν

οποίων είχαν απόλυτον δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου.

Ὁ Παπαγάλλος μου, ὡς εὐνοϊκός, εἶχε μόνος τὸ προνόμιον νὰ λαλῇ. Ὁ σκυλός μου, γέρων ἤδη καὶ ἄλιγον δύσκολος, ἐκάθητο πάντοτε εἰς τὰ δεξιὰ μου· οἱ δύο γάττοι μου κατεῖχον ἕκαστος μίαν ἄκραν τῆς τραπέζης, περιμένοντες νὰ τοῖς δώσω μικρόν τι κομμάτιον κατὰ ἰδιαιτέραν εὐνοίαν.

Μίαν ἡμέραν μ' ἐκυρίευσε σφοδρὰ ἐπιθυμία νὰ ἀπέλθω ἕως τὴν ἄκραν τῆς νήσου, καὶ νὰ παρατηρήσω ἐκ νέου τὰ παράλια. Ἐπροχώρησα φέρων ἐνδυμασίαν, ἣτις βεβαιότατα εἰς τινὰ εὐρωπαϊκὴν πόλιν, ἤθελε κινήσει τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀκράτητον γέλωτα, ἢ ἤθελε τοῖς προξενήσει κράμον.

Ἐφερον πῖλον ἀσχημάτιστον, καὶ ἔχοντα ἐν ὕψος φρικτὸν, κατεσκευασμένον ἀπὸ δέρμα αἰγὸς, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου εἶχον προσαρτήσῃ τὸ ἥμισυ δέρματος τράγου, διὰ νὰ μοῦ προφυλάττῃ τὸν τράχηλον ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον.

Ἐπάνω τῶν πανταλωνίων μου, κατεσκευασμένον καὶ τούτων ἀπὸ δέρμα γέροντός τινος τράγου, ἔφερον ἐν εἶδος ἐνδύματος κοντοῦ, κατεσκευασμένου ἐπίσης ἀπὸ δέρμα αἰγὸς, καὶ τὸ ὁποῖον μοῦ ἤρχετο μέχρι γονάτων. Ἐν εἶδει σανδαλίων κατεσκεύασα ἐν ζευγος, δὲν ἤξεύρω καὶ ἐγὼ πῶς, ὁμοιάζον ὀλίγον μὲ ἡμιῦποδήματα, ἀλλ' ἔχοντα σχῆμα ἀλλόκοτον καὶ βαρβαρικόν, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ ἐνδυμασίᾳ μου.

Ἐξ ἐνὸς ζωστῆρος ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῶν ἐνδυμάτων ὑφάσματος, ἐκρέμαντο, ἀντὶ σπάθης καὶ μαχαίρας, ἐν πριόνιον καὶ εἷς πέλεκυς. Εἶχον ἀκόμη ἕτερον ζωστῆρα, στενώτερον τοῦ πρώτου, καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ τραχήλου εἰς τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, ὅπου ἐκρέμαντο δύο σάκκοι, ὁ εἷς διὰ τὴν πυρίτιδα καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὰ σκάγια. Ἐπὶ τῆς ράχεώς μου ἔφερον σφυρίδα, ἐπὶ τῶν ὤμων μου τουφέκιον, καὶ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου ἀνθήλιον γελοιωδέστατον καὶ χονδροειδέστατον.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑποκείμενόν μου αὐτὸ ἦτον ἀρκετὰ

ἀλλόκοτον επίσης. Εἶχον ἀφήσει ν' αὐξήσωσιν αἰ τοῦ ἄνω χεῖλους μου τρίχες, ὥστε ἀπέκτησα φούκτας μυστάκων μακρῶν καὶ σχήματος ἀληθῶς τερατώδους.

Φθάσας εἰς μίαν ἄκραν τῆς νήσου ἐθαύμασα εὐρῶν τὴν θάλασσαν ἤσυχον, χωρὶς ποσῶς νὰ ἴδω ἔχνη τοῦ περιφήμου ἐκείνου ρεύματος, τὸ ὁποῖον μ' ἔφερεν εἰς τόσον κίνδυνον. Μετὰ πολλὰς παρατηρήσεις ἐγνώρισα, ὅτι ἔπρεπε νὰ τ' ἀποδώσω εἰς τὴν παλιόροϊαν τῆς θαλάσσης, καὶ ὅτι, ἐκλέγων τὸν καιρὸν, ἠδυνάμην νὰ φέρω τὸ πλοιάριόν μου πλησίον τῆς οἰκίας μου· πλὴν ἡ ἀνάμνησις τοῦ ὁποίου διέτρεξα κινδύνου μ' ἐμπόδισεν. Εὐχαριστούμην μόνον νὰ παραπλέω συχνάκις περὶ τὴν ἀκτὴν ἀπομακρυνόμενος τὸ πολὺ ἕως δύο βολὰς λίθου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Ὁ Ῥοβινσὼν παρατηρεῖ ἔχνη ἀνθρώπου — Τρόμος καὶ αἱ προφυλάξεις του.

Μίαν ἡμέραν ἐρχόμενος πρὸς τὸ πλοιάριόν μου, ἀνεκάλυψα καθαρῶτατα ἐπὶ τῆς ἄμμου ἔχνη ἀνθρώπου. Ἐσταμάτησα ἕξαφνα ὡς κεραυνόπληκτος, ἢ ὡς νὰ μ' ἐπαρουσιάσθη φάντασμα. Παρετήρουν ὀλόγυρά μου, ἀφηκραζόμενην, ἀλλὰ δὲν εἶδον, δὲν ἤκου-

σα τίποτε· ἐπροχώρησα ἐπὶ τοῦ παραλίου, ἀλλὰ δὲν εὔρον κανὲν ἄλλο ἀνθρώπου ἴχνος. Μὴν ἤξεύρων τί νὰ συμπεράνω, ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου, βλέπων εἰς πᾶν βῆμα ὀπισθὲν μου, καὶ πάντα θάμνον ἐκλαμβάνων ὡς ἄνθρωπον. Ἡ φαντασία μου πεφοβισμένη ἔδιδεν εἰς ὅλα τὰ ἀντικείμενα μορφὰς τρομεράς.

Ἐρρίφθην εἰς τὸ φρούριόν μου, καὶ δὲν ἔκλεισα ποσῶς ὀμμάτι ὅλην τὴν νύκτα. Ἐφантаζόμενη κάποτε ὅτι ἦτον ὁ διάβολος, ἀλλ' ὁ ἀνόητος οὗτος λογισμὸς ἠκολουθεῖτο ἀπ' ἄλλον πραγματικώτερον μ' ἐφαίνετο ὅτι ἔβλεπον ἀγρίους ὠθουμένους εἰς τὴν νῆσον ὑπὸ ἐναντίων ἀνέμων, ἀποβιβαζομένους, ἀνακαλύπτοντας τὴν λέμβον μου, καὶ ἐκ ταύτης συμπεραίνοντας, ὅτι ἡ νῆσος ἦτο κατωκημένη, καὶ ἔπειτα ἐπανερχομένους πολυπληθεστέρους διὰ νὰ λεηλατήσωσι καὶ νὰ κατασρέψωσιν ὅλα μου τὰ κατασκήματα.

Ἐφантаζόμενη ὅτι εὕρισκόμην εἰς χεῖράς των σφαζόμενος, καὶ χρησιμεύων εἰς τὰς βαρβάρους εὐωχίας των.

Μεταξὺ τοσοῦτων ἀπαρηγορήτων λογισμῶν δὲν ἤξευρον τί νὰ πράξω. Ἡ σκιά ἐνὸς μόνου ἀνθρώπινου πλάσματος, ἐν μόνον ἴχνος του, ἐπροξένει τοὺς θανατηφορωτέρους τρόμους εἰς ἐμὲ, ὅστις τινὰς

ἡμέρας πρότερον ἐλυπούμην πικρὰ, διότι ἤμην χωρισμένος ἀπὸ πᾶσαν κοινωνίαν, καὶ πρὸς τὸν ὅποιον ἡ θεὰ ἀνθρώπου ἤθελε φανῆ ὡς νεκρανάστασις. Καθησύχασα ἐν τοσοῦτῳ ὀλίγον κατ'ὀλίγον, καὶ ἀμέσως μ' ἤλθεν ἐξάφνου ἡ ἰδέα, ὅτι πιθανὸν νὰ διέβην αὐτὸς ἐγὼ ἐκεῖθεν, καὶ ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἰδικά μου ἔχνη αὐτὰ, τὰ ὅποια μὲ κατετρόμαξαν.

Ἐκ τούτου ἔλαβον θάρρος καὶ ἀπεφάσισα νὰ ἐξέλθω τοῦ καταφυγίου μου, ἐπειδὴ τρεῖς ἡμέρας δὲν ἐσάλευσα ἐκεῖθεν, καὶ δὲν εἶχον πλέον ὕδωρ· πρὸς δὲ τούτοις ἐσυλλογιζόμην ὅτι καὶ τὰς αἰγὰς μου ἦτον ἀνάγκη ν' ἀμέλξω. Ταῦτα τὰ δυστυχή ζῶα εἶχον πολὺ ὑποφέρει . . .

Ἐπορεύθην ἐντεῦθεν ὅλος τρέμων πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εἶχα ἰδεῖ τὸ ἔχνος, τὸ ὅποιον εὔρον πολὺ μεγαλύτερον ἀπὸ τὸν πόδα μου, ὥστε ἐπανῆλθον οἰκαδε ἔντρομος ἀκόμη περισσότερο, καὶ φρίσσω ὡς νὰ προσεβλήθην ἀπὸ πυρετόν. Ἐν τούτοις, ἔλεγον κατ' ἑμαυτὸν, οἱ ἄγριοι σπανιώτατα κάμνουν ἐκδρομὰς, ἐπειδὴ δεκαπέντε ἤδη ἔτη κἀνενα δὲν εἶδον· ἀλλὰ ἡ νῆσος εἶναι τερπνὴ καὶ εὐφορος, καὶ δὲν εἶναι παράδοξον νὰ τὴν ἐπισκέπτονται, ὀχυρονόμενος ὅμως περισσότερο ἀκόμη, καὶ τῆς οἰκίας μου κεκρυμμένης οὔσης, ἴσως θέλω μείνει ἡσυχος. Ἡρ-

χισα λοιπὸν νὰ κατασκευάζω νέον περίφραγμα ὀλίγον τι μακρύτερα τῶν ὀχυρωμάτων μου, τὰ ὁποῖα κατέψησα πλατέα καὶ πυκνὰ πλέον τῶν 3 μ. καὶ 50 ἐκ: ἐπιρρίπτων χῶμα. Ἐκαμα εἰς τὰ τεῖχη πέντε ὀπάς ἀρκετὰ πλατείας, ὅσον νὰ χωρῇ ὁ βραχίων· ἐκεῖ ἔθεσα πέντε μουσκέτα ἐπὶ τινῶν διευθετῶν, ὡς πυροβόλα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναμαι νὰ πυροβολῶ ἐξ ὅλου τοῦ πυροβολικοῦ μου εἰς διάστημα δύο λεπτῶν. Ἐφύτευσα ὀλίγον μακρύτερα εἰς μέγα μέρος τόπου κλάδους δένδρου ὁμοίου λυγιᾶ. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ δένδρου, ἐπειδὴ αὐξάνει ταχέως, μετὰ παρέλευσιν ἑξ ἐτῶν ἐσχημάτισε δάσος ἀδιάβατον· ψυχὴ δὲ ζῶσα δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι μέσα ἐκεῖ ἐκρύπτετο κατοικία ἀνθρώπου. Ἐνησχολήθην συγχρόνως νὰ ἐξασφαλίσω καὶ τὸ ποίμνιόν μου· καὶ πρὸς τοῦτο κατεσκεύασα δύο ἢ τρία περιφράγματα, μακρὰν τὸ ἓν τοῦ ἄλλου, μεταξὺ πυκνοτάτου ἄλσους, εἰς ἕκαστον δ' ἔθεσα ἀνὰ πέντε ἢ ἑξ αἴγας, ὥστε, ἂν τὸ ἓν ἀνεκαλύπτετο, νὰ μοὶ μείνῃ τὸ ἄλλο.

Προθύμως κατέφευγον εἰς τὴν προσευχὴν· ἀλλ' ἠσθανόμην ὅμως ὅτι ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ ταραχὴ μᾶς ἀποκαθιστῶσι συχνάκις ἀνικάνους εἰς τὸ καλῶς προσεύχεσθαι· ὡς ἡ ἀσθένεια, ἥτις καταβάλλουσα ἡμᾶς

εις τὴν κλίνην τοῦ θανάτου, μᾶς ἀναδεικνύει ὀλίγον διατεθειμένους εἰς ἀκραιφνῆ μεταμέλειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'.

Ὁ Ῥοδινσὼν εὕρσκει λείψανα συμποσίου
Κανιβάλων.

Ἐν μόνον ἴχνος ἀνθρώπου μ' ἐπέβαλεν ἐργασίαν υπερβολικὴν, καὶ δύο ἔτη ἔζων εἰς συνεχεῖς ἀγωνίας, ὅτε μίαν ἡμέραν προχωρήσας μακρύτερον παρὰ τὸ σύνηθες καὶ πρὸς ἕν παράλιον τῆς νήσου μου, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν εἶχον ἐπισκεφθῆ, κατελήφθην ἀπὸ φρικτὴν ἀνεξήγητον· διότι εἶδον ἐσπαρμένα ἐπὶ τῆς γῆς κρανία, χεῖρας, πόδας καὶ ἄλλα ἀνθρώπινα ὀστᾶ, πλησίον λειψάνων πυρᾶς, καὶ καθίσματα ἐσκαμμένα εἰς τὴν γῆν κυκλοειδῶς, ὅπου οἱ βδελυροὶ οὗτοι ἄγριοι ἐκάθησαν νὰ κάμωσι τὴν φρικώδη εὐωχίαν των. Ἐρμυνησα ν' ἀπεμακρυνθῶ ἐκεῖθεν μετὰ σπουδῆς, ἀλλ' ἔξαφνα ἐσταμάτησα· τὸ αἷμά μου ἐπάγωσεν εἰς τὰς φλέβας μου. Ὅταν συνῆλθον ὀλίγον εἰς ἑμαυτὸν, εὐχαρίστησα τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, διότι μὲ ὠδήγει πάντοτε πρὸς τὸ ἄλλο μέρος παρὰ τοῦτο τῆς νήσου. Ἐπανῆλθον εἰς τὴν κατοικίαν μου ἡσύχως, ἐπειδὴ παρατήρησα, ὅτι οἱ ἀνθρωποφάγοι οὗτοι δὲν ἤρχοντο εἰς τὴν νῆσον διὰ νὰ κυριεύσουν τι,

ἀλλὰ μόνον νὰ κάμνουν τὰ συμπόσια των. Δεκαοκτώ ἔτη παρῆλθον χωρὶς νὰ μ' ἀνακαλύψωσιν, διατρίβοντα εἰς τὴν νῆσον ἡδυνάμην ἀκόμη νὰ ἐλπίσω τὴν αὐτὴν εὐτυχίαν.

Καὶ ὅμως ἡ φρικώδης αὐτὴ ἀνακάλυψις μὲ κατήντησε μελαγχολικόν, καὶ μὲ πολὺν πόνον ἀνέλαβον τὸν συνήθη μου βίον.

Δὲν ἐτόλμων πλέον νὰ τουφεκίσω, καὶ μὲ πολλὰς ὑποψίας διεκινδύνευον ν' ἀνάψω πῦρ, φοβούμενος μὴν ὁ καπνὸς μὲ προδώσῃ. Διὰ ν' ἀποφύγω λοιπὸν τὸν καπνὸν, ὅταν ἔμελλον νὰ ψήσω τὸν ἄρτον μου, ἦ νὰ μαγειρεύσω, ἐνησχολήθην νὰ κάμω ἄνθρακας (κάρβουνα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

Ἀνακαλύπτει νέον σπήλαιον.

Κόπτων μίαν ἡμέραν πρὸς τοῦτο χονδρούς κλάδους δένδρων εἰς τὴν ἀγροτικὴν κατοικίαν μου, εἶδον ὅπισθεν μεγάλου βράχου εἴσοδον σπηλαίου. Ἀπὸ περιέργειαν εἰσῆλθον ὁμολογῶ ὅμως ὅτι ἐξῆλθον μ' ὄλην ὄσκειν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε σπουδὴν, ἐπειδὴ διέβλεψα εἰς τὸ σκότος δύο μεγάλους ὀφθαλμοὺς λάμποντας ὡς ἀσέρας. Ἐντράπην μολαταῦτα διὰ τὴν δειλίαν μου, καὶ λαβὼν δαυλὸν ἀναμμένον εἰσέρχομαι εἰς τὸ

σπήλαιον ὀρμητικῶς· ἀλλὰ μόλις εἶχον κάμει τρία βήματα, καὶ ὁ τρόμος μου ἐδιπλασιάσθη . . . ἤκουσα βαθὺν στεναγμὸν τρομερώτερον τοῦ πρώτου. Ψυχρὸς ἰδρῶς περιεχύθη εἰς τὸ πρόσωπόν μου, καὶ

αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου ἀνωρθώθησαν. Ἐνεψυχώθην μολαταῦτα συλλογιζόμενος, ὅτι καὶ ἐκεῖ, καθὼς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις, ὁ Θεὸς ἠδύνατο νὰ μὲ προστατεύσῃ. Προχωρῶν ἀκόμη ὀλίγον ἀνεκάλυψα γεγηρακυῖαν αἴγα ὑπερμεγέθη, ἐξαπλωμένην κατὰ γῆς καὶ ψυχορραγοῦσαν ἐκ τοῦ γήρατος. Τότε καθησύχασα πληρέστατα, καὶ ἀνέβαλον διὰ τὴν αὔριον μίαν πλέον ἐντελῆ τοῦ σπηλαίου ἔρευραν. Τῷ ὄντι ἐπανῆλθον ἐφοδιασμένος μὲ φῶτα ἐκ πάχους τράγου καὶ μὲ πυροβολοπέτρας. Εὔρον ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἐν ἄλλο χάσμα, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ εἴσοδος ἦτο πολλὰ χαμηλὴ, ὥστε ἔρπων, ἐν διαστήματι δώδεκα σχεδὸν μέτρων, εὐρέθην μετὰ τοῦτο εἰς τόπον εὐρύχωρον, ὄντα ὑπὸ θόλον ἐπτὰ μέτρων ὑψηλόν. Τὸ φῶς τῶν δύο λύχνων μου ἀντανεκλάτο ποικιλοτρόπως εἰς τοὺς περὶ ἐμὲ τοίχους· δὲν ἤξεύρω τί τοὺς κατέσταιεν οὕτω λαμπηροῦς· καὶ ἂν τὰ λάμποντα ἐκεῖνα ἦσαν ἀδάμαντες ἢ ἄλλοι πολύτιμοι λίθοι, ἢ χρυσός.

Τὸ σπήλαιον αὐτὸ ἦτο ὡραιώτατον· τὸ ἔδαφος αὐτοῦ, ὀμαλὸν καὶ ξηρὸν, ἐσκεπάζετο ἀπὸ λεπτοτάτους χάλικας· ἀτμὸς ἢ ὑγρασία ποσῶς δὲν ἐφαίνετο εἰς τοὺς τοίχους, οὐδὲ κἂν ἐν ἴχνος ζώου ἰοβόλου· ἐν μόνον δυσάρεστον εἶχε, τὴν δυσκολίαν τῆς εἰσόδου.

πλήν αὐτὴ αὐτὴ ἡ εἴσοδος κατέστηεν ἀσφαλέςτατον τὸ σπήλαιον. Εὐχαριστημένος διὰ τὴν νέαν αὐτὴν μου ἀνακάλυψιν, μετέφερα ἐκεῖ πᾶν ὅ,τι εἶχον πολυτιμώτερον, καὶ πρὸ πάντων τὰ πολεμοφόδιά μου καὶ τὰ ἀποθεματικά μου ὄπλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Οἱ ἄγριοι προσορμίζονται εἰς τὴν νῆσον διὰ νὰ συμποσιάσωσι.

Ἐβάδιζα τότε τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς εἰς τὴν νῆσον διαμονῆς μου, καὶ εἶχον οὕτω συνειθίσει τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ βίου μου, ὥστε δὲν ἐζήτουν καλῆτερον, παρὰ νὰ διέλθω τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν μου περικυκλωμένος ἀπὸ πᾶν ὅ,τι μ' ἦτον ἀναγκαῖον καὶ ὠφέλιμον· θὰ εἶπω δὲ μάλιστα καὶ εὐάρεσον, διότι εὕρισκον διασκέδασίν τινα εἰς τὴν συντροφίαν τοῦ σκύλου καὶ τοῦ παπαγάλου μου, καὶ τελευτήϊον εἶχον λάβει

πρὸ ὀφθαλμῶν ν' ἀποθάνω ἀγογγύστως εἰς τὸ σπή-
λαιόν μου. Ἦμην εὐτυχής· ἤρκει μόνον νὰ μὴν ἤρ-
χοντο οἱ ἄγριοι νὰ ταραξῶσι τὴν ἡσυχίαν μου· ἀλλ'
ὁ Θεὸς εἶχεν ἀπεφασίσει ἄλλως.

Μιᾶ τῶν ἡμερῶν τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, συνή-
θους καιροῦ τοῦ θέρους μου, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου
ἐξεπλάγην ἰδὼν φῶς μέγα εἰς τὸ παράλιον, ἤμισυ
μίλλιον μακρὰν ἐμοῦ. Εἶδον μὲ τὴν μεγαλητέραν
μου λύπην, ὅτι οἱ ἄγριοι εἶχον πλησιάσει πρὸς τὸ
μέρος μου. Ἀπεσύρθην ταχέως εἰς τὸ φρούριόν μου,
ὅπου προπαρεσκεύασα ἅπαντα τὰ πυροβόλα μου,
καὶ ἠτοιμάσθην πρὸς ὑπεράσπισιν. Ἀνέμεινα δύο
ῥάσας· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος τέλος νὰ ὑποφέρω αὐτὴν
τὴν ἀγωνιώδη καὶ ἀβέβαιον κατάστασιν, ἀνέβην εἰς
τὴν κορυφὴν βράχου, ὅπου πεσὼν πρηνῆς εἶδον διὰ
τοῦ τηλεσκοπίου μου ἐννέα ἀγρίους τεταγμένους πέριξ
πυρᾶς μικρᾶς, οἵτινες ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν
παλῖρροϊαν διὰ νὰ ἀναχωρήσωσι· καὶ τῷ ὄντι μετ'
ὀλίγον ἀφοῦ ἐχόρευσαν, ἐπέβησαν ἐπὶ τοῦ πλοιαρίου
των, καὶ ἤρχισαν νὰ κωπηλατῶσι συντόνως.

Τότε λαβὼν τὰ ὄπλα μου ἔτρεξα εἰς τὸ παράλιον.
Τὰ σημεῖα τῆς βαρβαρότητός των εἶχον μείνει ἐκεῖ
ὡς καὶ πρότερον· μ' ἐκυρίευσε τοιαύτη ἀγανάκτησις
ὥστε ὠνειρευόμην καταστροφὰς καὶ σφαγᾶς. Ἐν

τούτοις διήλθον δεκαπέντε μῆνες χωρὶς νὰ ἐξαναϊδῶ
 παραμικρὸν ἶχνος τῶν Κανιβάλων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Ναυάγιον Ἰσπανικοῦ πλοίου πλησίον τῆς νήσου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου ἠγέρθη τρομερὰ τρικυ-
 μία τὴν νύκτα. Ἐνόμισα ὅτι ἀκούω βολὴν κανο-
 νίου εἰς τὴν θάλασσαν· ἀναβαίνω ἀμέσως τὸν βρά-
 χον μου, βλέπω φῶς, καὶ μετ' ὀλίγον νέος κρότος
 πυροβόλου προσβάλλει τὰ ὠτά μου. Συμπεράνας
 ἐκ τούτων, ὅτι πλοῖον ἔπρεπε νὰ ἦναι εἰς κίνδυνον,
 ἤναψα μεγάλην πυρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου.
 Τρίτος κρότος πυροβόλου, καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὶ
 ἄλλοι ἠκούσθησαν ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸ αὐτὸ μέρος.
 Διετήρησα τὴν πυρὰν μου ὅλην τὴν νύκτα, καὶ τὴν
 χαραυγὴν ἔτρεξα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπου εἶδον
 μὲ λύπην μου, τὸ σκάφος πλοίου ναυαγήσαντος τὴν
 νύκτα ἐπὶ τῶν σκοπέλων. ὦ! Ἡ ἄπειρος ἐπιθυμία,
 τὴν ὁποίαν εἶχον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, νὰ ἐσώ-
 ζετο εἰς τοῦλάχιστον ἄνθρωπος, εἶναι ἀνεξήγητος·
 πῶποτε ἡ ἀπομόνωσις δὲν μ' ἐφάνη ὀδυνηροτέρα.
 Μετὰ ἡμέρας ἡ θάλασσα ἔρριψεν εἰς τὸ παράλιον
 παῖδα ναύτην. Τί δὲν ἤθελον δώσει διὰ νὰ τὸν ἀνα-
 στήσω;

Ἡ θάλασσα ἐγαληνίασεν. Ἐπιθυμία ὑπερβολικὴ μὲ κατέλαβε διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ναυαγῆσαν πλοῖον. Ἐνθαρρύνόμενος ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχον κάμει παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς παλιρροίας κατὰ τὴν προττητερινὴν μου ἐπιχείρησιν, ἐτόλμησα, καὶ σχεδὸν μετὰ δύο ὤρας ἔφθασα εἰς τὸ πλοῖον.

Αυπηρὸν θέαμα! Τὸ πλοῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο κατασκευῆς Ἰσπανικῆς, ἦτον ὡς καρφωμένον μεταξὺ δύο σκοπέλων, καὶ κατὰ μέγα μέρος συντριμμένον. Ἐνδον τοῦ πλοίου δύο ἄνδρες ἐκρατοῦντο ἀγκυλιασμένοι νεκροί· τίποτε ζῶν δὲν ὑπῆρχεν, ἐκτὸς ἐνὸς μικροῦ σκύλου ἐξησθενημένου ἀπὸ τὴν πείναν, τὸν ὁποῖον ἐπῆρα μαζῆ μου. Ἔβαλα εἰς τὴν λέμβον μου πολλὰ κιβώτια, τὰ ὁποῖα ἐμπεριεῖχον φορέματα, πανικὰ, καὶ ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων· ἔπειτα ἓνα κάδδον ἔχοντα ὡς εἴκοσι ἀγγεῖα πήλινα, πολλὰ τουφέκια, ἓν μεγάλον κέρασ πυρίτιδος,

ἐν πτύον, μίαν πυρολαβίδα, ἓνα λέβητα, ἐν κιοκολα-
τήριον. Μετὰ ταῦτα ὠθούμενος ἀπὸ τὴν παλιρροίαν
ἐπανῆλθον εἰς τὴν νῆσόν μου, καὶ μετεκόμισα τὰ
νέα μου ταῦτα λάφυρα εἰς τὸ σπήλαιόν μου. Τὰ κι-
θώτια περιεῖχόν τινα ἐπενδύματα, ἀσπρόρρουχα, καὶ
μίαν ἀρκετὰ μεγάλην ποσότητα χρημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν λυτρώνει τὸν Παρασκευᾶν.

Ἐπανελάβον τὸν συνήθη μου βίον· ἀλλ' ἐβασάνι-
ζα ἀκαταπαύστως εἰς τὸν νοῦν μου τὰ μέσα τῆς
ἀπὸ τὴν νῆσον ἀπολυτρώσεώς μου, ἢ τοῦλάχιστον
τῆς εὐρέσεως συντρόφου τινός. Ἡ ἐπιθυμία μου κα-
τήντησε τόσον σφοδρὰ, ὥστε ἀπεφάσισα νὰ κατάσχω
ὅπωςδὴποτε κανένα ἄγριον. Καθημέραν ἐπὶ τούτῳ κα-
τεσκόπευον, καὶ ἐπεθύμουν τόσον ζωηρῶς ἤδη ν' ἀπαν-
τήσω ἀνθρωποφάγους, ὅσον ἄλλοτε τοὺς ἐφοβούμεην.
Δεκαοκτὼ μῆνες παρῆλθον καὶ κανένα δὲν εἶδον,

ὄτε πρώταν τινα βλέπω εἰς τὸ παράλιον ἔξ πλοιά-
ρια, καὶ τοὺς ἀγρίους ἐπιβάτας των εἰς τὴν ξηράν.
Ὁ ἀριθμὸς των παρέλυσεν ὅλα μου τὰ σχέδια, ἐπει-
δὴ συνήθως ἐλογίζοντο ἀνά πέντε ἢ τέσσαρες εἰς
ἕαστον πλοιάριον· καὶ δὲν μ' ἦτο δυνατόν, εἰς ἐγὼ,
νὰ ἔλθω εἰς χεῖρας μὲ περίπου τριάκοντα.

Καὶ ὁμῶς μετὰ τινος στιγμᾶς δισταγμοῦ, ἠτοί-
μασα τὰ πάντα πρὸς μάχην, καὶ ἐτοποθετήθην ἐπὶ
τοῦ βράχου εἰς τρόπον ὥστε νὰ κρύπτηται ἡ κεφα-
λή μου.

Οἱ ἄγριοι περίπου τριάκοντα ἐχόρευον ὀλόγυρα
μεγάλῃς πυρᾶς, κάμνοντες μύρια κινήματα ἀλλόκοτα·
ὀλίγον ἔπειτα ἔσυραν ἀπὸ τὰ πλοῖα δύο δυστυ-
χεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἔπεσεν εὐθύς φονευ-
θεὶς, καὶ δύο ἢ τρεῖς τῶν δημίων του ἐρρίφθησαν ἐπ'
αὐτοῦ, τῷ ἠνοιζαν τὸ σῶμα, καὶ κόψαντές το ἠτοί-
μασαν τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν καταχθόνιον εὐωχίαν
των κορμάτια. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἄλλος δυστυχῆς,
εὐρεθεὶς ὀπωσοῦν πλέον ἐλεύθερος, συνέλαβε τὴν ἰδέαν
νὰ λυτρωθῆ, καὶ ἤρχισε νὰ τρέχη μ' ὅλην τὴν δυνα-
τὴν ταχύτητα πρὸς τὴν παραλίαν τὴν φέρουσαν εἰς
τὴν κατοικίαν μου.

Ἐφοβήθην τρομερὰ κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἠσύχασα
ἀμέσως ἰδὼν, ὅτι ἀπὸ τρεῖς μόνον ἐδιώκετο, καὶ

ὅτι αὐτὸς τοὺς προέβαινε πολὺ. Μεταξὺ τοῦ φεύγοντος καὶ τῆς κατοικίας μου ἔκειτο μικρὸς κολπίσκος· ὁ φεύγων δὲν ἐδυσκολεύθη ποσῶς ἀπὸ τοῦτον· διότι, ἂν καὶ τὰ νερά ἦσαν πλημμυρημένα, μὲ τριάκοντα τὸ πολὺ πηδήματα ἐπέρασε πέραν, καὶ ἐπῆρε δρόμον πάλιν, τρέχων μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν, ὡς καὶ πρότερον. Οἱ δὲ διώκοντες αὐτὸν ἐσταμάτησαν, καὶ ὁ εἰς μάλιστα ἐκ τῶν τριῶν ἐπέστρεψεν ὀπίσω· οἱ δὲ ἄλλοι δύο ἐχρειασθήσαν τὸν διπλοῦν καιρὸν ἕως νὰ διαβῶσι.

Τότε ἐπέισθην πλέον ὅτι ὁ οὐρανὸς μ' ἐκάλει εἰς τὸ νὰ λυτρώσω τὴν ζωὴν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου. Κατέβην ὀρμητικῶς ἀπὸ τὸν βράχον, καὶ λαβὼν τὰ τουφέκιά μου ἐρρίφθην ἐν τῷ μέσῳ τῶν τε καταδιωκόντων καὶ τοῦ καταδιωκομένου, τὴν ὁποῖον ἐπροσπάθουν διὰ σημείων καὶ φωνῶν νὰ σταματήσω, πλὴν αὐτὸς φαίνεται ὅτι ἐφοβήθη ἐπίσης κ' ἐμέ. Ἐν τούτοις ὀρμῶ κατὰ τοῦ πρώτου τῶν διωκτῶν καὶ τὸν καταβάλλω κτυπήσας μὲ τὴν προσωπίδα (κοντάκι) τοῦ ὄπλου μου. Ὁ ἕτερος, ὅστις ἦτον ὠπλισμένος μὲ τόξον, σταματήσας ἠτοιμάζετο νὰ τὸ τανύσῃ· ἀλλ' ἐγὼ πυροβολήσας κατ' αὐτοῦ τὸν ἐξήπλωσα κατὰ γῆς. Ὁ πτωχὸς φυγὰς, ἂν καὶ εἶδε τοὺς δύο αὐτοῦ ἐχθροὺς τεθέντας ἐκτὸς μάχης, εἶχεν ὅμως φοβηθῆ

τόσον ἀπὸ τὸν πυροβολισμόν, ὥστε ἴστατο ἀκίνητος, καὶ τὸ περίφοβον ὕφος του ἐδείκνυε ἐπιθυμίαν μᾶλλον νὰ φύγη ἀκόμη, ἢ νὰ μοῦ πλησιάσῃ. Τῷ ἔκαμνα μυρία χαρίεντα σημεῖα, καὶ τέλος, μετὰ πολλοὺς δισταγμοὺς, ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ, γονυπετῶν εἰς κάθε δέκα βήματα πρὸς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης του. Φθάσας πλησίον μου, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας μου, ἐφίλησε τὴν γῆν, ἔπειτα λαμβάνων ἓνα τῶν ποδῶν μου τὸν ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἀναμφιβόλως διὰ νὰ μοὶ ἀποδώσῃ ὡς αἰχμάλωτος τὸ σέβας του, καὶ νὰ ὁμώσῃ πίστιν. Τὸν ἐσήκωσα καὶ τὸν ἐχάδευον διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνω· ἀλλ' ἡ μάχη δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσῃ, ἐπειδὴ ὁ πρῶτος ἄγριος δὲν ἦτο φονευμένος, ἀλλὰ σκοτισμένος. Τὸν ἔδειξα εἰς τὸν αἰχμάλωτόν μου, ὅστις ἐπρόφερε τινὰς λέξεις, τὰς ὁποίας δὲν ἐκατάλαβα μὲν ἐθέλχθην ὅμως ἀπ' αὐτάς, ἐπειδὴ ἦτον ἡ πρώτη ἀνθρωπίνη φωνή, τὴν ὁποίαν ἔπειτα ἀπὸ εἰκοσιπέντε ἔτη ἤκουσαν τὰ ὠτά μου. Διὰ χειρονομιῶν μ' ἐζήτησε τὴν σπάθην μου, τὴν ὁποίαν λαβὼν μ' ἐν μόνον κτύπημα ἔκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ του.

Μετὰ τὴν πράξιν αὐτὴν ἐπανῆλθε πρὸς ἐμὲ πηδῶν καὶ γελῶν διὰ νὰ δείξῃ τὸν θρίαμβόν του.

Τὸν ὠδήγησα ἐπομένως εἰς τὸ σπήλαιόν μου· τὸν

ἔδωκα ἄρτον, σταφυλὴν καὶ πρὸ πάντων ὕδωρ, ἐπει-
δὴ ὁ κόπος τοῦ μακρυνοῦ καὶ βιαίου δρόμου τὸν εἶ-
χε φέρει πολλὴν δίψαν. Τὸν ἔκαμα νεῦμα νὰ υπάγῃ
νὰ κοιμηθῆ, δειξάς εἰς αὐτὸν στίβαν καλαμιᾶς ὄρου-
ζίου καὶ ἐν σκέπασμα, ὅπου καὶ ἐγὼ πολλάκις ἐκοι-
μώμην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Ἀνατροφή τοῦ Παρασκευᾶ.

Ὁ νέος σύντροφός μου ἦτον παλληκάριον εἰκοσι-
πέντε ἐτῶν περίπου, ἐντελῶς καλοκαμωμένος καὶ
εὐρωστος. Τὰ μέλη του ἐφανέροναν δύναμιν καὶ
ἐπιδεξιότητα· τὸ ὕφος του ἦτον ἀρρένωπὸν, ἀλλ'
ὄχι καὶ ἄγριον· τὸ μειδιάματό του ἠδὺ καὶ εὐάρεστον·
ἡ κόμη του μακρὰ καὶ μελανή, τὸ μέτωπόν του ὕψη-
λόν, οἱ ὀφθαλμοὶ του λάμποντες καὶ ζωηροί, τὸ στό-

μα του ωραιότατον, και οι οδόντες του τακτικώτατοι και λευκοί, ως οστούν ελέφαντος.

Ἀφοῦ ὑπνωσεν ἕως ἡμίσειαν ὥραν, ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου πρὸς ἐντάμωσίν μου, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἐγὼ ὑπῆγον νὰ ἀμέλξω τὰς αἰγὰς μου, αἵτινες ἦσαν ἐκεῖ πλησίον· ἐπανελάβε δὲ τὰς προλαβούσας φιλοφρονήσεις του, και δι' ὅλων τῶν δυνατῶν χειρονομιῶν ἤθελε νὰ μοι δώσῃ νὰ ἐννοήσω, ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἦτο νὰ ὑποταχθῇ εἰς ἐμὲ αἰωνίως. Ἐπροσπάθησα και ἐγὼ, ὅπως ἠδυνάμην καλλήτερα, νὰ τὸν κάμω νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἤμην εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτόν· τὸν ἔδοσα γάλα εἰς πήλινον ἀγγεῖον, ἀφ' οὗ πρῶτον ἔβαψα εἰς αὐτὸ τὸν ἄρτον μου, και αὐτὸς γευθεὶς μ' ἔνευσεν, ὅτι τὸ εὐρίσκει ἀξιόλογον.

Ἦρχισα δὲ μετ' ὀλίγον και νὰ τὸν ὁμιλῶ· τὸν ἐδίδαξα κατ' ἀρχὰς, ὅτι ὠνομάζετο Παρασκευᾶς, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔπεσεν εἰς χειράς μου. Ἐμαθε γρήγορα νὰ λέγῃ *Κύριέ μου*, και ἐν τῷ δέοντι τὸ *ναι*, ἢ *ὄχι*.

Ἐχάρη πολὺ, ὅταν τῷ ὑπεσχέθην νὰ τὸν ἐνδύσω, ἐπειδὴ ἦτον ὀλόγυμνος. Διαβαίνοντες δὲ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου εἶχομεν ἐνταφιάσει τοὺς δύο ἀγρίους, μ' ἔνευσεν ὅτι ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐκχώσωμεν και νὰ τοὺς φάγωμεν. Ἐνταῦθα ἔλαβον ἐγὼ

ἀμέσως ὕψος ὠργισμένου ἀνθρώπου, καὶ ἐπροσποιή-
θην ὡς ἂν ἤθελον νὰ ἐμέσω· τὸν προσέταξα ν' ἀπο-
συρθῇ ἀμέσως, καὶ τὸ ἐξετέλεσε μὲ πολλὴν ὑποτα-
γὴν.

Κατέβημεν ἔπειτα εἰς τὸν τόπον τοῦ συμποσίου,
ὅστις ἦτο πλήρης ἀπὸ ὀστέα καὶ σάρκας ἡμιφαγω-
μένας, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπ' ὅλα τὰ τρομερὰ σημεῖα
θριαμβευτικοῦ συμποσίου ἀγρίων. Φρίκη μὲ κατέ-
λαβε καὶ ὁ Παρασκευᾶς μ' ἔδωσε νὰ ἐννοήσω, ὅτι οἱ
ἄγριοι εἶχον φάγει τρεῖς αἰχμαλώτους, καὶ ὅτι αὐτὸς
ὁ ἴδιος ἔμελλε νὰ ἦναι ὁ τέταρτος· ὅτι μεγάλη μά-
χη ἐγένετο μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ βασιλέως, τοῦ
ὁποίου ὁ Παρασκευᾶς ἦτο ὑπήκοος, καὶ ὅτι ἡχμα-
λωτίσθησαν πολλοὶ ἐκατέρωθεν, τῶν ὁποίων ἡ τύχη
ἤθελεν εἶσθαι ἀναμφιβόλως ὡς ἡ τῶν ὁποίων τὰ λεί-
ψανα ἐβλέπομεν προκείμενα.

Εἶπον τῷ Παρασκευᾶ νὰ συνάξῃ ὅλα αὐτὰ τὰ
λείψανα, νὰ ἀνάψῃ μεγάλην πυρὰν καὶ νὰ τὰ ἀπο-
τεφρώσῃ. Εἶδον ὅτι ὁ στόμαχος τοῦ ἐπεθύμει τὰς
σάρκας ἐκεῖνας· ἀλλὰ τῷ ἔδειξα τόσῃν ἀποστροφῇ
διὰ μίαν τόσον παρὰ φύσιν ὄρεξιν, ὥστε δὲν ἐτόλ-
μησε ν' ἀποδείξῃ τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ἐπανελθὼν εἰς τὸ φρούριόν μου ἐνησχολήθην εἰς
τὰ ἐγδύματα τοῦ Παρασκευᾶ. Τὸν ἔδωσα ἐν βραχίον

ἐκ πανίου, ἱμάτιον ἐκ δέρματος αἰγῶς, καὶ ἓνα σκουῖ-
φον ἐκ δέρματος τράγου, τὸν ὁποῖον κατεσκεύασα μὲ
πολλὴν ἐπιδεξιότητα. Ἐχάρη ἰδὼν ἑαυτὸν ἐνδεδυ-
μένον, ὅπως ἦτο καὶ ὁ Κύριός του, καὶ δὲν ἔκαμε
πολὺν καιρὸν, ἕως νὰ συνηθίσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐνδυ-
μασίαν του.

Ἐν ᾧ ἐζούσαμεν τρεῖς τέσσαρας μῆνας μαζῇ, θῆ-
λησα νὰ τὸν ἀηδιάσω ἀπὸ τὴν ἀνθρωποφαγικὴν ὄρε-
ξιν του δίδων του νὰ φάγῃ κρέας. Τὸν ἔφερον εἰς τὴν
μάνδραν μου καὶ ἐπυροβόλησα καθ' ἑνὸς ἐριφίου.
Ὁ πτωχὸς Παρασκευᾶς μου, ὅστις μ' εἶχεν ἰδῆ νὰ
ρίψω κάτω μακρόθεν ἓνα τῶν ἐχθρῶν του, χωρὶς νὰ
ἐννοήσῃ πῶς, ἔτρεμεν ὡς φύλλον ἀπέναντι τοῦ νέου
αὐτοῦ θύματος, καὶ ἤνοιξε ταχέως τὸ φόρεμά του,
διὰ νὰ παρατηρήσῃ μὴν ἐπληγῶθῃ· ἦλθεν ἐπομένως
νὰ γονυπετήσῃ ἐνώπιόν μου, ἐξακολουθῶν ἐκτετα-
μένην ὀμιλίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἐννόησα τίποτε,
ἐκτὸς μόνον, ὅτι μ' ἐπαρακάλει νὰ μὴ τὸν φονεύσω.
Τὸν διεβεβαίωσα περὶ τούτου, καὶ τὸν ἔστειλα νὰ
σπῶσῃ τὸ ἐρίφιον. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐγέμισα
πάλιν τὸ τουφέκι μου καὶ ἐπυροβόλησα καθ' ἑνὸς πα-
παγάλου. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἄγριός μου, μὴ ἰδὼν νὰ
βάλλω τίποτε μέσα ἐθεώρει τὸ τουφέκι μου ὡς πη-
γὴν καταστροφῆς ἀνεξάντλητον· καὶ πιστεύω, ὅτι

ἤθελε λατρεύσει κ' ἐμὲ καὶ αὐτὸ, ἂν τὸν ἄφωνα εἰς τὴν ἀπάτην του.

Τὸ ἴδιον ἐσπέρας ἔγδειρα τὸ ἐρίφιον, τὸ διεμέλισα κ' ἔβρασα μέρος· ἔδοσα ἐν κομματίον τοῦ οὔτω βρασμένου κρέατος εἰς τὸν Παρασκευᾶν, τὸ ὁποῖον εὔρε νοστιμώτατον. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸν ἐφίλευσα ψητόν· διὰ νὰ ἐψήσω δὲ τοῦτο, προσήρτησα τὸ τεμάχιον τοῦ ἐριφίου εἰς σχοινίον, τὸ ὁποῖον ἔστρεφα συνεχῶς πλησίον τοῦ πυρός. Εὐθύς ἀφοῦ ὁ Παρασκευᾶς ἔφαγεν ἐκ τούτου, ἔκαμε μυρίας τοῦ προσώπου διαστροφᾶς διὰ νὰ μοῦ φανερώσῃ τάχα, ὅτι τὸ εὔρισκεν ἐξάριτον, καὶ ὅτι δὲν ἤθελε φάγει πλέον ἀνθρωπίνην σάρκα.

Ἐπειδὴ εἰς τὸ ἐξῆς εἶχον δύο στόματα νὰ θρέψω, ἐξέλεξα ἀγρὸν πλέον ἐκτεταμένον, καὶ ἐνησχολήθην μετὰ τοῦ Παρασκευᾶ εἰς τὸ νὰ τὸν περιφράξω, ὅστις μ' ἐβοήθει μὲ πολὺν ζῆλον. Ἐπροσπάθουν συγχρόνως νὰ τὸν μάθω νὰ λαλῆ, καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἦτο ὁ καλλίτερος μαθητῆς τοῦ κόσμου. Ἦτο τόσον εὐθυμος καὶ εὐτυχῆς, ὅταν ἐφθάναμεν νὰ συνεννοηθῶμεν, ὥστε κ' ἐγὼ εὔρισκα ἄπειρον εὐχαρίστησιν εἰς τὰς συνομιλίαις μας. Μ' ἠγάπα μ' ὅλην τὴν δυνατὴν στοργήν, καὶ ἐγὼ τὸν ἠγάπων ἐπίσης ἐμπαθῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΒ'.

Συνδιάλεξις τοῦ Ῥοβινσῶνος μετὰ τοῦ Παρασκευᾶ.

Ἐπειδὴ ὁ Παρασκευᾶς ἤρχισεν ἤδη νὰ ῥῖναι εἰς κατάστασιν νὰ μ' ἀποκρίνεται, μίαν ἡμέραν ἠθέλησα νὰ μάθω, ἂν ἐπεθύμει τὴν πατρίδα του, καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἂν τὸ ἔθνος του δὲν ἐνίκα ποτὲ εἰς τὰς μάχας. Ὁ Παρασκευᾶς μειδιάσας ναι, μ' εἶπεν· ἡμεῖς πολεμεῖ πάντα πλὴν καλᾶ.

Ἐγώ. Πῶς λοιπὸν ἐπιάσθης αἰχμάλωτος;

Παρασκ. Ἔθνος δικόμου διὰ τί πολεμεῖ πολὺ (α).

Ἐγώ. Πῶς λοιπὸν σ' ἐπίασαν;

Παρασκ. Αὐτοὶ πολλοὶ, πολλοί· δικό μου ἔθνος ὀλίγοι· αὐτοὶ πιάσει ἕνα, δύο, τρεῖς κ' ἐμέ· ναι, δικό

(α) Ἡ μετάφρασις ἠκολούθησε τὸ πρωτότυπον, τοῦ ὁποῦου ἡ σύνταξις ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ μαρτυρῇ τὸν μὲν ἀρχίζοντα νὰ μανθάνῃ ξένην τινα γλῶσσαν.

μου ἔθνος νικήσει ἀλλοῦ, ὅπου ἐγὼ δὲν εἶναι· ἐκεῖ δικό μου ἔθνος πιάσει μίαν, δύο μεγάλαις χιλιάδαις.

Ἐγώ. Διὰ τί οἱ ἰδιικοί σου δὲν σ' ἐπῆραν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς;

Παρασκ. Αὐτοὶ φέρουν ἓνα, δύο, τρεῖς κ' ἐμένα εἰς τὰ μονόζυλα· δικό μου ἔθνος δὲν ἔχει τότε μονόζυλα.

Ἐγώ. Ἀμμὴ τὸ ἔθνος σου Παρασκευᾶ, τί κάμνει τοὺς αἰχμαλώτους; Τοὺς τρώγει;

Παρασκ. Δικό μου ἔθνος τρώγει ἀνθρώπους, τρώγει ὄλα, ὄλα.

Ἐγώ. Καὶ ποῦ τοὺς φέρει;

Παρασκ. Φέρει παντοῦ, ὅπου εὐρίσκει καλά.

Ἐγώ. Τοὺς φέρει κάμμίαν φορὰν καὶ ἐδῶ;

Παρασκ. Ναι, ναι, ἐδῶ καὶ ἀλλοῦ πολὺ τόπο.

Ἐγώ. Ἦλθες σὺ ἐδῶ;

Παρασκ. Ναι, ἐμένα ἐδῶ· ναι ἦλθε ἐκεῖ, (ἀπεκρίθη δεικνύων μὲ τὸν δάκτυλον τὸ ἀρκτοδυτικὸν μέρος τῆς νήσου).

Ὀλίγον καιρὸν ἔπειτα ἦλθον μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἐγνώρισε τὸν τόπον, ὅπου ἄλλοτε ἦλθαν νὰ κάμωσιν ἓν μέγαλον συμπόσιον, καὶ μὲ εἶπεν ὅτι καὶ αὐτὸς ἐβοήθησεν εἰς τὸ νὰ φάγωσιν εἴκοσιν ἄνδρας, δύο γυναῖκας καὶ ἓν παιδίον. Δὲν ἤξευρε δὲ νὰ λογαριάσῃ ἕως τὰ εἴκοσιν, ἀλλ' ἔβαλε

τόσα λιθάρια ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὰ μετρήσω.

Τὸν ἔκαμνα μυρία ἐρωτήματα περὶ τῆς ἠπείρου, περὶ τῶν παραλίων, περὶ τῆς θαλάσσης καὶ περὶ τῶν γειτονικῶν του λαῶν, καὶ αὐτὸς μ' ἔδιδεν ὅσας ἠδύνατο πληροφορίας. Μ' εἶπεν ἐπίσης ὅτι πολὺ μακρὰν ὄπισθεν τῆς σελήνης, πρὸς τὴν δύσιν τῆς σελήνης, δηλαδὴ πρὸς δυσμὰς τοῦ τόπου του, ἦσαν ἄνθρωποι λευκοὶ καὶ δασυπώγωνες ὡς ἐγώ.

Τὸν ἐξέτασα πῶς ἠδυνάμην νὰ ὑπάγω διὰ νὰ εὔρω τοὺς λευκοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους, καὶ μ' ἐβεβαίωσεν, ὅτι εἶναι εὐκόλον νὰ ὑπάγω μὲ δύο πλοιάρια, ἐνωῶν ἐν μεγάλον ἴσου μεγέθους μὲ δύο.

Ὅλα ταῦτα μ' ἔδωκαν μεγάλας ἐλπίδας, καὶ μ' ἔκαμαν νὰ στοχασθῶ, ὅτι μίαν ἡμέραν, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πιστοῦ μου Παρασκευᾶ, ἤθελον δυνηθῆν ἄναχωρήσω ἀπὸ τὴν νῆσόν μου.

Δὲν παρημέλουν εἰς τὰς συνδιαλέξεις μας νὰ ἐνσπείρω εἰς τὴν ψυχὴν του τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Μίαν τῶν ἡμερῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸν ἠρώτησα, τίς ἔκαμε τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ μ' ἀπεκρίθη ἀρχαιότατός τις γέρων ὀνόματι Βονακμούκης, ἀρχαίωτος, ἀκόμη ἀρχαιότερος ἀπὸ τὴν σελήνην καὶ ἀπὸ τοῦ ἀστέρας,

καὶ ὅτι ὅλα τὰ ὄντα ἔλεγον εἰς αὐτὸν· Ὡ!... καὶ ὅτι μετὰ θάνατον ἐπήγαινον ὅλα παρ' αὐτῷ.

Ἐλαβον ἐκ τούτου ἀφορμὴν νὰ τὸν διδάξω τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ, δημιουργοῦ τοῦ Παντός. Μ' ἤκουε δὲ προσεκτικῶς, καὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἐδέχετο μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας τὸν ἔδίδακα περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλθόντος εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ, καὶ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ προσεύχεσθαι πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις ἀκούει πᾶν ὅ,τι λέγομεν, ἂν καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καθήμενος.

Ὡ! μ' εἶπεν μίαν ἡμέραν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς σας, ὅστις διαμένει ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἀκούει ὅ,τι τῷ λέγετε, πρέπει νὰ ἦναι πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἐδικόν μας, ὅστις δὲν δύναται νὰ μᾶς ἀκούσῃ, εἰὰν δὲν ἀναβῶμεν διὰ νὰ τὸν λαλήσωμεν εἰς τὸ ὄρος, ὅπου κάθηται. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ καρδία του ἠνοιχθη εἰς τὰς ἱεράς ἀληθείας τῆς θρησκείας. Ἐγὼ δὲ ἐπεκαλέσθην τὸν Θεὸν ν' ἀναπληρώσῃ ὅ,τι μ' ἔλειπεν εἰς τὸ νὰ τὸν διδάξω ἐντελῶς, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐγὼ ἕως τότε κατεγινόμεν πολλὰ ὀλίγον εἰς τὰ τοιαῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΓ'.

Σχέδιον ταξιδείου.

Οὕτω διῆλθον τρία ἔτη εὐτυχῆς, ὅσον δύναταί τις νὰ εὐτυχῇ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον. Ὁ ἀγαπητός μου

ἄγριος ἦτον ἤδη εἰς κατάστασιν νὰ συνδιαλέγεται μετ' ἐμοῦ. Τὸν διηγούμην τὰ συμβάντα μου καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἔζησα εἰς τὴν νῆσον· τὸν ἐμύησα τὸ μυστήριον τῶν πυροβόλων ὄπλων· τὸν κατέστησα ἐξημισείας μέτοχον εἰς ὅλον τὸν βίον μου.

Τὸν ἔδειξα τὰ ναυάγια τῆς λέμβου τοῦ πλοίου, τὰ ὁποῖα ἐξετάσας μ' εἶπεν· ἐγὼ βλέπει τὸ ἴδιο δικό μου ἔθνος. Ἐπειτα μ' ἔδωσε νὰ ἐννοήσω, ἀριθμῶν ἐπὶ τῶν δακτύλων του, ὅτι δεκαεπτὰ λευκοὶ ἄνθρωποι ναυαγήσαντες εἰς τὰ παράλια των, διατρίβουσιν ἐκεῖ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν. Ἐπειδὴ δ' ἐγὼ ἐξεπλάγην, διότι δὲν τοὺς εἶχον φάγει οἱ συμπατριῶταί του. ὦ! ὄχι, μ' εἶπεν, ἐκεῖνοι ἀδελφοὶ ἐμένα· δικόμου ἔθνος δὲν τρώγει πάντα ἄνθρωπο· ἔχει πόλεμο, σκοτόνει· πιάνει ἐχθρό, τρώγει.

Πολὺν καιρὸν ἔπειτα εἰς μίαν αἰθρίαν ἡμέραν ὁ Παρασκευᾶς εἶδεν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ λόφου τὴν Ἀφρικανικὴν ἡπειρον. Ἀμέσως ἤρχισε νὰ πηδᾷ, νὰ σκιρτᾷ, φωνάζων παντὶ σθένει. ὦ χαρὰ! ὦ γέλοια! ἐκεῖ βλέπει ἐγὼ τόπο μου· ἐκεῖ βλέπει ἔθνος μου. — Ἡ ὑπερβολικὴ αὐτὴ χαρὰ μ' ἐτρόμαξεν· ἐφοβήθη μὴν ἤθελε νὰ μ' ἀφήσῃ· τὸν ἠρώτησα ἂν ἐπεθύμει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, νὰ ἐξαναγένῃ ἄγριος, καὶ νὰ τρώγῃ ἀνθρώπους. Εἰς τὴν ἐρώτησίν

μου αὐτὴν ἐδυσθύμησε, καὶ μὲ ἀπεκρίθη σείων τὴν κεφαλὴν. ὦ! ὄχι, ὁ Παρασκευᾶς ἐπανερχόμενος θέλει τοὺς διδάξει νὰ ζοῦν καλὰ, νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν, νὰ τρώγουν ἄρτον σίτου, γάλα, κρέας ζώων, καὶ ὄχι πλέον σάρκας ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἐπρόσθεσε, μονάχο Παρασκευᾶ ἐκεῖ ὄχι καλὰ· ὁ Ἀφέντης μαζὶ ἐκεῖ καλὰ.

Διὰ νὰ βεβαιωθῶ τί ἐφρόνει ἀληθῶς ὡς πρὸς τοῦτο, ὑπεκρίθην, ὅτι θέλω νὰ τὸν ἀποπέμψω πραγματικῶς εἰς τὴν πατρίδα του μόνον. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Παρασκευᾶς ἀπελπίσθη, καὶ λαβὼν πέλεκυν μὲ τὸν παρουσίασε λέγων. Σὺ πάρει τοῦτο, σὺ σκοτώσει Παρασκευᾶ· ὄχι στείλει Παρασκευᾶ τόπο του. — Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ δάκρυα, καὶ τὰς λέξεις αὐτὰς ἐπρόφερε τόσον παραπονετικὰ, ὥστε πεισθεὶς περὶ τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης του τὸν ὑπεσχέθη νὰ μὴ τὸν ἀποπέμψω ποτὲ ἀκουσίως του.

Ἐκάμα ἀπόφασιν νὰ τολμήσω νὰ διαβῶ εἰς τὴν ἡπειρον καὶ νὰ ἐνταμώσω τοὺς δασυγενεῖους ἀνθρώπους, ἐλπίζων ἐκεῖθεν νὰ τύχω μέσον ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα μου. Ὅθεν ἐπεχειρίσθημεν τὸ ἔργον ἐγὼ καὶ ὁ Παρασκευᾶς, ὅστις ἀνεδέχθη νὰ συμπράξῃ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ μονοξύλου, τὸ ὁποῖον μετὰ ἑνὸς μηνὸς βαρείαν ἐργασίαν, ἦτον ἔτοιμον, καὶ τὸ ὁποῖον ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ τινῶν κυλίνδρων ἐρ-

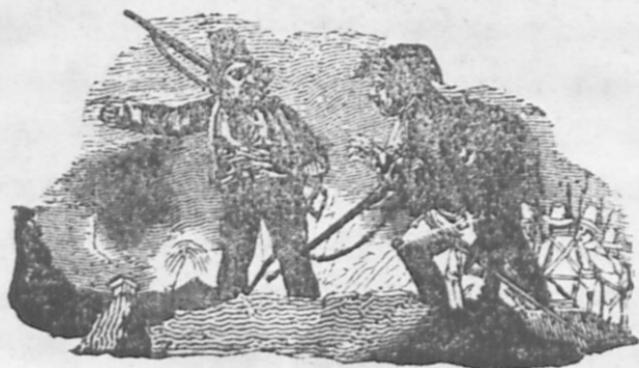
ρίψαμεν εἰς τὴν θάλασσαν ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν.

Κατῶρθωσα γὰρ στήσω ἐν κατάρτιον καὶ ἰστίον
 τρίγωνον, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς ἐκ
 σοῦ σχήματος, ὀνομάζομεν πλάτην προβάτου· ἐπρό-

εθεσα μίαν ἄγκυραν μετὰ τοῦ ἀναγκαίου σχοινίου ἔπειτα κατεσκεύασα καὶ ἐφήρμοσα τὸ πηδάλιον, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου κατέβλαλα τόσον κόπον, ὅσον καὶ δι' ὅλην τὴν λέμβον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

Ὁ Παρασκευᾶς λυτρώνει τὸν πατέρα του.

Τρεῖς σχεδὸν κατὰ συνέχειαν μῆνας ἐνησχολούμην νὰ ἐτοιμάσω πανία, κατάρτια, πηδάλιον κ.τ.λ. ἐδίδασκα τὸν Παρασκευᾶν τὴν διαχείρησιν τοῦ πλοίου, ὅς τις εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐγένετο ἐπιτηδειότατος ναύτης. Ὅλα ἦσαν ἔτοιμα διὰ τὸ ταξίδειόν μας, ὅταν πρωτὰν τινὰ βλέπω τρέχοντα ἔντρομον τὸν Παρασκευᾶν πρὸς τὸ φρούριον· ὅστις, ὡς νὰ μὴν ἤγγισαν εἰς τὴν γῆν οἱ πόδες του, πηδᾶ ἄνωθεν τοῦ ἐξωτερικοῦ ὀχυρώματος, καὶ κραυγάζει· ὦ Αὐθέντη! ὦ λύπη! ὦ κακό! ἐκεῖ κάτω ἐν, δύο, τρία μονόξυλα.

Ὁ δυστυχῆς νέος ἦτο μᾶλλον ἀποθαμμένος παρὰ ζῶν, ἐπειδὴ ἐφαντάζετο ὅτι οἱ ἄγριοι ἤλθον ἐπίτηδες διὰ νὰ τὸν κερματίσωσι καὶ νὰ τὸν καταφάγωσιν. Ἐπροσπάθουν νὰ τὸν ἐμψυχώσω, ὑποσχόμενος νὰ διακινδυνεύσω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς του, ἂν μ' ὑπέσχετο καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ περὶ ἐμοῦ, καὶ ἂν ἤθελε ν' ἀκολουθήσῃ ἀκριβῶς τὰς παραγγελίας μου. — Ἐγὼ, ἀπεκριθῆ, ν' ἀποθάνω, ὅταν ὁ Κύριός μου προστάξῃ ν' ἀποθάνω. — Τὸν ἔδωκα ἀμέσως ἐν ποτήριον ρούμης διὰ νὰ θερμάνω τὴν καρδίαν του, ἔπειτα διμερίσθημεν μεταξύ μας τὰ πυροβόλα ὅπλα· ἐγὼ ἐκρέμασα εἰς τὸ πλευρόν μου τὴν μεγάλην ρομφαίαν μου ὀλόγυμνον, καὶ ὁ Παρασκευᾶς ἔλαβε τὸν πέλεκύν του.

Οὕτως ἐτοιμασθέντες ἀνέβημεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ὅθεν κατείδομεν τοὺς ἐχθροὺς μας εἰκοσιτρεῖς τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες ἔχοντες μαζῆ των καὶ

τρεις αιχμαλώτους, είχαν αποβῆ πολλά πλησίον τοῦ ἡμετέρου ὄρμου. Ἐνεκα δὲ δάσους πυκνοῦ, κειμένου μεταξύ ἡμῶν κ' ἐκείνων ἠδυνήθημεν νὰ τοὺς πλησιάσωμεν μέχρι βολῆς τουφεκίου, χωρὶς νὰ μᾶς ἴδωσιν. Ἐπροχωρήσαμεν σιωπηλῶς καὶ ἡσυχῶς μέχρις ὅτου ἐφθάσαμεν πολλά πλησίον, ὅθεν τοὺς ἐβλέπαμεν καθαρῶς κύκλῳ τῆς πυρᾶς των, τρώγοντας σάρκας ἑνὸς τῶν αιχμαλώτων. Ὀλίγον μακρύτερα ἕτερος αιχμάλωτος πεπεδημένος ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἄμμου, μέλλων ἐντὸς ὀλίγου νὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν μὲ τὸν πρῶτον τύχην. Αὐτὸς ἦτο λευκός, ἄνθρωπος δασυγένειος κατὰ τὸν Παρασκευᾶν, εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ τὸ ναυάγιον ἐσώθησαν εἰς τὸν τόπον του.

Ἐστοχάσθην ὅτι δὲν εἶχομεν πλέον καιρὸν ν' ἀναβάλωμεν τὴν ἔφοδόν μας, διότι δύο ἐκ τῶν βαρβάρων ἐκείνων ἀπευθυνθέντες πρὸς τὸν δυστυχή χριστιανόν, τοῦ ἔλυον τοὺς πόδας διὰ νὰ τὸν θυσιάσωσιν. Ἐμπρός· λέγω εἰς τὸν Παρασκευᾶν, κάμε τώρα ὅ,τι μὲ ἴθης νὰ κάμνω. Ἀμέσως λοιπὸν λαβόντες τὰ μουσκέτα μας ἐπυροβολήσαμεν συγχρόνως κατ' αὐτῶν. Ὁ Παρασκευᾶς ἐσκόπευσε τόσον εὐστοχα, ὥστε ἐφόνευσε δύο καὶ ἐπλήγωσε τρεῖς· ἐγὼ δὲ ἐφόνευσα ἕνα καὶ ἐπλήγωσα δύο. Οἱ λοιποὶ ἀναπηδήσαντες ἔντρομοι δὲν ἤξευρον ποῦ νὰ διευθυνθῶσιν·

ἀλλ' ἡμεῖς πυροβολήσαντες καὶ δευτέρον κατ' αὐτῶν ἐφονεύσαμεν δύο καὶ ἐπληγώσαμεν πολλούς. Τότε ἐξήλθομεν τοῦ δάσους, καὶ ἐγὼ μὲν ἔτρεξα πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐκινδύνευσε νὰ σφαγῇ, ὁ δὲ Παρασκευᾶς διευθύνετο εἰς ἓνα τῶν μονοξύλων, ὅπου δύο ἢ τρεῖς ἄγριοι εἶχον καταφύγει.

Ἐκοψά τὰ δεσμὰ τοῦ δυστυχοῦς αἰχμαλώτου, καὶ τὸν ἠρώτησα τίς ἦτον; Χριστιανός, μ' ἀπεκρίθη λατινιστί. — Ἐφαίνετο ἡμιθανής, ἀλλ' ὀλίγη ρούμη τὸν ἐνεψύχωσε. Γνωρίσας, ὅτι ἦτον Ἴσπανός, Κύριε, τὸν εἶπον, ἂν σοῦ ἔμειναν δυνάμεις, λάβε αὐτὸ τὸ πιστόλιον, καὶ αὐτὸ τὸ ξίφος καὶ κάμε καλὴν χρῆσιν. Τὰ ὄπλα τῷ ἀπέδωκαν ὅλην του τὴν ἰσχύν· μανιακὸς ἔτρεξε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, κ' ἐτελείωσε πολλούς διὰ τῆς ρομφαίας. Ὁ Παρασκευᾶς κατεδίωκε τοὺς λοιποὺς μὲ τὸν πέλεκύν του· τοιοιυτοτρόπως ἐξ εἰκοσιενός, τέσσαρες μᾶς διέφυγον δυνηθέντες νὰ

φθάσωσιν εἰς τὰ μονόξυλά των, ὅπου ἐμβάντες ἐκώ-
 πηλάτουں ταχέως διὰ νὰ ἀπομακρυνθῶσιν. Ἡμεῖς
 ἠθέλαμεν νὰ τοὺς καταδιώξωμεν, ἀλλ' ἐμβὰς εἰς ἓν
 μονόξυλον ἐξεπλάγην εὐρῶν τρίτον αἰχμάλωτον,
 πεπεδημένον ὡς τὸν Ἴσπανόν, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον
 μόλις ἔμενε πνοή. Ἦρχισα νὰ τὸν λύω, ἀλλ' ἐφώ-
 ναζε γοερῶς, ὑποθέτων ὅτι ἔμελλον νὰ τὸν ἀφαιρέ-
 σω τὴν ζωήν. Τῷ ἔστειλα μὲ τὸν Παρασκευᾶν ἓν
 ποτήριον ρούμης, ἀλλ' οὗτος εὐθύς ἀφοῦ τὸν ἐκύτταξεν
 ἤρχισε νὰ τὸν ἀσπάζεται, νὰ κλαίῃ, νὰ γελᾷ, νὰ
 κηδᾷ, διότι τὸν ἐγνώρισεν ὅτι ἦτον ὁ πατήρ του·
 ἔτρεξε πρὸς ἐμὲ ν' ἀναγγείλῃ τοῦτο, ἔπειτα δρομαῖος
 ἐπέστρεψεν εἰς τὸ μονόξυλον. Μ' εἶναι ἀδύνατον νὰ
 ζωγραφῆσω ὅλα τὰ ἐκ τῆς σοργῆς παράξενα κινήματα
 τοῦ Παρασκευᾶ, ἰδόντος τὸν πατέρα του λυτρωμένον
 ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δημίων του. Ποτὲ μὲν ἔμβαιεν
 εἰς τὸ μονόξυλον, ποτὲ δὲ ἔβγαιεν, ἔπειτα πάλιν
 ἔμβαιε καὶ ἐκάθητο πλησίον τοῦ πατρός του. Διὰ
 νὰ τὸν ἀναθάψῃ, ἐκράτει ἐσφιγμένην τὴν κεφαλὴν
 του ἐπὶ τοῦ στήθους του πολλὴν ὥραν· κατόπι τοῦ
 ἔτριβε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας διὰ νὰ τοὺς μα-
 λακύνῃ σκληρυνθέντας ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς δεσμεύσεως.

Τὰ δὲ μονόξυλα, τὰ ὁποῖα ἠθελήσαμεν νὰ κατα-
 διώξωμεν, δὲν ἐφαίνοντο πλέον· πιστεύω ὅτι ὁ μετὰ

δύω ὥρας ἐγερθεὶς βίαιος ἄνεμος, δὲν ἄφησε νὰ φθάσῃσι πλέον εἰς τὰ παράλια των.

Ἐκραξα τὸν Παρασκευᾶν, ὅστις ἦτον ἀκόμη πλησίον τοῦ πατρὸς του, καὶ τῷ ἔδωκα διὰ τὸν καλὸν ἐκεῖνον γέροντα ἐν παξιμάδι κριθίνον καὶ κάμποσας σταφίδας· ἄλλα τόσα ἔδωκα πρὸς τὸν Ἴσπανόν, τοῦ ὁποίου τὰς κνήμας εἶπον καὶ ἔτριψεν ὁ Παρασκευᾶς, ὅστις ὁμῶς συνεχῶς διακοπτόμενος ἐστρέφετο πρὸς τὸν πατέρα του, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν πάντοτε ἦτον ἐκεῖ καὶ πῶς διέκειτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕ΄.

Ἀποκατάστασις νέων κατοίκων.

Ἐπρόκειτο νὰ μεταφέρω εἰς τὴν κατοικίαν μου τοὺς νέους συντρόφους μου. Ὁ Παρασκευᾶς εὖρωστος ἐνταυτῷ καὶ ταχὺς ἐπῆρεν εἰς τοὺς ὤμους του τὸν Ἴσπανόν καὶ τὸν μετέφερεν εἰς τὸ μονόξυλον, ὅπου

τὸν ἔθηκε πλησίον τοῦ πατρός του· ἔπειτα κωπη-
λατῶν ἔφθασεν εἰς μίαν στιγμὴν εἰς τὸν ὄρμον.

Δὲν ἦτον εὐκολὸν νὰ ἀποβιβασθῶσιν οἱ ἀπελεύθε-
ροί μας ἀπὸ τοῦ μονοξύλου, ἐπειδὴ μήτε ὁ εἷς, μήτε
ὁ ἄλλος ἠδύναντο νὰ περιπατήσωσι. Κατεσκεύασα
λοιπὸν ἓν εἶδος φορείου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοὺς ἐθέ-
σαμεν καὶ τοὺς μετεφέραμεν· φθάσαντες ὁμῶς εἰς
τὸ ἐξωτερικὸν χαράκωμα τῆς οἰκίας μας ἀπαντήσα-
μεν νέαν δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ τοὺς ἀναβιβάσωμεν.

Ἀπεφάσισα νὰ τοῖς στήσω ὅσον τάχιστα μικρὰν
σκηνὴν, σκεπασμένην ἀπὸ παλαιὰ καραβόπανα καὶ
κλάδους, ἐντὸς τῆς ὁποίας τοῖς ἔκαμα δύο κλῖνας μέ-
τινα δεμάτια καλαμιᾶς καὶ μ' ἓν καλὸν σκέπασμα.

Ἄμα κατωκίσθησαν οὕτως οἱ ξένοι μου, ἐπεμε-
λήθην τὰ περὶ τῆς ἀναρρώσεώς των δι' ἐνὸς καλοῦ
γεύματος. Ἔσφαξα μονοετὲς ἐρίφιον, ἐκ τοῦ ὁποίου
ἔκαμα ἐξαιρετὸν ζωμὸν, καὶ παρσκευάσα καὶ ἄλλο
ἓν ἀξιώλογον φαγητὸν κρέατος μὲ κριθὴν καὶ ὀρύζιον.

Ἀφοῦ οἱ ξένοι μου ἔφαγον καὶ ἀνέλαβον, ἤρχισα-
μεν νὰ ἔμβωμεν εἰς συνομιλίαν. Ὁ πατὴρ τοῦ Παρα-
σκευᾶ μ' ἐβεβαίονεν, ὅτι ἤθελαν μὲ ὑποδεχθῆ ἐξαιρετα
εἰς τὸν τόπον του, ἐὰν ἐπήγαίνα. Ὁ Ἰσπανὸς μ' ὠμί-
λει περὶ τῶν δεκαοκτῶ συντρόφων του, στερουμένων
πάντων ἐπὶ τῆς ἀγρίας ἐκείνης γῆς, καὶ μ' ἠρώτα,

ἂν ἤθελα νὰ μετακομισθῶσιν εἰς τὴν νῆσόν μου· τότε πολλοὶ ὄντες, ἠθέλαμεν δυνηθῆ νὰ κατασκευάσωμεν πλοῖον, δυνάμενον νὰ μᾶς μεταφέρῃ εἰς τόπον πολιτισμένον. Ἐγὼ συγκατετέθην, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως τοῦ νὰ μ' ἀναγνωρίσωσιν ὅλοι ἀρχηγὸν των, μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς ὄντινα χριστιανικὸν τόπον ἐγὼ τοῖς προσδιορίσω. Ἀπεφάσισα δὲ νὰ ἀναβάλω ἐπὶ πέντε ἢ ἑξ μῆνας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου, καὶ νὰ ἐνασχοληθῶ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς τὴν αὔξασιν τῶν τροφῶν μας, ἐπειδὴ αἱ ὑπάρχουσαι ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς εἴκοσιν ἀνθρώπους ἀκόμη. Ἠρχίσαμεν λοιπὸν κ' οἱ τέσσαρες νὰ ἐκχερσώσωμεν μεγάλην τινα ἔκτασιν γῆς, ἱκανὴν πρὸς σπορὰν ἀρκετοῦ ποσοῦ κριθῆς καὶ ὀρυζίου.

Ἀκολούθως ἐνησχόλησα τὸν Παρασκευᾶν καὶ τὸν πατέρα του ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰσπανοῦ εἰς τὴν ζυλουργίαν, οἵτινες μ' ἔκαμαν μίαν δωδεκάδα καλῶν σανίδων δρυὸς, 60: ἑκατοστομέτρων περίπου πλάτους, 12 μέτρων μήκους καὶ δύο ἕως τριῶν ἑκατοστῶν πάχους. Αὐταὶ ἦσαν ἀξιόλογον ὕλικὸν διὰ τὴν κατασκευὴν πλοίου.

Ἐφρόντιζα συγχρόνως διὰ τὴν αὔξασιν τῶν ποιμνίων μου. Ἐδυνήθημεν νὰ συλλάβωμεν εἰκοσιδύω ἐρίφια· ἐκτὸς δὲ τούτων ἐξήρανα καὶ πλῆθος σαφυλῶν.

Ἡ νέα καρπολογία ἦτον εὐτυχῆς καὶ ἐπαρκεστάτη πρὸς διατροφήν τῶν μελλόντων συντρόφων μας. Ἄφου ἐτελειώθησαν λοιπὸν ὄλαι αἱ προπαρασκευαί, ὁ Ἰσπανὸς μὲ τὸν πατέρα τοῦ Παρασκευᾶ ἐπέβησαν εἰς τὸ ἴδιον πλοῖον, μὲ τὸ ὁποῖον τοὺς ἔφεραν εἰς τὴν νῆσον διὰ νὰ τοὺς θυσιάσωσι. Τοὺς ἐφωδίασα μ' ὄλα, ὅσα ἐδύναντο νὰ τοῖς ᾔῃναι ὠφέλιμα, καὶ ἐσυμφωνήσαμεν σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλαν νὰ μᾶς ἀναγγεῖλουν τὴν ἐπιστροφήν των. Πλὴν θέλομεν ἰδεῖ μετὰ ταῦτα ποῖον περιστατικὸν ἀπροσδόκητον μᾶς ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ νὰ τοὺς περιμείνωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.

Ναῦται πλοῖου τινος ἀποστατήσαντες ἀποβιβάζονται εἰς τὴν νῆσον καὶ θέλουν νὰ ἐγκαταλείψουν ἐκεῖ τὸν πλοίαρχόν των.

— Ὁ Ῥοβινσὼν τὸν βοηθεῖ διὰ νὰ τοὺς ὑποτάξῃ.

Εἶχόν παρέλθει δεκαοκτῶ ἡμέραι, ἀφ' οὗ ἀνεχώ-

ρησαν οἱ σύντροφοί μας, ὅτε μίαν ἡμέραν ὁ Παρασκευᾶς ἦλθε νὰ μ' ἐξυπνίσῃ κραυγάζων· *Κύριε ἤλθαν.*

Ἀμέσως λαβὼν τὰ τηλεσκόπιά μου ἀνέβην εἰς τὸν βράχον. Πόσον ἐξεπλάγην ἰδὼν δύο ἡμισυ μίλια μακρὰν, πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τῆς νήσου, ἠγκυροβολημένον πλοῖον. Ἐνόμισα ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ καὶ τῆς λέμβου, ἥτις ἤρχετο εἰς τὸ παράλιον ὠθουμένη ἀπὸ βοθητικὸν ἄνεμον, ὅτι ἦτον Ἀγγλικὸν πλοῖον.

Μ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκφράσω τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἡ θεὰ αὕτη ἐπροξένησεν εἰς τὴν φαντασίαν μου. Μεγάλως ἠπόρουν μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσω τὴν αἰτίαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ φέρῃ πλοῖον Ἀγγλικὸν πρὸς τὰ παράλια ταῦτα· ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίασε ταχέως τὴν ξηρὰν, τέταρτον μιλίου μακρὰν μου.

Ἀφοῦ ἀπέβησαν, εἶδον ὅτι ἦσαν ἑνδεκα· τρεῖς χωρὶς ὄπλα καὶ πεπεδημένοι ὡς αἰχμάλωτοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἷς ἐφαίνετο ἀπηλπισμένος. Οἱ ναῦται ἤρχισαν νὰ περιπλανῶνται ἔνθεν κακειθεν εἰς τὴν νῆσον, ἐνῶ οἱ τρεῖς αἰχμάλωτοι ἐκάθησαν κατὰ γῆς, καὶ τὸ λυπηρόν των ὕφος ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν μου τὸ ποτὲ ἰδικόν μου, ὅτε πρῶτον ἐπλησίασα τὰ παράλια ταῦτα. Ὡ! εἶχον τὴν μεγαλητέραν ἐπιθυμίαν νὰ ἐλευθερώ-

σω τοὺς δυστυχεῖς τούτους! Προητοιμάσθημεν λοιπὸν διὰ τὴν μάχην μ' ὅλας τὰς δυνατὰς προφυλάξεις.

Περὶ τὰ μέσα τῆς ἡμέρας, ἐπειδὴ ἔκαμνε πολλὴν ζέστην, οἱ ἀχρεῖοι ἐκεῖνοι εἶχον καταφύγει εἰς τὸ δάσος, ζητοῦντες σκιάν. Οἱ τρεῖς αἰχμάλωτοι ἦσαν πλαγιασμένοι ὑπὸ μέγα δένδρον πλησίον μου καὶ μακρὰν τῆς ὄψεως ἐκείνων. Ἐπροχώρησα λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς, φέρων ὅλην μου τὴν τρομερὰν πανοπλίαν· κατ' ἀρχὰς ἐφοβήθησαν, ἀλλ' ἐμψυχωθέντες ἔπειτα ἀπὸ τοὺς λόγους μ' εἶπεν εἰς ἕξ αὐτῶν, ὅτι εἶναι ὁ πλοίαρχος, καὶ ὅτι οἱ ἄλλοι ἦσαν ναῦταί του, οἵτινες ἀποστατήσαντες θέλουν νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἐκείνης νήσου, αὐτὸν, τὸν ὑποπλοίαρχον καὶ ἓνα ἐπιβάτην.

Τῷ ὑπεσχέθην τότε νὰ διακινδυνεύσω τὰ πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ, ἂν ὑπέσχετο ἀναλαμβάνων τὸ πλοῖον εἰς

τὴν ἐξουσίαν του, νὰ μεταφέρῃ εἰς Ἄγγλιαν ἐμὲ καὶ τὸν αἰχμάλωτόν μου. Μὲ τὸ ὑπεσχέθη ἐξ ὅλης καρδίας. Τῷ ἔδωσα λοιπὸν τρία μουσκέτα, βόλια καὶ πυρίτιδα, τὰ ὁποῖα λαβὼν ὤρμησεν ἀποφασιστικὰ μετὰ τῶν δύο συντρόφων του κατὰ τῶν στασιαστῶν, τοὺς ὁποίους προσβαλὼν ἐφόνευσε δύο, τοὺς πλεόν ἀτάκτους· οἱ λοιποὶ ἰδόντες ὅτι εἴμεθα δυνατοὶ καὶ καλῶς ὠπλισμένοι, ἐζήτησαν νὰ παραδοθῶσι· τὸ ἐδέχθημεν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ συντρέξωσιν εἰς τὴν κυρίευσιν τοῦ πλοίου. Οἱ ναῦται ὑποσχεθέντες παρεδόθησαν, καὶ ἡμεῖς πρὸς ἀσφάλειάν μας τοὺς ἐδεσμεύσαμεν.

Μετὰ τοῦτο ἔλαβον καιρὸν νὰ διηγηθῶ εἰς τὸν πλοίαρχον τὰ συμβάντα μου, τὰ ὁποῖα μὲ πολλὴν προσοχὴν ὡς ἐκστατικὸς ἤκουε. Τὸν ὠδήγησα εἰς τὸ φρούριόν μου καὶ τὸν ἔδειξα ἐν λεπτομερείᾳ τὰ πλοῦτή μου. Ἐπειτα δὲ, ἀφ' οὗ τὸν ἔδωκα κάτι ν' ἀπογευθῆ, ἐσκέφθημεν περὶ τῶν πρακτέων πρὸς κυρίευσιν τοῦ πλοίου. Ἐντὸς αὐτοῦ ἦσαν εἰκοσιῆξ ἀκόμη ναῦται· πῶς ἠδυνάμεθα ἐπιτυχέστερα νὰ τοὺς προσβάλωμεν, ἢ πῶς, ἂν οὗτοι ἐτύχαινε νὰ ἐφορμήσωσι καθ' ἡμῶν, ἠδυνάμεθα νὰ προλάβωμεν τὴν καταστροφὴν μας; Ἐν πρώτοις λοιπὸν ἐβυθίσσαμεν τὴν λέμβον διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ τὴν μεταχειρισθῶσιν·

Μετ' ὀλίγον εἶδομεν φθάνουσιν εἰς τὸ ἴδιον μέρος, ὅπου καὶ ἡ ἄλλη εἶχε προσορμισθῆ, ἑτέραν ἔχουσιν δέκα ἄνδρας ὠπλισμένους. Ἐξεπλάγησαν ἰδόντες τὴν λέμβον των βυθισμένην· ἔκραζον μεγαλοφώνως τοὺς συντρόφους των, ἀλλ' ἀνωφελῶς, διότι αὐτοὶ δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀποκριθῶσι.

Τρεῖς ἐκ τῶν νεοελθόντων ἔμειναν ἐντὸς τῆς λέμβου, οἱ δ' ἑπτὰ ἄλλοι ἐξῆλθον πρὸς κατασκόπευσιν τοῦ τόπου. Ἐβάδιζαν συνεστηκότες, καὶ μὴ τολμῶντες νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω, ἐσταμάτησαν, ἐφώναζαν ἐκ νέου μ' ὄλας των τὰς δυνάμεις, καλοῦντες τοὺς συντρόφους των, ἀλλὰ μὴ ἀκούοντες καμμίαν ἀπόκρισιν, ἐπῆραν πάλιν τὸν δρόμον τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ὁ πλοίαρχος ἀπελπίσθη βλέπων, ὅτι ἔμελλον νὰ μᾶς διαφύγωσιν· ἀλλ' ἐγὼ ἐσκεπτόμην περὶ ἑνὸς στρατηγήματος. Διέταξα νὰ τοποθετηθῆ ὁ Παρασκευᾶς, καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ὄρμου καὶ νὰ φωνάζωσιν ἐκεῖθεν δυνατὰ· τούτου ἐκτελεσθέντος, ἀμέσως οἱ ναῦται ἔφερον τὴν λέμβον των πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, κ' ἐκτὸς δύο, αἵτινες ἔμειναν ἐντὸς αὐτῆς, οἱ λοιποὶ ἐξεληθόντες διευθύνοντο πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἠκούσθη ἡ φωνή.

Ὁ Παρασκευᾶς φωνάζων ἐξηκολούθει νὰ προβαίνειν

ἀπὸ λόφον εἰς λόφον, καὶ οἱ ναῦται ἐξακολουθοῦντες κατὰ τὴν φωνὴν ἔφθασαν εἰς δάσος σύδενδρον, καὶ τόσον ἀπέχον ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὥστε, ἐὰν ἀπεφάσιζον νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἤθελε τοὺς καταλάβει ἡ νύξ, πρὶν ἴδωσι τὴν λέμβον των.

Ἐν τούτοις, ἡμεῖς συνελάβομεν τοὺς ἐν τῇ λέμβῳ, καὶ ἔπειτα, ἀφ' οὗ καλὰ ἐνύκτωσε, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπέστρεφαν εἰς αὐτὴν, ἐπεπέσαμεν ἕξαφνα ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐπειδὴ ἔνεκα τοῦ σκότους δὲν διέκριναν τὸν ἀριθμὸν μας, φοβηθέντες ἐζήτησαν νὰ παραδοθῶσι. Τὸ ζήτημὰ των ἀνέφερον ἐπισήμως εἰς ἐμὲ, ὡς εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ τόπου. Ἐγὼ ἔμενα ὀλίγον παράμερα ὑποκρινόμενος, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπιφέρω μὲ τοῦτο καλῆτερον ἀποτέλεσμα· διότι ἐνομιζόμεν ὅτι εἶχαν καὶ 50 ἀνθρώπους ὡς φύλακας. Ἐδέχθη τὴν περὶ παραδόσεως πρότασίν των, καὶ διέταξα νὰ δέσωσιν αὐτοὺς ὅλους, καὶ τοὺς πλέον δυσπειθεῖς νὰ μεταφέρωσι δεσμίους εἰς τὸ σπήλαιόν μου.

Τοιοιουτρόπως λαβούσης πέρας τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς, ἀπεφασίσαμεν, παραλαβόντες βοηθοὺς τοὺς προθύμους καὶ δεικνύοντας μεταμέλειαν ναύτας, νὰ κυριεύσωμεν τὸ πλοῖον. Δώδεκα ἦσαν οἱ καταταχθέντες ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πλοιάρχου, τοὺς ὁποίους παραλαβὼν μετέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐνεργῶν

τὰ μὲν διὰ τῆς βίας, τὰ δὲ διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ καρτερίας του, ὑπέταξε τοὺς στασιαστάς. Ἰκουςα ἑπτὰ βολὰς κανονίου, σημεῖον συμφωνηθέν, καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τὸν πλοίαρχον, ὅστις μὲ φωνὴν θριαμβευτικὴν ἀνέκραξεν·

« Ἀγαπητέ μου φίλε, ἐλευθερωτά μου· ἰδὲ τὸ πλοῖόν σου· αὐτὸ εἶναι ἰδικόν σου, καθὼς καὶ ὅλοι ἡμεῖς, καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχωμεν. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ΄.

Ὁ Ῥοβινσὼν οἰκίζει πολλοὺς ἐκ τῶν ναυτῶν εἰς τὴν νῆσον.

Ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμούς μου πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ εἶδον τὸ πλοῖον ἠγκυροβολημένον ἐν τέταρτον μιλλίῳ μακρὰν τῆς παραλίας. Ἡ ἀπελευθέρωσίς μου πλέον ἦτο βεβαία. Ἡ ἀνέλπιστος αὕτη εὐτυχία μὲ προσέβαλε τοσοῦτον, ὥστε ἀναμφιδόλως ἤθελον πέσαι κατὰ γῆς, ἂν ὁ πλοίαρχος δὲν μ' ἐκράτει. Πολλὴν ὥραν δὲν ἠδυνάμην νὰ λαλήσω, ἕως οὗ κλαύσας ἀρκετὰ ἀνεκουφίσθην. Ἡσπᾶσθημεν ἐγκαρδίως μετὰ τοῦ πλοίαρχου, θεωρούμενοι ὡς ἐλευθερωταὶ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου. Μ' ἐπρόσφερον ἐπομένως ὁ πλοίαρχος πᾶν ὅ,τι ἐστοχάσθη εἰς ἐμὲ εὐχάριστον, καὶ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ ἱματισμὸν ἐντελῆ ἀπὸ κορυφῆς

μέχρι ποδῶν. Εὐκόλως δύνασθε νὰ φαντασθῆτε, ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ νέος οὗτος ἱματισμὸς μ' ἠνώχλει ὀλίγον.

Μετὰ ταῦτα ἐδέχθην ἐνώπιόν μου, μ' ὄλην τὴν ἀξιοπρέπειαν διοικητοῦ, τοὺς στασιαστὰς ναύτας, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπον, ὅτι ὅλοι ἦσαν ἄξιοι νὰ

κρεμασθῶσιν εἰς τὴν μεγάλην κεραίαν τοῦ πλοίου· ἀλλ' ὅτι συγκατετιθέμην νὰ τοὺς συγχωρήσω, ἂν ἀπεφάσιζαν νὰ μείνωσιν εἰς τὴν νῆσον. Αὐτοὶ μ' εὐχαρίστησαν διὰ τὴν πρότασίν μου ταύτην. Τοῖς ἔδωκα παντὸς εἴδους πληροφορίας καὶ ὁδηγίας, διὰ τῶν ὁποίων νὰ δυνηθῶσι νὰ ζήσωσιν εὐχερῶς εἰς τὴν νῆσον. Τοῖς εἶπον τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐγὼ εἰς τὸ νὰ κατασκευάζω ἄρτον, νὰ σπείρω τοὺς ἀγρούς καὶ νὰ ξηραίνω σταφυλάς. Τοὺς ὠμίλησα περὶ τῶν δεκαοκτῶ Ἰσπανῶν, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ ἔλθωσι· τοῖς ἔδωκα ἐπιστολὴν πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἀπήτησα νὰ μὲ ὑποσχεθῶσιν, ὅτι θὰ ζήσωσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ μετ' αὐτῶν. Τοῖς ἄφησα τὰ ὄπλα μου καὶ τοὺς ἐδίδαξα πρὸς τούτοις πῶς νὰ τρέφωσι τὰς αἰγας καὶ νὰ τὰς παχύνωσι, πῶς νὰ βουτυροκομῶσι καὶ νὰ τυροκομῶσι, καὶ τοὺς ἐφωδίασα μὲ πολλὴν πυρίτιδα, τὴν ὁποίαν ὁ πλοίαρχος συγκατετέθη νὰ ἐκβάλλωμεν ἐκ τοῦ πλοίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΗ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν ἐπιβιβάζεται εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἐπανερχεται εἰς τὴν πατρίδα του.

Τὴν ἐπαύριον ἐπέβην φέρων μαζῇ μου εἰς τὸ πλοῖον τὸν καλὸν καὶ πιστόν μου Παρασκευᾶν.

Ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν νῆσόν μου ἔλαβον μετ' ἐμοῦ ὡς μνημόσυνον τὸν ἐκ δέρματος αἰγὸς μεγάλον πέτασον, τὸ ἀλεξιβροχόν μου καὶ τὸν παπαγάλλον μου· ἔλαβον μετ' ἐμοῦ ὡσαύτως καὶ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια τοσοῦτον χρόνον μ' ἦσαν ἀνωφελῆ.

Τοιουτοτρόπως ἐγκατέλειψα τὴν νῆσόν μου τὴν 19 Δεκεμβρίου 1686, διατρίψας ἐκεῖ εἰκοσιοκτῶ ἔτη, δύο μῆνας καὶ ἕνδεκα ἡμέρας. Εὐτυχέστατα πλεύσας ἔφθασα εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν 11 Ἰουνίου 1687 μετὰ τριάκοντα πέντε ἐτῶν ξενιτεῖαν. Δὲν εὔρον κανένα ἐκ τῆς οἰκογενείας μου, ἀποθανόντων τῶν γονέων μου πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἐνυμφεύθην· ἔχω ἤδη δύο ἄρρενα τέκνα καὶ ἓν θῆλυ, καὶ ἀπολαμβάνω ἐντελῆ τὴν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εὐδαιμονίαν, τὰ θέληγτρα τῆς συναναστροφῆς, τὰς ἀθῶας ἡδονάς, τὰς προσγινομένας ἀπὸ τὴν μεταξὺ τῶν ἀν-

θρώπων συνεχῆ τῶν ὑπηρεσιῶν ἀμοιβαιότητα, ἥτις ἐμψυχώνει καὶ ὠραίνει τὸν βίον μας, καὶ τῶν ὀποίων ἐγὼ ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς μου κεφαλῆς, τοσοῦτον χρόνον ἐστερήθην.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΗΘΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ.

ὑπὸ τὴν τερπνὴν διήγησιν περιέρχων συμβάντων, ἡ ἱστορία τοῦ Ροβινσώωνος διδάσκει τοὺς νέους ἀναγνώστας ἐξαιρετοὺς ἀρχὰς ἠθικῆς. Θέλομεν ἐξετάσει τὸ σύγγραμμα κατὰ κεφάλαιον ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην ἔποψιν, καὶ ἂν ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἠθικῶν τούτων ἀναλύσεων παρουσιάσῃ ὀλιγώτερα θέληγητρα, προσφέρει ὅμως διδασκαλίαν εὐληπτοτέραν εἰς τοὺς νεανικούς νόας, οἵτινες δὲν εἶναι ἱκανοὶ ν' ἀνακαλύψωσιν ἄνευ ἑδήγοῦ τὸν ἠθικὸν σκοπὸν τοῦ συγγραφέως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἡ διήγησις τοῦ κεφαλαίου τούτου μᾶς διδάσκει τὸ σέβας, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπακοήν, τὴν ὁποίαν πρὸς τοὺς γονεῖς μας χρεωστοῦμεν. Ὅστις ἀπειθεῖ εἰς τὸν πατέρα του δὲν εὐδοκιμεῖ ποτέ· φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς ἀναδέχεται τὸ νὰ τιμωρῇ ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ἀχάριστα πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἐξηχρειωμένα τέκνα. Διὸ καὶ ὁ Ροβινσώων, ὅστις ἀναχωρεῖ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν γονέων του καὶ μένει ἄκαμπτος εἰς τὰ δάκρυα τῆς μητρὸς του καὶ εἰς τὰς συμβουλάς τοῦ πατρὸς του, τιμωρεῖται παρὰ Θεοῦ αὐστηρά· αὐτὸ δὲ τοῦτο, ὡς θέλει ἀργώτερα τὸ ἐννοήσει καὶ αὐτὸς ὁ Ροβινσώων, εἶναι δεῖγμα τῆς ἀκείρου πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, ἀγαθότητος.

Ἡ μία δυστυχία τὸν καταπλακόνει κατόπιν τῆς ἄλλης. Τρομερὰ τρικυμία τὸν φέρει εἰς συναίσθησιν, καὶ ἡ συνείδησις του ἀρχίζει νὰ τὸν τύπη διὰ τὴν κακὴν του διαγωγὴν· ἀλλὰ μόλις διαφεύγει τὸν κίνδυνον τοῦτον, καὶ ἀπὸ ἄτοπον ἐντροπὴν ἐμποδίζεται, καὶ ἀντὶ ἐπιστρέφων εἰς τὸν πατέρα του νὰ προσπέσῃ εἰς τοὺς πόδας του καὶ νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν, ἀποπλῆει πάλιν καὶ ἐκτίθεται ἐκ νέου εἰς μυρία δυστυχήματα. Πρὶν ἀκολουθήσωμεν τὸν Ῥοβινσῶνα, ζητῶ ἀπὸ τοὺς μικροὺς μου ἀναγνώστας τὴν ἄδειαν νὰ τοὺς διηγηθῶ ἱστορίαν, ἣτις θέλει τοὺς βεβαιώσῃ, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς των ἀγάπη ἀνταμείβεται πάντοτε.

Εἷς νέος Γάλλος αἰχμαλῶτος εἰς Τύνιδα (Τούνεσι) εἶχεν ἀπολυτρωθῆ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν· εἰς τὴν στιγμὴν δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔμελλε ν' ἀποπλεύσῃ διὰ τὴν πατρίδα του, ἀναγνωρίζει τὸν γέροντα πατέρα του μεταξὺ ἄλλων τινων, τοὺς ὁποίους εἶχαν αἰχμαλωτίσει οἱ Βαρβαρέσοι. Ὁ νέος ἐκστατικὸς καὶ μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τρέχει καὶ πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς του, καὶ παρακαλεῖ θερμῶς τὸν κύριον τῶν αἰχμαλῶτων νὰ δεχθῆ αὐτὸν εἰς τὸν τόπον τοῦ γέροντος. « Ἐγὼ εἶμαι, λέγει, εὐρωστότερος » καὶ καλῆτερος εἰς τὸ νὰ δουλεύω ἀπὸ τοῦτον τὸν γέροντα· « καὶ ἐλευθέρωσον τοῦτον καὶ δέξου ἐμὲ εἰς τὸν τόπον του, » καὶ θέλω σοὶ εἶμαι εὐγνώμων διὰ βίου. » Ὁ κύριος τῶν αἰχμαλῶτων στέργει καὶ κάμνει αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴν. Ἄλλ' ὁ Δέης ἢ Διοικητὴς ἐκεῖνου τοῦ τόπου, ἅμα ἔμαθε τὴν θαυμασίαν ἀφοσίωσιν τοῦ νέου, ἐξηγόρασεν αὐτὸν καὶ δευτέραν φορὰν, τὸν ἐφιλοδώρησε πλουσιώτατα φιλοδωρήματα, καὶ τὸν ἀφῆκεν ἐλεύθερον ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του,

ἔπου ηὐτύχησε νὰ φέρῃ μαζῆ τοῦ καὶ τὸν γέροντα πατέρα του.

ΕΞΦΑΛΛΑΙΟΝ Β' καὶ Γ'.

Ὁ Ῥοβινσὼν λυτρωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἐμβαίνει πάλιν εἰς ἄλλο πλοῖον, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ναυαγεῖ. Μόνος ἀπὸ ὅλον τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου σώζεται, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπλύνη εἰς νῆσον ἔρημον τὰ ἁμαρτήματά του.

Ἡ θεία Πρόνοια ἐνστάζει εἰς τὴν καρδίαν του τὴν μετανοίαν, καὶ, ἀντὶ νὰ ἀπελπισθῆ, ἀναλαμβάνει τὸ θάρρος του καὶ εἰς τὰς δυνάμεις του καὶ εἰς τὴν ἀγχίνοιάν του εὐρίσκει πῶς νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πρώτας του ἀνάγκας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' καὶ Ε'.

Εἶναι ἀγχινουστάτη ἡ ἰδέα τοῦ ἱστοριογράφου αὕτη, τὸ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ δηλ. ἕνα ἄνθρωπον ἀπομεμονωμένον ἀπὸ τοῦς ὁμοίους του, παλαίοντα μὲ τὴν ἀνάγκην καὶ μὴ ἔχοντα ἄλλην βοήθειαν παρὰ τὴν φιλεργίαν του καὶ τὰ λείψανα τοῦ πλοίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν διέπλεε τὴν θάλασσαν.

Εἰς τὴν περίστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ὁ δυστυχὴς Ῥοβινσὼν, τὰ πράγματα χάνουν τὴν ὑποθετικὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ διατηροῦν μόνον τὴν πραγματικὴν. Τὸ χρυσίον π. χ., οἱ ἀδάμαντες, τὰ πολυτελῆ φορέματα φαίνονται εἰς τὸν Ῥοβινσὼνα ἀνωφελεῖ, καὶ προτιμᾷ τούτων ἐν πρίονιον, τινὰ ἐφόδια καὶ ὄπλα. Ἡ περιφρόνησις αὕτη τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα φαίνονται εἰς τοῦς ἐν τῇ κοινωνίᾳ πολῦτιμα, θέλει γεννήσῃ ἀναμφισβόλως σκέψεις τινὰς εἰς τὸ πνεῦμα τῶν νέων, καὶ θέλουν ἐννοήσῃ πόσον εἶναι ἀνόητον νὰ στηρίζῃ τις τὴν εὐδαιμονίαν του εἰς ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' καὶ Ζ'.

Διδαχθεὶς ἀπὸ τὰ δυστυχήματα ὁ Ῥοβινσὼν διάγει ἤδη μὲ φρόνησιν. Κάμνει ἐκδρομὰς εἰς τὴν νῆσόν του διὰ νὰ ἰδῆ, ἂν ἦναι κατωκημένη, καὶ νὰ γνωρίσῃ εἰς ποίας φύσεως κινδύνους μέλλει νὰ ὑπόκηται. Ἡ διαγωγή τοῦ Ῥοβινσὼνος μᾶς διδάσκει μάθημα, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς μας· δηλαδὴ τὸ νὰ μὴν ἐνεργῶμεν τίποτε, πρὶν ἐξετάσωμεν ποία μέλλει νὰ ἦναι ἡ πιθανὴ συνέπεια τῶν ὄσων σκοπεύομεν νὰ κάμωμεν, διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἀσφαλέστατον μέσον εἰς τὸ ν' ἀποφεύγωμεν τὰ σφάλματα.

Ἐὰν διέλθωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀγρίων μικρολαῶν, θέλομεν ἰδῆ τοὺς ἀνθρώπους ζητοῦντας καταφύγιον καὶ ἀσφάλειαν εἰς τὰ κοιλώματα τῶν δένδρων καὶ τῶν βράχων, ἢ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ φροντίζοντας πρὸ παντὸς διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ὑπάρξεώς των, καὶ διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀγαθῶν ὑλικῶς ἀναγκαίων εἰς τὸν βίον. Πρὸς τοῦτο κυνηγοῦσι τὰ ζῶα εἰς τὰ δάση καὶ καλλιεργοῦσι τὴν γῆν μετὰ πολλοῦ κόπου. Μετὰ ταῦτα κατασκευάζουσι καλύβας, καὶ καθύσον ἢ ἀνθρωπίνην ἀγχίνοια ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ἀνάγκης, αἱ βιομηχανικαὶ τέχναι ἐπερχόμεναι ὠραίζουσι τὸν βίον τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου, δημιουργοῦσαι νέας χρείας καὶ νέας τέρψεις.

Ἰπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν ἐξεταζομένη ἡ ἱστορία τοῦ Ῥοβινσὼνος προσφέρει εἰς τοὺς νέους ἀναγνώστας μας διδασκαλίαν ὠφέλιμον, διότι εἶναι ἀληθεστάτη εἰκὼν τῶν ὄσων προσπαθειῶν κατέβαλεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡ ἀνθρωπότης, διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἀντέταττεν εἰς αὐτὴν ἐμπόδια,

Ναί μὲν ὁ Ῥοβινσὼν ἐγεννήθη εἰς τόπον πολιτισμένον καὶ ἐγνώριζε τὰς τέχνας, ἐπειδὴ ὅμως δὲν τὰς ἐξήσκησεν ἰδίως, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ δὲν ἐβουθέητο καὶ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου του, εἶναι ἄξιος ἐλέους διὰ τὴν δυστυχῆ του κατάστασιν· εὐχαριστούμεθα ὅμως βλέποντές τον ἀποβιάζοντα ἐκ τοῦ πλοίου ὅ,τι δύναται νὰ μετριάσῃ τὴν ἀθλιότητα τῆς τύχης του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η' καὶ Θ'.

Ἄπλῃ καεοικία μόνον δὲν ἀρκεῖ εἰς τὴν ἀγρίαν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου· εἶναι ἀνάγκη καταφυγίου κεκρομμένου καὶ πρὸς ἄμυναν ἐπιτηδείου. Διὰ τοῦτο ὁ Ῥοβινσὼν μὲ πᾶσαν προφύλαξιν φροντίζει νὰ κατασκευάσῃ μικρὸν ὀχύρωμα ἰσχυρὸν ἐναντίων τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θηρίων. Εὕρισκε, τὸ μέσον νὰ μετρή τὸν χρόνον καὶ σχηματίζει μνηολόγιον διὰ τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ἡ θεία Πρόνοια, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Ῥοβινσὼν ἀποδίδει πᾶν ὅ,τι παραμυθητικὸν εὔρισκεν, ἐπαγρυπνοῦσα ἐπ' αὐτοῦ ἠρδοκῆσε νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ εἰς παντελῆ ἀπομόνωσιν. Τὸν κάμνει λοιπὸν νὰ εὔρῃ ἐντὸς τοῦ πλοίου δύο γάττας καὶ ἓνα σαύλον, τὰ ὁποῖα τέρπουσιν καὶ ζωογονοῦσιν τὴν ἐρημίαν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι' καὶ ΙΑ'.

Ἐγκαταλελειμένος εἰς μόνην τὴν ἀγχινοῖάν του, καὶ βιασμένος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν χρεῖαν, τοὺς καλητέρους τοῦ ἀνθρώπου διδασκάλους, ὁ Ῥοβινσὼν ἀρχίζει νὰ κατασκευάζῃ μὲ τινα ἐργαλεῖα τὰ ἀναγκαϊότερά του πράγματα. Ἄλλὰ πόσους κόπους διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν σανίδα! . . . Ολόκληρον δένδρον ἐχρειάζετο νὰ κοπῆ καὶ διὰ μακροχρονίου καὶ ἐπιπόνου ἐργασίας νὰ λεπτυνῇ.

Ὡ! πόσον, ἐξετάζοντες ἡμᾶς αὐτοὺς, χρεωστοῦμεν νὰ εὐλογῶμεν τὸν Θεὸν εὐρισκόμενοι εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ δυστυχέστερος εἶναι χιλιάκις ὀλιγώτερον ἔλσεινός παρὰ τὸν πτωχὸν μας Ῥοβινσῶνα!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ' καὶ ΙΓ'.

Μὲ τὸ πάχος τῶν κунηγουμένων παρ' αὐτοῦ αἰγῶν εὐρίσκει τὸν τρόπον πῶς νὰ ἔχη φῶς· ὁ ἄρτος ὁμως πρὸς τροφήν τῷ ἔλλειπε, καὶ ἡ στέρησις αἴσθη ἦτον ἀφόρητος. Ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ὥστε κόκκοι σίτου, ριφθέντες παρὰ τοῦ Ῥοβινσῶνος εἰς τοὺς πρόποδας βράχου, νὰ βλαστήσωσιν ὠραίους στάχους σίτου, οἵτινες κατήντησαν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα τὸ πολυτιμώτερον δι' αὐτὸν πρᾶγμα ἀφ' ὅλα τὰ πλοῦτη τοῦ κόσμου. Μία πέτρα κινουμένη διὰ τινος τροχοῦ προμηθεύει εἰς τὸν Ῥοβινσῶνα τὸ μέσον τοῦ ν' ἀκονίζῃ τὰ ἐργαλεῖά του, καὶ νὰ αὐξήσῃ τοιουτοτρόπως τὴν εὐζωίαν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἐκτιμῆσωμεν ὅλην τὴν δυστυχίαν τῆς ἀπομονώσεως, ἐναντίας ἄλλως τε οὕσης εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ὅςτις ἐγεννήθη νὰ ζῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Βροχαὶ καὶ σεισμοὶ εἶναι αἱ πρῶται συμφοραὶ, αἵτινες καταθλίβουν τὸν φίλον μας Ῥοβινσῶνα, καὶ ὁ πυρετὸς καὶ αἱ ἀσθένειαι πᾶσαι ἐνόνονται μετὰ ταῦτα διὰ νὰ τὸν ἐπιβαρύνουν ἔτι περισσότερον. Εἰς αὐτὴν τὴν παντέρημον κατάστασιν ὑψόνει τὸν νοῦν του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἀρχίζει νὰ ἀναγινώσκῃ τακτικῶς κεφάλαιά τινα τῆς ἱερᾶς γραφῆς· εἰς δὲ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς εὐρίσκει παρηγορίαν τινα τῶν δυστυχημάτων του, τὰ ὁποῖα διδάσκεται νὰ ὑπομένῃ ἀγογγύστως.

ΚΕΦ. ΙΕ', ΙΣ', ΙΖ' καὶ ΙΗ'.

Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του ἐπιδέχεται τελειοποίησην, ἀλλ' ὅσῳ περισσότερα ἔχει, τοσούτῳ περισσότερα γνωρίζει, καὶ τοσούτῳ περισσότερα θέλει νὰ γνωρίζῃ. Ἡ φιλοτιμία αὐτῆ, ἐνόςῳ περιορίζεται εἰς τὰ πρέποντα ὄρια, εἶναι ἡ ἀρχὴ πάσης βελτιώσεως καὶ τελειοποιήσεως. Ὁ Ῥοβινσὼν ἤθελεν εἶσθαι εὐτυχῆς, ἂν, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον, εὗρισκε μίαν οἰκίαν καὶ πᾶν ὅ,τι μετὰ ταῦτα ἐπρομηθεύθη διὰ τῆς ἐργασίας του· ἀλλὰ τώρα, ὅτε ἀπολαύει ὅλων τούτων τῶν ἀγαθῶν, δὲν εἶναι εὐχαριστημένος. Ἀρχίζει νὰ ὀδοιπορῇ εἰς τὴν νῆσόν του διὰ νὰ κάμῃ ἀνακαλύψεις, κατὰ συνέπειαν τῶν ὀπῶν κατασκευάζει ἔπαυλιν εἰς τερπνοτάτην κοιλάδα. Ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοῦ σίτου διδάσκεται ὠφέλιμον μάθημα, καὶ παθὼν μανθάνει περὶ τῆς ἀρμοδίας ἐποχῆς τῆς σπορᾶς· διὰ νὰ διατηρήσῃ δὲ τὰς εἰσοδείας του κατασκευάζει κἀνίστρα καὶ καλάθια.

Οἱ νέοι ἀναγνώσταί μας, βλέποντες τὸν φίλον των Ῥοβινσὼνα νὰ ἡμερόνη ἓνα ψιττακὸν καὶ ἓν ἐρίφιον, ἀρχίζουν ἀναμφιβόλως νὰ παρηγορῶνται· ἄς συλλογισθῶσιν ὅμως πόσα τοῦ λείπουν ἀκόμη, ὅχι διὰ νὰ ζήσῃ ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πρώτας του ἀνάγκας, καὶ ἄς εὐλογήσωσι τὸν Θεόν, ὅτι δὲν τοὺς κατεδίλασεν εἰς τοιαύτην ὀδυνηρὰν ζωὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ὅταν βλέπωμεν εἰς τὸν τόπον μας γύτρος καὶ ἄλλα σκεύη πῆλινα πωλούμενα τόσον ἐφθηνά, δὲν ἐννοοῦμεν οὔτε τὴν πραγματικὴν των ἀξίαν, οὔτε τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἔχρησθησαν νὰ ὑπερνικήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, διὰ νὰ φέρωσι

σιν ὅλα αὐτὰ τὰ σκεύη εἰς τὴν ὁποίαν τὰ βλέπομεν τελειοποιημένην κατάστασιν.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι κατάλληλον εἰς τὸ νὰ μᾶς δώσῃ ἀφορμὴν νὰ συλλογισθῶμεν περὶ τῆς σημαντικότητος τῶν πρώτων ἀνακαλύψεων, αἵτινες, ἂν ἡ θεία Πρόνοια δὲν ἐμεσολάβει, ἤθελον χρεωστῆσθαι πολλάκις εἰς τὴν λεγομένην τύχην. Μᾶς δεικνύει πρὸς τούτοις τὰς ὅσας ἕκαμαν οἱ ἄνθρωποι ἀποπειράς διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ἄρτοποιίαν, ἤτοι τὴν τέχνην τοῦ κατασκευάζειν ἄρτον. Κατ' ἀρχὰς ἐφρουγάνισιν τὸν σῖτον διὰ νὰ τὸν κάμωσιν εὐκολώτερα ἄλευρον· ἀλλὰ πόσοι κόποι ἐχρηάσθησαν πρὶν νὰ τὸν ἀλέσωσι διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀνέμου, πρὶν χωρίσωσι τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὰ πίτυρα, πρὶν δώσωσιν εἰς τὸν ἄρτον αὐτὴν τὴν λεπτότητα καὶ λευκότητα, τὴν ὁποίαν σήμερον τόσον εὐκόλως δίδουσιν!

ΚΕΦ. Κ', ΚΑ', ΚΒ', ΚΓ' καὶ ΚΔ'.

Πόση διαφορὰ μεταξὺ τοῦ καταπληκτικοῦ θεάματος ἑνὸς μεγάλου πλοίου σχίζοντος μεγαλοπρεπῶς τὰ ὕδατα καὶ ἑνὸς μικροῦ ἀκατίου, ἢ τοῦ τυχόντος μονοξύλου, καμωμένου διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μολαταῦτα πόσης δυσκολίας ἔχει διὰ νὰ τὸ κοιλάνῃ, νὰ τὸ καταρτίσῃ, νὰ τὸ καταβιάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν!

Ἄφου κατέτριψε τὰ ἐνδύματά του, ἐσυλλογίσθη πῶς νὰ κατασκευάσῃ νέτ, καὶ ἔγεινεν ἱματουργός, ἤτοι κατασκευαστὴς ἐνδυμάτων, σχεδὸν ὡς οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, οἵτινες ἐνεδύθησαν καταρχὰς δέρματα ζώων.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως ἰδιεγείρει τὴν γενναϊότητα τοῦ Τοβινσῶνος, ὅστις μετὰ πολλῶν χρόνων πολλοὺς

κόπους ἔφθασε νὰ κατασκευάσῃ μικρὸν μονόξυλον· ἀλλ' ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τὴν νῆσόν του ἔνεκα ὀρμητικοῦ ρεύματος, ἐπιθυμεῖ ὅ,τι πρὸ ὀλίγου ἄφησε, καὶ εὐχαριστεῖ ἐνθέρμως τὸν Θεὸν, ὅταν δι' ἄλλου ἀντιρρέουματος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ παράλιον. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος τελειώνει τὴν ζωὴν του ἐπιθυμῶν ἀκαταπαύστως !!

Ἀπαυδήσας ὁ ἥρωας μας ἀπὸ τὰς ἐκδρομάς του, ἐνασχολεῖται καὶ προσδεύει εἰς τὰς ὠφελίμους τέχνας, καὶ καταντᾷ νὰ συστήσῃ ποιμνιον αἰγῶν, τὸ ὁποῖον τῷ δίδει γάλα, βούτυρον καὶ τυρίον.

ΚΕΦ. ΚΕ', ΚΣ', ΚΖ', ΚΗ' καὶ ΚΘ'.

Προφανεῖς κίνδυνος φοβὴ ρίζουσι τὸν 'Ροβινσῶνα' ἀνακαλύπτει ἐπὶ τῆς ἄμμου ἴχνος ἀνθρώπινον, καὶ ἡ θεὰ αὐτοῦ τὸν κατατρομάζει. Ἴδου ὁ ἄνθρωπος ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν του, ὅστις ὑποχρεωμένος νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσφάλειαν, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ᾔηται ἐργατικὸς καὶ βιομηχανος, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπερασπίζηται καὶ ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ὁμοίων του.

Πόσον εἶναι βάρβαροι οἱ ἄγριοι, οἵτινες δὲν ἔχουν κἀμμίαν ἰδέαν πολιτισμοῦ, τρώγοντες τοὺς ὁμοίους των ἀνθρώπους! Πόσον ἡμεῖς εἴμεθα εὐτυχεῖς, ζῶντες εἰς κοινωνίαν, ὅπου εὐρίσκονται μὲν ἄνθρωποι πονηροὶ καὶ στρεβλοὶ, δὲν φοβοῦμεθα ὅμως τὴν θηριωδίαν αὐτῶν, ζῶντες ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν νόμων καὶ μιᾶς κυβερνήσεως!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

Ὁ 'Ροβινσῶν μ' ὄλον ὅτι ἀλληλοδιαδόχως ἐβελετίωσε τὴν τύχην του δὲν ἔφρασεν ὅμως νὰ γίνῃ εὐτυχής· τοῦ λείπεται τὸ μεγαλύτερον τῶν ἀγαθῶν, ἡ συναναστροφὴ φίλου.

Σᾶς εἶναι ἀναμφιβόλως δύσκολον, νέοι ἀναγνώσται μου, νὰ ἐννοήσητε αὐτὴν τὴν ἔλλειψιν. Ζῶντες ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας σας καὶ τῶν ὀμηλικῶν σας φίλων, ἀπολαμβάνετε εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν ἀγνοεῖτε νὰ ἐκτιμήσητε· ἀλλὰ συλλογισθῆτε ὅτι ὁ Ῥοβινσὼν στερεῖται πρὸ τριάκοντα ἐτῶν τῆς συνανατροφῆς καὶ τῆς θεᾶς τῶν ὁμοίων του, καὶ κρῖνετε ποῖα ἤθελεν εἶσθαι ἡ χαρὰ του, ὅταν ἤθελε λάβει σύντροφον διὰ νὰ κοινοποιήσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὰ βόσκηνα καὶ τὰς ἡδονὰς του.

ΚΕΦ. ΛΑ', ΛΒ', ΛΓ' καὶ ΛΔ'.

Τὰ τέσσαρα ταῦτα κεφάλαια εἶναι πολὺ περίεργα. Βλέπομεν τὸν Ῥοβινσὼνα διδάσκοντα τὸν Πιρασκευᾶν τὰ πρῶτα μαθήματα καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα ἀγνώστου γλώσσης. Ὁ καλὸς οὗτος νέος, εὐγνώμων πρὸς τὸν εὐεργέτην του, δεικνύει ἀγχίναιαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἤλπίζε τις νὰ εὔρη εἰς ἓνα ἄγριον. Ὁ ἀπλοῦκος τρόμος του βλέποντος τὰ τρομερὰ ἀποτελέσμα-α τῆς ἐκपुरσοκροτήσεως τῶν πυροβόλων μακροβόλων, ἡ γενναίότης του εἰς τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐστρατείαν, ἡ δεικνυμένη ἀγαθὴ φύσις του, ὅταν σώζῃ τὸν πατέρα του, μᾶς παρουσιάζουν εἰκόνας πλήρεις θελητήρων καὶ ἀληθείας.

Πόσον κακὰ, πόσον ἀξιοκατάκριτα ἤθελαν εἶσθαι τὰ τέκνα τὰ γεννημένα εἰς τόπον ὡς τὸν τῆς Ἑλλάδος, ἂν ἐτύχαινε νὰ παραβῶσι τὰ χρέη τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς τοῖς ἔδωκεν, ἀφοῦ βλέπουσιν ἓνα ἄγριον νὰ φέρεται τόσον φιλοστόργως καὶ τόσον εὐγνωμόνως πρὸς τὸν γέροντα πατέρα του!

ΚΕΦ. ΛΕ' μέχρι τοῦ τελευταίου.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα τῆς ἱστορίας κεφάλαια εἶναι δραματικά καὶ ἠθικά συνάμα. Ὁ συγγραφεὺς παριστάνει ἀποβιβαζομένους εἰς τὴν νῆσον ναύτας διὰ νὰ ἀναδείξῃ πρόθυμον τὸν ἥρωά μας εἰς τὸ νὰ προσφέρῃ σημαντικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν πλοίαρχον. Οὗτος πάλιν πρὸς εὐγνωμοσύνην δέχεται εἰς τὸ πλοῖόν του τὸν Ῥοβινσῶνα, ὅστις φθάνει εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔπειτα ἀπὸ τριάκοντα πέντε ἐτῶν ἐξορίαν.

Οἱ νέοι μας ἀναγνώσται, ἀφοῦ ἀποτελειώσωσι τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ῥοβινσῶνος, ἅς εὐχαριστηθῶσιν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς τοῖς ἐξησφάλισε κατάστασιν ἐπὶ τῆς γῆς ἅς εὐλογήσωσι τὸ πανάγιον αὐτοῦ ὄνομα, διότι δὲν τοὺς ὑπέβαλεν εἰς τοιούτην σκληρὰν δοκιμασίαν, ὡς τὴν τοῦ ἥρωός μας, ἀλλὰ καὶ διότι κηρύδωκε νὰ γεννηθῶσιν εἰς ἓνα τῶν ὠραιωτέρων τόπων τῆς Εὐρώπης, καὶ εἰς ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἀπολαύουσι καὶ τὰς ἐλευθερίας καὶ ὅλας τὰς ἀναπαύσεις τοῦ βίου. Οὕτως οἱ ἀναγνώσται μας θέλουσιν συλλέξει ἐκ τῆς ἀναγνώσεώς των ἐξάριστα ἠθικῆς μαθήματα.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Η επιστήμη είναι η λογική διερεύνηση της φύσης των πραγμάτων. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον.

Ο άνθρωπος είναι ένα ον που ζει σε κοινωνία. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον.

Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη που μελετά τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον.

HINAË.

- Κεφ. Α'. Γέννησις τοῦ Ῥοβινσῶνος. — Αἱ πρῶ-
ταί του σπουδαί. — Ἀναχώρησίς του ἀπὸ
τὴν Ἀγγλίαν. — Τρικυμία. — Αἰχμαλω-
σία του. 7
- Κεφ. Β'. Ὁ Ῥοβινσῶν ναυαγεῖ. 12
- Κεφ. Γ'. Ὁ Ῥοβινσῶν ταρασσεται ἀπὸ ποικίλα αἰ-
σθήματα. — Ἡ πρώτη του νύξ. 15
- Κεφ. Δ'. Ἡ πρώτη ἐπάνοδος τοῦ Ῥοβινσῶνος εἰς τὸ
ναυαγήσαν πλοῖον. 17
- Κεφ. Ε'. Ὁ Ῥοβινσῶν ἀποβαίνει εἰς τὴν ξηρὰν καὶ
φέρει εὐτυχῶς τὸ φορτίον του. 21
- Κεφ. ΣΤ'. Πρώτη ἐκδρομὴ τοῦ Ῥοβινσῶνος εἰς τὸ ἐσω-
τερικὸν τοῦ τόπου. — Βεβαιοῦται ὅτι εἶναι νῆ-
σος. — Πρῶτος πυροβολισμὸς εἰς τὴν νῆσον. 23
- Κεφ. Ζ'. Ὁ Ῥοβινσῶν ἐπιστρέφει πολλάκις εἰς τὸ
πλοῖον καὶ ἐξάγει πολλὰ ἐφόδια. — Κατα-
σκευάζει καλῆτερον καταφύγιον διὰ τὴν νύκτα. 25
- Κεφ. Η'. Ὁ Ῥοβινσῶν κατασκευάζει δυνατὴν κατοι-
κίαν. — Αἱ ἀνησυχίαι του διὰ τὴν ἀποθήκην
τῆς πυρίτιδος του. — Ἀνακαλύπτει ἀγρίας
αἰγας. 29
- Κεφ. Θ'. Ὁ Ῥοβινσῶν ἀρχίζει τὸ ἡμερολόγιόν του. —

- Σκύλος, διασωθείς ἀπὸ τὸ ναυάγιον, προσ-
κολλᾶται μαζῇ του. 34
- Κεφ. Γ'. Πῶς ὁ Ῥοβινσὼν ἀναπληροῦ τὴν ἔλλειψιν πολ-
λῶν ἐργαλείων, καὶ μεγαλόνει τὴν κατοι-
κίαν του. 35
- Κεφ. ΙΑ'. Ἡμερολόγιον τῶν συμβάντων μου. 38
- Κεφ. ΙΒ'. Ὁ Ῥοβινσὼν κάρνει πολλὰς ὠφελίμους
ἀνακαλύψεις. — Συλλογὴ κόκκων σίτου. 41
- Κεφ. ΙΓ'. Σεισμός. 43
- Κεφ. ΙΔ'. Ἀσθένεια τοῦ Ῥοβινσῶνος. — Προστρέχει
εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναφυχοῦται
ἀναγινώσκων τὴν Θεϊὰν Γραφήν. 46
- Κεφ. ΙΕ'. Ὁ Ῥοβινσὼν ἐπισκέπτεται μέρος τῆς νή-
σου, καὶ κατασκευάζει ἀγροτικὸν οἶκον. 51
- Κεφ. ΙΣ'. Ὁ Ῥοβινσὼν σπεῖρει τὸν σῖτόν του καὶ κα-
τορθώνει νὰ κατασκευάσῃ κάνιστρα. 54
- Κεφ. ΙΖ'. Ἀναλαμβάνει τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὴν
νῆσον, συλλαμβάνει καὶ ἐξημερώνει ἐρίφιον. 57
- Κεφ. ΙΗ'. Δεύτερον θέρος. 60
- Κεφ. ΙΘ'. Ὁ Ῥοβινσὼν ἐπιχειρῆζεται νὰ κατασκευάσῃ
σκευὴ πύλινα. — Διάφοροι ἐφευρέσεις. 62
- Κεφ. Κ'. Ὁ Ῥοβινσὼν κατασκευάζει πλοιάριον, τοῦ
ὁποίου δὲν δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν. 66
- Κεφ. ΚΑ'. Ὁ Ῥοβινσὼν ἐξασκεῖ τὴν ἱματουργικὴν.
— Ἐτοιμάζεται νὰ περιέλθῃ τὴν νῆσον. 70
- Κεφ. ΚΒ'. Κίβδος. — Ἐπιστροφή του. 72
- Κεφ. ΚΓ'. Ὁ Ῥοβινσὼν σχηματίζει ποίμνιον αἰγῶν. 75

Κεφ. ΚΔ'. Ὁ Ῥοβινσὼν ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας του. — Ὁ ἀλλόκοτος ἱματισμὸς του.	77
Κεφ. ΚΕ'. Ὁ Ῥοβινσὼν παρατηρεῖ ἕχνη ἀνθρώπου — Τρόμος καὶ αἱ προφυλάξεις του.	80
Κεφ. ΚΣΤ'. Ὁ Ῥοβινσὼν εὐρίσκει λείψανα συμποσίου Κνιθάλων.	84
Κεφ. ΚΖ'. Ἀνακαλύπτει νέον σπήλαιον.	85
Κεφ. ΚΗ'. Οἱ ἄγριοι προσορμίζονται εἰς τὴν νῆσον διὰ τὰ συμποσιάζωσι.	88
Κεφ. ΚΘ'. Νεωάγιον Ἰσπανικοῦ πλοίου πλησίον τῆς νήσου.	90
Κεφ. Λ'. Ὁ Ῥοβινσὼν λυτρώνει τὸν Παρασκευᾶν.	92
Κεφ. ΛΑ'. Ἀνατροφή τοῦ Παρασκευᾶ.	96
Κεφ. ΛΒ'. Συνδιάλεξις τοῦ Ῥοβινσῶνος μετὰ τοῦ Παρασκευᾶ.	101
Κεφ. ΛΓ'. Σχέδιον ταξιδείου.	104
Κεφ. ΛΔ'. Ὁ Παρασκευᾶς λυτρώνει τὸν πατέρα του.	108
Κεφ. ΛΕ'. Ἀποκατάστασις νέων κατοίκων.	113
Κεφ. ΛΣΤ'. Ναῦται πλοίου τινος ἀποστατήσαντες ἀποβιβάζονται εἰς τὴν νῆσον καὶ θέλουν νὰ ἐγκαταλείψουν ἐκεῖ τὸν πλοίαρχόν των. — Ὁ Ῥοβινσὼν τὸν βοηθεῖ διὰ τὰ τοὺς ὑποτάξῃ.	116
Κεφ. ΛΖ'. Ὁ Ῥοβινσὼν οἰκίζει πολλοὺς ἐκ τῶν ναυτῶν εἰς τὴν νῆσον.	122
Κεφ. ΛΗ'. Ὁ Ῥοβινσὼν ἐπιβιβάζεται εἰς τὸ πλεῖον καὶ ἐπανερχεται εἰς τὴν πατρίδα του.	124
Ἠθικὴ ἐφαρμογή.	127

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Γραμματεία
τῆς Ἐπικρατείας.

Πρὸς τοὺς κατὰ τὸ Βασίλειον Διοικητὰς
καὶ Ὑποδιοικητὰς.

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία μᾶς
κοινοποιεῖ ὅτι ἡ μεταφρασθεῖσα παρὰ τοῦ Κ. Χ.
Χριστοπούλου ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῶν συμβάν-
των τοῦ Ῥοβινσῶνος εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν προπαι-
δευομένην νεολαίαν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Κατὰ συνέπειαν τούτου σᾶς προσκαλοῦμεν, κύριοι,
νὰ συστήσετε τὴν ἀπόκτησιν τοῦ εἰρημένου βιβλίου
εἰς τε τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς πρὸς χρῆσιν τῶν δη-
μοτικῶν σχολείων καὶ εἰς τοὺς γονεῖς τῶν παιδῶν.

Ἡ τιμὴ τοῦ βιβλίου ἐπροσδιορίσθη εἰς δραχμὴν
μίαν.

Περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς παρούσης θέλετε
μᾶς εἰδοποιήσει.

Ἀθῆναι τὴν 23 Ἰανουαρίου 1843.

Ὁ Γραμματεὺς
Δ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΡΕΥΝΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ

"Ίζεις ἀφίζεις, οὐ δυνήσεις ἐν ποχέμῳ"

~~Γ. Α. Α. Α.~~

Α. Μεγά
1866

